ADAM öykü

MART
NİSAN
1999
21

ÖZEL SAYI

GÜNÜMÜZ KADIN YAZARLARI

Kadınların Yazdığı Öyküler ***Patricia Craig*** • Miras ***Virginia Woolf*** • Uvertür ve Yeni Oyuncular Lütfen ***Jean Rhys*** • Charles'a Katılmak ***Elizabeth Bowen*** • Mrs. Charles'ın Kadın Duyarlığı... ***S. Gökçen Ezber*** • Ünlü Şairin Evi ***Muriel Spark*** • Stalin'in Öldüğü Gün ***Doris Lessing*** • Son ***Nadine Gordimer*** • İyi Taşra İnsanları ***Flannery O'Connor*** • Gerçek Güney ***Alice Walker*** • Bay Prescott'ın Öldüğü Gün ***Sylvia Plath*** • Tokalar ***Margaret Atwood*** • Oyun Okuma ***Elizabeth Jolley*** • Tutku ve Hüzün Anları ***Joyce Carol Oates*** • Öpücük ***Angela Carter*** • Japonya'ya Karşı Zafer ***Ellen Gilchrist*** • Gilchrist Üzerine ***Nicholas A. Basbanes***

Osmanlı İmparatorluğu'nun 700. Kuruluş Yılı'nda
Osmanlı Tarihine En Yetkin Yaklaşım

R. Mantran'ın Kaleminden
Server Tanilli'nin çevirisiyle...

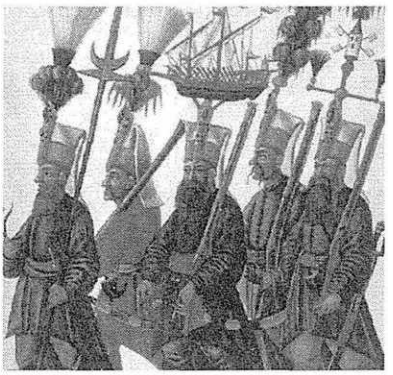

Osmanlı İmparatorluğu Tarihi I

Osmanlı Devleti'nin Doğuşundan XVIII. Yüzyılın Sonuna

Çeviren: Server Tanilli

Osmanlı İmparatorluğu Tarihi II

XIX. Yüzyılın Başlarından Yıkılışa

Çeviren: Server Tanilli

ADAM

değerli kitaplar yayınlar

Ataol Behramoğlu'nun yeni şiir kitabı

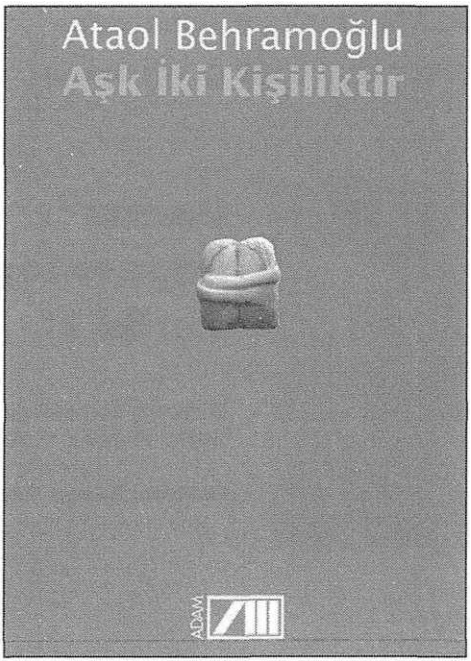

Günümüzün en sevilen şairlerinden
Ataol Behramoğlu'nun 1994-1998 yıllarında yazdığı şiirler.
"Yaşayan organik bir şiir"

Ataol Behramoğlu'nun Adam Yayınları'nca yayımlanan
şiir kitapları

Bir Gün Mutlaka
Yaşadıklarından Öğrendiğim Bir Şey Var
Kızıma Mektuplar
Sevgilimsin

ADAM

değerli kitaplar yayımlar

Adam Öykü
İki Aylık Öykü Dergisi
Sayı 21
Mart-Nisan 1999
ISSN 1300-7556

ADAMÖYKÜ

Anadolu Yayıncılık A.Ş. Adına Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü :
İnci Asena

Genel Yayın Yönetmeni :
Semih Gümüş

ÖZEL SAYI GÜNÜMÜZ KADIN YAZARLARI

Kadınların Yazdığı Öyküler ***Patricia Craig*** 6
Miras ***Virginia Woolf*** 9
Uvertür ve Yeni Oyuncular Lütfen ***Jean Rhys*** 16
Charles'a Katılmak ***Elizabeth Bowen*** 25
Mrs. Charles'ın Kadın Duyarlığı... ***S. Gökçen Ezber*** 34
Ünlü Şairin Evi ***Muriel Spark*** 37
Stalin'in Öldüğü Gün ***Doris Lessing*** 44
Son ***Nadine Gordimer*** 53
İyi Taşra İnsanları ***Flannery O'Connor*** 57
Gerçek Güney ***Alice Walker*** 72
Bay Prescott'ın Öldüğü Gün ***Sylvia Plath*** 73
Tokalar ***Margaret Atwood*** 80
Oyun Okuma ***Elizabeth Jolley*** 93
Tutku ve Hüzün Anları ***Joyce Carol Oates*** 96
Öpücük ***Angela Carter*** 106
Japonya'ya Karşı Zafer ***Ellen Gilchrist*** 109
Gilchrist Üzerine ***Nicholas A. Basbanes*** 117

ÖYKÜ

Beş Öykücük ***Demir Özlü*** 125
Bir Dolunay Gecesinde ***Behzat Ay*** 130
Sabahat Açıkelim İhtisas Kitaplığı ***Başar Başarır*** 137
Kaybetmek ***İlker Karakaş*** 147
İzler ***Doğan Demir*** 149

BU SAYININ KONUŞMASI

Tahsin Yücel ile Dünden Bugüne 118

YAZI

"Tabutta Çift Vuruş" ***Orhan Barlas*** 133
Edebiyat Nerede Doğar ***Semih Gümüş*** 134

BİR KİTAP BİR YAZI

Güz Her Şeyi Bilir ***Nalan Barbarosoğlu*** 155
Diş İzleri ***Nedret Tanyolaç Öztokat*** 158

Kapak ve iç tasarım : Tülay Ulukılıç • **Yönetim Yeri ve Yazışma Adresi :** Küçükparmakkapı Sokak, No : 17, 80060 Beyoğlu-İstanbul, Tel : (0212) 293 41 05 Fax : (0212) 293 41 08 • e-mail : adam@ada.net.tr **Fiyatı : 1.000**.000 TL (KDV içinde) • **Abone Koşulları :** Yıllık (6 sayı) 6.000.000 TL - Altı Aylık (3 sayı) 3.000.000 TL - Yurtdışı Yıllık 70 DM • **Abone İçin Hesap No :** Anadolu Yayıncılık A.Ş. adına, 662720 numaralı posta çeki. • **İlan Koşulları :** Tam sayfa (siyah-beyaz) 80.000.000 TL; yarım sayfa 40.000.000 TL; çeyrek sayfa 20.000.000 TL • **Dizgi :** Anadolu Yayıncılık A.Ş. Dizgi Birimi • **İç Baskı :** Şefik Matbaası • **Kapak Baskı :** Ana Basım • **Genel Dağıtım :** Biryay A.Ş. •
Gönderilen yazılar yayımlansın yayımlanmasın, geri verilmez.

ADAM

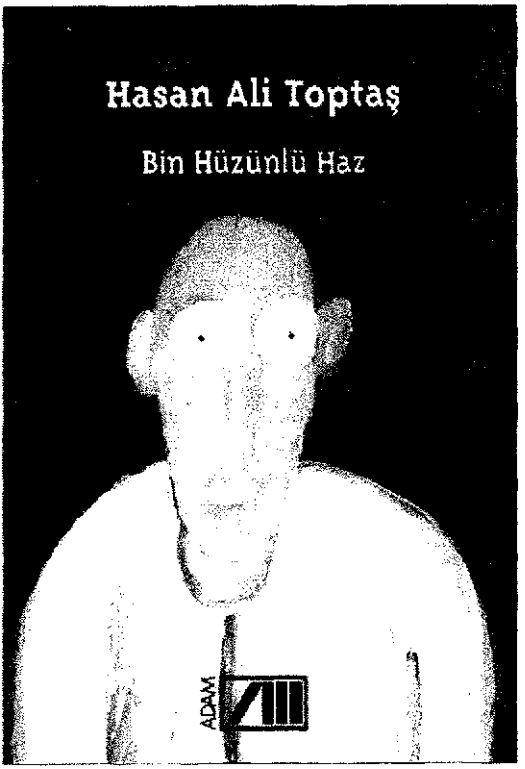

"Yüzyılın son çeyreğindeki Türk edebiyatının birkaç kilometre taşından biri Hasan Ali Toptaş. O bir kurgu/dil sanatçısı; ödün vermez bir biçim ustası; yirminci yüzyıl edebiyatının vardığı çizginin uçlarında dolaşıyor."

-Yıldız Ecevit

Yıldız Ecevit'ten Fethi Naci'ye tanınmış eleştirmenlerin büyük övgüsünü kazanan Hasan Ali Toptaş bu yeni romanıyla aynı dil ustalığını koruyarak deneysel ufuklara açılıyor...

ADAM

değerli kitaplar yayımlar

Günümüz Kadın Yazarları

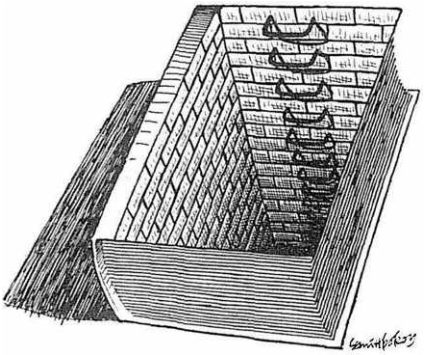

Kadın yazarların öyküye niçin daha çok yöneldiği tam olarak anlaşılamamıştır. Yalnızca Türk edebiyatında değil, dünya edebiyatında, belki öykünün anayurdu olarak benimsenen Angloamerikan öykücülüğünde de kadın yazarlar öyküyü taçlandırıyorlar. Kısa öykünün kadın yazarlara çekici gelen yanları nedir? Bireyliğin kazanılması savaşımında vurucu bir etkisi oluşu, sözü daha etkili dışavuran düzyazı türü oluşu mu? Kadınlara dönük mesajları bir de şiirsellik katmanında dile getirişi mi? Kadınla erkek arasındaki gerilimi yanstmak için en uygun yazınsal biçim oluşu mu? Pek çok nedeni olabilir bunun. Tam karşılığını bulmak olanaksız gibi... Kısa öykü, kadınların büyük başarılar gösterdikleri bir tür olmuştur olmasına, ama kadın öykücüler erkeklerin dünyasında hak ettikleri yeri bulmuşlar mıdır? Patricia Craig'in örnek verdiği antolojilerde kadınların oranı hâlâ çok düşük düzeylerde. Antolojileri de erkekler yaptığı için mi?.. En iyisi, gene kadınların yazdıkları öyküleri okumak ve onların yerlerini yapıtlarından çıkarak saptamak. "AdamÖykü"nün son dört sayısına bakınca, bizde kadın yazarların Craig'in örnek verdiği antolojilerdeki oranlardan daha yüksek bir oranda yer aldıkları görülüyor : 95 yazarın 30'u kadın : yüzde 31.5... "AdamÖykü"nün bu özel sayısında yer alan kadın yazarlar dünya edebiyatından. Dünya edebiyatında Türkiye'deki okurun da tanıdığı 12 büyük yazar. Onların yerlerinin erkeklerle karşılaştırılamayacak kertede bulunduğunu kim yadsıyabilir. Ancak hayranlık duyulabilecek bu 12 kadın yazar, Günümüz Kadın Yazarları başlığını çarpıcı biçimde örnekliyorlar.

KADINLARIN YAZDIĞI ÖYKÜLER

PATRICIA CRAIG

Kadınları erkeklerden ayırma konusuna gelince, kendi payıma bunun bir tek haklı gerekçelendirmesi olabilir : dengenin yeniden kurulması.

KISA ÖYKÜ üzerine yorum yapanlar genelde bir ya da iki konu üzerinde uzlaşır : kısa öykü çağdaş bir sanat türüdür, Elizabeth Bowen'ın sözleriyle, "bu yüzyılın çocuğudur". Yarattığı etki bireysel bir bakış açısına dayanır; bir durumun gelişiminden çok özüyle ilgilenir. Her şeyden önce kendini belirsizliğe – amaç ya da etki belirsizliğine – karşı koruması gerekir. Sean O'Faolain'ın yazının bu alanını irdeleyen *The Short Story* (1948) başlıklı coşkulu çalışmasında vurguladığı gibi, türün önemli özellikleri "etki gücü ve şiir"dir. Etki gücü ve şiir – ama bu iki kavram çok şaşırtıcı, hatta dolambaçlı biçimlerde karşımıza çıkabilir. Sonunda bunlara ulaştığımızda, karşımıza kurallar çıkmaz. Önemli olan yazarın esinlenme gücü ve tekniği yetkin bir biçimde kullanabilmesidir.

Başka bir deyişle, öykü gerçekçi ya da fantastik olabilir, bir olayı betimleyebilir; tek bir izlek üzerine yoğunlaşabilir, belirli bir duygu ya da atmosfer yaratabilir; şaşırtıcı (ve yeterli) bir biçimde olay örgüsünün belirli özelliklerini bağlar ya da okurun zihninde belirli titreşimler oluşturur. Konusuna doğrudan ya da dolaylı olarak yaklaşabilir; anekdot niteliğinde bir öz içerebilir, ama titreşimlerin oluşabilmesi için, içeriğinde bunların dışında da özellikleri olması gerekir. 'Kişisel gerilim' : Sean O'Faolain'in arı yeti ile yakalama gücü arasındaki farkı yaratan, kısa öykü yazmadaki gizemli öğeyi tanımlarken kullandığı bir başka terimdir. Yazarın kişiliğinin bütün düzyazı boyunca örtülmesi değil – böyle bir şey okurların çoğuna itici gelirdi –, ince ve dayanılmaz bir biçimde anlatıya yedirilmesi gerektiği anlamına gelir bu.

Yazarın kişiliği ve bunun öykünülemez göstergeleri : gerçekte bunun cinsiyetle ilgisi yoktur. Örneğin üstün özellikleri olan bir öykü düşünün : bu öykü bir erkek tarafından yazılmışsa, aynı öykünün bir kadının kaleminden çıkamayacağını savunmak yanıltıcı olur. Gerçekte ise, yazardan başka kimsenin – kadın ya da erkek – esin gücü ve uzmanlığı bu biçimde bir araya getiremeyeceği kesindir. Bu küçük düşürücü yan anlamların geçerli olabilmesi için, 'kadın öyküleri'nin (ya da 'erkek öyküleri'nin) kadın ve erkeğin doğasıyla ilgili en basit varsayımlar üstüne kurulmuş olması gerekir. Dünyaya yönelik özgül bir kadın bakış açısı olamayacağına inanıyorum : bir yazar söz konusu olduğunda cinsiyet açısından farksız bir algılama ya da algılamama söz konusudur. Mary Ellman 1968 yılında yayımlanan *Thinking About Women* (Kadınları Düşünmek) başlıklı yapıtında, "Her sanatçı ya bir erkektir ya da kadın; savaşım her ikisi için de aynıdır," diyordu. Evet, doğru bu. Ancak kadınların yazılarını ürettikleri durumları belirleyen yazındışı ölçütlerin oynadığı rolü ya da kadınların yapıtlarının toplumdaki

algılanma biçimlerini azımsamak istemiyorum. Mary Ellman, Warren Coffey'nin Flannery O'Connor ile ilgili sözlerine yer veriyor : "Bir erkek Flannery O'Connor'ın 'İyi Taşra İnsanları'nı yazabilmek için neler vermezdi ki." Bu, yapılabilecek en büyük övgü. Bu öykünün bir erkek tarafından yazılması herhangi bir hata oluşturmazdı. 1965 yılının bir değer yargısı olarak bu bize kadınların yazılarındaki aşırı "kadınsılık" korkusuyla ilgili ipucu veriyor.

En başarılı kadın yazarlar zamanın toplumsal etkenlerini benimsemişler, bunları aşmışlar, bunlara karşı çıkarak incelemişler ya da Fay Weldon'ın yaptığı gibi (özellikle eğlendirici ve polemikli öyküsü "Büyük Savaş"ta – savaş ve ateşkesler, kadınlar ve erkekler ya da kadınlar ve kadınlar arasındaki anlaşmalardaki bütün kaymalar), yalnızca tutumlu bir biçimde bunları keskin bir fabla dönüştürmüşlerdir. Bu yazarlar kadın gibi (bu – günümüzde bile – zayıflık ve aşağılık gibi dışarıdan dayatılan özellikleri çağrıştırır) değil, kadın olarak (bu kaçınılmazdır) yazarlar. Angela Carter, Christina Stead üzerine yazdığı denemesinde bu ayrımdan söz eder. Carter, bu denemede, Stead'ı kadının ne olduğunu bilen yoğun bir bilinçle yazdığı için övüyor. Carter'a göre Stead, "Kadınsı dehanın bir göstergesi olduğu düşünülen danışıklı anlaşmanın çekiciliğine," kapılmamıştır. Geleneksel olarak kadın yazarlığına yakıştırılan kusurları – aşırı duygusallık, duyarlılık, vicdan hesaplaşması, kadınlararası dayanışma ya da

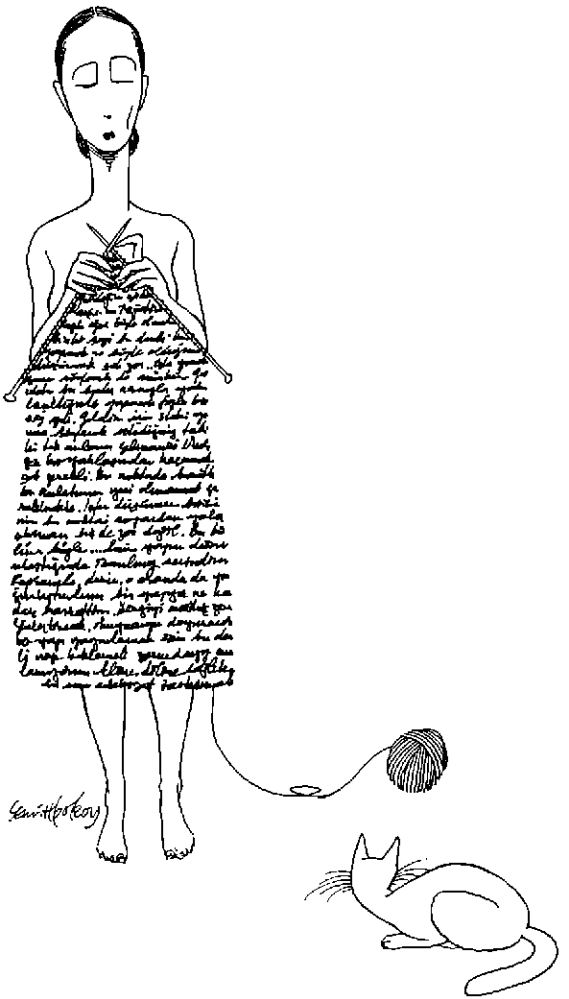

SEMİH POROY

herhangi bir soyut kadınlık ilkesini destekleyen başka konuları – övgüyle sergilemek isteyen bir dalı var feminist öykü yazarlığı ve eleştirisinin. Benim görüşüm bunun, karşı savların üretilmesini sağladığı; Mary Ellman'ın kullandığı sözcüklerle, "cinsiyetsiz onaylama" beni her zaman çekmiştir.

Kadınları erkeklerden ayırma konusuna gelince, kendi payıma bunun bir tek haklı gerekçelendirmesini görüyorum : dengenin yeniden kurulması. Kadınlar ve erkeklerin yazdığı çok sayıda öyküyle karşılaşan seçki editörlerinin çoğu seçimini türün tanınmış devleri olan Poe, Kipling, Joyce, Lawrence, Faulkner, O'Faolain, O'Connor, William Trevor ve öbürlerinden yana kullanır ve sonra ya kadın yazarların birçoğunu sıkıştırmaya çalışır ya da kadın yazarlarla ilgili önyargılarla boğuşurlar. Örneğin 1966 yılında Norman Mailer – o ünlü Norman Mailer – *Cannibals and Christians*'da 36 erkek yazarı saydıktan sonra, "Kaç kişiye yer veremedim, hepsi de kadın, hepsi de kadın yazar," der. McGraw Hill'in 1953'te yayımladığı *The Greatest American Short Stories* adlı seçkide yalnızca bir kadına, Willa Cather'a yer verilir. *The Penguin Book of English Short Stories* (1967) ise 16 yazar arasında yalnızca 2 kadın yazara yer vermiş. V. S. Pritchett'ın *Oxford Book of Short Stories* (1981) başlıklı seçkisinde de durum farklı değil : kırk yazar arasında yedi kadın yazar. Malcolm Bradbury tarafından hazırlanan *The Penguin Book of Modern British Short Stories* başlıklı seçkide otuz dört yazar arasında on kadın yazara yer verilmiş : bu seçki bir başlangıç noktası sayılabilir. Walter Allen'ın çok kapsamlı ve değerli çalışması *The Short Story in English* (1981) kadın öykü yazarı sayısı yirmiden az, ancak erkek öykü yazarı sayısı yetmişten fazla. Bu eksiklikleri giderme gereksinimi açıkça görülüyor; bu nedenle kadın yazarların yapıtları günümüzde farklı biçimlerde bir araya getiriliyor. Son on yılda oldukça çok sayıda yayımlanan feminist seçkiler, anneler ve kızları, ya da Angela Carter'ın *Wayward Girls and Wicked Women* çizgisinde tek bir izlek üzerine bir araya getirilmiştir. Bunların hepsi olumlu, ama sınırlı çalışmalar. Hermione Lee'nin iki ciltlik *The Secret Self I* ve *2* (1985 ve 1987) gibi genel seçkiler de vardır.

Standart seçkilerde kadın öykü yazarlarına yeterince yer verilmemesine şaşırsak bile sözü edilen seçkilerin hepsi yazınsal konularda getirdikleri vurgu açısından önemlidir. Göz ardı edilen zenginlikleri düşününce şaşırmamak elde değil gerçekten. Yirminci yüzyıl zenginlikleri arasında örneğin Jewett ve Joyce arasında bir seçim yapmak zorunda kalındığında, insan karar vermekte hiç zorlanmaz, ama O'Connor örneğinde iş değişir – Flannery'yi mi yoksa Frank'i mi seçersiniz? Belki de özgürleşmeye doğru yüzyıl sonunda görülen eğiliminin yazın alanında yankı uyandırmasına, örneğin bir Dorothy Richardson'ın donukluğu, Woolf'un androjen yenilikleri ya da Rebecca West'in gazeteci ruhunun doğması neden oldu. Gene aynı dönemlerde kadınlar kendilerini kanıtlamak için bu savaşımı vermekte geç kalmadılar : bütün yazınsal türlerin kapılarını birer birer açtılar. Doğuştan gelen yeteneksizlik (günümüzdeki düşmanlarının inandığı) gibi nedenlerle yetke ve aydınlanmanın hiçbir düzeyinden uzak kalmadıklarını gösterdiler. George Eliot bunu doğru saptamıştı. Kadın yazarlara karşı ileri sürülen aptallık ve öbür suçlamaları çürütmek için, "Bütün yapmamız gerekenin doğru malzemeleri kullanmak – gerçek gözlem, mizah ve tutku," olduğunu söylüyordu Eliot. ▨

VIRGINIA WOOLF

Miras

"SISSY Miller'a." Gilbert Clandon karısının misafir odasında küçük bir masanın üzerindeki yüzük ve broş yığını arasından inci bir broşu çıkarıp alırken üzerindeki yazıyı okudu : "Sissy Miller'a, sevgilerimle."

Sekreteri Sissy Miller'ı bile unutmaması tam da Angela'ya özgü bir davranıştı. Ama gene de çok tuhaf, diye geçirdi içinden Gilbert Clandon bir kez daha, her şeyi böyle düzgün bırakmış olması – arkadaşlarından her birine küçük birer armağan bırakması. Sanki öleceğini önceden sezmişti. Ama altı hafta önce o sabah evden çıktığında sağlığı gayet iyiydi; Piccadily'de kaldırımdan adımını atıp araba çarpana dek.

Sissy Miller'ı bekliyordu. Gelmesini rica etmişti; birlikte geçirdikleri onca yıldan sonra bunu yapmaya, karısının ne kadar düşünceli olduğunu kanıtlayan bu armağanı ona vermeye zorunlu olduğunu düşünüyordu. Evet, diye devam etti, oturmuş beklerken, Angela'nın her şeyi böyle düzenli bırakması. Her arkadaşına, içtenliğini gösteren küçük bir kanıt bırakmıştı. Her yüzüğün, her kolyenin, her küçük porselen kutunun – küçük kutulara tutkuyla bağlıydı – üzerinde bir isim vardı. Şunu ona kendisi vermişti, şu – yakut rengi mine yunusu – Venedik'te bir gün bir arka sokakta bulmuştu. Sevinçten attığı o kısa çığlığı anımsadı. Elbette kendisine özel bir şey bırakmamıştı, günlüğün dışında. Yeşil deri kaplı on beş cilt arkasındaki yazı masasında duruyordu. Evlendikleri günden itibaren günlük tutuyordu. Kavga diyemeyeceği birkaç tartışma bu günlük yüzünden çıkmıştı. Eve gelip onu günlüğüne bir şeyler yazarken görünce, defteri hemen kapatıp elini üzerine koyuyordu. "Hayır, olmaz," dediğini duyar gibiydi. "Ben öldükten sonra, belki." Miras olarak ona günlüğünü bıraktı. Sağken paylaşmadıkları tek şey buydu. Ama her zaman karısının kendisinden uzun yaşayacağını varsaymıştı. Sadece bir an için durup attığı adıma dikkat etseydi, şu anda hayatta olurdu. Ama doğrudan kaldırımdan aşağıya adımını attı, diye ifade verdi arabanın şoförü. Ona durma şansı tanımamıştı... Tam bu noktada holden gelen sesler araya girdi.

"Bayan Miller, Efendim," dedi hizmetçi.

Bayan Miller içeri girdi. Daha önce onu ne tek başına, ne de gözyaşları içinde görmüştü. Çok üzüntülüydü kuşkusuz. Angela onun için bir işverenden öteydi. Arkadaşıydı. İskemleyi çekip Miller'a oturmasını söylerken, öteki kadınlardan hemen hemen hiç farkı yok diye düşündü. Binlerce Sissy Miller vardı – siyah giymiş, evrak çantası taşıyan kılıksız küçük kadınlar. Ama acıma konusunda uzman olan Angela, Sissy Miller'da her özelliği keşfetmişti. Ketumluğun simgesiydi

o; öyle sessiz, öyle güvenilirdi; her şeyi söyleyebilirdiniz ona.

Bayan Miller ilk başta konuşmadı. Gözyaşlarını elindeki mendili bastırarak sildi. Konuşma girişiminde bulundu.

"Affedersiniz, Bay Clandon," dedi.

Clandon bir şeyler mırıldandı. Elbette onu anlıyordu. Bu çok doğaldı. Onun karısına ne kadar değer verdiğini tahmin edebiliyordu.

"Burada çok mutluydum," dedi çevresine bakarak. Bakışlarını arkadaki yazı masasına çevirdi. Birlikte – Angela ile birlikte burada çalışmışlardı. Angela da önde gelen politikacıların eşlerine düşen görevlerden payını alıyordu. Kariyerinde en büyük yardımı Angela'dan görüyordu. Karısını ve Sissy'yi masada birlikte oturmuş çalışırlarken görürdü sık sık. Sissy daktiloda Angela'nın dikte ettiklerini yazardı. Kuşkusuz Bayan Miller bunu da anımsıyordu. Artık tek yapması gereken şey ona karısının bıraktığı bu broşu vermekti. Pek uygun bir armağan sayılmazdı. Belki bir miktar para bırakmak ya da daktiloyu armağan etmek daha uygun olurdu. Ama işte armağan ortadaydı : 'Sissy Miller'a sevgilerimle.' Broşu çıkardı, önceden tasarladığı sözcüklerle ona verdi. Broşa değer vereceğini bildiğini söyledi. Karısı sık sık takardı bu broşu... Broşu alırken Miller sanki kendisi de küçük bir konuşma hazırlamış gibi, kendisi için bunun çok değerli olduğunu söyledi... Bu broşla giyebilecek başka elbiseleri de vardır umarım dedi içinden. Yaptığı işin üniforması gibi duran kısa siyah mantosu ve eteği vardı üzerinde. Sonra birden aklına geldi, elbette yas tutuyordu. O da kendi trajedisini yaşamıştı. Kendini adadığı erkek kardeşi Angela'dan bir ya da iki hafta önce ölmüştü. Kaza mıydı? Anımsayamadı – Angela söylemişti ama. Acıma duygusu çok yoğun olan Angela buna çok üzülmüştü. Bu arada Sissy Miller ayağa kalktı. Eldivenlerini giyiyordu. Daha fazla rahatsız etmek istemediği anlaşılıyordu. Ama gelecekle ilgili bir şeyler söylemeden gitmesine izin veremezdi Gilbert. Planları neydi? Ona herhangi bir biçimde yardım edebilir miydi?

Daktiloyla yazı yazdığı, günlüğün bulunduğu masaya bakıyordu Angela'yla anılara dalınca, yardımcı olma önerisine hemen yanıt vermedi. Sanki bir an için söyleneni anlayamadı. Öneriyi yinelemek zorunda kaldı.

"Planlarınız neler Miss Miller?"

"Planlarım mı? Sorun değil, Bay Clandon," diye yanıtladı. Lütfen beni düşünmeyin.

Maddi yardım istemediğini söylemeye çalıştığını düşündü Clandon. Böyle bir öneriyi bir mektupla dile getirmenin daha yerinde olacağını anladı. Kadının elini sıkarken bütün söyleyebildiği, "Bayan Miller sakın aklınızdan çıkarmayın, herhangi bir şekilde yardımım dokunacaksa, bu benim için zevktir..." Sonra kapıyı açtı. Bir an, eşikteyken, aklına birden bir şey gelmiş gibi durdu.

"Bay Clandon," dedi, ilk kez gözlerinin içine bakıyordu ve kadının gözlerindeki acıma dolu, ama sorgulayıcı bakışları Clandon'un ilk kez dikkatini çekti. "Size herhangi bir şekilde yardımcı olabilirsem," diye sözlerine devam etti, "eşinizin hatırına, benim için bir zevktir..."

Bunları söyledikten sonra çıktı. Söylediği sözler ve sözlerine eşlik eden bakışları beklenmedik bir anda gelmişti. Sanki kendisine gereksinim duyulacağına inanıyordu. İskemlesine dönerken tuhaf, belki de fantastik bir fikir geldi aklına.

Yoksa bütün bu yıllar boyunca Gilbert'in Miller'ı hemen hemen hiç fark etmemesine karşın, o, romancıların dediği gibi Gilbert'a karşı gizli bir tutku mu beslemişti? Yürürken aynada kendi yansımasını yakaladı. Elli yaşını geçmişti; ama aynanın da gösterdiği gibi hâlâ çok seçkin bir adam olduğunu kabul etmekten kendini alamıyordu.

"Zavallı Sissy Miller!" dedi yarı kahkahayla. Esprileri karısıyla paylaşmayı ne kadar isterdi! İçgüdüsel olarak günlüğe gitti eli. Rasgele bir sayfayı açtığında "Gilbert öyle harika görünüyordu ki..." tümcesini okudu. Sanki sorusunu yanıtlamıştı. Elbette, diyordu sanki, kadınların gözünde çok çekicisin. Elbette Sissy Miller da böyle düşünmüştür. Okumaya devam etti. "Karısı olmaktan öylesine gurur duyuyorum ki!" O da kocası olmaktan büyük gurur duyuyordu. Dışarıda bir yerlerde yemek yediklerinde sık sık masanın karşısından ona bakıp kendi kendine, buradaki en alımlı kadın! derdi. Okumaya devam etti. Milletvekili adayı olduğu ilk yıl, seçim bölgesini birlikte gezmişlerdi. "Gilbert sandalyesine geri dönünce kopan alkış müthişti. Bütün dinleyiciler ayağa kalktı ve birlikte tezahürat yapmaya başladılar : 'Dürüst lider, dürüst lider.' Tamamen teslim olmuştum." Bunu da anımsamıştı. Protokolde yanında oturuyordu. Bakışları ve gözündeki yaşlar hâlâ gözünün önündeydi. Ya sonra? Sayfaları çevirdi. Birlikte Venedik'e gitmişlerdi. Seçimden sonra birlikte geçirdikleri o mutlu tatili anımsadı. "Florians'ta dondurma yedik." Gülümsedi – hâlâ çocuktu – dondurmayı çok severdi. "Gilbert bana Venedik'in ilginç tarihini anlattı. Doges'lerin..." diye yazmıştı lise kızlarının el yazısıyla. Angela ile yolculuk yapmanın en zevkli yanlarından biri öğrenmeye çok meraklı olmasıydı. Öylesine bilgisizdi ki, bunu kendi söylerdi, sanki çekici yanlarından biri de bu değilmiş gibi. Sonra – bir sonraki cildi açtı – Londra'ya geri dönmüşlerdi. "İyi bir izlenim bırakma konusunda çok endişeliydim. Gelinliğimi giydim." Şimdi onu yaşlı Sir Edward'ın yanında görebiliyordu; bu olağanüstü yaşlı adamı, şefi ele geçiriyordu. Hızlı hızlı okumaya devam etti; parçalar arasındaki olayları kendisi dolduruyordu. "Avam Kamarası'nda akşam yemeği yedik... Lovegroves'da bir akşam partisine gitti. Lady L. bana Gilbert'in eşi olarak sorumluluklarımın farkında olup olmadığımı sordu." Sonra, yıllar geçtikçe – yazı masasından bir başka cildi aldı – Clandon gitgide işine daha fazla gömülmüştü. Elbette o da daha fazla yalnız kaldı... Görülüyor ki çocuk sa-

Virginia Woolf (25 ocak 1882-28 mart 1941) roman sanatına özgün katkılarıyla tanınmış en önemli çağdaş yazarlardan. Londra'da doğdu. Aynı zamanda dönemin önemli eleştirmenlerinden ve öykü yazarı. 1912'de Leonard Woolf'ile evlendi, birlikte 1917'de Hogarth Press'i kurdular. İlk romanlarından sonra deneysel ve yenilikçi arayışlara yöneldi. *Jocob'un Odası* (1922), *Mrs. Dalloway* (1925), *Deniz Feneri* (1927) romanlarında bu tutumunun parlak örneklerini verdi. *Kendine Ait Bir Oda* (1929) adlı uzun denemesinde kadın yazarların erkeklere ait bir dünyada yaşadıkları güçlükleri anlattı. *Dalgalar*'da (1931) bilinç akışı tekniği üstünde yoğunlaştı. Ruhsal bir bunalım sonucu kendini evinin yakınındaki ırmağa atarak intihar etti. Çağdaş dünya edebiyatını en çok etkileyen yazarlardan.

hibi olmamaları onu çok üzmüş. Günlükteki bir sayfaya, "Gilbert'a bir erkek çocuk verebilmeyi ne kadar isterdim!" diye yazmış. İşin tuhaf kısmı Gilbert hiçbir zaman bunu o kadar dert etmemiş. Yaşamı her zaman çok yoğun, dopdolu olmuştu. O yıl kendisine hükümette küçük bir görev verilmişti. Küçük bir görevdi bu ama, karısının bu konudaki yorumu şöyleydi : "Artık Başbakan olacağından kesinlikle eminim!" Her şey farklı gelişmiş olsaydı, olabilirdi belki de. Bu noktada durdu, ne gibi gelişmeler olabileceğini düşündü. Politika bir kumar, diye düşündü; ama oyun daha bitmemişti. Elli yaşında bile. Başka sayfalara da hızlı hızlı göz attı; küçük önemsiz olaylarla, yaşamını oluşturan gündelik mutlu önemsiz olaylarla doluydu günlük.

Başka bir cildi eline aldı, rasgele açtı. "Korkağın biriyim ben! Yakaladığım fırsatı kaçırdım gene. Ama kendi sorunlarımla onun canını sıkmak, üstelik düşünecek onca şeyi varken, çok bencillikmiş gibi geldi. Oysa zaten evde birlikte geçirdikleri gece çok az." Bu da ne demek? Açıklama hemen arkasından geliyordu – East End'deki işine bir göndermeydi bu. "Cesaretimi topladım ve Gilbert'le konuştum sonunda. O kadar nazik, o kadar anlayışlıydı ki. Karşı çıkmadı." Evet, bu konuşmayı anımsıyordu. Kendisini çok boş hissettiğini, hiçbir işe yaramadığını düşündüğünü söylemişti. Kendi yapacağı bir işi olsun istiyordu. Bir şeyler yapmak, başkalarına yardım etmek istiyordu – işte şu sandalyede oturmuş bunu söylerken utançtan yüzünde oluşan kırmızılık çok güzeldi. Ona birazcık takılmıştı. Evle ilgilenmek, kendisiyle ilgilenmek yeterince iş değil miydi? Gene de, bu onu mutlu edecekse, karşı çıkmazdı. Neydi peki bu? Bir bölge sorumluluğu mu? Bir komite mi? Tek şartı hasta olmamasıydı. Her çarşamba Whitechapel'a gidiyordu anlaşılan. Bu tür ortamlarda giymek zorunda olduğu giysilerden ne kadar nefret ettiğini anımsadı. Ama öyle görünüyor ki bunu çok ciddiye almış. Günlükte çok sayıda benzer gönderme vardı : "Bayan Jones ile karşılaştım... On çocuğu var... Kocasının bir kazada kolu kopmuş... Lily'ye iş bulmak için elimden

geleni yaptım." Bazı bölümleri atladı. Kendi ismi gitgide daha az anılıyordu. İlgisi azaldı. Yazdıklarının bazılarının onun için hiçbir anlamı yoktu. Örneğin : "B. M. ile sosyalizm hakkında ateşli bir tartışma yaptık." B. M. kimdi? Bu baş harflerin sahibini bulamadı; komitelerden birinde tanıştığı kadınlardan biri olduğunu düşündü. "B. M. üst tabakaya öfkeyle saldırdı... Toplantıdan sonra B.M. ile birlikte yürüdüm, onu ikna etmeye çalıştım. Ama o kadar dar görüşlü bir adam ki." Demek B. M. bir erkekti – demek kendi tanımlarıyla 'entelektüel'lerden; Angela'nın da dediği gibi vahşi ve dar görüşlü. Angela gelip kendisini ziyaret etmesini istemiş. "B. M. akşam yemeğine geldi. Minnie ile el sıkıştı!" Bu ünlem işareti zihnindeki resme bambaşka bir boyut kattı. Anlaşılan B. M. hizmetçilere alışık değilmiş, Minnie ile el sıkışmış. Demek ki görüşlerini kadınların yemek salonlarında anlatan uysal işçilerden biri. Gilbert bu tür insanları tanırdı; B. M. kim olursa olsun bu tür insanları hiç sevmezdi. İşte gene karşısına çıktı. "B. M. ile Tower of London'a gittik... Er geç devrimin yapılacağını söyledi... aptallar cennetinde yaşadığımızı söylüyor." İşte tam B. M.'nin söyleyebileceği türden bir söz bu. Gilbert sanki o bunları söylerken onu duyar gibi oluyordu. Ayrıca açık açık gözünün önüne de getirebiliyordu – kalın sakallı, kırmızı kravatlı, her zamanki gibi tüvit elbise giymiş, ömrü boyunca bir gün bile dürüst çalışmamış küt bir adam. Angela onun ne tür bir adam olduğunu görebilecek bir kadın mıydı acaba? Okumaya devam etti. "B. M. ------- konusunda çok olumsuz şeyler söyledi." İsmin üstü özenle çizilmişti. "Artık -------'ın sömürülerini dinlemeyeceğimi söyledim ona." Gene isim söylenmemişti. Acaba kendi ismi olabilir miydi? Bu yüzden mi içeri girdiğinde Angela çabucacık sayfanın üstünü kapıyordu? Bu düşünce B. M.'ye karşı duyduğu gitgide artan nefret duygusunu da yoğunlaştırdı. Bu odada kendisiyle ilgili tartışma küstahlığını göstermişlerdi demek. Peki Angela bundan niçin hiç söz etmedi? Bir şeyler gizlemek hiç huyu değildi; içtenlik abidesiydi sanki. Sayfaları çevirmeye başladı; B. M.'nin geçtiği bölümleri seçiyordu özellikle. "B. M. bana çocukluğunu anlattı. Annesi evlere çamaşıra gidiyormuş... Bunu düşündükçe lüks içinde yaşamaya katlanamıyorum... bir şapka için 3 gine vermek!" Keşke o küçük zavallı zihnini anlamayacağı sorulara yormaktansa konuyu kendisiyle konuşsaydı! Ona ödünç kitaplar vermiş. *Karl Marx, Devrim Geliyor.* Bu harfler sık sık yineleniyordu : B.M., B. M., B. M. Acaba niçin isme tam olarak yer vermiyordu? Bu harflerin kullanımında Angela'ya hiç yakışmayan bir biçimde samimiyet duygusu var. Acaba ona seslenirken de B. M.'yi mi kullanıyordu? Okumaya devam etti. "B. M. akşam yemeğinden sonra aniden çıktı geldi. Allahtan, evde tek başımaydım." Bu daha bir yıl önce olmuş. "Allahtan" – Niçin Allahtan diyor? – "Evde tek başımaydım." O gece kendisi neredeydi acaba? Randevu defterinden o geceye baktı. Mansion House'da akşam yemeği verilmişti. B. M. ve Angela akşamı birlikte geçirdiler demek! O akşamı anımsamaya zorladı kendini. Eve geri döndüğünde Angela yatmamış bekliyor muydu? Oda her zamanki gibi miydi? Masada kadeh var mıydı? Sandalyeler birbirine yakın mı duruyordu? Hiçbir şey hatırlamıyordu, herhangi bir şey yoktu zihninde, o gece Mansion House'da yaptığı konuşma dışında. Gitgide daha karmaşık hale geliyordu – bütün bu olanlar; karısı evde yalnızken eve tanımadığı bir adamı kabul ediyordu. Belki de bunun açıklaması bir sonraki ciltte. Aceleyle günlüğün son

cildine uzandı – Angela öldüğünde yarım kalan ciltti bu. Daha ilk sayfada gene o iğrenç adama rastladı. "B. M. ile baş başa akşam yemeği yedim... Çok endişelendi... Artık birbirimizi anlamanın zamanının geldiğini söyledi... Sözlerimi dinlemesini istedim... Ama dinlemedi. Beni tehdit etti. Söylediklerini yapmazsam eğer....." sayfanın geri kalan kısmının üzeri karalanmıştı. Bütün sayfanın üzerine "Mısır. Mısır. Mısır," yazmıştı. Tek bir sözcük bile seçemiyordu; ama bunun tek bir yorumu olabilirdi : aşağılık herif Angela'dan metresi olmasını istemişti. Odasında tek başınayken! Gilbert'in yüzüne kan fırladı. Hızlı hızlı sayfaları çevirdi. Angela'nın yanıtı ne olmuştu peki? Artık baş harfler kullanılmıyordu. Artık ondan sadece "o" olarak söz ediyordu. "Gene geldi. Herhangi bir karara varamadığımı söyledim ona... Gitmesi için yalvardım." Bu evde Angela'yı sıkıştırmış. Peki Angela bundan niçin hiç söz etmedi bana? Nasıl olur da bu konuda tereddüt eder? Sonra : "Ona bir mektup yazdım." Birkaç sayfa tamamen boş bırakılmıştı. Sonra şu satırlar yer alıyordu : "Mektubuma yanıt vermedi." Arkasından birkaç boş sayfa daha ve : "Tehditlerini gerçekleştirdi." Ya sonra – ya sonra ne oldu? Sayfaları birer birer çevirmeye başladı. Hepsi boştu. Ama ölümünden önceki gün için şunları yazmıştı : "Bunu yapmaya benim de cesaretim var mı?" Bu sözlerle bitiyordu.

Gilbert Clandon defteri yere bıraktı. Angela'yı gözünden canlandırabiliyordu. Piccadily'de kaldırımın kenarında duruyordu. Gözleri uzun uzun baktı; yumruklarını sımsıkı sıkmıştı. Birden araba çıktı...

Buna katlanamıyordu Gilbert. Gerçeği öğrenmeliydi. Telefona gitti.

"Bayan Miller!" Bir an bir sessizlik oldu. Odada birilerinin gezindiğini duydu.

"Ben Sissy Miller," dedi telefondaki ses.

"Peki B. M. kim?" diye yüksek sesle sordu.

Şöminenin üstündeki ucuz saatin tik taklarını duyabiliyordu; sonra derin bir iç çekme geldi. Sonunda Miller, "Benim kardeşimdi," dedi.

Kardeşi ha, intihar eden kardeşi. "Açıklamam gereken bir şey var mı?" dediğini duydu Sissy Miller'ın.

"Bir şey yok!" diye bağırdı Gilbert. "Hiçbir şey yok!"

İşte mirasını almıştı. Ona gerçeği söylemişti. Sevgilisine kavuşmak için o kaldırımdan aşağıya adımını atmıştı. Kendisinden kaçmak için o kaldırımdan aşağıya adımını atmıştı. ❁

İngilizceden çeviren : Taner Karakoç

Virginia Woolf, annesiyle.

JEAN RHYS

Uvertür ve Yeni Oyuncular Lütfen

KÜÇÜK yemek odasında şöminenin yanında oturuyorduk, "Annemle babamdan nefret ediyorum, ya sen?" diye söylendi Camilla. Perdelerle örtülü pencerelere dolu atıştırıyordu. Batı Hint Adaları'nı terk etmeden önce kar hakkında her şey anlatılmıştı, ama dolu gerçekten çok hayret ve heyecan verici bir şeydi. Ne olduğunu sorsaydım bana güleceklerini düşündüm.

Bir başka koyu sarı bir perde koridora açılan kapının üzerinde asılıydı ve ardındaki sınıflar boştu, çünkü bu hafta Noel haftasıydı ve gündüzlü öğrencilerle diğer yedi yatılı öğrenci tatil için evlerine gitmişlerdi.

"Ve dahası," dedi Camilla, "onlar da benden nefret ediyorlar. Küçük kız kardeşimi seviyorlar. Aileler arasında bu tür pek çok şey olur, ama tabii ki hep örtbas edilir."

Hava oldukça kararmıştı, ben de oldukça ısınmıştım, bu yüzden dedim ki : "Ben bizimkilerden nefret etmiyorum. Ayrılmadan önce bana bir veda gecesi düzenlediler. Bir orkestra tuttuk. Çok eğlenceliydi, zili çalan adamın yüzünü hâlâ hatırlayabiliyorum."

"Ne komik," dedi Camilla, sıkılmış görünüyordu.

"Oldukça iyi çalıyorlardı. Hep farklı müzikler tabii ki."

"Madem seni bu kadar çok seviyorlar neden bu eski okula gönderdiler?"

"Çünkü İngiliz halam buranın iyi bir okul olduğunu söyledi."

"Şu seni Noel'de yanına çağırmayan halan, değil mi?"

"Şey, o rahatsız, hasta yani."

"*O öyle söylüyor!* Şimdi burada olmak nasıl peki?"

"Gayet hoşnutum, ama ellerimin üstündeki çatlaklar acı veriyor."

Sonra bana eğer burayı sevdiysem ne mal olduğunu anlamak için çok zamanımın olacağını çünkü kendisinin önümüzdeki gün Thaxted'deki arkadaşlarının yanında kalmaya gideceğini söyledi. "Bayan Born akşamları okuman için Charlotte M. Yonge'un romanlarını sıraya koydu bile."

"Aman Tanrım, yapamaz!"

"Bekle de gör," dedi Camilla.

Hizmetçi kız ışıkları yakmak için içeri girdi, birazdan yukarı çıkma ve yemek için üstümüzü değiştirme zamanı gelmiş olacaktı. Onun şimdiye kadar gördüğüm en büyüleyici kadın olduğunu düşünüyorum. Uzun, ince bir yüzü var, ölü gibi solgun ya da bembeyaz bir pudra sürünmüş. Saçı siyah ve başlığının altında çok canlı görünüyor, gözleri çok küçük, öyle ki onu ilk gördüğümde kör olduğunu

sanmıştım. Ama gözlerini iyice açtığında, oldukça dikkat çekici mavi renkte oldukları görünüyor, peygamberçiçeği mavisi, hayır, daha çok mavi bir ateşin alevleri gibi. Sonra gözkapaklarını indirince yüzü tekrar ölü gibi cansız görünüyor. Bu değişimi izlemekten asla sıkılmıyordum.

AKŞAM yemeğinden sonra odada yüksek sesle *Kartal Yuvasındaki Güvercin*'i okuyordum. Camilla dinlemiyordu, okul müdiremiz, orta yaşlı, küçük bir taç gibi topladığı kır saçlarıyla oldukça heybetli görünen Bayan Rode da dinlemiyordu. Kahverengi, mor, hardali renklerinin değişik tonlarını giyinmişti, durgun ve sevimli bir yüzü vardı.

Buna karşın Bayan Born ise gözlerini benden hiç ayırmıyordu. Bayan Born yaşlıydı, siyah giyinmişti, hiçbir derse girmiyordu, fakat görgü ve kültürü temsil eden, okul için gerçekten çok değerli bir insandı. "Sesini alçalt," diyecek gibiydi, "alçalt, biraz olsun!" ya da, "Yeter, devam etme, bu gece daha fazla katlanamıyorum artık."

Saat dokuzu vurana dek şöminenin etrafında oturduk. "İyi geceler Bayan Rode." "İyi geceler yavrum," dedi Bayan Rode, daima soyluluğun simgesi olan mor renkte giyinmişti. "İyi geceler Bayan Born." Bayan Born yavaşça başını kaldırdı ve dışarı çıktığımda, "Neden o kızın Autolycus rolünü oynamasına ısrar ettin? Tony Lumpkin'i oynaması karakterine daha uygundu," dedi.

"Karakterine uygun değil, kesinlikle," dedi bayan Rode yavaşça.

"Öyleyse tarzına, tarzına uygun" dedi Bayan Born.

Camilla kapıyı kapadı ve daha fazla bir şey duyamadım.

Merdiven kaygandı, yer cilası kokuyordu. Yatakhaneye çıkana kadar Bayan Born'un siyah elbisesiyle küçük hareketli vücudunu düşündüm. Papağan başlı bir fare. Ben zaten *Kış Masalı*'nda oynamak istememiştim ve bunu onlara da söyledim. Yine de bütün bunlar hakkında Camilla'ya bir şey söylemedim, çünkü İngiltere'ye geleli beş ay olmuştu ve artık tedbirli olmayı yavaş yavaş öğreniyordum. Üstelik yatakhane ısınmamıştı, tir tir titremeye başlamıştım bile.

"Korkunç bir soğuk var, değil mi Camilla?"

"Yo, hayır o kadar da değil. Yatağa gir hemen ısınırsın," deyip dört kapı ilerideki kendi odasına gitti.

Tabii ki uyuyamayacağımı ya da ısınamayacağımı biliyordum, çünkü gizemli bir sebepten dolayı on beş santim kadar açık bırakılmış olan pencereden her şeyin üzerine buz gibi bir rüzgâr esiyordu.

Pencereni örtme. Bu pencere kapanmayacak.

Hizmetçi kız, Jarvis kapıyı çaldığında hâlâ uyanıktım ve ellerimle ayak bileklerimi tutarak titriyordum. "Size bir şişe sıcak su getirdim bayan."

"Oh, teşekkürler. Ne kadar düşüncelisin."

"Kendi sıcak su şişem," dedi. Neden penceremi örtmediğimi sordu.

"Şey, örtmememiz gerektiğini düşündüm."

Yanıt vermeden örttü pencereyi. Bacaklarımı uzatarak şişeyi ağrıyan belimin altına koydum ve ona tekrar teşekkür ettim. Gideceğini umdum ama o gitmemek için oyalanıyordu.

"Bu dönemki okul tiyatrosunu çok beğendiğimi belirtmek istedim, bayan. O çocuk rolünde çok başarılıydınız."

"Autolycus."

"İsmini hatırlamıyorum, ama gerçekten beni çok neşelendirdiniz."

"Çok memnun oldum," dedim. "İyi geceler Jarvis, bu buz gibi küçük odada üşütme."

"Ben de bir kere amatör bir tiyatro grubunda başarılı olmuştum," diye devam etti. "Kör bir kız rolündeydim."

"Kör kız rolü mü? Çok ilginç, çünkü seni ilk gördüğümde düşünmüştüm ki..." Durdum. "Sende gerçekten oyunculuk yeteneği olduğunu düşünmüştüm, çünkü hiç alık birine benzemiyorsun."

"Bana çiçekler gönderilmişti," dedi. "Güller filan. Tabii bu çok önceydi, ben bir genç kızken, ama hâlâ rolümü hatırlıyorum, her sözcüğü."

"Ne hoş," diyebildim ancak. Biraz gürültülü bir şekilde şırak diye kapıyı örtüp ışıkları söndürdü.

Kör kız rolünü oynadı. Gerçekten kör olduğunu düşündüm. Ama bu tür şeyler daha önce de olmuştu bana. Hiçbir yere götürmeyen ipuçlarından bir şeyler çıkarmaya çalışmayı bıraktım bu yüzden.

Ertesi gün kahvaltıdan sonra Camilla gidince, nedense gün boyunca bisiklete binmek içimden gelmedi. Patey burada değildi.

Bayan Patey bana bisiklete binmeyi öğretmeye çalışıyordu. Benimle bir ilgisi yokmuş gibi gayet güzel, endamlı bir biçimde ilerliyordu, ben de bir yandan öbür yana sendeleyip zik zak çizerek onu izliyordum. Bir keresinde Newnham yolunda bir hendeğe düşmüştüm, arkasını döndü ve ilgisiz bir ifadeyle bir yerimi incitip incitmediğimi sordu. "Oh hayır, Bayan Patey, bir şeyim yok." Hendeğin dışına tırmandım ve bisikleti çıkardım. "Çorabın yırtılmış görünüyor ve dizin de epey berelenmiş." Trumpington Sokağı'na kadar başka bir şey konuşmadı. "Burada bisikletten inip elinle sürerek götürürsen daha iyi olur." "Peki, Bayan Patey."

Trumpington Sokağı'nda topallayarak yürürken... babamın uzaktan bir akrabası olan Bayan G'nin evini geçtik. Her cumartesi öğleden sonra onunla çay içmek için izinliydim... Adı Jeanette'di ve gür, beyaz saçlarıyla iri siyah gözleriyle ve klasik profilden görünüşüyle çok sevecen, oldukça görkemli bir yaşlı hanımefendiydi. Yalnızca okuma gözlüğü kullanıyordu ve saydam gibi görünen çok nazik elleri vardı. Gençliğindeki Cambridge ve tanıdığı ünlü adamlardan söz ederdi. "Zavallı Darwin. Yaratılışın labirentlerini çizip, Yaratıcısını kaybetti." Ya da "Aslında Fitzgerald'ın Farsçadan çevirisi pek yeterli değildi... *Song Of Solomon* (*Neşideler Neşidesi*) Hz. Mesih ve O'nun Kilisesi için yazılmış bir kinaye kitabıdır..."

Bir başka gün bana neredeyse sevgilisiyle kaçacağını anlattı. (Sanırım yaşlı dalgın kocasından bıkmıştı.) Tam eşyalarını hazırlayıp çıkmaya hazırmış ama aynada şapkasını düzeltirken şeytanın omzunun üzerinden ona sırıttığını görmüş. Çok korkmuş ve fikrini değiştirmiş.

"Peki şeytan nasıl görünüyordu?" diye sordum merakla. Ama bana asla anlatmadı.

Pek çok yaşlı güzel bayan gibi onun da kendine çok bağlı bir hizmetçisi vardı,

ondan biraz korkardım, kapıyı açtığında bana çok sert, çok somurtkan bir şekilde bakardı. Şimdi düşünüyorum da, Jarvis de gülümsemiyordu.

Daha önce hiç bisikletimin olmadığına ya da adada çok az kişinin bisikleti olduğuna kızların hiçbiri inanamıyordu. "Öyleyse ulaşımı nasıl sağlıyorsunuz, trenler, otobüsler, arabalar ya da bisikletler yoksa?" diyorlardı. "Atlar, eşekler, kızaklar, çocuk arabaları, at arabaları." Göz kırpışlar ve gülüşler. "Tatlım çok zorlama" mı, yoksa "Tatlım çok ağlama" mı?" "Nereden bileyim ben?" "Nasıl bilmezsin, çok eski bir şarkı." Ama onların gerçeğe asla inanmayıp, en tuhaf yalanları bile yuttuklarını fark edince, kendime eğlenecek yeni bir uğraş bulmuş oldum.

Çamurlu yeşil hokey sahasını çeviren çakıllı yolda yürüdüğüm o ilk öğleden sonra, bir çiçek bahçesini geçtim ve loş sınıflardan birine baktım. Bulutlu bir gündü. Göz kamaştırıcı açık günler kadar ya da buz gibi rüzgârlı günler kadar kötü değildi. Yine de kötü sayılırdı. Gökyüzü umutsuzluk rengindeydi, ama kimse fark etmemişti, herkes alışmıştı, benim de alışmamı umuyorlardı.

Hayalet gibi görünen boş sıralara bakarken birden boğazımda bir düğümlenme hissettim. Gözyaşları kalbime bir ok gibi saplanıyordu. Elbette daha önce de önseziler, içime bir şeylerin doğması beni sarsmıştı, bir yarasanın kanadı kadar soğuk ve yapışkan, ama hiçbiri böyle değildi. Ümitsizlik, gökyüzü kadar grimsi. Soğukta, pencerenin yanında durup düşündüm. "Ne olacaktı benden? Neden buradaydım?"

SESSİZ, sıcak bir Temmuz öğleden sonrası, altı aydır bizimle kalan Clare halam ile birlikte İngiltere'ye gideceğim söylendi. Cambridge'de The Perse adlı bir okula gidecektim.

"Senin sorumluluğunu yüklenmesi büyük incelik." Babamın bana eleştirel, beğenmeyen bir ifadeyle baktığını fark ettim. "Eminim," dedi, "bu senin için çok yararlı olacak."

"Gerçekten öyle olmasını umarım," dedi Clare hâlâ, kuşkulu bir ifadeyle.

Bu görüşme beni ürpertmişti ve bütün akşam sessiz kaldım. (Ve annemin de öyle olduğunu fark ettim.) Yatak odama erken gittim ve "Gizli şiirler" adını verdiğim çalışma defterimi aldım.

İngiltere'ye gidiyorum
Orada ne bulabilirim ki?

"Ne olursa olsun
Aradığımı değil" diyor Byron.

Aradığımı değil,
Aradığımı değil.

Uzun bir süre başka şiir yazmadım.

Ne yazık ki Londra'da o Ağustos günü gökyüzü karanlıktı, soğuk değildi ama

aydınlık ve açık da değildi. Clare Halam, yorulmak bilmeyen bir yayaydı, her yeri görmem için beni çevrede sürükleyip durdu ve bir hafta sonra en olanaksız yerlerde bile uyuklamaya başladım; St Paul'da, Westminister Manastırı'nda, Madame Tussaud'da, Wallace Collection'da, hayvanat bahçesinde, hatta bir iki mağazada. Çok hızlı fakat dalgın bir yayaydı ve ben kolayca arkama yaslanıp, üzerine çökeceğim bir sandalye ya da kanepe bulabiliyordum.

"Ne yapsın elinde değil," diyen açıklamasını duydum bir keresinde. "Hava değişikliği bazen gerçekten çok bunaltıcı oluyor."

Hata üstüne hata.

Ama kendime olan inancımı yitirip soğukluğun kontrolü eline aldığı günü tam olarak biliyordum. Bana o güzel şarap rengi elbise yerine çirkin elbiseyi aldığı gündü.

"Çok yakıştı," dedi satıcı bayan, "ve genç bayanın yüzü çok donuk, renge ihtiyacı var."

Halam fiyat etiketine baktı. "Hayır, pek uygun değil," dedi ve hiç beğenmediğim koyu gri bir elbiseyi seçti. Mağazanın büyüklüğü ve satıcı kadının güzelliği beni hayrette bıraktığından halamla tartışmadım. Ama kalbim kırılmıştı. Birçok yabancı kızın önüne bu iğrenç elbiseyle çıkmak zorunda kalacaktım. "Benden mutlaka nefret edecekler."

Dışarıda düşman gibi görünen caddede en kötü otobüse bindik (bütün yabancılara karşın daima sıkış tepiş, bütün milyonlarca yabancı bu yerde iç içe). Otobüs tekerlekleri, "Ve *ne zaman* söyleriz daima kazandığımızı ve *ne zaman* bize sorarlar *nasıl* başardığımızı," der gibiydiler. (Nasıl yaptığını söylemeye kalkışmayacaktın, doğrusunu açıklamaya kalkışmayacaktın, bu yaptığın çok lanetlenmiş bir ifade tarzı.)

Cambridge'de, "Ah, evet, gerçekten çok hoş. Bu köprü, şu bina. King's College Chapel. Ah, evet. Çok hoş," sözlerinden başka bir şey söylemedim.

"King's College Chapel hakkında söyleyeceklerin bu kadar mı?" dedi Bayan Born kibirlilikle.

Aslında King's College Chapel'da Protestan yönetimin tamamen hata yaptığını düşünmüştüm, tütsü kokusu, debdebeli papaz elbiseleri, Latin duacılar eksikti. "Bunu Katoliklerden çaldığınızı unutmuşsunuz ama aslında unutulmadı," diye düşündüm. Gene de söylemedim bunu.

"Gerçekten çok hoş ilahi okuyorlar."

HOKEY sahasında ağlamam kesilene kadar bir ileri bir geri yürüyüp durdum, daha sonra her zaman parlayan ateşin olduğunu söyleyebileceğim küçük yemek odasına geri gittim. Ama hiçbir şey yiyemedim ve Bayan Rode beni yatmaya gönderdi.

"Duyduğuma göre," dedi, "çok üşüyormuşsun, bu yüzden fazladan battaniye bulacaksın odanda ve Jarvis yukarıya sıcak su şişesi ve sıcak süt getirecek."

Yatakta ısınmış ve rahat bir biçimde uzanarak korkularımdan kurtulmaya çalışıyorum. Ne de olsa, kötü olasılıkla bir on sekiz ay için buradayım, geriye dönmeyi de aslında istemiyorum, işte, sağlam ve güvenilir, cadde, kumluk ağaç,

taş merdivenler, en yukarıda yuvarlak bir masası olan uzun balkon. Ama belleğimin ne kadar zayıf, belli belirsiz, şüpheli hale geldiğini fark etmek beni şaşırtmıştı. Çok kısa süre içinde çok fazla şey unutmuştum.

Yıldızları hatırlıyordum, ama ayı hatırlayamıyordum. Farklı bir aydı, ama ne açıdan farklıydı? Bilmiyordum. Ağaçların gölgelerini ağaçlardan daha net hatırlıyordum, yağmurun sesini hatırlıyordum, ama annemin sesini değil. Gerçekten değil. Toz ve sıcağın kokusunu, eğreltiotlarının ilginç olduğunu hatırlıyordum, ama başka hiçbir çiçeğin kokusunu değil. Dağlara, tepelere, denize bakılırsa, sadece binlerce mil uzaklık yoktu, yıllarca uzaklık vardı.

Tatilin bitmesinden yaklaşık üç gün kadar önce, Bayan Rode bana İsviçre'den gelen bir mektup getirdi. "Ama ben İsviçre'den kimseyi tanımıyorum."

"Aç ve öğren o zaman," dedi.

Bir süre mektubu yastığımın altına koydum, ertesi gün bakmam gereken bir şey olduğunu düşünerek, ama meraktan bekleyemeyecektim. Açtım, Myrtle imzalı bir mektuptu. Hayal kırıklığına uğramıştım. Nasıl oluyordu da çok az tanıdığım Myrtle adlı kız bana mektup yazmıştı? İşet bu hayatımı değiştirecek mektuptu.

Sevgili Batı Hint Adaları.

İsviçre'ye geldiğim günden beri senin hakkında çok düşünüyordum, belki de annem ondan boşanıyor. Şimdi anlıyorum ki önemli olan her şey hakkında ne kadar gülünç ahmaklarmışız, bence sen öyle değilsin. Hani Bayan Born *Kış Masalı*'ndaki o sözcüklerin karalanmasını istemişti, sen ise sanki anlamlarını biliyormuş gibi sözcükleri yuvarlayarak söylemiştin. Annemin dediğine göre, öbür kızlar donup kalmışlar ve şapkanı düşürdüğünde doğuştan bir tiyatrocu gibi çok doğal bir hareketle almıştın. Senin sahneye çıkman gerektiğini söylüyor ve sahi neden çıkmıyorsun ki? İsviçre'yi çok seviyorum. Burada birçok İngiliz var ve annem ne yazık ki diyor! Bazen çok alaycı olabiliyor. En yakın zamanda senden haber bekliyorum. Sadece bunu yazmam gerektiğini hissettim.

Sevgilerimle
Myrtle

Bu mektubu tekrar tekrar okudum, sonra bir yanıt vermek için elimde evirip çevirip durdum. "Sevgili Myrtle. Mektup için teşekkürler. O sözcüklerin anlamlarını bilmiyordum, sadece okunuşları hoşuma gitmişti. Annenin çok hoş bir kadın olduğunu düşünüyorum, ama evet, biraz alaycı."

Jean Rhys (1894-1979) İngiliz edebiyatının önde gelen yazarlarından. İlginç bir yaşamöyküsü sonunda ortaya çıkan ilginç kitaplarıyla tanınıyor. Bir zamanlar ortalardan kaybolmuş, birçok kitapla yeniden ortaya çıkmış, art arda yayımlanan bu kitapları okurlarca kapışılmış olan Jean Rhys, Pınar Kür'ün çevirdiği kitaplarıyla ülkemizde de sevilen bir yazar.

Sonra birden Myrtle'a hayali mektup yazmayı bırakıp, ani bir şimşek çakması gibi, tam olarak ne yapmak istediğimi fark ettim. Ertesi gün babama yazdım. Ona bir aktrist olmayı arzuladığımı ve Gawer Caddesi'ndeki Dramatik Sanat Akademi'sine gitmek istediğimi bildirdim.

"Ben oldukça eminim. Lütfen bunun hakkında çok ciddi olarak düşün. Burada rahatsız değilim ve öğretmenler de oldukça iyiler, ama burada olmam gerçekten para kaybı..."

Haber geldiğinde cevabı evetti ve ben hayatım boyunca hiç bu kadar mutlu olmamıştım. Hiçbir şey beni etkilemiyordu, ne övme, ne suçlama. Ne de inanmaz görünen gülümseyişler. Yeni bir dönem başlamıştı, ama Myrtle geri gelmemişti ve Camilla da hâlâ Thaxted'deydi.

"Bir giriş sınavı var," dediler. "Geçemezsin."

"Hayır, geçeceğim," ama gerçekten bu sınav için çok heyecanlıydım ve geçtiğimde çok şaşırmıştım. Jüri üyeleri çok sıkılmış görünüyorlardı. Sınav yeri resmi değildi ve halk arasında 'Meslek Okulu' olarak biliniyordu. Belki de pek zor hoşnut edilebilen bir yer değildi.

Halam beni Upper Bedford'da bir pansiyona yerleştirdi ve ayrıldı; bütün bunlara şiddetle karşıydı. Ama yine de bir süre sonra Londra'ya geri gelip Baker Caddesi'nin yakınında küçük bir daire tuttu, nasıl idare ettiğimi görebilmek için.

"Arkandan hançerlenirsen böyle düşersin, önünden hançerlenirsen şöyle düşersin, ama kendi kendini hançerlersen farklı düşersin. İşte böyle."

"Bütün öğrendiğin bu mu?"

"Hayır." Ona eskrim derslerinden, baleden, güzel ve etkili söz söyleme sanatından, mimik derslerinden söz ettim ve bunun gibi şeylerden. "Hiç oyun yok mu?" diye öğrenmek istedi. "Elbette var. *Nasıl İstersen*'de Celia'yı oynadım ve bir kere de Paola ve Francesca'yı." Ve küçük karanlık oturma odasında Francesca'yı canlandırdım.

> "Şimdi özgür ve neşeliyim,
> Bir dansçı kadar hafif, sazlar çalmaya başlayınca,
> Beni tutan bütün bağları koparıp atıyorum..."

"Bunu çok masraflı bulacaksın," dedi halam.

TATİLİ Yorkshire'da akrabalarımla birlikte geçirdim ve bir sabah erkenden amcam telgrafla aldığı babamın ani ölüm haberiyle beni uyandırdı. Oldukça sakin görünüyordum ve o da şaşırmış görünüyordu, ama aslında anlamamıştım, ona inanamadım.

Harrogate geçen yaz müzikle iç içeydi. Akordeonlar, harpçılar, laternalar, şarkıcılar. Bir öğleden sonra bilmediğim bir caddede adamın birini, "Yıllarca sürebilir, sonsuza dek sürebilir" şarkısını söylerken duydum, gözyaşlarına boğuldum ve bir türlü durduramadım kendimi.

Kısa süre sonra Wales'deki Clare Halam'a gönderildim. "Hiç durmadan ağ-

lıyorsun," dedi bana gittiğimin ertesi günü. "Ve sen de hiç durmadan beni izliyorsun," diye söylendim.

Halamın bahçesinin aşağısında Afon adında, durgun, yavaş akan bir nehir vardı. Nehrin kıyısında yürürken suya bakarak bana acımı anlayabildiğini söyledi. Babamın ölümü benim Londra'da bir tiyatro okulunda kalmamı imkansız kılıyordu. "Mümkün değil." Annemin benim eve geri dönmemi istediğini duymuş. Gitmek istemediğimi söyledim : "Henüz değil." "Ama gitmek zorundasın." "Gitmeyeceğim..."

Clare Halam konuyu değiştirdi. "Ne kadar güzel bir gün. Her şey tamamen Tanrı'nın takdirinde (bu şekilde konuştu). Sözü bittiğinde kendi kendime tekrarlıyordum. "Her şey tamamen Tanrı'nın takdirinde."

Sonunda Londra'ya yaz giysileri için alışveriş yapmaya gittik ve bir öğleden sonra o arkadaşlarını ziyaret etmeye gittiğinde ben de Strand'da Blackmore ajansına gidip biraz görüşmeden sonra müzikal bir komedi turnesinin korosunda işe alındım. Clare Halam'ın beni hilekârlıkla, edepsizlikle suçlaması beni şaşırtmıştı. Hararetli bir tartışmaya girişmiştik.

Benim yaşımda birinin yaptığı sözleşmenin hiçbir yasal geçerliliği olmadığını söyledi ve beni durdurmakla tehdit etti. Ben de eğer beni durdurursa Akademi'den onun nefret ettiğini bildiğim bir gençle evleneceğimi söyledim. Marylebone'daki dairede çay içmeye gelmişti. "İğrenç bir çocuk olabilir ama çok parası var." "Nereden biliyorsun?" dedi halam, farklı, sert bir ses tonuyla.

"Bana güven mektuplarını gösterdi. Yirmi bir yaşında. Ayrıca Akademi'de herkes kimin parasının olup kimin olmadığını çok iyi bilir. Belki de bildikleri tek şey bu."

"Eğer bu genç adam ciddiyse cevap vermeden önce çok iyi düşünmelisin."

"Ona cevap verdim. Hayır dedim. Ama eğer sen sözleşmeye engel olmaya kalkarsan onunla evlenip mutsuz olacağım. Ve bu da senin hatan olmuş olacak."

Uzun süre bu şekilde tartıştık. Sonra Clare Halam benimle uğraşmasını beklemenin haksızlık olduğunu ve anneme bu konuda mektup yazacağını söyledi. "Belki o cevap vermeden biz bir oyun provasına başlamış oluruz," dedim umutla. Annemden gelen yanıt oldukça belirsizdi. Onaylamıyordu, ama tamamen karşı da çıkmamıştı. Babamın ölümüne duyduğu üzüntüden ve para konusundaki endişesinden olsa gerek, kendi hayatımı İngiltere'de kendimin kazanacağı düşüncesi onun sıkıntısını hafifletmiş görünüyordu. "Çok da iyi bir kazanç sağlayamazsın," dedi halam.

Şirket *Bizim Bayan Gibbs* adında bir müzikal komedi sergiliyordu. Leicester Square/Covent Garden bölgesindeki Ulusal Spor Kulübü'nde prova yaptık. Boydan boya sahnesi olan büyük bir salon. Sanırım bazen öbür odalara giden boksörler çekingence bakıyorlardı kapıdan geçerken. Etraf dumanlıydı. Önce siyah, sonra sarı bir duman. Kendimi iyi hissetmediğim zamanlar oldu, ama hiçbir provayı kaçırmadım. Bir keresinde halam benimle geldi ve kızlar onunla çok içten ilgilendiler ve onda bambaşka bir hava olduğunu fark ettim. "O senin halan mı? Ah, ne hoş biri."

Gerçekten hoş bir kadındı, bunu şimdi anlıyorum. Erkek kardeşini memnun

etmek için beni himayesine alması çok nazikçeydi. Ama duygularını açıkça göstermekten kaçınan biriydi. Yanaklarında gülümseme bile çok az belirirdi. Ve ben şefkat ve güven özlemi çekiyordum. Çok daha fazla hoşuma giden bir Cambridge hatıram, bir gün caddeden karşıya geçerken üniversiteli bir gencin bisikletle bana çarpmasıydı. Bir yerim acımamıştı, ama o beni çok dikkatlice yerden kaldırdı ve çok içten özür diledi, öyle ki uzun süre onu düşünmekten kendimi alamadım.

Kızlarla konuşurken birçoğunun kışın Kuzey'e yapacağımız turneden endişe ettiklerini fark ettim. Oldham, Bury, Leeds, Halifax, Huddersfield gibi yerlere gidecektik. Erkekler de farklı değildi, içlerinden biri bana bir kuzey kasabasında caddede sergilediği bir skeçi oynadı. Adını "Neden İçki İçeriz" koymuştu. Ama bunların hiçbiri heyecanımı ve mutluluğumu engellemedi.

Beni ajansta işe alan adam bir provaya gelmişti. Yanıma gelip alçak bir sesle, "Öbür kızlara Meslek Okulu'ndan geldiğini söyleme. Bundan hoşlanmayabilirler," dedi. Ne demek istediğini anlamamıştım ama ,"Hayır, kimseye söylemem," diye söz verdim. ❁

İngilizceden çeviren : Hale Akman

ELIZABETH BOWEN

Charles'a Katılmak

O SABAH Beyaz Ev'de herkes, kedi bile, erkenden uyanmıştı. Koyu alacakaranlığın hiç umulmadık bir saatinde Polyphemus sessizce üst kata çıkmış ve genç Mrs. Charles'ın, altından solgun bir mum ışığı sızan kapısı önünde miyavlamaya başlamıştı. Alışılmış sabahlarda mutfaktan bu kadar kolay kaçamazdı, fakat geçen akşam, ev halkının, yataklarına ertesi gün için yaptıkları hazırlığın telaşıyla girmeleri nedeniyle, bodrum kapısı kilitlenmemiş ve alt kattaki bütün kapılar açık bırakılmıştı. Uyku kısa süreli bir aradan başka bir şey değildi ve çoğuna oldukça hafif ve aralıklarla geldi. Odalar, sağa sola geçici olarak bırakılmış gibi görünen nesnelerle doluydu, koridora iple bağlanmış kutular yığılmıştı ve perdelerin arasından günün ilk ışıkları sızmaya başladıkça, gece boyunca salonda bekleyen geniş kahvaltı masası, yavaş yavaş yeniden ortaya çıkmaya başladı.

Genç Mrs. Charles yalınayak ve soğuktan ürpererek kapıya doğru ilerledi, Polyphemus'u içeri aldı. Üzerinde hâlâ geceliği vardı, fakat iki bavulu da tamamen hazırlanmış ve üzerlerine kâğıtlar örtülmüştü : saatler boyunca onlarla dolaşıyor olmalıydı. Belki de boş bir inancın etkisiyle Polyphemus'dan hep biraz korkar ve onu hemen her an hoşnut tutmaya çalışırdı. Kedinin o her şeyi bilir havasından oldukça rahatsızlık duyardı. Onun içeri girmesi, bilincini biraz yerine getirmişti, hareketsizce durdu, bir eli tuvalet masasındaki çekmecenin tokmağında, diğer eli de alnındaydı – ne yapmalıydı? Hafifçe ayrılmış perdelerin arasından yavaşça aydınlık süzülüyor ve o ana kadar mum ışığında titreyen belirsiz gölgeleri andıran çevresindeki eşyaları katılaştırıyordu. Böylece gecenin korkuları, yerlerini gün ışığının gerçekliklerine bırakmışlardı.

Polyphemus kötücül bakışlarını hiçbir şeye yöneltmeden odanın içinde orada burada dolaşmaya devam etti. Tam o sırada Agatha hafifçe kapıyı tıkırdatarak geceliğiyle içeri girdi; uzun saç örgüleri sevecen yüzünün iki yanından aşağı salınıyordu ve elinde bir fincan çay vardı.

"Bunu içsen iyi edersin," dedi Agatha. "Senin için ne yapabilirim?" O rahat ve akılcı havasıyla, gün ışığını içeri davet edercesine perdeleri biraz daha araladı. Bir süre pencereden dışarı uzanarak eleştirel bir biçimde sabah havasını kokladı; sis yüksek ve çıplak kırları örtmüş, fakat gizlememişti. "Güzel bir gün geçireceksin," dedi Agatha.

Mrs. Charles ürperdi ve sonra kısa saçlarını kuvvetlice taramaya başladı. Uzun zaman uyanık kalmıştı ve yeni doğan gün için Agatha'dan farklı şeyler hissedi-

yordu; bitkin bir biçimde görümcesine baktı. "Durmadan düşler gördüm," dedi Mrs. Charles, "ikide bir kayığımı elimden kaçırdım ve onu iskeleden uzaklaşırken gördüm; buraya geri döndüğümdeyse uzaklaşan şey İngiltere'ydi. Diğer yöne doğru gidiyordu ve ben nerede bulunduğumu bilmiyordum – ve bir de elbette pasaportumu yitirdiğimi de gördüm."

"Bir duyan olsa daha önce hiç yolculuk etmediğini düşünür," dedi Agatha sakin bir biçimde. Mrs. Charles'ın son kez uyuduğu dar yatağın ucuna oturdu ve Mrs. Charles'ın elbiselerini silkeleyerek tek tek ona uzattı. Sanki bir çocukmuş gibi giyinirken onu izledi. Mrs. Charles kendisine hayret edildiğini hissetti; küçüklüğü ve gençliği Beyaz Ev'de onun için nesnel bir özellikteydi; inceltilmesi ve haz vermesi için her gün hiç durmadan sunduğu ve tek sahip olduğu şeylerdi bunlar.

Uzun bir zaman boyunca giyeceği elbiseleri üzerine yerleştirdikten sonra kendini resmi ve önemli hissetmeye başladı, yetenekli bir bankacı olan kocası ile Lyons'da buluşmaya giden bir eşti. Şu yeni ayakkabılar içinde ayakları oldukça yabancı görünüyordu : 'şirin, küçük bir hanımın' ayakları. Elleri ve ayaklarında hissettiği bu yabancılık duygusuna bulaşmış olan saçı, kafasında farklı bir yöne doğru taranmıştı.

Bir an için, gelecekten gelen bir hayaletin yüzü aynadan ona baktı. Hemen Agatha'ya döndü, fakat elbisesinin arka düğmelerini iliklerken görümcesi aşağı inmiş ve biraz daha etiket hazırlamaya gitmişti. Agatha'ya göre, eğer Louise yer adlarının daha açık yazıldığı etiketler hazırlarsa, yeniden kaydolacağı Paris'te eşyalarını yitirme olasılığının (bu fazla yolculuk etmemiş ailenin en korktuğu şey) azalacağını düşünmüştü. Agatha gitmişti ve tadına bile bakılmamış çay tuvalet masasının üzerinde soğumuştu.

Onun eşyaları olmadan oda boş ve içine kapalı görünüyordu, sanki onu çoktan unutmuştu bile. Bu çıplak ayrılış saatinde odayı Mrs. Charles da unutmuştu; geçmişe baktığında bir tür işkence olarak yeniden bütün canlılığıyla gözünün önüne geleceğini düşünüyordu. Eğik tavanları olan ve güllerle bezenmiş soluk bir duvar kâğıdı ile kaplı küçükçe bir odaydı. Beyaz perdeleri vardı ve hiçbir zaman karanlık olmazdı; kendine ait öylesine açık bir yaşamı vardı ki içtenlikle ve karşılıklı bir duyguyla onu sevebilmişti, bir insanın cansız bir nesneyi sevemeyeceği kadar. Yatağa yattığınızda pencerelerin birinden gökyüzünden, bazen de bir yağmur dalgasından başka bir şey göremiyordunuz; ayağa kalkıp dışarı baktığımızda ise, evin güvenliğini vurgularcasına dümdüz bir ufukla çevrili yabanıl ve çıplak tarlalar gelirdi gözünüzün önüne.

Oda üst kattaki beşikçatıların birindeydi; büyük bir evde, kullanılmayan ve gösterişli bir yatak odası bulmak zordu. Aşağı kata inmek için, üst kattaki koridorun sonunda bulunan çocuk odasının kapısını açmanız gerekiyordu. Charles'ın evde en son bulunduğu zaman başına şanssız bir şey gelmişti; kapıda incikkemikleri sıyrılmıştı ve annesine bağırarak bu şeyin neden *hâlâ* orada tutulduğunu sormuştu. Louise, bunun Charles'ın çocukları için saklandığını çok iyi anlamıştı.

Charles ile yaptığı bu ilk ziyaretlerinde, evdeki genç kızların uyuduğu eski çocuk odasının bulunduğu ikinci kata hemen hiç bulunmamıştı. Ortada bir giz-

lilik yoktu; Charles ile, Mrs. Ray'ın evlendiği günden beri kendisinin kaldığı ve kendilerine verdiği bir odada kalıyorlardı. Louise Beyaz Ev'e ancak yalnız geldiği bu ikinci ziyaretinde evin insanlara sunduğu o özel aile yaşamına katılabilmişti. Kızlarla beraber birbirlerinin odalarına girip çıkıyorlardı; Doris lise serüvenlerini anlatıyordu, Maisie her zaman yeni bir aşkın eşiğindeydi ve büyük, ağırbaşlı Agatha da evli bir kadını, görümcesini ilk karşıladığında gösterdiği resmiyeti üzerinden atıyordu. Agatha'nın, Charles'ı unutması olası olsaydı, kısa bir süre içinde, kendisinin kim olduğunu unutup, kendi çocuğu olduğunu düşünmeye başlayacağını düşünüyordu.

Louise, Charles'ın fotoğrafını paketlemeyi unutsaydı, ki az kalsın unutacaktı, çok kötü olurdu. Üç aydır burada, şöminenin üzerinde duvara dayanmış biçimde durmuştu, kahverengi, şık bir çerçevesi vardı ve genç kadın geceleri uyurken ve gündüzleri uyanırken güdüsel olarak başını resimden ters yöne doğru çevirirdi. Bavulunu kapamadan önce üzerini kağıtlarla örttü ve çerçevenin kenarını bir parmağıyla kontrol edip güzelce yerleşmesini sağladı. İşte oradaydı; yüzü aşağıda, geceliği içine sarılmış yatıyordu ve bu fotoğrafa bir daha bakmadan önce Charles'ı görecekti. Beyaz Ev'e egemen olan oğul ve kardeş, onu maddesel olarak kucaklamak için Lyons istasyonunda bekliyor olacaklardı.

Mrs. Charles odaya son bir kez bakındı ve yavaşça alt kata indi. Evin içinde, kendisi için açılıp kapanan kapıların ve sağda solda koşuşturan insanların gürültüsünü duyuyordu. Eşyalarının hazırlanması ve kendisinin yapacak bir işi olmaması nedeniyle utandı. Kendini ne zaman Beyaz Ev'den ayrılırken düşlese gözünün önüne perdelerin çekildiği akşam zamanı canlanırdı; evdeki herkes ona hoşça kal der ve yeniden şömine ateşinin başına dönerlerdi. Bu daha fazla acı verirdi, ama çok daha kolaydı. Şimdi kendini yalnız hissediyordu; hepsi ondan uzaklaşmıştı, ortada kimse yoktu.

Sanki yeni görüyormuşçasına çekinerek kahvaltı odasına girdi ve ilk kez diz çökerek şöminedeki yeni yakılmış ateşin önünde oturdu. Keskin bir yanık kokusu vardı, çıradan küçük kıvılcımlar çıkıyordu. Odanın karşı tarafındaki büyük ayna onun orada diz çökmüş halini yansıtıyordu; görkemli maun mobilyaların arasında küçük ve çocukça görünüyordu; kendisini seven güçlü ve eli açık eşine kavuşan birini değil de, daha çok okula yollanan birini andırıyordu. Kısa kesilmiş sarı saçları yanaklarının olduğu yerde kıvrılmış ve tam kaşlarının hizasında kesilmişti. Daha önce hiç yuvası olmamıştı ve daha son zamanlara kadar, asla ev özlemi çekmemekle övünürdü. Evlendikten sonra Charles ile beraber yaşadığı evler olmuştu, ama hâlâ ev özleminin nasıl bir duygu olduğunu anlayamamıştı.

Bununla birlikte bir iki dakikalığına kimsenin içeri girmemesini umuyordu. Başını çevirmiş, bahçede henüz sisten kurtulmamış sıra sıra ağaçlara ve bunların üstünde hoplayıp sıçrayan karatavuklara bakıyordu. Karatavukları görür görmez ayrılığın ne anlama geldiğini duyumsadı; çok uzun bir zaman önce bıçaklandığını ama acısını daha yeni duyduğunu hissetti. Gözünü karatavuklardan alamıyordu, ta ki içlerinden biri yabani bir flüt gibi öterek ağaçlara değecekmiş gibi onların üzerinden uçup öbür ikisi de onu izleyene kadar. Polyphemus onun arkasından gelmişti ve kendini cama dayayarak kuşlara bakıyordu.

"Polyphemus," dedi Mrs. Charles tuhaf bir yetişkin ses tonuyla, "düş mü

görüyorsun?" Polyphemus kuyruğuyla kamçı gibi hareketler yapıyordu.

Öğlen olduğunda (o Dover'a yaklaşmış olacaktı) ateş bütün gücüyle yanmaya başlayacaktı, ama o saatte güneş pencerelerden içeri girecek ve kimse ateşe gerek duymayacaktı. Sabahları henüz soğuk olmuyordu, kızlar hareketliydi ve bugün ateş yakılmasının tek nedeni onun evden ayrılmasıydı. Belki de kimsenin duygularını incitmeyen Agatha dikiş sepetiyle içeri gelir ve şöminenin yanına otururak ateşten zevk alıyormuş gibi yapardı. "Lyons'da şöminelerin yakılacağını sanmıyorum," diye düşündü Mrs. Charles. Yarın akşam, bir yerde, yabancı bir odada, sevgi dolu sözler bittiğinde ya da bunlara ara verildiğinde, Charles ani bir iç çekmeyle koltuğuna yaslanır, göğsünü kabartır, bacaklarını uzatır ve şöyle derdi : "Hadi bakalım, bana aileden söz et."

O zaman kocasına Beyaz Ev'den söz etmek zorunda kalırdı. Tüm bunların nasıl görüneceğini düşündüğünde yanakları kızardı. Henüz Agatha ve Maisie'nin evlenme olasılığı yokmuş gibi görünüyordu. Charles'ın kız kardeşleri hakkında özellikle bilmek istediği şey buydu. Bakireliğe karşı erdemli bir nefret duyardı. Oldukça hayranlık duyduğu Doris'in 'ne durumda' olduğunu bilmek isterdi. Charles'ın bu kardeşleri, korkunç genç kadınlar olarak görünürlerdi, fakat Agatha, Maisie ve Doris'in bilmek istediği türden değil. Agatha'nın bebeklere çok düşkün olması ve onlardan söz edildiğinde sevecen bir hal alıp canlanması Charles'a hep gülünç gelirdi. Bundan da çok sık söz ederdi.

"Çocuklarımız olduğunda sonu gelmez yaygaralar kopacaktır," derdi Charles. Beyaz Ev Charles için tam bir kurumdu ve bu kuruma karşı bir kin duyması da oldukça doğaldı. Kızları ve annesine yardım ederdi, fakat bu, onların hepsine daha çok zarar verirdi. Fakat onlar ince ve sevgili ruhlardı. – Mrs. Charles elleri dizlerinde yere çökmüştü ve duyduğu kızgınlık ve çaresizlikten elleri yavaşça kenetleniyordu.

Mrs. Ray, Charles'ın annesi, birdenbire onun eşinin yanına diz çöküp hiçbir şey söylemeden bir kolunu onun omzuna doladı. Bu tür güdüsel hareketleri büyük bir incelikle yapardı. Mrs. Charles rahatladı ve hafifçe sevgi dolu omza dayandı. Söyleyecek bir şeyi yoktu, bu nedenle ateşin çabalarını izlediler ve salonda saniyeleri sayan saati dinlediler.

"Üzerinde yeteri kadar giyecek var mı?" diye sordu anne bir dakika sonra. "Trenler soğuk olur. Ben hep yeteri kadar kalın giyinmediğini düşünüyorum."

Elizabeth Bowen (7 Haziran 1899, Dublin-22 Şubat 1973, Londra) İrlanda asıllı toprak sahibi bir İngiliz ailesinin kızıdır. Varlıklı orta sınıf insanlarının kuruntulu ve doyumsuz ilişkilerini ince bir biçem ve ayrıntılarla anlatan öykü ve romanlarıyla tanınır. Yedi yaşına geldiğinde babasının ruhsal sağlığının bozulması nedeniyle İrlanda'dan İngiltere'ye gitti. Az bir gelirle Londra'da yaşayan ve kışları İtalya'da geçiren Bowen, 20 yaşında öykü yazmaya başladı. İlk öykü kitabı *Encounters* (Karşılaşmalar) 1923'te çıktı. İkinci Dünya Savaşı izlenimlerini konu alan güçlü öyküler yazdı. Öykü kitapları yanı sıra, romanları ve denemeleri de var.

Mrs. Charles başını sallayarak paltosunun düğmelerini çözdü ve bluzunun üzerine giydiği kalın hırkayı gösterdi. "Akıllı davrandım!" dedi gururla.

"Küçük ve oldukça akıllı bir şey olmayı öğreniyorsun," dedi anne neşeyle. "Sanırım Charles sende bazı değişiklikler görecek. Charles'a seni gece ayakkabılarınla yağmurlu günlerde dışarı çıkarmamasını söyle. Fakat sana nasıl dikkat etmesi gerektiğini bildiğini umuyorum."

"Bu gerçekten de doğru," dedi Mrs. Charles başını sallayarak. "Sen değerlisin, anlıyor musun?" Anne, Mrs. Charles'ın yanağındaki saçları eliyle geri iterek düşünceli bir biçimde ona baktı. Bir tür mucizeye bakan, kibar ve kuşkulu bir izleyici gibiydi. "Dairen hakkında bana yazmayı unutma; her şeyi bilmek istiyorum : duvar kâğıtlarını, pencerelerin manzaralarını, odaların büyüklüğünü – Yarın hepimiz ikinizi düşünüyor olacağız."

"Ben de sizleri düşünüyor olacağım."

"Ah, hayır, düşünmeyeceksin," dedi anne kusursuz bir kesinlikle.

"Belki de düşünmeyeceğim," diye hemen düzeltti Mrs. Charles.

Anne'nin oğlu Charles, eli açık, aklı başında, efendi ve kurnaz biriydi. Söylediği şeyler, yaptığı şeyler ve bıraktığı her iz Beyaz Ev'in dört bir yanına dağılmıştı. Bazen aile sohbetleri sırasında başını kaldırıp parlak gözlerle Louise'e öyle çarpıcı ve öyle tuhaf bir biçimde bakardı ki, evli bir kadından beklenmeyen bir biçimde bu yabancıya âşık olurdu. Sessizdi ve fazla konuşmazdı, fakat ayırdına varırdı; hiç yanılmaz bir kavrayış gücü vardı ve kardeşlerinin yaşamını derinden etkiliyor gibiydi. Çok iyiydi, hepsinin de mutlu olması için uğraşırdı. Birinin isteklerini önceden tahmin etmek gibi tuhaf bir özelliği vardı. Taklit edilemez bir tuhaflığın ustasıydı – Agatha'ya takılmalarını bir duymak gerekirdi! Bütünüyle ele alındığında, çağdaş geleneklerin ötesinde şövalye gibi biriydi. Küçük eşi hepsine birden, onun pırıltılı bir sevgilisi olarak görünmüştü. Bu kadar sessiz olmasına şaşmamak gerekti; kadının duyarlı ve gizemli yüzünden, Charles'ı okuyup anlamaya çalışırlardı.

Louise onun en sevdiği olduğundan, Charles'larının onsuz kalacağı düşüncesi hepsini de ürkütmüştü. Charles Lyons'da, hiç yakınmadan yalnız başına, bir ev bulmak için işten sonra sağda solda dolaşıyor. Louise'in ona, kendisi için bulduğu eve geri dönüşü, üst kattaki şimdiden terk edilmiş ve donatılmış oda, üzerlerinde salınan boşluk kendilerini bir kurban vermiş gibi hissetmelerine neden oluyordu. Flaman Madonna'ları andıran yüzleriyle kızlar durgunlaşmıştı. Doris biraz Charles'a benzemeyi başarmış, fakat güzellikten pay almamıştı. Neşeli mizaçları vardı, fakat kendileri üzerinde düşündüklerinde alçakgönüllü davranıyorlardı. Yaşamında bir Charles olduğu sürece Louise'in onlara verecek büyük bir sevgisi olması gerektiğini düşünüyorlardı.

Mrs. Ray, 'yaşlı kaskatı kesilmiş kemiklerine' oflayarak şöminenin önünden kalktı ve bir iskemleye oturdu. Söyleyecek bir şey düşündü, fakat örgüsünü eline alana kadar kendini buna hazır hissetmedi. Bu bir çift çorabı öbürleriyle birlikte Louise ile göndermek için zamanında bitirmeyi ummuştu, fakat yetiştirememişti – Mrs. Ray iç geçirdi. "Oğlumu çok mutlu ediyorsun," dedi, hareketleriyle bu tür şeyleri dile getirmekte zorlandığını belli ederek.

Louise düşündü : "Ah, seni seviyorum!" Ellerinde, saçında, bakışında, anne-

nin genel varlığındı onu bütünüyle sarmalayan bir şey vardı ve onsuz yaşayamayacağını düşünüyordu. Kafası karışık bir biçimde yere diz çökmüş anneye bakıyordu. Neden bu kadar yalnız, neden kaçmıyor? Çok yalnızdı, bu dayanılmazdı; Beyaz Ev'in hatırı için bile olsa. Bu sabah değil, bu kadar erken değil, önünde duran yolculuk düşüncesinin kendisini hırpaladığı, bileklerinin ürperdiği ve önceden duyumsadığı deniz tutmasının midesini havaya kaldırdığı bu anda değil. Bulaşıcı olmayan bu tür şeyler, bedenin küçük rahatsızlıkları Mrs. Charles'ı çok yoruyordu. Tek başına cesur olmaktan yorulmuştu, artık bunu bırakacaktı.

Anlayış ve rahatlık annelerde bulunur. Başını bir göğse, bu göğse dayamak ve şöyle söylemek istiyordu : "Ben mutsuzum. Ah, bana yardım edin! Artık devam edemeyeceğim. Kocamı sevmiyorum. Onunla beraber olmak bir ölüm. Harika biri, ama içten içe her yeri çürümüş..." Morale gereksinimi vardı.

"Anne –" dedi Louise.

"Hıııı?"

"Orada her şey başarılı değilse – Eğer insan her zaman iyi bir eş olamazsa –" Anne örgüyü elinden bırakıp gülmeye başladı; engel olunamaz ve kararlı bir kıkırdama.

"Ne biçim söz," dedi, "ne düşünce ama!"

Louise yaklaşan ayak sesleri duydu ve ellerini ovuşturarak çaresizce parmaklarını çekiştirmeye koyuldu. "*Anne,*" dedi, "ben –"

Anne ona baktı; gözlerinin içinde Charles bakıyordu. Durgun ve sevecen bakışları dakikalarca sürdü. Holdeki döşemelerin üzerinde acele eden ayak sesleri işitildi. "Ben gidemem –"

Doris çaydanlıkla içeri girdi. Henüz olgunlaşmamıştı; hareketleri beceriksiz ve sakardı, daha çok bir oğlan çocuğunu andırıyordu. Charles olmalıydı. Çaydanlığı koymak için eğildiğinde ağır saç örgüsü omzundan aşağı düştü, yuvarlak ve kahverengiydi, mavimsi bir parıltı saçıyordu. Uyku ve karanlıkta akıttığı yaşlar, zorlukla açılıyormuş gibi görünen gözkapaklarını şişirmişti : küçük gözleri yüzünde iyice görünmez bir hal alıyordu. "*Kahvaltı,*" dedi üzgün bir ses tonuyla.

Rose, hizmetçi, bir tabak haşlanmış yumurta getirdi – yolculuk için iyi ve hafif – ve büyük bir sevecenlikle onları masaya koydu.

"Rose bile," diye düşündü Mrs. Charles ayağa kalkıp uysallıkla masaya doğru ilerlerken, çünkü kendisinden bu bekleniyordu, "Rose bile –" Dört bir yanları gelinciklerle bezenmiş kahvaltı fincanlarına baktı, sanki onları daha önce hiç görmemiş ve kayıtlarını tutuyormuş gibiydi. Doris sanki başka bir şeyin hiç önemi yokmuşçasına yemeğe başlamıştı. Louise'e aldırmıyordu, belki de her şeyi kendisi için daha kolay kılmak amacıyla onun çoktan gittiğini var sayıyordu.

"Ah, Doris, *kırmızı* gömlek ile *tüsör* bağ olmaz." Beyaz Ev Mrs. Charles'a sağduyu ile ilgili ne öğretmiş olursa olsun, giyecekler konusunda onları eğitmek onun göreviydi. "Hayır," dedi Mrs. Charles abartılı bir acınma duygusuna dönüşen bir kabadayılıkla, "benim son günümde hayır."

"Karanlıkta giyindim; doğru dürüst göremedim," dedi Doris.

"Fransa'da yumurta bulamaycaksın," dedi bir başarı duygusuyla içeri girip masaya oturan Maisie.

"Evin nasıl olduğunu çok merak ediyorum," dedi Maisie. "Bize yazıp evden

söz et – duvar kâğıtlarından ve her şeyden söz et."

"Bir düşün," dedi Doris, "mobilyaları Charles'ın aldığını.! *'Donnez-moi une chaise!' 'Bien, Monsieur.' 'Non. Ce n'est paz assez confortable pour ma femme.'*

"Bir düşün!" dedi Maisie yüksek sesle gülerek. "Bir de tuttuğu dairenin üst katta olduğunu düşün."

"Kalorifer ve sobalar olacak. Güzel bir ılıklık. Aslında orada üşümeyecek." Mrs. Charles her zaman üşürdü; bu aile içinde bir şakaydı.

"Kalorifer çok boğucu oluyor –"

Doris birden konuşmanın yönünü değiştirdi.

"Ah!" dedi çılgınca, "ah, Louise, çok şanslısın!"

Sokaklarda ve solgun yüksek evlerde bir parıltı; Louise Charles ile beraber yürüyor. Ortalıkta koşuşturan gömlekli Fransızlar (Doris gördü), Fransız kanişler, ekose etekler giymiş Fransız kızlar, demir parmaklıklı balkonlardan aşağı eğilmiş, sokakta Louise ile yürüyen ve yol ağızlarında ona yardım eden Charles'ı izleyen Fransız kadınlar. Bir kapı, bir asansör, bir daire, bir oda, bir öpücük! "Charles, Charles, harikasın! Annen seni seviyor, kız kardeşlerin seni seviyor ve ben seni seviyorum –" "Küçük kadın!" Hızlı ve taze esen rüzgârda dalgalanan bir Fransız perdesi, çatıların altında şehir – unutulmuş. Doris tüm bunları izliyordu : Louise Doris'i izliyordu.

"Evet," diyerek gülmüsedi Louise, "şanslıyım."

"*Fransa*'ya gitmek bile," dedi Doris ve köpeğe benzeyen gözleriyle öylece baktı.

Louise Fransa'yı iki eliyle tutup ona armağan etmeyi arzuladı. "Bir gün sen de oraya gideceksin Doris, bir gün." (Charles'ın onu oraya alması düşünülemezdi – Beyaz Ev'de yaşayan herhangi birinin bir apartman dairesine girmesi düşünülebilir miydi ki?)

"Gerçekten böyle mi düşünüyorsun?"

"Neden olmasın, eğer annen seni gözden çıkarırsa?"

"*Louise!*" diye bağırdı Maisie, sitem dolu bir ses tonuyla. "Yemek yemiyorsun!"

Yanında oturan Agatha şaşkınlığını ince, rahatlatıcı seslerle örterek, bir yumurtanın tepesini kesip tatlı sözlerle ona uzattı. Çocuklara yemeği böyle yedirirdiniz; aynı şeyi Charles'ın ve Louise'in bebeği için de yapmaya hazırdı. Louise bebeği ikisi arasında otururken görür gibi oldu, ama bunun onunla bir ilgisi yoktu.

"İki yıldan daha az bir zaman içinde evde olursan hiç şaşmam," dedi anne herkesi şaşırtarak. Üzerinde düşünüldüğünde, Beyaz Ev'e geri dönme olasılığından daha önce hiç söz edilmemiş olmamasına insan şaşıyordu. Mrs. Charles'ın geri geleceğini bilebilirler, fakat buna (ona göre) inanamazlardı. Bu nedenle sanki bir oyun oynuyorlarmışçasına anneye gülümsedi.

"En azından iki yıl," dedi anne coşkuyla.

Hepsi de zihinlerini geleceğe yöneltti. Louise kendini, geleceğin solgun ışığında Beyaz Ev'e doğru yürürken ve (her nedense) kapıyı bir yabancı gibi çalarken gördü. Kapıyı çalıyor, çalıyor fakat kapı kimse tarafından açılmadığı gibi, pencereden de kimse bakmıyordu. Onları her nasılsa düş kırıklığına uğrattığını ve bir

şeyin eksik olduğunu hissetti. Elbette eksikti. Louise bir dahaki sefer geri geldiğinde, yanında bir bebek olmalıydı. Kendini hemen, basamaklardan kucağında bir çocukla çıkarken gördü ve ne istenildiğini hemen anladı. Agatha buna sevinmez miydi? Maisie sevincinden koşmaz mıydı? Doris çekinerek çevresinde dolaşıp, büyük parmaklarını ikide bir bebeğin küçük pembe parmaklarına dolamaz mıydı? Anneye gelince – bebeği anneye uzattı, o büyük anda Louise içini bir korku dalgası sardığını ve bebeği neredeyse düşürdüğünü gördü. İlk kez bebeğin yüzüne baktı ve onun Charles'ın yüzü olduğunu gördü.

"Bunun," diye düşündü Mrs. Charles, birdenbire onlardan soğumuştu; "Charles'ın bir bebeğinin olmasının bir yararı olmazdı."

Ne birbirlerine, ne de Mrs. Charles'a bakarak oturuyorlardı. Maisie (belki de tamamen hiç somutlaşmamış aşkı düşünerek) : "İki yılda çok şey olabilir," dedi ve duygusal bir biçimde, şaşkınlıkla gülmeye başladı. Anne ve Agatha birbirlerine baktılar. "Louise, bize telgraf çekmeyi unutma," dedi anne, sanki çaydanlığın arkasında sessizce oturduğu onca zaman boyunca Louise'in bunu anımsayıp anımsamayacağını düşünmüştü.

"Ya da telgrafı Charles da çekebilir."

"Evet," dedi Louise, "bu daha iyi olur."

Polyphemus, zamanını bilerek, Mrs. Charles'ın dizine sıçradı. Masa örtüsünün üzerine serilmiş siyah kuyruğu sağa sola salınıp duruyor, çatal ve bıçakları yerlerinden oynatıyordu. Tek yeşil gözü küçümseyici bir havayla ona baktı. *O biliyordu.* Charles'a küçük bir yavruyken armağan edilmişti. Ona sokuldu, ağzının pembe çatısını göstererek kucağını okşuyor ve sessizce mırıldıyordu. "Charles'a," diyordu Polyphemus, "diğer gözüme ne olduğunu sor." "Biliyorum," diye yanıt verdi Mrs. Charles içinden. "*Onlar* bilmiyor, onlara söylenmedi; senin bir sesin var, benim yok – buna ne demeli?" "Şeytan!" diye soludu Mrs. Charles ve hayranlıkla burnunun üzerindeki tüyleri okşadı.

"Gülünç," diye dalga geçti onları izleyen Agatha, "Polyphemus'a hiç ilgi göstermedin, ama kedi yine de seni seviyor. Çok saydam bir kedi; olağanüstü dürüst."

"Onun Charles ile bağlantılı olduğunu görüyor," dedi kedi ve eş arasındaki bu ilişkiyi izleyen Maisie. "Bir tür mesaj gönderiyor, inanılmaz derecede zeki."

"Benim için fazla zeki," dedi Mrs. Charles ve kararlılıkla kediyi dizlerinden aşağı gönderdi. Agatha istasyona kadar gelecekti; şapkası ve paltosunu almak için üst kata çıktı. Mrs. Charles da ayağa kalktı, bir sandalyeden uyuşuk bir biçimde yumuşak şapkasını alıp, yüzünün iki yanında yanaklarına bir tutam saç sarkıtarak kafasına yerleştirdi. "Ya düş görüyorum," diye düşündü, "ya da biri beni düşlüyor."

Doris odada dolaşıp onun yanına geldi. "Bir kitabın kalmış Louise, *Framley Parsonage,* senin kitaplarından biri."

"Onu benim için sakla."

"İki yıl boyunca mı – tüm bu zaman boyunca?"

"Evet, bunu yaparsan sevinirim."

Doris yere oturup *Framley Parsonage*'ı okumaya başladı. Kendini kitabın derinliklerine attı – bir yere gitmek zorundaydı, söylenecek hiçbir şey yoktu; Loui-

se'den başlangıçta olduğu gibi yine utanmaya başlamıştı, sanki birbirlerini daha önce hiç görmemişlerdi – belki de hiç görmemişlerdi.

"Onu daha önce okumadın mı?"

"Hayır, hiç okumadım. Ne düşündüğümü sana yazıp anlatayım mı?"

"Onun hakkında ne düşündüğümü ben unuttum," dedi onun tepesinde duran ve gülerek eldivenlerini giyen Louise. Bir partideymiş gibi gülüyordu, birinin düş gören zihninde büyük bir rahatlıkla hareket edermiş gibiydi. Agatha sessizce içeri girmişti. "Şişşt!" dedi her ikisine de, sanki yolculuğa çıkacak kişi kendisiymiş gibi şapkası ve paltosuyla pencerenin yanında durarak. "Şişşt!" Taksiyi dinliyordu. Anne ve Maisie gitmişlerdi.

Belki de taksi gelmezdi? Ya hiç gelmezse? Louise için dayanılmaz bir şok, gitmekten alıkonulmak, katlanamadığı bir düşün içinde bir gözyaşı. "Taksi çabuk gelsin!"

Böylesine bir yoğunlaşma ile dinleniyor olmak taksiyi korkuttu, çünkü ortaya çıkmıyordu; yolda işitilen bir ses yoktu. *Framley Parsonage*'ın konukseverliği olmasaydı Doris bu anda nerede olurdu? Büyük bir dikkatle sayfaların arasına dalmıştı ve çevresine bakmıyordu; kitabın sayfaları inceydi ve dönerken gürültü çıkarıyorlardı. Louise kahvaltı odasından hole çıktı.

Karanlık holde anne, eşyaların üzerine eğilmişti, etiketleri her yönden üst üste okuyup duruyordu. Etiketlerin yeteri kadar açık yazılmadığını söylemişti hep. Louise acele ile yanından geçerken başını kaldırıp onu kolundan yakaladı. Merdivenlerin oradaki pencereden yalnızca az bir ışık geliyordu; birbirlerini neredeyse göremiyorlardı. Bir resimdeki iki figür gibi durdular, anlamadan.

"Louise," diye fısıldadı anne, "eğer zorluklar olursa – Evlilik kolay değildir. Eğer düş kırıklığına uğrarsan – biliyorum, hissediyorum – anlıyor musun? Eğer Charles –"

"Charles?"

"Seni seviyorum, seviyorum. Bana anlatırsın, değil mi?"

Fakat onu soğuk ve kibar bir biçimde öpen Louise şöyle dedi :

"Evet biliyorum. Fakat ortada anlatacak pek bir şey yok anne." ❁

İngilizceden çeviren : S. Gökçen Ezber

MRS. CHARLES'IN KADIN DUYARLIĞINA KATILMAK

S. GÖKÇEN EZBER

MRS. CHARLES, Elizabeth Bowen'ın 1929 yılında yazdığı "Charles'a Katılmak" adlı öyküsünün baş kahramanıdır. Elizabeth Bowen bu öyküsünde, kocasının ailesine yaptığı bir ziyaretten sonra, Fransa'da onu bekleyen kocasını dönecek olan, evliliği gerçekte pek de mutlu geçmeyen ve kendini yalnız hisseden bir kadını anlatır. Bowen, çevresindeki insanların yüzeysel ve içtenlik taşımayan ilişkileri içinde bir bunalıma girmek üzere olan Louise'in yalnızlığını ustalıkla betimler.

Louise, Beyaz Ev'in çok sevilen oğlu Charles ile evlidir. Beyaz Ev'de yaşayan üç kız kardeşi ve annesi için çok önemli olan, onların derinden hayranlığını kazanmış, başarılı bir bankacı olan Charles, beklenenin tersine eşini mutlu edemez. Ne var ki bu gerçeği bilen tek kişi Louise'dir; öbürleri bunun kusursuz ve mutlu bir evlilik olduğunu düşünürler. Beyaz Ev'e daha önce de gelen Louise, öyküde sözü edilen ziyaretini tek başına yapmıştır ve kocası ile Fransa'da buluşacaktır. Evde herkes onun üzerine titrer, onu rahat ettirmeye çalışır. Charles'ın kız kardeşleri görünüşte onu benimserler ve aralarına alırlar; fakat bu daha çok merakla beslenen kayıtsız bir ilgidir. Kız kardeşleri üzerinde büyük bir etki kuran Charles, bir kadınla evlenerek, kız kardeşlerine gösteremediği türden bir sevgiyi başka bir insana verdiğinde, kız kardeşleri bunu önce küçük bir şaşkınlıkla karşılarlar. Daha sonra erkek kardeşlerinin sevgisini verdiği insanı onunla özdeşleştirirler. Charles'ın kişiliği, istese de istemese de artık Louise'i de sarmıştır ve çevresindeki herkes ona artık Charles'ın gözleriyle bakar :

"Yaşamında bir Charles olduğu sürece, Louise'ın onlara verecek büyük bir sevgisi olması gerektiğini düşünüyorlardı."

Louise'in ziyareti boyunca Charles'ın şöminenin üzerinde duran fotoğrafı, Mrs. Charles'ın kurtulamadığı bu köşeye sıkışmışlık duygusunun somutlaşmış bir göstergesidir. Evin her yanında kocasının çocukluğundan beri bıraktığı izler vardır. Ayrılık sabahı şöminenin önüne diz çökmüş otururken, pencereden gördüğü uçan kuşlara ilgiyle bakar. Daha sonra evin kedisi Polyphemus'un da onlara baktığını görünce, kediye düş görüp görmediğini sorarak onunla alay eder. Alay ettiği kişi aslında kendisidir, çünkü özgürlük için duyduğu isteği kimseyle paylaşamayacağını çok iyi bilir; onu şöminenin önünde otururken sevecenlikle kucaklayan, gerçek annesiymiş gibi kendisiyle ilgilenen Charles'ın annesiyle bile.

Öyküde yalnızca "anne" olarak anılan Charles'ın annesi, oğlunun seçtiği eşle gurur duyar. Oğlunu mutlu eden bu kadını o da sever. Fakat bu sevgi çok yüzeyseldir. Louise'in üşümemesi için ona sıkı giyinmesini salık verir. Gerçekte bu bile, Louise'i düşündüğü için değildir. Annenin Louise'den beklentileri vardır. Onun amacı Louise'i korumak değil, onun bedeninden çıkabilecek torununu

sarıp sarmalamaktır. Bunları hisseden Louise, düşlerinde bile kendini bir baskı altında hisseder. Kendi benliği, Charles'ın ezici kişiliği ve ailesinin ondan beklentileri altında büyük bir karanlığa gömülmek üzeredir. Düşlerinde yolunu yitirir, yurdu İngiltere'nin kendinden uzaklaştığını görür, Beyaz Ev'e yeniden geldiğinde, kucağında bir bebek olmadığı için içeri alınmama korkusunu yaşar. Louise'in durgunluğunu hisseden "anne", ancak öykünün sonunda evliliğiyle ilgili sorular sormaya çalışır. Ne de olsa o da bir kadındır ve çocukları vardır. Evliliğin zor olduğunu söyler Louise'e. Herhangi bir sorun yaşarsa, bunu hemen kendisine anlatmasını ister. Ne var ki bu kahramanlar, kadınlararası dayanışmanın yok denecek kadar az olduğu bir zamanda ve toplumda yaşar. I. Dünya Savaşı geçeli çok olmuştur. Ekonomik ve sosyal sıkıntılar üst düzeye gelmiş ve Avrupa'da bir büyük savaşla giderilemeyen sorunlar canlanmaya başlayarak, ikinci bir büyük savaşa doğru yavaş yavaş ilerlemeye başlamıştı. Kadından beklenen, erkeğine bağlı olmak, onu mutlu etmekti. Bunu yaparken çoğu zaman yalnız kalıyordu. Kendilerini anlayabilecek, evlilikle ilgili sorunlarını konuşabileceği insanlar olsa bile, kimse erkeğin toplumda ve aile içinde kurduğu egemenliği tartışmaya yanaşmıyordu. Charles'ın kız kardeşleri Agatha, Maisie ve Doris bile, görünürdeki içtenliklerine karşın, Louise'i rahatlatmıyordu.

Agatha öyküde kardeşlerin en olgunu olarak betimlenmiş. Agatha sağduyusu ve akılcı davranışlarıyla dikkatimizi çekiyor. Charles tarafından alaya alınan çocuklara düşkünlüğü ve ayrılık günü, geceliğiyle Louise'in odasına girip ona bir fincan çay getirmesi, okurda onun sevecen biri olduğu izlenimini uyandırıyor. Ne var ki bu sevecenlik sağduyu ile birleşip, Agatha'nın Louise'in dert ortağı olmasını sağlamıyor. Agatha öykü boyunca fazla konuşmuyor.

Kardeşlerden öbürü Maisie ise, daha çok annesine benziyor. Louise'den, Fransa'ya gittiğinde, tıpkı annesi gibi, ondan tuttukları dairenin duvar kâğıtlarından, pencerelerin manzaralarından söz etmesini istiyor. Merak ettikleri yalnızca dış görünüşle ilgili unsurlar olduğundan, onun da içten oduğunu söyleyemeyiz.

Kız kardeşlerden üçüncüsü ise, henüz tam olgunluğa erişmemiş Doris'dir. Anladığımız kadarıyla Charles'ın en çok hayranlık duyduğu kız kardeş budur. Louise'in evlilik yaşamını başka bir boyutuyla ele alır Doris; çiftin yaşayacakları yer olan Fransa'dır onun için önemli olan. Doris yeni yetişmekte bir genç kız olarak arayış içindedir. Kendine kurmaca dünyalar arar ve Louise'in evliliğine de bir kurmacaymış gibi bakar. Erkek kardeşi Charles'ı, evi için mobilya satın alırken düşler ve hemen oracıkta, Charles ve mobilya satıcısı arasında geçen Fransızca bir diyalog uydurur. Yabancı bir ülke olarak Fransa'yı betimler kafasında. Charles'ı ve Louise'i, kafasında kurduğu bu dünyaya yerleştirir ve oradaki gündelik yaşamlarını düşlemeye çalışır hayranlıkla. Doris'in gözlerinde bu hayranlığı ve merakı duyumsayan Mrs. Charles ise, Fransa'yı iki elinin arasına alıp Doris'e armağan edebilmeyi arzular. Evden çıkmadan önce ona bıraktığı bir kitabı hemen okumaya başlaması, Doris'in kurmaca dünyalara olan düşkünlüğünü ve açlığını gözler önüne serer.

Bir de evin tek gözlü kedisi Polyphemus vardır. Polyphemus, mitolojide Poseidon'un oğullarından olan korkunç bir devin adıdır. Bu kedi Charles'a daha

küçük bir yavruyken armağan edilmiştir. Bir bakıma, baskıcı bir tanrıya benzeyen Charles'ın oğludur. Charles'ı iyi tanır. Belki de böyle bir ilişkiyi sezinleyen Mrs. Charles, ondan uzak durmaya, kedi yanına geldiğindeyse onu hoş tutmaya çalışır. Mitolojideki Polyphemus gibi, yeşil renkli tek gözü parıl parıldır ve insanda çok şey biliyormuşçasına bir izlenim uyandırır. Kahvaltı masasında Louise'in kucağına gelen kedi onun tarafından sevilmek ister; Louise ise tıpkı Charles'a yaptığı gibi yapmacık bir biçimde onu seviyormuş gibi görünür. Oysa içinden onu şeytana benzetmektedir. Charles ile aralarındaki ilişkinin aksaklığını anlayan tek canlının bu kedi olduğunu düşünür Louise.

Öyküde Charles'ın babasından söz edilmez bile. Bunun nedeni belki de, Bowen'ın, aile içinde tek erkek olarak Charles'ın egemenliğini vurgulamak istemesidir.

Elizabeth Bowen'ın içten içe yalnızlık çeken ve mutlu olmayan bir kadını anlattığı bu öykü, okurun bir kadının evliliğe, eşine, eşinin ailesine nasıl baktığını ve evlilikten gerçekte ne istediğini anlamasını sağlamaktadır. Louise'in sorunun tam olarak ne olduğu açıklanmasa da, bunun eksikliği yalnız kalmış bir kadının duygularını anlamamıza engel değildir. Mutlu bir evlilik yaşamı olduğuna kesin gözüyle bakılan, ailedeki kadınlar arasında baskın ve aynı zamanda sevilen bir karakter olan Charles, çevresindeki herkesi etkisi altına alan biridir. Charles, zeki, sevecen ve yardımseverdir. Kız kardeşleri onda hiçbir kusur bulamazlar ve üzerlerinde kurduğu baskıdan da yakınmazlar. Fakat Louise ve Charles arasındaki ilişkiyi başlatan duygu sevgi değil, aşktır. Bu nedenle Charles'ı yan tutmadan, kusurlarıyla kabul edip yaklaşır. Fakat çevresindeki herkesin Charles'ı yüksek bir dağın doruğuna oturtmuş olması ve onu idealleştirmesi, Louise'in durumunu iyice zorlaştırır. Sonunda o da boyun eğer ve öykünün sonunda, belki de ironik olarak, evliliği hakkında konuşulacak pek bir şey olmadığını söyler. ▩

MURIEL SPARK

Ünlü Şairin Evi

1944 YAZINDA, şehirlerarası trenlerin beş altı saat gecikmesinin normal karşılandığı günlerde, York'tan üç saat gecikmeyle gelen gece treniyle Edinburgh'tan Londra'ya doğru gidiyordum. Kompartmanda on kişi vardı, içlerinden yalnızca ikisini oldukça iyi anımsıyorum, hem de çok iyi.

Geriye dönüp baktığımda, ilk olarak, kafaları yana doğru eğilmiş yarım yamalak uyuklayarak karşımda oturan bir sıra insan anımsıyorum. Uyuklayan yabancılar seyredildiklerinde yüzleri fazladan bir vurgu ve bireysellikle dolmuş gibi görünür; bu bazen onları izleyen kişiyi rahatsız eder. Bu insanlar da sanki zihinsel temizlenmenin bedeli olarak üstlerindeki dış dünyanın izlerini silmek için gün boyunca var olan yeteneklerinden sıyrılıyorlardı. Bu yüzden biri dışında hepsi on ikinci yüzyıl fresklerine dönmüş, ortaçağa özgü bir umursamazlığa bürünmüşlerdi.

Bu biri, çoğu insanın uyumadığı zamanlarda bile olabileceğinden daha uyanık olan bir askerdi. Birbiri ardına içtiği sigaraların dumanını soğukkanlı bir biçimde uzun uzun üflüyordu. Oldukça kötü – ataç bir tip – diye düşünmüştüm. Birbirine bitişik, koyu renkli kalın kaşlarının üstündeki alnı neredeyse bir santimden daha az bir genişlikteydi. Ağzı çok büyük değildi, hem küçük burnu, hem de derin, birbirine yakın gözleriyle tıpkı bir maymunu andırıyordu. Aileden kalma bir kan karabeti olmalı dedim kendi kendime. Herhalde atalarına çekmişti.

Halbuki bu adam son derece yumuşak ve kibardı. Sigaram bittiğinde sırt çantasının içinde arandı tarandı, benim için ve yanımda oturan kız için birer paket sigara buldu. Her ikimiz de, telaşla, sigaraların parasını ödemeye kalkıştık. Onu hoşnut edebilecek tek şey sigaralarını kabul etmemizdi, hemen sonra yine o önceki sessiz ve düşünceli sigara içişine döndü.

Birden ona acıdım, hani maymunlar gibi zararsız olduklarını düşündüğümüz hayvanlar için hissettiğimiz türden bir duyguyla. Fakat maymunlara gösterdiğimiz acıma duygusu yalnızca insan olmadıkları için vardı, bu acıma duygusunun ise aslında hiç gereği yoktu.

Sigaraları almakla başlayan ortaklığımız yanımda oturan kızın ve benim yolculuğumun geri kalanında sessizce sohbet etmemizi sağlamıştı. Bana Londra'da bir işi olduğunu, evlerde yardımcı ve hemşire olarak çalıştığını söyledi. Taşralı bir görünümü vardı – sapsarı saçları, kırmızı yüzü ve iri kemikleri onu güçlü gösteriyor, kocaman kömür kovalarını ya da aynı anda iki çocuğu taşımaya alışıkmış gibi duruyordu. Oysa benim dikkatimi çeken onun eğitimli, ahenkli ve ölçülü ses tonuydu.

Yolculuğun sonuna doğru, insanlar ayaklanarak koridorda bir oraya bir bu-

raya koşuşturmaya başladığında, bu kız, Elise, bana çalışmakta olduğu eve birlikte gitmemizi önerdi. Üniversitede bir şey olan evsahibi, karısı ve ailesiyle birlikte gezmeye gitmişti.

Bunu kabul ettim çünkü o sırada eğitimli bir hizmetçi kızın değerli ve daha derinlemesine araştırılması gerektiğini düşünmeye başlamıştım. İyi bir deneyim – hatta bir gerçek – olma özelliğine sahipti ve o günlerde gerçeğin kurmacadan daha alışılmamış olduğuna inanıyordum. Zaten, o pazar gününü Londra'da geçirmek istiyordum. Ertesi gün başlı başına bir öykü olan şehir dışına taşınmak zorunda kalan şubedeki kamu görevimin başına geçmek zorundaydım, bu yüzden çabucak dönmek istemiyordum. Telefon etmem gereken yerler vardı, yıkanmak ve üstümü başımı değişmek istiyordum. Bu kız hakkında daha çok şey bilmek istiyordum. Böylece Elise'e teşekkür edip davetini kabul ettim.

Saat onu birkaç dakika geçerken King's Cross'ta trenden indiğimiz anda davetini kabul ettiğime pişman oldum. Uzunca boyuyla peronda dikilen ve son derece yorgun gözüken Elise sanki yalnızca geçen geceki yolculuk değil de bilinmeyen yaşamının her bir parçası aniden tepesine binmiş gibi görünüyordu. Trende farkettiğim o güçlülükten eser kalmamıştı. O güzel sesiyle taşıyıcı çağırırken trende başının göremediğim yanındaki saçlarının, sarı renkle bir zıtlık oluşturan koyu, denizci mavisi bir çizgiyle bölünmüş olduğunu gördüm. Onu ilk gördüğümde saçlarını açık renge boyadığını sanmıştım, ama şimdi bir ok gibi yorgunlukla yüklü yüzüne çevrilmiş bu denizci mavisi çizgiyi görünce ben de aynı yorgunluk duygusuna kapıldım. Bendeki yalnızca yolculuktan kaynaklanan bir gerginlik değil aynı zamanda bir araştırmanın başında anlamsızca üstümüze çöken ve merakımızı biraz da merhametlice denetleyen sıkıntıyı önceden bilme duygusuydu.

Tüm bunlar olurken, Elise hakkında öğrenilecek pek bir şey de kalmamıştı. Bulmak için sabırsızlandığım açıklamalarını King's Cross'tan Swiss Cottage'a gi-

derken bindiğimiz takside ele geçirdim. Acımayı öğrendiği ve öğrettiği iyi bir aileden geliyordu. Başka hiçbir eğitim görmediği için evini terk ettikten sonra bir evde çalışmaya başlamıştı, Swiss Cottage'da görev yapan Avustralyalı bir askerle nişanlanmıştı.

Belki bu, sıkıcı bir gün beklentisi içinde olmak, belki uykusuzluk, belki de çalan savaş sirenleri yüzündendi ama evi ilk gördüğümde içimi bir burukluk kapladı. Bahçe, evi çepeçevre sarmıştı. Elise ön kapıyı açtı, hemen hemen tamamını uzun, sade, tahta bir masanın doldurduğu loş bir odaya girdik.

Masanın üstünde yarısı boş bir reçel kavanozu, bir yığın kâğıt ve içi kurumuş bir mürekkep şişesi vardı. Bir köşede Morrison korunağı da denilen çelik gölgelikli bir yatak, şömine üstünde, biri gözlüklü okul çağında bir çocuğa ait olan, resimler vardı. Her şey Elise'in yorgunluğu ve benim hoşnutsuzluğumla lekelenmişti. Fakat Elise yüzünde açıkça kendini belli eden bu bıkkınlığın farkındaymış gibi görünmüyordu. Mantosu kendisine dar olduğu halde üstünden çıkarmaya gerek duymadı, yorgunluğunun üstüne eklenen bu sınırlandırmayla nasıl bu kadar çabuk hareket edebildiğini epey merak ettim. Ama, Elise, ben üst katta karanlık, yer yer çatlamış mavi banyoda yıkanırken sıkıca düğmelenmiş mantosu üstünde erkek arkadaşına telefon etti ve kahvaltı yaptı.

Bavulumu açtığını ve içinden bana yarayacak eşyaları çıkardığını gördüğümde biraz rahatladım. Gerçekten arkadaşça bir hareketti, kendimi daha iyi hissettim. Ama ev beni hâlâ ürkütüyordu. Evin her yanına sinmiş olan sonuca varmamı sağlayacak olumlu bir belirtinin olmamasını haklı gösterecek hiçbir neden yoktu. Belli günlerde bir araya gelen ailelerde olduğu gibi torunlarını ziyaret ettiği yanıtını almaktan korktuğum için üniversitede bir şey olan ev sahibi hakkında hiçbir şey sormadım. Ev sahibinin ve ailesinin benim için hiçbir gerçekliği yoktu, bu yerin Elise'e ait olduğu ve onun burayı yönettiği düşüncesi vardı kafamda yalnızca.

Elise'le evin yakınlarında bulunan bir birahaneye gittik, orada Elise'in erkek arkadaşı ve yanındaki birkaç Avustralyalı askerle buluştuk. Yanlarında bozuk dişleri olan, zayıf, Londralı bir kız vardı. Elise çok mutluydu, o güzel sesiyle herkesin o akşam evde vereceği partiye gelmesi gerektiğini söyledi. Aristokratlara özgü ses tonuyla, herkesin birer şişe bira getirmesini istedi.

Öğleden sonra Elise yıkanacağını söyledi, bana da telefonu kullanabileceğim ve istersem uyuyabileceğim bir oda gösterdi. Birkaç penceresi olan geniş, aydınlık

Muriel Spark İngiliz eleştirmen, şair, roman, öykü ve oyun yazarı. 1918'de İskoçya'da, Edinburgh'da doğdu. Altı haftada yazdığı *The Prime of Miss Jean Brodie* (1961; Miss Jean Brodie'nin Olgunluk Çağı) en tanınmış yapıtıdır. Edinburgh'da öğrenim gördükten somnra Orta Afrika'da kaldı. İkinci Dünya Savaşı'nda Dışişleri Bakanlığı'nın siyasal istihbarat örgütünde çalıştı. Edebiyatçıların eleştirel yaşamöykülerini ve 19. yüzyıldaki bazı mektuplaşmaları içeren bir dizi yayımladı. Yapıtlarının büyük bölümünde iyiliği ve kötülüğü sorgular. *Collected Stories I* (Toplu Öyküler I) 1967'de yayımlandı.

bir odaydı bu, evin öteki odalarından daha düzgündü ve kitaplarla donatılmıştı. Odada tuhaf olan tek şey pencerelerden birinin altına serilmiş kalınca bir şilteden ibaret olan yataktı. Büyük olasılıkla bu yer yatağı bir amaca hizmet ediyordu ve ben yine böyle bir şeyi akıl eden yaşı geçkin profesörün, bu durup dururken ortaya çıkardığı, garipliğine sinirlenmeye başlamıştım.

Telefon görüşmelerimi yaptıktan sonra dinlenmeye karar verdim. Ama daha önce okuyacak bir şeyler bulmak istedim. Kitaplar beni şaşırttı. Kitapların hiçbiri bir öğretim üyesinin kitaplığında bulunabilecek türden şeyler değildi. Bir kitabın üstündeki yazı, tanınmış bir romancı tarafından imzalanmıştı. Üstü yazılı bir öteki kitapta da kitabı alan kişinin ismi vardı. Ani bir kararla, telefon ederken gördüğüm, üstünde açılmamış mektuplar bulunan çalışma masasına doğru gittim. İlk kez, ev sahibinin adını gördüm.

Banyoya koşarak kapıdan Elise'e bağırdım : "Burası şu ünlü şairin evi mi?"

"Evet," diye seslendi Elise. "Sana söylemiştim."

Bana hiç de böyle bir şey söylememişti. Birden orada bulunmaya hiç hakkım olmadığı hissine kapıldım, çünkü ev Elise'in vekâlet ettiği bilinmeyen bir çiftin evi olmaktan çıkmıştı. Zamanımızın ünlü şairlerinden birinin eviydi. Her an ailesiyle birlikte eve gelip benimle karşılaşabilecekleri düşüncesi beni iyice rahatsız etmişti. Elise'in banyonun kapısını açarak yüzüme karşı günlerce eve dönmeyeceklerini söylemesi için ısrar ettim.

Sonra Elise'in artık yükümlü olmadığı evi düşünmeye başladım. Çalışmalarından iyi tanıdığım, şiirlerinin çoğunu ezbere bildiğim ünlü bir şairin evi olarak bu yeni tanımıyla ev tümüyle yepyeni bir görünüme bürünmüştü.

Bu düşüncemi desteklemek için dışarı çıktım, taksinin kapısından bahçeyi ilk gördüğüm yerde durdum. O ilk izlenimimi ikinci kez edinmek istiyordum.

Bu kez otlarla yalnızca ona bakanın gözlerinde var olduğuna inandığım mutlak bir amaç gördüm. Ama aynı zamanda, bir hayli sinirime dokunmuş olan ilk girdiğimiz oda şimdi yeni bir anlam kazanmıştı ve bu her ne ise doğruydu. Elise'in şömine üstüne koyduğu kuruyup kabuklaşmış mürekkep şişesini kendimden emin olmak için yerine, masanın üstüne, geri koydum. Daha önce fark etmediğim bir fotoğraf gördüm ve bu ünlü şairi tanıdım.

Elise'in beni yerleştirdiği üst kattaki odada da durum aynıydı, kitapları, ünlü bir şaire ait oldukları duygusuyla değil nasıl yapıldıklarını merak ederek tekrar elime aldım. Aklıma gelen sorular kâğıdın nereden gelmiş olduğu, baskıdaki siyah rengin ne çeşit bir bitkiden üretildiği gibiydi ve elbette tüm bunlar beni hiç rahatsız etmemişti.

Avustralyalılar ve Londralı kız saat yedi civarında geldi. Şehir dışına çıkacak olan sekiz buçuk treniyle gitmeyi planlıyordum, ama trenin saatinden emin olabilmek için telefon ettiğimde pazar günleri tren seferi olmadığını öğrendim. Elise arkadaşça ve bıkkın tavrıyla bu konu hakkında çok fazla düşünmeden orada kalmam için yalvardı. Sirenler yeniden çalmaya başlıyordu. Elise'den şairin ve ailesinin hiçbir şekilde o gece dönmeyeceklerini tekrarlamasını istedim. Ama bu soru bir öncekinden daha yüzeyseldi, çünkü kafamda sirenler ve çıkardıkları sesin tam orantıları dolaşmaktaydı. Acaba İçişleri Bakanlığı'nda çalışan hangi mendebur için bu kadar sinir bozucu bir ağlama sesi icat etmişti. 'Siren' sözcüğünün anla-

mını düşündüm. Sesin yüzyıllar öncesinden kalma bir perinin 1944 yılına geğirmesi olduğunu hayal edince ses birden çok komikleşmeye başladı. Aslında sirenler beni korkutmuştu.

En fazla da Elise'in partisini merak ediyordum. Herkes ev sanki kimseye ait değilmişçesine evin içinde geziniyordu, Elise'in de tüm konukseverliği üstündeydi. Londralı kız uzun masaya oturmuş her bomba patladığında göğe doğru en güzel bakışını fırlatıyordu. Bana sanki ordu tarafından eve bir geceliğine el konmuş gibi geldi. Her yer o kadar kalabalık ve doldurulmuştu ki artık ne ilk girdiğim ev ne de ünlü şairin eviydi, tümüyle üçüncü bir eve – King's Cross istasyonunda peronda sıkkın dururken belli belirsiz kafamda tasarladığım eve – dönüşmüştü. Bu insanlarda da büyük bir yorgunluk gördüm ve çıkardıkları yüksek sesten epeydir uyumamış olduklarını duyabiliyordum. Biraları bitti, kimisi görev yerine, kimisi birahaneye gitti, Londralı kız da haftalardır uyumakta olduğu sığınaktaki yatağına girdi. Elise'e, "Yorulmadın mı?" diye sordum.

"Hayır," dedi Elise ıstırap verici bir bitkinlikle, "Ben asla yorulmam." Üst kattaki odada bulunan yer yatağına girer girmez uyuyakalmış, Elise beni sabah sekizde uyandırıncaya kadar fazlasıyla uyumuştum. Sabah dokuzdaki treni yakalamak için erken kalkmak istiyordum bu yüzden onunla konuşabilecek zamanım yoktu. Bu kez Elise'in yorgun görünüşünden biraz sıyrıldığı dikkatimi çekmişti.

Elise bir taksi bulmak için caddeye çıktığı sırada ben de eşyalarımı bavuluma tıkıştırıyordum, birinin yukarı çıktığını duydum. Elise'in geri geldiğini düşünerek açık kapıdan dışarıya baktım. Kocaman bir paket taşıyan üniformalı bir adam gördüm, yukarı çıkarken aşağıya doğru bakıyordu, ağzında da bir sigara vardı.

"Elise'i mi arıyorsunuz?" diye seslendim, Elise'in arkadaşlarından biridir diye düşünerek.

Adam yukarı baktı, onu tanıdım, o atalarının devamı olan ve trende bize segara veren askerdi.

"Herhangi biri olabilir," dedi asker. "Aslında, kampa geri dönmek zorundayım ve yol param kalmadı, sekiz şilin altı pens."

Bunu halledebileceğimi söyledim ve parayı aramaya başladım, tam o sırada elindeki paketi yere bırakarak bana, "Borç almak istemiyorum, bunu düşünemem bile. Elimde satılık bir şeyler var," dedi.

"Nedir?" diye sordum.

"Bir cenaze töreni," diye yanıtladı asker. "Burada yanımda."

Birden hareketlendim ve pencereye koştum. Aşağıda ne cenaze arabası ne de tabut vardı. Sadece ağaçların çevrelediği yolu gördüm.

Asker gülümsedi. "Bu soyut bir cenaze töreni," diye açıkladı paketi açarken.

İçindekini çıkardı; ben de dikkatle inceledim ve epey rahatladım. İstediğime çok yakın bir şeydi. Bazı yerleri benim hoşlandığımdan daha koyu mor renkteydi çünkü ben bu yaslı rengi pek sevmiyordum. Yine de tonunu biraz açabilirim diye düşündüm. Hoş bir pazarlıktı, sekiz şilin altı pensini uzattım. Bu soyut cenaze töreninden epeyce vardı. Sabırsızlıkla birazını bavulumun içine soktum. Bir kısmını da ceplerime doldurdum, yine de hepsini alamamıştım. Elise bir taksiyle dönmüştü, fazla zamanım kalmamıştı. Odanın kapısından, sonra ünlü şairin evinin kapısından koşarak çıktım, cenaze töreninin geri kalanı da benimle birlikte

arkamdan sürükleniyordu.

Beni kanıtları gizlemekle suçlayabilirsiniz. Hatta ortada bir kanıt olup olmadığını bile merak edebilirsiniz. "Soyut bir cenaze töreni," diyeceksiniz, "hiçbir yerde olamaz, yalnız bir kavramdır. Bir kavramı çantanıza koyamazsınız. Bir kavramın rengini göremezsiniz."

Size anlattıklarımın tümüyle kurmaca olduğunu ima edeceksiniz.

Beni sonuna kadar dinleyin.

Trene binebildim. Varlığından son derece kuşkulu olduğunuz asker dostumuzu karşımda oturur bulduğumda ne kadar şaşırdığımı düşünün bir kere.

"Yalnızca merak ediyorum," dedim. "Bana sattığınız bu cenaze törenini nasıl betimlerdiniz?"

"Betimlemek mi?" dedi asker. "Kimse soyut bir cenaze törenini betimleyemez. Yalnızca hayal edebilir."

"Söylediğinizin gerçeklik payı oldukça büyük," diye yanıtladım. "Yine de bana onu anlatmak zorundasınız, çünkü insan her gün soyut bir cenaze töreniyle çıkıp gelen birine rastlayamaz."

"Bunu fark etmenize sevindim," dedi asker.

"Savaştan sonra," diyerek devam ettim, "kamu görevim bittiğinde, umarım, birkaç güzel cümleyle, ünlü şairin evinde yaşadıklarımla ilgili böyle sonuçlanacak bir öykü yazabilirim ve elbette, diye ekledim, "cenaze töreninin neye benzediğini de söylemem gerekecek."

Asker yanıt vermedi.

"Eğer bir okapi ya da deniz güzeli olsaydı," dedim, "neye benzediğini söylemek zorunda kalacaktım. Aksi halde bana kimse inanmazdı."

"Paranızı geri mi istiyorsunuz?" diye sordu asker. "Eğer öyleyse, alamayacaksınız. Çünkü onunla tren biletimi aldım."

"Beni yanlış anlamayın," dedim aceleyle. "Cenaze töreni olağanüstü bir soyutlama. Yalnızca onu yazıya dökmek istiyorum."

Yüzündeki endişeli bakışı görünce birden askere acıdım. Maymunsu kafa dünyanın en üzgün şeyi gibi görünüyordu.

"Elimle yapıyorum," dedi asker, "soyut cenaze törenlerini."

Uzaklarda bir yerden siren sesi duyuldu.

"Elise geçen ay bir tane almıştı. Hiçbir şikâyeti olmadı. En yakın istasyonda başka trene bineceğim," dedi asker sırt çantasını raftan alarak, "ve dahası," dedi, "sizin şu ünlü şairiniz de bir tane almıştı."

"Gerçekten mi?" dedim.

"Evet," dedi. "Hiç şikâyet etmedi. Bir cenaze töreni düşüncesi tam da istediği şeydi."

Tren durdu. Asker aşağı atladı ve el salladı. Tren yine hareketlendiğinde soyut cenaze törenimi açtım ve birkaç saniye öylece baktım.

"Düşüncenin Allah belasını versin," dedim, "ben gerçek bir cenaze töreni istiyorum."

"Herkese iyi günler," dedi koridordan gelen bir ses.

"Yine siz," dedim. Askerdi gelen.

"Hayır," dedi. "Ben bir önceki istasyonda indim. Yalnızca bir kavramım şu

anda."

"Bakar mısınız?" dedim. "Bu cenaze törenini fırlatıp atarsam bana gücenir misiniz?"

"Elbette hayır," dedi asker. "Bir kavramı gücendiremezsiniz."

"Ben gerçek bir cenaze töreni istiyorum," diye devam ettim. "Kendiminkini."

"Elbette," dedi asker.

"İşte o zaman onun hakkındaki her şeyi tüm ayrıntılarına girerek yazabileceğim" dedim.

"Kendi cenaze töreninizi mi?" dedi asker. "Bunu mu yazmak istiyorsunuz?"

"Evet," diye yanıtladım.

"Ama," dedi, "siz bir insansınız. Kimse kendi cenaze törenini aktaramaz. Bu soyut olmak zorunda."

"Durumumun ne kadar kötü olduğunu anlıyor musunuz?" dedim.

"Anlıyorum," dedi asker. "Bu istasyonda iniyorum."

Kavram olarak bir asker indi. Tren yeniden hızlandı. Sekiz şilin ve altı pens değerindeki cenaze törenimi pencereden fırlattım. Tarlaların ve kamufle edilmiş fabrikaların arasında güneş ışığında uçuşurken izledim onu görünmez oluncaya kadar.

1944 yazında zalimce ve birdenbire bir yığın insan öldürüldü. Gazeteler içlerinden tanınmış olanları halka duyurdu. Bunlardan biri ünlü şairdi. Uçaktan atılan bir bombanın düşmesinden birkaç saniye önce umulmadık bir zamanda Swiss Cottage'daki evine dönmüştü. Bereket versin, karısını ve çocuklarını şehir dışında bırakmıştı.

Görev bölgeme vardığımda, işimin başına geçmeden önce harcayabileceğim biraz boş zamanım kalmıştı. Orayı alelacele terk ettiğimden Elise'e telefon edip teşekkür etmeye karar verdim. Ama telefon hatları bozulmuştu ve operatör benim verdiğim rahatsızlığı bana bildirebilmek için yeterince sözcük bulamamıştı. Bu fazlasıyla çalışmış ve tartışmaya her an hazır sesin arkasındaki uzun ve hoşnutsuz sesin diğer uçta bağlanılmaya çalışılan telefonun işlemediği anlamına geldiğini anladım, bu sesle sonsuza dek sarsıldım ve yorgun düştüm; benim için sirenlerden daha dayanılmazdı, ahizeyi yerine koydum ve, zaten, Elise de ünlü şairin evinin altında yok olup gitmişti.

Yer yer çatlamış mavi banyo, yer yatağı, kurumuş mürekkep şişesi, bakımsız bahçe, düzgünce yerleştirilmiş kitaplar. Tüm bunları, Elise'in ve şairin haksız yere öldürüldüğü düşüncesiyle öfkeden deliye döndüğümde kafamda yeniden bir araya getirmeye çalışıyordum. Kıyamet günü geldiğinde ölü kadınları ve adamları melekler dualarıyla çağıracaklar ama bu ünlü şairin yıkılan evini yenilemeyi benden başka kim düşünecek? Kim o evin öyküsünü anlatacak?

Elise ve şair aldanmışlardı – iyi yürekli bir askerin onlara bir cenaze töreni kavramını satmasına soğukkanlılıkla izin vermişlerdi. Bir gün benim de bunu kabul edeceğimi biliyorum ve sizin de, soyut bir cenaze törenini kabullenip hiç şikâyet etmeyeceğiniz gün gelecek. ❁

İngilizceden çeviren : Filiz Kaynak

DORIS LESSING

Stalin'in Öldüğü Gün

BOURNEMOUTH'taki teyzemin mektubuyla gün benim için berbat başladı. Mektubunda, kuzenim Jessie'yi saat dörtte fotoğrafçıya götürmeye söz verdiğimi hatırlatıyordu. Evet, söz vermesine vermiştim ama tamamen aklımdan çıkmıştı. Bill'le de saat dörtte randevum vardı. Arayıp ertelemek zorundaydım. Bill, Amerikan Karşıtı Faaliyetler Komitesiyle başı derde girdiğinden kara listeye alınmıştı ve geçinmek için paraya ihtiyacı olduğundan İngiltere'de oturma izni almaya uğraşan bir sinema yazarıydı. Kendisine sekreterlik yapabilecek birisini arıyordu. O zamana kadar sekreterliğini karısı yapmıştı, ama yirmi yıllık evlilikten sonra hiçbir ortak noktaları olmadığına karar verip boşanıyorlardı. Onu, Beatrice ile tanıştırmayı tasarlıyordum.

Beatrice de pasaport süresi dolmuş olan eski bir arkadaşımdı. Bir komünist olarak damgalanmıştı ve geri döndüğü takdirde de hiçbir şekilde kurtuluşu olmadığını bildiğinden, İngiltere'de altı ay daha kalmayı istiyordu. Ama hiç parası yoktu ve bir işe ihtiyacı vardı. Ben de Bill ve Beatrice'in pek çok ortak noktaları olduğunu düşünmüştüm, ama sonraları bu düşüncemde yanıldığım ve birbirlerini bir türlü kabullenemedikleri ortaya çıktı. Beatrice, Bill'in başka bir isimle, televizyon için seks komedileri yazıp, kötü filmlerde oynamasını ahlaksızlık olarak görüyordu. Bunun, aç kalmamak gibi haklı bir sebebi olabileceğini düşünmüyordu. Bill de politikayla ilgilenen kadınlara tahammül edemezdi. Ben ise tüm bu anlaşmazlıklardan habersiz, Bill'i bir saat boyunca bir santraldan diğerine koşuşturup ararken en sonunda Lady Hamilton hakkında çekilen filmin provasında buldum. Bana önemli olmadığını, zaten randevuyu unuttuğunu söyledi. Beatrice'in telefonu olmadığından ona da telgraf çektim.

Böylelikle öğleden sonram, kuzenim Jessie için boşalmış oldu. Tam işimin başına otururken yoldaş Jean aradı ve beni öğle yemeğinde görmek istediğini söyledi. Jean bana, doğru bir politik bakış açısı sağlamak için uğraşan yol göstericim, akıl hocamdı. Aslında birkaç yol göstericimden biriydi demek daha doğru olur. Öykülerimin ilk cildinin yayımlandığının ertesi günü, sabahın köründe işinden izin alıp bana çoktan unuttuğum öykülerimden birinde, sınıf mücadelesi ile ilgili yanlış çözümlemelerde bulunduğumu söyleyip, açıklamak için gelen yine Jean'dı. Hatırlıyorum da o zamanlar söylediği şeylerin ne kadar da önemli şeyler olduğunu düşünüyordum.

O gün, içinde sandviçlerinin olduğu kesekâğıdı elinde çıkageldi, biraz kahveye itiraz etmedi. Beni rahatsız etmediğini umduğunu söyledi. Benim söylemiş olduğum bir sözü duymuş ve çok bozulmuştu.

Olayın özü, benim bir hafta önceki bir toplantıda Sovyetler Birliği'nde kirli işlerin döndüğünü gösteren pek çok kanıtın olduğunu söylememmiş. Bunların safsatadan ibaret şeyler olduğunu kabul edecek ilk kişi de ben olurmuşum.

Ufak tefek, gözlüklü bıcır bıcır bir kadın olan Jean, partiye verdiği otuz yıllık emekle, işçi sınıfına kendini adamış bir piskoposun kızıydı. Bana karşı tavırları her zaman sabırlı ve kibar olmuştu. "Yoldaş," dedi, "senin gibi entelektüeller partinin diğer organlarından çok, kapitalist güçlerin çürümüşlüğünün etkisi altında. Ama bu senin hatan değil elbette. Yine de kendine dikkat etmelisin."

Kendime dikkat ettiğimi sandığımı söyledim; ama yine de kapitalist baskısını da zaman zaman hissetmekten kendimi alamıyordum; ki bu da şüphesiz doğruyu söylediğini gösteriyordu.

Jean sandviçini bitirip, gözlüklerini taktı ve bana işçi sınıfının sürekli uyanık olmasının gerekliliği üzerine bir nutuk çekerek gitmesi gerektiğini söyledi, çünkü ikide büroda olmak zorundaydı. Benim gibi bir geçmişe sahip entelektüelin, işçi sınıfının bakış açısını anlayabilmek için, Parti içinde çok daha fazla çalışması gerektiğini, böylelikle işçi sınıfıyla daha fazla kaynaşıp, yazılarımı sınıf mücadelesinin gerçek bir silahı haline getirebileceğimi söyledi. Ayrıca bana otuzlardaki davaların mahkeme tutanaklarını göndereceğini, bunları okuduğum takdirde Sovyet adalet sistemine karşı tereddütlü tavrımın düzelebileceğine inandığını söyledi. Ona mahkeme tutanaklarını daha önce okuduğumu ve o zaman olduğu gibi bu gün de pek inandırıcı gelmediklerini söyledim. Bana canımı sıkmamamı, gerçekten ses getiren bir işçi sınıfı tavrımın zamanla oluşacağını söyledi.

Bu düşüncelerle beni baş başa bırakıp gitti. Düşünüyorum da her nedense canım oldukça sıkılmıştı.

Tam tekrar çalışmak üzere oturuyordum ki telefon çaldı. Arayan kuzenim Jessie'ydi. Kararlaştırdığımız gibi evime gelemeyeceğini, çünkü fotoğraf çektirirken giymek için elbise almakta olduğunu söyledi. Onunla, mağazanın önünde yirmi dakika sonra buluşup buluşamayacağımızı soruyordu. Bu yüzden de öğleden sonraki çalışmamı bırakıp, bir taksi çağırdım. Yolda, taksi şoförüyle hayat pahalılığını, hükümetin gidişatını tartıştık ve aynı fikirleri paylaştığımız ortaya çıktı. Sonra bana, on sekiz yaşındaki kızının, kırk beş yaşındaki en yakın dostuyla evlenmek istediğinden söz etti. Bunu asla onaylamayacağını söylediği zaman da, hem en iyi dostunu, hem de biricik kızını kaybetmişti. En berbatı da, karısının aldığı bir kadın dergisinde okuduğu, psikoloji üzerine bir yazıyla kızında *baba saplantısı* olduğunu çıkarmıştı bir anda. "Bu yazı beni berbat etti. Birdenbire böyle bir gerçekle yüzleşmek çok kötüydü," dedi. Mağazanın önüne yavaşça yanaştı.

"Bunu bu kadar dert etmeniz için bir neden göremiyorum," dedim. "Hepimizde biraz baba saplantısı vardır, olmasa şaşardım."

"Bunu söylemek doğru değil ya, neyse," dedi, parayı almak için uzanırken. Adamın, acı dolu bir yüzü, limona ya da fıstığa benzer kafasıyla, gamla kasavetle dolu küçücük mavi gözleri vardı. "Karım her zaman için Hazel'ımızı çok şımarttığımı söylerdi. Şimdi şimdi doğruluğu kafama dank etmeye başladı."

"Olaya bir de şu yönden bakmaya çalışın. Bir çocuğu çok sevmek, az sevmekten daha iyidir." "Sevmek mi?" dedi adam "Sevmek bu mu yani? O pek de-

ğerli sevgiden bol bol var her yerde artık, ama Hazel'la dostum George üç ay önce evi terk ettiler, sonra da nerede ve nasıl olduklarına ilişkin ne bir kart ne de başka bir şey."

"Hayat herkes için oldukça zor," dedim.

"Öyle denebilir," dedi.

Bu konuşma böyle uzayıp gidebilirdi, ama birden kuzenim Jessie'nin kaldırımda durmuş, bizi seyrettiğini fark ettim. Şoföre hoşça kal diyerek dönüp biraz çekinerek, Jessie'ye doğru ilerledim.

"Seni gördüm," dedi. "Onunla tartışıyordun. Yapılacak tek şey bu. Bu günlerde son derece küstahlaştılar zaten. Benim prensibime göre adama mesafeyi düşünmeden altı peni bahşişini de vereceksin, ister beğensin ister beğenmesin. Daha dün birisi arkamdan, altı peni verdim diye bağırdı durdu, aman iki kuruş için ağzını yorduğuna değmez. Ama bunlara bir dur demenin de zamanı geldi canım."

Kuzenim Jessie uzun boylu, geniş omuzlu ve yirmi beş yaşlarındadır. Ama on sekiz yaşında görünür. Açık kumral saçları, genç, yuvarlak ve sivri çeneli yüzüne dökülür. Vahşi bakışlı, iri, mavi bakire gözleri vardır. Tam anlamıyla bir Viking kızı gibidir, özellikle de otobüs şoförleri, taksiciler ve hamallarla tartışırken. O ve teyzem Emma her zaman aşağı tabakaya karşı gerilla taktiklerini sürdürürler, bu eğlenceyi onlara çok görmüyorum, çünkü hayatları son derece kasvetli. Ayrıca sanıyorum ki iki arada bir derede kalmış uzlaşamayanların da hoşuna gidiyordur bu durum. Bir keresinde hatırlıyorum da, Jessie taksi şoförüyle arasındaki tek raunttan sonra, omuzlarını sallaya sallaya yürümeye başladığında, adam arkasından hayıflanırcasına, "Vay be esaslı bir eski parça. Bugünlerde böyleleri çıkmıyor doğrusu," demişti.

"Elbiseni aldın mı?" diye sordum.

"İşte üzerimde," dedi.

Kuzenim Jessie her zaman aynı tarzda takımlar giyer : iyi dikilmiş bir takım, içine bisiklet yakalı kazağı ve bir dizi incisi. Bu giysilerinin içinde kusursuz görünür.

"O halde artık gidip halledebiliriz," dedim.

"Annem de gelecek," dedi. Sinirli sinirli bakarak yüzüme.

"E, peki," dedim.

"Fakat ona, alışveriş yaparken yanımda olmasını *asla* istemediğimi, gelip beni buradan almasını söyledim. Benim giysilerimi seçmesini *asla* istemiyorum."

Emma Teyzem zaman öldürmelik uğradığı pastaneden bize doğru geliyordu. oldukça iri yapılı bir kadındı. Lacivertler giyer, inciler takınırdı ve trafik polisleri gibi beyaz eldivenleri vardı. Kocaman geniş bir çeneyle, dertli bir yüze sahipti.

Doris Lessing 1919'da, İran'da Bahteran'da doğdu. İngiliz edebiyatının önde gelen adlarından. Öykü ve romanlarında daha çok 20. yüzyılın tolumsal ve siyasal çalkantılarında rol oynayan kişileri konu aldı. Usta bir öykü yazarı olarak pek çok öykü yazdı.

Buldog gözleri, her zaman düş kırıklığı dolu bir ifadeyle kızına dalardı.

"İşte!" dedi, Jessie'nin kıyafetini görünce, "Benimle olsaydın da alacağın buydu zaten."

"Ne demek istiyorsun?" diye sordu Jessie hemen.

"Bu sabah Renée'nin yerine uğradım, senin geleceğini söyledim ve sana bu takımı göstermelerini istedim. İşte, sen de onu aldın. Görüyorsun ya, senin zevklerini de kendiminkiler kadar iyi biliyorum."

Jessie kavgacı, sivri çenesini annesine doğru kaldırırken, annesi de alçakgönüllü bir ifade takınarak zafer kazanmışçasına bakışlarını aşağı indirip, şemsiyesinin ucuyla kaldırımı dürtüklemeye başladı.

"Artık yola koyulsak iyi olur," dedim.

Teyzem Emma ve kuzenim Jessie öfke dolu, gerilimli havalarını etraflarına yaydıktan sonra peşimden geldiler ve hep beraber yola koyulduk.

"Yukarıdan bir otobüse binebiliriz." dedim.

"Evet, sanırım böylesi daha iyi," dedi Emma Teyze "Bugün bir taksicinin daha küstahlığına katlanmam olanaksız."

"Yok, ben de katlanamam doğrusu," dedi Jessie.

Otobüsün, boş olan, üst katına çıktık, en öndeki koltuğa yan yana oturduk.

"Umarım senin şu adamın, Jessie'nin hakkını verir," dedi Emma Teyze.

"Ben de öyle umuyorum," dedim. Emma Teyze, her yazarın etrafında fırıl fırıl dönen gazetecilerin olduğuna, hayatının basın toplantılarıyla, yayıncı partileriyle geçtiğine inanır. Bu yüzden de bir fotoğrafçı seçebilecek en uygun kişinin ben olduğumu düşünmüştü. Ona öyle olmadığımı yazdım, ama bana bunun

önemi olmadığını yazdı. "Nasıl olduğu hiç fark etmez," diye yanıtladı Jessie de sanki, hiç kimsenin anlamasını beklemediği, içinden bir yerlerden kopup gelen, dindirilemeyen bir acıyla doğrulurcasına nefes nefese, kısa ve öz bir cümleyle.

Bildiğim kadarıyla, Emma Teyze ile Jessie'nin kaldığı pansiyonda yaşayan, ağabeyi televizyon yapımcısı olan yaşlı biri vardı. Jessie de yerel tiyatronun *Sessiz Evlilik* adlı oyununda oynuyordu. Emma Teyze'nin düşüncesine göre, eğer Jessie'nin iyi bir fotoğrafı olursa ve bugünlerde pansiyona gelmesi beklenen televizyon yapımcısına, Jessie'nin ne kadar fotojenik olduğunu gösterebilirse, yapımcı da onu Londra'ya götürüp bir yıldız yapardı.

Jessie'nin bu girişim konusundaki düşüncesi neydi bilemiyorum. Zaten onun, annesinin geleceğiyle ilgili yaptığı planlar konusunda ne düşündüğünü asla bilememiştim. Belki uygun buluyor belki de bulmuyordu, ama her zamanki kavgacı, nefes nefese ifadesini takınmıştı.

"Eğer bu tavrı takınacaksan hayatım, sanırım fotoğrafçının işi hiç kolay olmayacak," dedi Emma Teyze.

"Aman anne!" diye söylendi Jessie.

"Biletçi geliyor," diye uyardı Emma Teyze acı acı gülümseyerek. "Geçen sefer verdiğimden bir kuruş fazla vermem. Knightsbridge ile Little Duchess sokağı'na kadar üç kuruşluk yol!"

"Fiyatlar arttı," dedim.

"Bir kuruş fazla olamaz!" diye diretti Emma Teyze.

Ama gelen biletçi değildi. Merdivenin başında önce birbirlerine tutuna tutuna ilerleyip, sonradan yan yana değil de arka arkaya oturan iki yaşlıydı gelenler. Bu bana tuhaf gelmişti, bir de kadın adamın omzundan doğru uzanarak, papağan gibi bir sesle ciyaklamaz mı! "Evet, eğer bir daha balığımı dışarı atmaya cüret edersen, ben *seni* ev sahibine söyler dışarı attırırım. Uyarmadı deme!"

Adam, ıslak, üstüne basılmış gibi ezik şapkası başında, otobüsün salınımlarıyla birlikte, kafasını sallayarak anladığını gösterdi.

Kadın, "Ayrıca balığımın üzerinde bir de mantar var. Onun nereden geldiğini bilmediğimi mi sanıyorsun?" dedi.

Adam aniden yüksek ve ısrarlı bir tonda dikleniverdi : "Denizin derinliklerinde onca küçük balık var, onca küçük balık. Ve biz onları bombalıyoruz, bu yüzden asla affedilmeyeceğiz, affedilebilecek miyiz ha, yoo o küçücük balıkları bombaladığımız için asla affedilmeyeceğiz."

Dostane bir tavırla yanıt verdi kadın : "Bunu hiç düşünmemiştim" ve yerinden kalkıp adamın yanına oturdu.

Biliyordum ki bu öğleden sonra bir noktadan sonra kontrolden çıkmaya mahkûmdu, ama doğrusu bu konuşma beni düş kırıklığına uğratmıştı. "*İşte.* Eskiden *böyle* insanlar yoktu. Bunların hepsi İşçi Hükümeti'nin ürünleri."

"Aman anne," dedi Jessie. "Bugün hiç politika havamda değilim."

Varacağımız yere gelmiştik. Otobüsten indik. Emma Teyze üçümüz için hesaplamış olduğu parayı şöföre uzattığında adam hiç itiraz etmeden aldı. "Aynı zamanda işe yaramazlar da!" diye söylendi teyzem.

Hem yağmur çiseliyordu, hem de soğuktu. Hepimiz Emma Teyze'nin şemsiyesi altında yol boyunca yürümeye başladık.

Sonra bir an gözüm bir gazetedeki başlığına takıldı : "Stalin Ölüyor". Ben durdum ve şemsiye bensiz, kaldırımda sarsıla sarsıla gitmeyi sürdürdü. Gazeteci eski bir tanıdıktı. "Bu da nedir? Satış numaralarından biri daha mı?"

"Bana sorarsan bizim yaşlı kurt böyle olacağını biliyordu. Yaşam biçimine bakınca belliydi böyle olacağı. İnsanın dayanması için buldozer gibi bünyesi olması lazım," dedi gazeteci. Sonra bir gazete alıp bana uzattı. "Bana kalırsa böyle bir yaşamın kimseye yararı olmaz. Otur otur hareketsiz kalmış. Raporları okurken otur, toplantılarda otur. İşte bu yüzden bu işe bayılıyorum, bol bol temiz havası var."

Teyzem ve Jessie epey bir yürüdükten sonra durup bana baktılar, ıslak şemsiyenin altında büzüşmüşlerdi. "Ne oldu tatlım?" "Görmüyor musun, gazete alıyor," diye söylendi Jessie annesine.

Gazeteci, "Onun gitmesi bayağı fark edecek," dedi. "Buralarda olup bitenler o kadar umurumda değil. Ama yine de demokrasiye pek alışkın değiller, öyle değil mi? Demek istediğim, eğer insanlar bir şeye alışkın değillerse, onu özlemezler."

Yağmur altında şemsiyeye doğru koştum. "Stalin ölüyor," dedim.

"Nereden biliyorsun?" diye sordu Emma Teyze merakla.

"Gazetede yazıyor."

"Bu sabah hasta olduğunu söylüyorlardı, ama öyle sanıyorum ki, bu bir propaganda. Gözümle görmeden inanmam."

"Of saçmalama anne. Nasıl göreceksin ki?" dedi Jessie.

Yol boyunca yürümeye devam ettik. Teyzem, "Sence Jessie şöyle daha şıkır şıkır bir elbise alsaydı daha mı iyi olurdu, ne dersin?" diye sordu.

"Aman anne! Görmüyor musun kızcağız üzgün. Churchill'in ölümü bizim için ne ise, bu da onun için aynı şey olsa gerek."

"Oh aman *tanrım*!" diyerek donakaldı teyzem. Jessie, şemsiye kafasını sıyırıp geçince bir yaygara kopardı. "Şu şemsiyeyi kapasana, görmüyor musun yağmur da dindi zaten!" diye söylendi sinirli sinirli kafasını acıyla ovuştururken.

Emma Teyze şemsiyeyi kapatacak diye itti kaktı, evirdi çevirdi. Sonra da Jessie alıp kapattı. Teyzem sinirden kıpkırmızı olmuş bir suratla bakarak, "Bir fincan çay ister misin?" diye sordu tereddütle.

"Jessie geç kalır," dedim. Fotoğrafçının kapısına gelmiştik.

"Umarım bu fotoğrafçı Jessie'nin ifadesini yakalayabilir. Şimdiye kadar *şu ifadeyi* yakalayabilen olmadı."

Jessie önden giderek, leylak renkli, yaldızlı çizgili pek bir afili duvar kâğıtlarıyla kaplı giriş merdivenlerinden çıkmaya başladı. Jessie büyük bir ustalıkla kapıyı açar açmaz, kulaklarımızda bir Stravinsky patlaması oldu. Peşinden giderek, beyaz, gri ve altın sarısı renklerin hâkim olduğu bekleme odasından geçtik. *Bahar Ayinleri* tepemizdeki küçücük avizeyi şıngırdatıyordu; siyah kadife ceketli, oldukça etkileyici, ev sahibimiz gelip kibarca gülümseyerek müziği kapayıncaya kadar konuşmanın gereksiz olduğunu düşündük.

"Umarım doğru yere gelmişizdir. Buraya kızımı fotoğraf çekimi için getirdim."

"Elbette burası doğru yer," dedi genç adam, "gelmekle ne iyi ettiniz!" Emma Teyze'nin beyaz eldivenli ellerini ellerine alıp, onu geniş bir koltuğa oturttu;

teyzem şaşkın bir ifadeyle adamın yüzüne baktı. Adam sonra da bana döndü. Ben de teyzemden hayli uzak bir koltuğa çöktüm. Fotoğrafçı Jessie'ye profesyonel bir edayla bakıp, gülümsedi. Jessie halının üstünde, elleri arkadan kenetlenmiş, iş başında bir amiral gibi, kaşlarını çatmış ona bakıyordu.

"Hiç de rahat görünmüyorsunuz!" dedi adam kibarca. "Takdir edersiniz ki, eğer tümüyle gevşeyip rahatlamazsanız, hiçbir şeye yaramaz."

"Tamamen rahatım. Asıl burada rahat olmayan kuzenim," dedi Jessie.

Ben de bunun üzerine, "Benim rahat olup olmadığımın fark edeceğini sanmıyorum, ne de olsa fotoğrafı çekilecek olan ben değilim ki!" dedim. Koltuğumdan yere bir kitap düştü. Ronald Firbank'ın *Oynak Zenci* adlı kitabıydı. Ev sahibimiz hemen yerinden fırladı.

"Bizim Ron'u okur musunuz?" diye sordu.

"Zaman zaman," dedim.

"Şahsen ben başka bir şey okumam." Benim düşünceme göre son sözü o söyledi. Ne zaman onu okusam, dönüp dönüp tekrar okurum. "Bence Firbank'ten sonra hiç kimsenin tek bir söz daha söylemesinin anlamı yok."

Bu sözler üzerine içimde bir şey söyleme isteği kalmamıştı.

"Sanırım hepimize birer fincan çay iyi gelecektir," dedi adam. "Ben çayları hazırlarken gramofonun çalmasını ister misiniz?"

"Modern müziğe tahammül edemiyorum!" dedi Jessie.

"Hepimizin zevki aynı olamaz," dedi adam. Tam arkadaki kapıya adım atacaktı ki, kapı açıldı ve içeriye elinde çay tepsisiyle genç bir adam girdi. O da diğeri gibi kıvrak ve çıtkırıldım tipte ve aynı dostane tavırda biriydi. Siyah pantolon ve mor kazak giyiyordu; tepesinde de saç diye yamru yumru kesilmiş, parlak iki kanat taşıyordu.

"Oh teşekkürler canikom!" dedi ev sahibimiz ona, sonra bize döndü : "Size dostum ve asistanım Jackie Smith'i tanıştırayım. Benim adımı zaten biliyorsunuz. Şimdi hepimiz birer fincan bu harika çaydan içersek inanıyorum ki, aramızdaki titreşim dalgaları *azıcık* da olsa çok daha ahenkli hale gelecektir."

Tüm bu zaman zarfında Jessie halının üzerinde dikilip duruyordu. Ev sahibi, ona bir fincan çay uzattı. Jessie de beni işaret ederek, "Bunu ona verin!" dedi. Adam da çayı geri alıp bana uzatırken, "Ne oldu tatlım? Yoksa kendini iyi hissetmiyor musun?" diye sordu.

"Oldukça iyiyim," dedim gazeteyi okurken.

"Stalin ölüyor," dedi teyzem, "ya da öyle olduğuna inanmamızı istiyorlar."

"Stalin mi?" dedi ev sahibimiz hayretle.

"Rusya'daki adam işte!" dedi Emma Teyze.

"Ah şu yaşlı Joe Amca'yı diyorsunuz. Tanrı korusun!" Emma Teyze çayını yudumlamaya başlarken Jessie de öfkeli ve şüphe dolu bir ifadeyle bakıyordu.

Jackie Smith gelip yanıma oturdu ve omzumun üzerinden gazeteyi okumaya koyuldu. "Vay vay vay!" diye kıkırdayıp söylenmeyi sürdürdü. "Dokuz doktor ha! Elli doktor bile olsaydı kendimi güvende hissetmezdim, ya siz?"

"Ya öyle hissedilmez herhalde," dedim.

"Aptal, yaşlı baş belası!" deyiverdi Jackie Smith. "Onu yıllarca önce ortadan kaldırmalılardı aslında. Savaştan sonra ne kadar işe yaramaz olduğu belliydi zaten,

öyle değil mi?"

"Bunu söylemek o kadar kolay değil!" dedim.

Ev sahibimiz bir elinde fincanı tutup, diğer elini de havada kesin bir tavırla salladı. "Bu tür şeyler duymaktan hiç hoşlanmam, hem de hiç. Tanrı biliyor ya fazla bir şey bilmeyi arzu etmediğim tek konu politikadır, fakat savaş sırasında Joe Amca ve Roosevelt benim en fazla tuttuğum çocuklardı. Kesinlikle!"

Ne çay içen, ne de bir yere oturan Jessie, ileri geri volta atıp sinirli sinirli söylendi. "Bana bakın şu lanet olası işi yapacak mıyız?" Pembe, bakire yanaklarından bir ihtiras dalgası geçti, gözlerinde mutsuzluğa değgin bir parlaklık vardı.

"Ama tatlım!" diye ayaklanıverdi ev sahibimiz elindeki fincanı bırakarak. "Elbette yapacağız. Elbette, eğer sen de hazırsan!"

Asistanı Jackie'ye baktı. Jackie de isteksizce gazeteyi elinden bırakarak, kameraların ve fotoğraf aletlerinin bulunduğu bölümün perdesini kordonlarından çekerek açtı. Sonra ikisi de uzun uzun Jackie'yi gözden geçirdiler. "Acaba bu fotoğrafları ne için çektiriyorsunuz? Bunu bilmemizin faydası dokunabilir. Bir reklam için mi, bir kitap kapağı ya da şanslı dostlarınız için mi?"

"Bilmiyorum ve zaten umurumda da değil," dedi kuzenim.

Emma Teyze ayağa kalktı ve, "Onun şu yüz ifadesini yakalamanızı istiyorum. Öyle anlık bir bakışı var ki..." dedi.

Jessie yumruklarını annesine doğru sıktı.

"Emma Teyze!" dedim, "seninle şöyle bir yürüyüşe çıkalım mı ne dersin?"

"Ama *tatlım...*"

Fakat o sırada ev sahibimiz çoktan kolunu ona dolamış, kapıya doğru yavaş yavaş ilerlemeye başlamıştı bile. "Elimde iyi bir parça var ve bundan olağanüstü şeyler çıkarmamı istiyorsunuz değil mi? O halde en büyük hayranlarının gözü üstümdeyken bunu yapamam öyle değil mi?" dedi.

Teyzem yine kızarıp bozardı. Koluna girip kapıya yöneldim. Kapının kapanmasıyla Jackie Smith'in, "Biraz müziğe ne dersiniz?" diyen sesiyle Jessie'nin, "Müzikten *nefret* ederim," diyen sesi duyuldu. Bunun üzerine Jackie, "Oysaki biz bugüne kadar müziğin epeyce yararını görmüşüzdür..." derken kapı kapandı. Emma Teyze ve ben durup sahanlık penceresinden dışarıyı seyretmeye koyulduk.

"Bu genç adam aynı şeyi *sana da* yaptı mı?" diye sordu teyzem.

"Bana tavsiye edildi," dedim.

Arkamızdaki odadan müzik sesi yükselmeye başladı. Emma Teyze'nin ayakları müziğin ritmiyle tıpırdamaya başlamıştı bile. "*Gilbert ve Sullivan,*" dedi. "Yoo, bundan nefret ettiğini söyleyemez bunu sırf zorluk çıkartmak için yapıyor."

Bir sigara yaktım. *Penzance'in Korsanları* birdenbire kesildi.

"Anlat bana tatlım," dedi teyzem birdenbire, en yapmacık sesiyle, "bugünlerde ne gibi heyecan verici şeylerle uğraşıyorsun bakalım?"

Emma Teyze bunu bana hep sorardı ve ben her zaman hayatımın teyzeme sunulabilecek parçacıklarını seçmek için uğraşırım. "Örneğin, bugün neler yaptın?" Bill'i düşündüm, Beatrice'i düşündüm ve yoldaş Jean'ı düşündüm.

"Yemeğe çıktım," dedim. "Piskoposun kızıyla."

"Öyle mi tatlım?" dedi inanamamışçasına.

Müzik yeniden başladı; Cole Porter, "Bu bana hiç hoş gelmiyor! Modern tarzda değil mi?" diye sordu. Müzik kesildi. Kapı açıldı. Kuzenim Jessie bir karara varmış olmanın verdiği ferahlık ifadesiyle kapıda duruyordu. "Hiç yararı yok, üzgünüm anne, ama hiç havamda değilim," dedi.

"Ama, daha dört ay Londra'ya gelmeyeceğiz!"

Ev sahibimiz ve asistanı arkasında belirdiler. İkisi de cesurca gülümsüyorlardı. "Belki de tüm bunları unutmalıyız," dedi Jackie Smith. "Evet daha sonra yine deneriz, herkes kendini havasında hissettiğinde," dedi.

Jessie aniden iki adama dönerek güvenle elini uzattı. "Çok üzgünüm," dedi vahşi bakireliğini takınarak. "Gerçekten çok üzgünüm."

Emma Teyze atılarak, Jessie'yi kenara itip adamlarla tokalaştı. "Her ikinize de çay için teşekkür etmeliyim," dedi.

Jackie Smith gazetemi üç kafanın üzerinden bana sallayarak, "Bunu unutmuşsunuz!" dedi.

"Önemi yok, sizde kalabilir," dedim.

"Aman ne iyi artık ıncık cıncık tüm ayrıntıları okuyabilirim," dedi ve kapı dostça gülümsemelerle kapandı.

"Asla bu denli utanmamıştım!" dedi teyzem.

"Umurumda değil, gerçekten hiç takamam!" dedi Jessie.

Sokağa indik, el sıkışıp öpüştük ve teşekkürleştik. Kuzenim Jessie ve Emma Teyze bir taksiye el ederlerken ben de otobüse bindim.

Eve geldiğimde telefon çalıyordu. Arayan Beatrice'di. Telgrafımı aldığını, ama yine de beni görmesi gerektiğini söylüyordu. "Stalin ölüyor, biliyor musun?" diye sordum.

"Elbette biliyorum. Bak Bakır Kuşağı hakkında konuşmamız gerekli!"

"Neden?"

"Eğer insanlara biz doğruyu söylemezsek kim söyleyecek?"

"Sanırım haklısın."

Bir saat içinde burada olacağını söyledi. Daktilomu çıkarıp çalışmaya koyuldum. Telefon çaldı. Arayan yoldaş Jean'dı. "Haberleri duydun mu?" derken ağlıyordu.

Jean'ın kocası, Stalin ve Hitler Paktı sırasında İşçi Partisi'ne üye oldu diye Jean'ı terk etmişti. O zamandan beri de yatak odası ile oturma odası bir arada olan küçücük bir yerde, ekmeğe, yağa ve çaya talim ederek yatağının başucunda Stalin'in resmi, öylece yaşayıp gidiyordu.

"Evet, haberim var," dedim.

"Çok kötü," diyerek hıçkırıklara boğuluyordu, "felaket, onu öldürdüler!"

"Kim yapmış? Nereden biliyorsun?"

"Kapitalist ajanlar tarafından öldürülmüş. Bu çok açık!" dedi.

"73 yaşındaydı," dedim.

"Ama insanlar *bu şekilde* ölmez! Ona layık olmak için ant içmeliyiz!" dedi.

"Evet," dedim, "öyle yapmalıyız herhalde." ❁

İngilizceden çeviren : Rana Kahraman

NADINE GORDIMER

Son

"KEDİLER bile pisliğini gömer; bense kendi pisliğimi yanımda taşıyorum." Hastaneden eve döndükten sonra defalarca bunu yüksek sesle söylemeyi düşündü. Buna gülüp gülemeyeceğini kestiremiyordu – acaba gülecek kadar ileri giderler miydi? Hastalıktan önce bu aletten sadece bir kez söz etmişlerdi; yıllar önce okudukları gazeteleri değiş tokuş ederken, yatakta geçirdikleri güzel hafta sonu sabahlarından birinde, işsizlik ve çocuk fahişelerle ilgili bir yazı okuyordu; ona, aman Tanrım, varlıklı insanlar bu kıza, midesi dışarıda olan insanlara takılan o plastik torbaları üreten fabrikada iş bulmuşlar – kızın sokağa düşmesine hiç şaşmamalı, zavallı çocuk.

O sabahı, o gazeteyi çok iyi anımsıyordu. Konuşmalarının hepsini yavaş yavaş anımsamaya başladı. Sanayileşmenin korkunç sonuçlarından konuşmaya kaptırmışlardı kendilerini; ilk Marksistlerin bunu yabancılaşmaya bağlamasından, üretim araçları işçilerin eline geçince bunun tamamen ortadan kalkacağından, ama Sovyetler Birliği ve Çin'deki fabrikaların da batıdakiler kadar korkunç olduğundan söz etmişlerdi. Kocasına en azından Çin'deki fabrika işçilerinin günde iki kez onar dakika zorunlu jimnastik molası verdiklerini söylediğini hatırladı (birlikte Pekin'e gitmişlerdi) – o da, Peki sen bunu çay ve sigara molasına değişmez miydin, diye sormuştu.

On altı yaşındaki fahişenin önündeki montaj bandından geçen plastik şey, ikisinden, o pazar sabahı yatakta gülen o iki insandan çok uzaktı.

Şimdiyse bu alet kendi vücuduna takılmıştı. Vücudundan, üstündeki giysilerin altında saklı küçük yaradan dışarı sarkıyordu. Kocasıyla paylaştığı yataktan ayrılmıştı; o da bunu tek söz söylemeden, anlayışla karşılamıştı. Hastanede doktorlar bununla nasıl başa çıkacağını öğretmişlerdi; vücudun doğal işlemleri hiç de özel olmadığı halde son derece özel bir konuydu aslında, oysa bu doğal deneyimleri ikisi de yaşıyordu – yaşamışlardı. Kendi pisliğiyle baş başa kalmıştı.

Doktorlar bu şeyin belirli bir süre sonra çıkarılacağını söylediler. Bir doktor altı hafta dedi; bir başkası en fazla üç ay dedi. Bari anlattıkları peri masalı birbirini tutsaydı. Doktorlar (altı hafta ya da üç ay sonra) her şeyin yeniden içine yerleştirileceğini söylediler. Açık olan yara dikilerek kapatılacaktı. Yeniden bir bütün olacak, onarılmış olacaktı; her şey yeniden işler duruma gelebilecekti. Müzik okulundaki öğretmenlik işine geri dönebilecekti. İstese aslında şimdi de gidebilirdi – kendini yormamak şartıyla. Ama gitmek istemedi, o şeyi yanında taşımak istemiyordu. Kendisini yüreklendirmek isteyen arkadaşlarından başka hikâyeler

de dinlemek zorunda kaldı – başka insanların bununla nasıl başa çıktığı ve çok normal yaşamlarını sürdürdükleriyle ilgili hikâyeler. Hatta İngiliz kraliyet ailesinde bile takanlar varmış dediler. Doktorların anlattığı peri masalıyla onları susturmayı bildi : sadece altı hafta (ya da üç ay) taşımak zorundayım ben, bu sorunla yaşamak zorunda kalmayacağım. Kocası ona iki güzel kaftan almıştı, kendisi seçmişti ikisini de, üzerine tam uymuştu, tam sevdiği renklerde, kendi stilindeydi – öylesine sevinçliydi ki, sevinçten o şeyin üzerine giymek zorunda olduğunu bile unuttu (sonradan düşündüğünde gerçekten de unutmayı ne kadar istediğini anladı). Arkadaşları ziyarete gelince ya birini ya da ötekini giyiyordu,

herkes giydiklerine hayran kalıyordu; harika göründüğü için hastalık numarası yaptığını öne sürüyorlardı. Kocası iyileşme gösterdiği konusunda onlara güvence verdi.

Daha önce bir kez konuşmuşlardı. Yaşamları birbirine karışmadan önce konuşmuşlardı – ama o zamanlar hiç de kişisel değildi. Çocukça bir anlaşmaydı bu, kan kardeşi olmak gibi; her zamanki güdümlü soru, beni seviyor musun, her zaman sevecek misin beni : aramızdan biri amansız bir hastalığa yakalanırsa, birbirimizin acı çekmesine izin vermeyeceğiz, değil mi? Ama bu gerçek olunca hiç de öyle olmaz. O aptalca, dramatik ve kesin soyutlamanın dışında. "Amansız" olanı kim belirleyebilir? Acı çekmenin kesinliğini kim belirleyebilir, sağ kalmanın uzatılmaya değmeyeceğini kim belirleyebilir. Şunun göğsü yirmi yıl önce alınmış, ve hâlâ her hafta yarışlara gidiyor. Bir başkasının prostatı alınmış; bir başkasına karısıyla kokteyllerde cin tonik yuvarlarken rastlayabilirsiniz.

Ama tanı koymak için yapılan ameliyat için hastaneye gitmeden önce bundan emin olmak için zaman ve ortam buldu. "Eğer kötü bir şey olduğu ortaya çıkarsa, ya da ileride çok kötü hale gelirse, bundan kurtulmama yardım edeceğine söz ver. Aynı şey senin başına gelse, ben yardımcı olurdum." Bir an konuşamadı. Karanlıkta yanında yatıyordu; anlaşma için öyle sert bir biçimde kafasını salladı ki çenesiyle omzuna çarptı. Kemiği canını yaktı. Sonra bu anlaşmanın yolaçtığı ruh durumuyla seviştiler.

Ameliyattan sonra uyandığında tüpün vücuduna eklenmiş olduğunu gördü. Bir daha konuşmadılar; sadece bir iki neşeli şeyden, iyileşmekten söz ettiler. O şey – eklendiği yara, başka yaralardan farklıydı; kapanmasına izin verilmiyordu, kabul edildiğinde kabuğunu ağırlığıyla yırtacak olası bir aşk ilişkisi gibiydi. Birden birbirlerine gülümsediler, gözleri her buluştuğunda sürüp gitti bu. Katlanılamayacak kadar zor bir şeydi. Birilerinin bir peri masalı anlatması gerekiyordu. Durmadan anlatıldı, her gün, bir sonraki hafta, ay ya da yıl için yaptıkları her planda anlatıldı, gözünü kırpmadan; günlük yaşamın her alanıyla ilgili şeyler. Her söylenen yalandı. *Yiyecekler geldi mi. Başka bir uçak kaçırma olayı daha olmuş. O sandalyede rahat mısın. Seçimler baharda yapılacakmış. Yeni kadeh almamız gerek. Mektup yazmam gerek. Kahve ve kibrit alsınlar. Ortadoğu'da yeni bir bunalım daha. Perdeleri çek, güneş gözünü alıyor. Perşembe günü saçını yaptırmalıyım.* Elini tutsa, bunu sadece sahte bir ölümsüzlük adına yapıyordu. Et, artık onun için gerçekliğini yitirmişti.

Ancak doğası gereği yalan olamayacak tek bir şey vardı. Sevginin tükenme-

Nadine Gordimer 20 Kasım 1923'te Güney Afrika'da, Transvaal'de, ayrıcalıklı bir beyaz ailenin kızı olarak doğdu. Sürgün ve yabancılaşma izleklerini işlediği öykü ve romanlarında ırk ayrımının şiddetli bir muhalifi oldu. 15 yaşında ilk öyküsü yayımlandı. İlk kitabı *The Soft Voice of the Serpent* (1952; Yılanın Yumuşak Sesi) kısa öykülerden oluşuyordu. Açık, denetimli, duygusal olmayan bir teknikle yazıyordu.

yeceği tek bir yer vardı : yaşam aldatılıyordu ama, anlaşma yaşamı aşıyordu.

Perşembe öğleden sonra onu kuaföre bırakmıştı; almaya geldiğinde de çok güzel olduğunu söylemişti. Sanki ilk kez iltifat duyan bir kız gibi utangaç utangaç teşekkür etti. Bu duygunun altında yenik düşmüştü – aylar sonra, korku ve nefret dışında duyduğu ilk güçlü duyguydu bu – ona sarsılmaz bir güven duyuyordu. O gece, odada tek başınayken masanın üzerindeki hap yığınını saydı ve suyla birlikte yutmadan önce, çakmağın altına ona bir not bıraktı. "Sözünü tut. Bana yeniden ümit verme."

ÇOCUKLUĞUNDAN beri bunun sadece derin bir uyku olduğunu düşünmüştü. Bir çitin altında gözleri açılmamış bir kuş yavrusunu bir dal parçasıyla ittiğinden beri. Ama insan uykunun farkına ancak uyanınca anlamaya başlar, bu yüzden insan derin uykunun farkına varamaz – ölümden korkuyordu ancak artık bundan uyanma duygusundan korkuyordu, ölüm olmayan şeyden geri dönmekten. Gözkapakları ışığın girdiği pembe kepenklerdi. Hastane odasının parlak duvarlarını gördü gözlerini açtığında. Elinde birinin eli vardı; onun eli. ❁

İngilizceden çeviren : Taner Karakoç

FLANNERY O'CONNOR

İyi Taşra İnsanları

TEK BAŞINA olduğu zaman takındığı tepkisiz ifadenin yanı sıra, Bayan Freeman'nın insan ilişkilerinde kullandığı iki farklı ifadesi daha vardı : küstah ve aksi. Küstah ifade ağır, yüklü bir kamyonun gidişine benzerdi. Gözleri ne sağa ne de sola kımıldardı, ama olay ilerledikçe onlar da hareketlenir; sanki olayın özüne inen görünmez bir çizgiyi takip ederlerdi. Sözünü geri almak pek adeti olmadığından diğer ifadesini nadiren takınırdı. Ama sözünü geri aldığında, yüzü tamamen durgunlaşır, siyah gözlerindeki hareket neredeyse hissedilmez olur ve o an gözlerinin giderek küçüldüğü, her ne kadar fiziksel olarak oradaysa da, benliğinin başka bir yerde olduğu fark edilirdi. Böyle durumlarda ona laf anlatmanın olanaksız olduğunu bilen Bayan Hopewell hiçbir şey söylemezdi. Çünkü Bayan Freeman, herhangi bir konuda hatalı olduğunu asla kabul etmezdi. Orada öylece durur ve bir şey söyleyecekse de, "Şey, aslında ben onun öyle olduğunu ya da olmadığını söylemedim," der ya da mutfak rafındaki bir dizi tozlu şişeye gözünü dikip, "Bakıyorum da geçen yaz kurulan incir reçelinin çoğu duruyor," derdi.

En önemli işler mutfakta, kahvaltı sırasında konuşulurdu. Bayan Hopewell her sabah saat yedide kalkar, kendisinin ve kızı Joy'un gaz sobasını yakardı. İri yapılı, sarışın bir kız olan Joy'un bir bacağı takmaydı. Otuz ikisinde ve yükseköğrenim görmüş olmasına karşın, Bayan Hopewell kızına halen bir çocuk gibi davranırdı. Joy, annesi kahvaltısını yaptığı sırada kalkar, gürültüyle banyoya girip kapıyı çarpardı ve biraz sonra Bayan Freeman arka kapıya gelir ve Joy, annesinin ona, "İçeri gel," dediğini duyardı. Daha sonra ikisi Joy'un duyamayacağı bir tonda konuşurlardı. Joy içeri girdiğinde onlar genellikle hava durumuyla ilgili sohbeti bitirmiş, Bayan Freeman'ın kızlarından ya Glynese ya da Carramae hakkında konuşmaya başlamış olurlardı. Joy onlara Gliserin ve Karamel derdi. Kızıl saçlı Glynese on sekizindeydi ve pek çok âşığı vardı; sarışın Carramae ise henüz

on beşinde olmasına karşın, evli ve hamileydi. Yediği her şeyi çıkarıyordu. Her sabah Bayan Freeman, Bayan Hopewell'a Carramae'nin son konuşmalarından beri kaç defa kustuğunu anlatırdı.

Bayan Hopewell, Glynese ve Carramae'nin tanıdığı en iyi kızlar ve Bayan Freeman'ın ise bir hanımefendi olduğunu söyler ve onu her gittiği yere götürür, göğsünü gere gere herkese tanıştırırdı. Sonra da işe alınışlarını, onların gelişinin Tanrı'nın bir lütfu olduğunu ve dört yıldan beri birlikte nasıl uyum içinde yaşadıklarını anlatırdı. Bayan Hopewell'a göre Freeman'lar ayaktakımı değildi, onlar iyi taşra insanlarıydı. Freeman'lar ilk kez geldiğinde Bayan Hopewell onların önerdiği kişiye telefon etmiş ve Bay Freeman'ın iyi bir çiftçi olduğunu, ama karısının yeryüzündeki en gürültücü ve dırdırcı kadın olduğunu söylemişti. "Her şeye burnunu sokar," demişti adam. "En küçük bir şeyden bile haberdar olmak ister, öğrenmezse meraktan çatlar. Her şeyinizi bilmek ister. Kocasına katlanabilirim, ama ne ben ne de karım o kadına bir saniye bile katlanamayız," demişti. Bu konuşmanın ardından Bayan Hopewell kara kara düşünmeye başladı.

Sonunda, başka başvuru olmadığından onları işe almıştı. Ama Bayan Hopewell, Bayan Freeman'la nasıl baş edeceği konusunda enine boyuna düşünüp çoktan bir karara varmıştı bile.... Mademki bu kadın her şeye burnunu sokmayı huy edinmişti, o halde öyle yapmasına izin verecekti. Ama daha da önemlisi, burnunu soktuğu her işi halletmesini sağlayacaktı. Her şeyin sorumluluğunu ona verecek; bütün işleri ona yıkacaktı. Bayan Hopewell'in kötü huyları yoktu, ama başkalarının kötü huylarını öylesine yapıcı bir şekilde kullanırdı ki, bu tür huylarının olmaması onda bir eksiklik duygusu uyandırmazdı. Freeman'ları işe almış ve onları yıllarca çalıştırmıştı.

"Hiçbir şey kusursuz değildir." Bayan Hopewell'in en sevdiği sözlerden biriydi. Bir başka sözü de : "Hayat işte!" Bir diğeri ve en önemlisi : "Elbette, herkesin fikri kendine." Bayan Hopewell lafları genellikle bir toplantı sırasında sanki Freeman'ları ondan başkası çalıştıramazmış gibi, yumuşak fakat kararlı bir tonda söylerdi ve iri yapılı, hantal Joy da yüzünde en küçük bir tepki ifadesi olmaksızın buz mavisi gözlerini devirir, kör taklidi yapardı.

Bayan Hopewell, Bayan Freeman'a hayat böyledir dediğinde, o da "Ben de hep aynı şeyi kendime söylerim," derdi. Bayan Freeman'ın haberi olmadan kuş uçmazdı ortalıkta. Bay Freeman'dan daha eli çabuktu. Çiftliğe yerleştikten bir süre sonra, Bayan Hopewell göz kırparak ona, "Bilirsin, büyük çarkı döndüren daha küçük fakat hızlı ve güçlü bir çark daha vardır," dediğinde, Bayan Freeman, "Bilirim. Ben hep bir adım önde giderim. Beş parmağın beşi de aynı değil ki."

"Hepsi birbirinden farklı," dedi Bayan Hopewell.

"Evet, çoğu öyle," dedi Bayan Freeman.

"Dünya zaten bunun üzerine kurulmuş."

"Ben de hep öyle derim."

Joy kahvaltıda, öğle yemeğinde ve hatta akşam bu tür konuşmalar duymaya alışmıştı. Misafir olmadığı zamanlarda, mutfakta yerlerdi, çünkü böylesi daha kolay oluyordu. Bayan Freeman ne yapar eder tam yemek zamanı gelir ve onların yemeği bitirmesini izlerdi. Mevsim yaz ise kapı aralığında durur, kış ise dirseğini buzdolabına dayanıp masadakilere tepeden bakar ya da sobanın yanında, eteğinin

arkasını hafifçe kaldırarak ayakta dikilirdi. Arada bir de duvara yaslanır ve başını bir o yana bir bu yana devirirdi. Hiçbir zaman gitmek için acelesi olmazdı. Bu, Bayan Hopewell'ı çok rahatsız ederdi, ama büyük bir sabırla duruma katlanırdı. Hiçbir şeyin kusursuz olmadığının farkındaydı ve bu zamanda iyi taşra insanı bulabilirsen, elinden kaçırmamalısın, derdi.

Alt tabakadan insanlarla olan ilişkilerinde engin bir deneyime sahipti. Freeman'lardan önce hemen hemen her yıl bir aileyi işe alırdı. Bu çiftçilerin hanımları öyle uzun süre tutulacak tipten değildi. Kocasından yıllar önce boşanan Bayan Hopewell'in kendisiyle birlikte tarlalarda yürüyecek birine ihtiyacı vardı ve Joy'a böyle bir şey teklif ettiğinde, tepkisi çoğunlukla çok çirkin olur ve yüzü öylesine suratsız bir hal alırdı ki, Bayan Hopewell, "İsteyerek gelmiyorsan, hiç gelme," derdi. Joy da omuzlarını dikleştirip, boynunu hafifçe öne çıkararak, "Eğer gelmemi istiyorsan işte buradayım, ama olduğum gibi kabul etmen gerek," derdi.

Bayan Hopewell bu tavrı bacağından ötürü bağışlardı (Joy on yaşındayken bir av kazasında bacağı kopmuştu). Bayan Hopewell için çocuğunun şu anda otuz iki yaşında olduğunu ve ez az bir yirmi yıl daha tek bacaklı olarak yaşamını sürdüreceğini kabullenmek çok zordu. Onu hâlâ bir çocuk gibi görüyordu, çünkü ne başkaları gibi dans edebilmiş, ne de normal bir hayat sürebilmişti. Onu otuz yaşında zavallı, şişman bir kız olarak görmek yüreğini parçalıyordu. Joy yirmi bir yaşında evden ayrılır ayrılmaz yasal yollara başvurup adını değiştirmişti. Bayan Hopewell, kızının tüm dilleri tarayıp en kötü adı seçmek için uzun uzun düşündüğünden emindi. Sonra kalkıp o güzelim ismi annesine bile söylemeden değiştirmişti. Artık yasal olarak ismi Hulga'ydı.

Hulga adını düşündüğünde, Bayan Hopewell'in aklına büyük bir savaş gemisinin kocaman içi boş kuru tekne kısmı gelirdi. Hiçbir zaman bu adı kullanmadı. Kızına hep Joy diye seslendi, ama Joy buna tamamen mekanik bir tepki gösterdi.

Hulga kendisini annesiyle yaptığı yürüyüşlerden kurtardığı için Bayan Freeman'a katlanmayı öğrenmişti. Hatta Glynese ve Carramae bile dikkatleri üzerlerine çektiklerinden işe yarıyorlardı, çünkü aksi halde odak noktası kendisi oluyordu. Başlangıçta Bayan Freeman'a katlanamayacağını sanmıştı, çünkü ona kaba davranmak hemen hemen olanaksız gibiydi. Bayan Freeman'ın küskünlükleri tuhaftı. Günlerce suratı asık dururdu, ama mutsuzluğunun kaynağı hiç bilinmezdi; doğrudan yapılan bir hareket, yüzüne karşı söylenen çirkin bir söz; bunların hiçbiri onu etkilemezdi. Ve bir gün hiçbir şey olmamış gibi ona Hulga demeye başlardı.

Tabii kızacağını bildiğinden, Bayan Hopewell'in önünde Hulga demezdi, ama ara sıra birlikte dışarı çıktıklarında, söylediği cümlelerin sonuna Hulga'yı da eklerdi ve o zaman Joy-Hulga kocaman gözlüğünün ardından kaşlarını çatar ve sanki özel hayatına girilmişcesine kızarırdı. Adını özel meselesi gibi görürdü. Önceleri adının kakışımlı yapısından hoşlanmış; sonra da, kendi durumuna uygunluğu onu çok etkilemişti. Adı kafasında, mitolojide ateş fırını içinde yaşayan çirkin, terden yapış yapış olmuş vücuduyla tanrıçasından emir bekleyen Vulcan'ın görüntüsünü canlandırıyordu. Hulga adını yaratıcı zekânın en müthiş buluşu olarak görürdü. Ulaştığı büyük zaferlerden biri, annesinin onu Joy yapa-

mamasıydı, ama ondan daha da önemlisi kendisini Hulga yapabilmesiydi. Fakat Bayan Freeman'ın adını şevkle söylemesi Hulga'yı rahatsız etmekten başka bir işe yaramıyordu. Bayan Freeman'ın küçük sivri gözleri Hulga'nın yüzünün gerisinde bir yerde duran sırrına ulaşmak ister gibi delercesine bakardı. Hulga'daki bir şey Bayan Freeman'ı büyülemiş gibiydi ve bir gün Hulga bunun takma bacak olduğunu anladı. Bayan Freeman hastalıkların, vücutta dıştan görünmeyen sakatlıkların, çocuklara yapılan her türlü şiddet eyleminin ayrıntılarını duymaktan özel bir zevk alırdı. Hastalıklardan uzun süren ya da tedavisi mümkün olmayanları tercih ederdi. Bayan Hopewell'in ona bacağın nasıl koptuğunu, her şeye rağmen Hulga'nın bilincini yitirmediğini ayrıntılarıyla anlattığını duymuştu. Bayan Freeman bu olayı sanki bir saat önce olmuş gibi defalarca dinleyebilirdi.

Sabahları Hulga ayaklarını vura vura mutfağa girdiğinde (Bayan Hopewell onun bu sesi kasten yaptığına, istese sessiz de yürüyebileceğine, fakat ses çok çirkin olduğu için özellikle bunu yaptığına inanırdı) dik dik onlara bakar ve hiç konuşmazdı. Bayan Hopewell kırmızı kimonosu ve başında saçlarını tutmak için sardığı paçavrayla masada oturmuş kahvaltısını bitirmek üzere olurdu. Bayan Freeman da dirseğini buzdolabına dayayıp kahvaltı masasına bakardı. Hulga yumurtalarını kaynaması için sobanın üzerine koyar ve sonra da kollarını göğsünde kavuşturup gözlerini onlara dikerdi. Bayan Hopewell de ona bakar, ama biraz kendine çekidüzen verse, o kadar da çirkin olmadığını düşünürdü. Yüzü hiç de fena değildi ve birazcık gülümsemeyle çok tatlı olabilirdi. Bayan Hopewell, hayata iyi tarafından bakanların, güzel olmasalar bile güzel görünebileceğini söylerdi.

Joy'a ne zaman bu göze baksa, elinde olmadan, kızının yükseköğrenimini görüp doktora yapmamış olmasını isterdi. Akademik çalışma yapması ona hiç yaramamıştı ve bu yüzden tekrar okula gitmek için başka bir bahane de kalmamıştı. Bayan Hopewell, kızların okula gitmesinin iyi bir şey olduğunu, onların daha iyi birer insan olmasına katkıda bulunduğunu düşündü, ama Joy'da bunların hiçbiri olmamış; okulun bir kapısından girip öteki kapısından çıkmıştı. Her neyse, artık tekrar okula gidecek kadar güçlü değil. Doktorlara göre en iyi bakımla Joy kırk beşine kadar belki yaşayabilirdi. Kalbi zayıftı. Joy da bunun farkındaydı ve sığlığı yerinde olsaydı, üniversitede onu anlayacak, saygı duyacak insanlara ders veriyor olurdu. Bayan Hopewell kızını orada hayal edebiliyordu : Bostan korkuluğu gibi kürsüde, durmuş kendisi gibi birçok insana ders veriyor. Burada çiftlikte, bütün gün altı yıllık bir etek ve üzerinde artık solmaya yüz tutmuş atlı

Flannery O'Connor (25 Mart 1925-3 Ağustos 1964) Amerikalı öykü ve rokman yazarı. Genellikle Güney'in kırsal ortamında geçen ve insanın yabancılaşmasını ele alan yapıtlarında birey-Tanrı ilişkisini de konu etti. İlk kısa öyküsü 1946'da "Accent"ta yayımlandı. Günlük konuşma biçimini, dokunaklı bir dinsel imgelemi ve sonraki yapıtlarını da belirleyen saçma edebiyat anlayışını birmleştirdiği ilk romanı Wise Blood'da (1952; Bilge Soyluluk) dine bağlı olmayan dinsel vicdan konusunu işledi. Öykü kitaplarıyla dünya edebiyatında öykü türünün ustaları arasına girdi.

kovboy baskılı olan sarı bir tişörtle dolaşırdı.

Joy bunun komik olduğunu düşünüyordu; Bayan Hopewell'e göre de aptalcaydı ve bu onun hâlâ bir çocuk olduğunun belirgin bir göstergesiydi. Zekiydi, ama kalbinde en küçük bir duygu parıltısı bile yoktu. Bayan Hopewell onun her geçen yıl daha da kötüye gittiğini; daha kaba, daha küstah olmaya başladığını düşünüyordu. Ve tuhaf şeyler söylüyordu! Kendi öz annesine, hem de durup dururken, yemeğin orta yerinde mosmor bir yüzle ayağa kalkıp yarı dolu ağızla, "Kadın! Hiç kendine dönüp baktın mı? Bakıp da ne olmadığını gördün mü? Tanrım!" diye bağırmış, sonra yerine oturup önündeki tabağa bakarak, "Malebrambe haklıymış; biz kendi ışığımız değiliz! Biz kendi ışığımız değiliz!" demişti. Bayan Hopewell hâlâ daha bunun ne anlama geldiğini bilmiyordu. Hiçbir şey söylememiş, yalnızca gülümsemişti.

Joy doktorasını felsefede yapmıştı ve bu Bayan Hopewell'i şok etmişti, "Kızım hemşire ya da öğretmen, hatta kimya mühendisi," diyebilirdi, ama, "Kızım felsefeci," diyemezdi. Bu tür şeyler Eski Yunan ya da Roma'dan kalma şeylerdi ve onlarla birlikte de bitmişti. Joy bütün gün koltuğuna gömülür, kitap okurdu. Bazen yürüyüşe çıkardı, ama köpekleri, kedileri, çiçekleri, kuşları, doğayı ya da genç yakışıklı delikanlıları sevmezdi. Onlara aptallıklarını koklayabildiğini gösteren bakışlar atardı.

Bir gün Bayan Hopewell, kızının biraz önce okuyup bıraktığı kitaplardan birini alıp rasgele sayfalarını çevirmeye başladı. Bir sayfada şöyle yazıyordu : "Öte yandan bilim, kendini yeniden tanımlamak ve her şeye yeniden başlamak zorundadır ve yalnızca, "Nedir?" sorusuna odaklamalıdır. Dehşet ve fantezi öğesi taşımayan hiçbir şey bilim için olamaz. Eğer bilim haklıysa, o zaman bir şey doğrudur : Bilim hiçbir şeyin her şeyini bilmek arzusundadır. İşte, böylesi, hiçbir şeye yönelik salt bir bilimsel yaklaşımdır. Bunun böyle olduğunu hiçbir şeyin her şeyini öğrenmek istediğimizden biliyoruz. Eğer bilim haklıysa, o halde bir şey kesindir : Bilim hiçbir şeyi bilmek istiyor. Böyle bir şey, hiçbir şeye yönelik katı bir bilimsel yaklaşımdır. Bunun böyle olduğunu hiçbir şeyin her şeyini bilmek istediğimizden biliyoruz." Sözcüklerin altı mavi bir kalemle çizilmişti ve Bayan Hopewell'de tuhaf, iç ürperten duygular uyandırmıştı. Çabucak kitabı kapamış ve hayalet görmüşcesine odadan çıkmıştı.

Bu sabah Joy içeri girdiğinde Bayan Freeman Carramae'dan söz ediyordu. "Akşam yemekten sonra tam dört kez çıkardı," dedi. "Sabaha karşı üç gibi de iki kez... Dün yazı masasının çekmecesini karıştırmaktan başk bir şey yapmadı. Tüm yaptığı buydu. Orada durup neyle uğraşabileceğine baktı."

"Yemesi gerek," diye mırıldandı. Bayan Hopewell, bir yandan kahvesini yudumlarken bir yandan da sobaya arkası dönük olarak duran Joy'u izliyordu. İncil satıcısına ne dediğini merak ediyordu, onunla nasıl bir konuşma yaptığını hayal etmek zordu.

Şapkasız, uzun boylu, çöküк yanaklı bir delikanlıydı ve dün İncil satmak için gelmişti. Elinde kocaman, siyah bir bavul vardı. Ağır olduğu besbelli olan bavulu taşırken gövdesinin yana yatmasını önlemek için kapıya yaslanmıştı. Yorgunluktan bitkin bir haldeydi, ama yine de neşeli bir sesle, "Günaydın Bayan Cedars," dedi ve bavulu paspasın üzerine koydu. Sarkık sarı çorapları ve parlak mavi takım

elbisesine rağmen yakışıklı sayılabilecek bir gençti. Elmacık kemikleri çıkık, yapışkan görünüşüyle kahverengi bir tutam saç alnından aşağı sarkıyordu.

"Adım Bayan Hopewell," dedi.

"Ya!" dedi şaşırmış gibi yaparak, ama gözleri ışıl ışıldı. "Posta kutusunun üzerinde 'Cedars' yazısını görünce öyle sandım," dedi ve ardından neşeli bir kahkaha patlattı. Bavulu aldı ve soluk soluğa içeri girmek için hamle yaparken salona boylu boyunca uzandı. Bavul mu onu sürükledi, o mu bavulu sürükledi belli değildi. "Bayan Hopewell!" dedi ve kadının elini yakaladı. "Umarım, bir şeyiniz yoktur!" dedi ve tekrar güldü. Sonra birden ciddileşti. Durdu ve dosdoğru gözlerinin içine bakarak, "Hanımefendi, buraya ciddi şeylerden söz etmeye geldim," dedi.

"Pekâlâ, içeri girin," dedi Bayan Hopewell yarım yamalak. Durumdan pek hoşlanmamıştı, çünkü yemek neredeyse hazırdı. Satıcı salona girdi ve bir sandalyenin ucuna ilişti; bavulu bacaklarının arasına koyup çevresine bakınmaya başladı. Sanki Bayan Hopewell'in mal varlığını tartıyor gibiydi. Duvara dayalı iki büfedeki gümüşler ışıl ışıl parlıyordu. Bayan Hopewell, satıcının daha önce hiç bu kadar şık ve gösterişli bir yerde bulunmadığından emindi.

"Bayan Hopewell," diye gayet samimi bir tonda konuşmaya başladı. "Hıristiyan olduğunuzdan hiç şüphem yok."

"Şey, evet," diye mırıldandı.

"Sizin," dedi ve durdu, başını yana devirip bilgiç bilgiç baktı ve, "iyi bir kadın olduğunuzu biliyorum. Dostlarım söyledi."

Bayan Hopewell aptal yerine konmayı hiç sevmezdi. "Ne satıyorsunuz?" diye sordu.

"İncil," dedi delikanlı ve ortalığa şöyle bir göz gezdirdi. "Gördüğüm kadarıyla salonda aile İncil'i yok. Tek eksiğiniz bu."

Bayan Hopewell, "Kızım bir ateist ve salonda İncil bulundurmama izin vermiyor," diyemedi. Toparlanmaya çalışarak, "İncil'im yatağın başucunda duruyor," dedi. Bu doğru değildi. Tavan arasında bir yerdeydi.

"Saygıdeğer bayan," dedi delikanlı, "Tanrı'nın Kelamı evin girişinde bulunmalıdır."

"Sanırım bu bir zevk meselesi," dedi Bayan Hopewell. "Bana göre..."

"Hanımefendi," dedi delikanlı, "Bir Hıristiyan için Tanrı'nın Kelamı yalnızca yatağının başucunda değil, evinin her yanında olmalıdır. Sizin bir Hıristiyan olduğunuzu biliyorum, çünkü bunu yüzünüzdeki her çizgiden okuyabiliyorum."

Bayan Hopewell ayağa kalktı. "Delikanlı, İncil falan istemiyorum ve yemeğimin dibi tutmak üzere," dedi.

Delikanlı hiç istifini bozmadı. Ellerini kavuşturup, bükmeye başladı ve bakışlarını yere indirip, usulca, "Hanımefendi, gerçeği söylemek gerekirse bugünlerde İncil alan pek yok. Dahası bu işte iyi olduğum da söylenemez. Öyle süslü laflar etmeyi pek beceremem. Sıradan, basit bir taşra çocuğuyum." Bakışları Bayan Hopewell'in hiç de dost olmayan yüzünde dolaştı. "Sizin gibi saygıdeğer insanlar benim gibi taşralılarla zaman harcamak istemezler!"

"Hiç de değil!" diye haykırdı Bayan Hopewell. "İyi taşra insanları dünyanın

tuzu, biberidir! Dahası, hepimiz bir bütünün parçasıyız ve ancak bu parçalar bir araya geldiği zaman yaşam bir anlam kazanır. Hayat budur, işte!"

"Çok doğru söylediniz," dedi delikanlı.

"Sanırım dünyada yeterince iyi taşra insanı kalmadı artık!" dedi Bayan Hopewell karmaşık duygular içinde. "Bence yanlış olan şey bu!"

Delikanlının yüzü ışıldadı. "Kendimi tanıtmadım," dedi. "Adam Manley Pointer. Buraya pek uzak olmayan bir taşra kasabasından, Willohobie'denim."

"Bir dakika bekler misiniz?" dedi Bayan Hopewell. "Yemeği bir kontrol edip, geleceğim." Mutfağa gittiğinde, Joy'un kapının kenarında durduğunu gördü. Belli ki konuşmaları dinliyordu.

"Şu dürüst satıcıdan kurtul da yemeğimizi yiyelim," dedi.

Bayan Hopewell acı dolu bir bakış fırlattı ve yemeğin altını kıstı. "Kimseye karşı kaba davranamam," diye mırıldandı ve tekrar salona döndü.

Delikanlı bavulu açmış, her iki dizine birer İncil koymuştu.

"Onları yerine koysan iyi olur," dedi. "Almak istemiyorum."

"Açık sözlülüğünüz için teşekkür ederim," dedi delikanlı. "Taşra dışında, gerçekten dürüst insanlara rastlamak artık çok zor."

"Biliyorum," dedi Bayan Hopewell. "Gerçekten dürüst insanlar!" Kapıdaki çatlaktan inler gibi bir ses duydu.

"Sanırım, birçok delikanlı size gelip üniversitede okuyabilmek için bir şeyler satmaya çalıştıklarını söylüyordur, ama ben size böyle bir şey söylemeyeceğim. Bir nedenden dolayı üniversiteye gitmek istemiyorum. Hayatımı Hıristiyanlığa adamak istiyorum," dedi ve alçak sesle devam etti : "Kalbimde bir rahatsızlık var. Fazla yaşamayabilirmişim, vücudumda bir şeylerin ters gittiğini ve fazla yaşamayabileceğimi öğrendiğimde, işte o zaman hanımefendi..." Durdu. Ağzı açık, ona baktı.

Joy ve bu delikanlı aynı durumdaydı! Gözlerinin dolduğunu biliyordu, ama çabucak kendini toparları : "Yemeğe kalmaz mıydınız? Sizi ağırlamak bize zevk verir!" diye mırıldandı ve o an bunu söylediğine pişman oldu.

"Sağ olun, efendim," dedi utangaç bir sesle. "Bundan şeref duyarım!"

Joy onunla tanışma sırasında bir kez bakmış; daha sonra yemek boyunca hiç ilgilenmemişti. Delikanlı birkaç kez onunla konuşmaya çalışsa da, Joy duymazlıktan gelmişti. Her ne kadar kızının kaba tavırlarına alışkın olsa da, Bayan Hopewall, Joy'un bile bile bu şekilde davranmasına bir anlam veremiyordu. Joy'un görgüsüz davranışlarını örtbas etmek için gereğinden fazla konuksever olmak zorunda kalıyordu. Bayan Hopewell, delikanlıyı kendinden söz etmesi için zorladı. O da anlatmaya başladı. On iki çocuklu bir ailenin yedinci çocuğuydu ve sekiz yaşındayken babası üzerine düşen bir ağacın altında kalarak can vermişti. O kadar kötü ezilmişti ki, vücudu neredeyse ikiye ayrılmış ve tanınmaz hale gelmişti. Annesi var gücüyle çalışıp onlara bakmıştı, çocuklarının her pazar kiliseye gitmelerini ve her akşam yatmadan önce İncil okumalarını sağlamıştı. Delikanlı şu an on dokuz yaşındaydı ve dört aydır İncil satıyordu. Şimdiye kadar yetmiş yedi İncil satmıştı. Misyoner olmak istiyordu, çünkü ancak bu yolla insanlara daha yararlı olacağını düşünüyordu. "Ruhunu kaybeden, onu mutlaka bulur," dedi. Konuşmaları o kadar içten ve dostçaydı ki Bayan Hopewell ona bakıp tatlı tatlı gülüm-

süyordu. Delikanlı tabağındaki bezelyeleri bir parça ekmeğin yardımıyla ortaya topladı ve sonra da tabağı bir güzel sıyırdı. Bayan Hopewell, Joy'un yan gözle onun çatalı ve bıçağı kullanışını izlediğini görmüştü. Ayrıca delikanlının arada bir kıza, onun dikkatini çekmek ister gibi bakışlar fırlattığının da farkındaydı.

Yemekten sonra Joy masayı temizleyip ortadan kayboldu. Bayan Hopewell delikanlıyla yalnız kalmıştı. Delikanlı yine çocukluğundan; babasının geçirdiği kazadan ve daha birçok şeyden söz etti. Bayan Hopewell esnememek için kendini zor tutuyordu. İki saat sonra artık dayanamadı ve kasabada önemli bir randevusunun olduğunu söyleyerek ayağa kalktı. Delikanlı İncil'lerini topladı, ona teşekkür edip ayrılmak üzereyken kapıda durdu ve Bayan Hopewell'in elini sıktı, konuşmaya başladı. Bayan Hopewell'e şimdiye dek gördüğü en iyi hanımın kendisi olduğunu söyledi ve tekrar ziyarete gelmesinin bir sakıncası olup olmadığını sordu. Bayan Hopewell de, "Her zaman beklerim, memnuniyetle," dedi.

Delikanlı ağır bavuluyla yan yatmış bir halde merdivenlerden inip Joy'a doğru yürüdüğünde, Joy yolda durmuş uzaklarda bir yerlere bakıyordu. Kızın olduğu noktaya geldi ve karşısına geçip dosdoğru yüzüne baktı. Bayan Hopewell delikanlının ne dediğini duyamıyordu, ama Joy'un nasıl bir karşılık vereceği konusunda endişeliydi; hatta biraz da korku doluydu. Biraz sonra Joy'un da bir şeyler söylediğini gördü ve sonra delikanlı boşta kalan eliyle heyecanlı bir hareket yaparak yeniden konuşmaya başladı. Daha sonra, Bayan Hopewell'in şaşkın bakışları arasında ikisinin birlikte ana kapıya doğru yürüdüğünü gördü. Joy kapıya kadar onunla yürümüştü. Bayan Hopewell'in onların ne konuştukları hakkında en ufak bir fikri yoktu ve henüz ne olduğunu sormaya da doğrusu cesaret edemezdi.

Bayan Freeman dikkati kendi üzerine çekmeye çalışıyordu. Buzdolabının yanından ayrılıp ocağın yanına gelmişti, böylece Bayan Hopewell dönüp ona bakmak ve onu dinlemek zorunda kalacaktı. "Glynese dün gece yine Harvey Hill'le çıktı," dedi. "Glynese'de arpacık çıkmıştı."

"Hill mi?" dedi Bayan Hopewell dalgın bir sesle. "Şu tamirhanede çalışan çocuk mu?"

"Hayır. Fizik Tedavi Okulu'na gidiyor," dedi Bayan Freeman. "Şu arpacıktan söz ediyorum. İki günden beri duruyordu. Geçen gece Harvey onu eve bırakırken, "İstersen şu arpacıktan kurtulmana yardım ederim," demiş. O da, "Nasıl?" diye sormuş. "Arabanın arka koltuğuna yüzü koyun uzan da göstereyim," demiş Harvey. Glynese, Harvey'nin dediğini yapmış ve o da ensesine pat pat vurmaya başlamış. Birkaç kez vurduktan sonra, Glynese yeter diyerek onu durdurmuş. Bu sabah uyandığında arpacık falan yoktu. İzi bile kalmamıştı," dedi Bayan Freeman.

"Daha önce böyle bir şey hiç duymamıştım," diye karşılık verdi Bayan Hopewell.

"Harvey liseyi bitirmeden onunla evlenmek istiyormuş," diye konuşmasını sürdürdü Bayan Freeman. "Glynese de ona mesleğini kazanmadan kesinlikle evlenmeyeceğini söylemiş."

"Glynese iyi bir kız," dedi Bayan Hopewell. "Hem o, hem de Carramae ikisi de iyi kızlar."

"Carramae, bana, evlendiğinde Lyman'ın ona evliliğin kutsal olduğunu ve rahip tarafından evlendirilmek için beş yüz dolar almayacağını kesin bir dille ifade ettiğini söyledi."

"Ne kadar alacakmış?" diye sordu Joy ocağın yanından.

"Beş yüz dolar almayacağın söylemiş," diye yineledi Bayan Freeman.

"Evet, hepimizin yapacak işleri var," dedi Bayan Hopewell.

"Lyman bunun kendi için çok kutsal bir şey olduğunu söyledi," dedi Bayan Freeman. "Doktor, Carramae'nin ilaç almak yerine kurutulmuş erik yemesini istiyor. Dediğine göre krampların nedeni basınçmış. Neresi olduğunu biliyorsun değil mi?"

"Birkaç hafta sonra bir şeyciği kalmaz," dedi Bayan Hopewell.

"Yumurtalıklarından," dedi Bayan Freeman." Yoksa bu kadar acı duymazdı."

Hulga iki tane sahanda yumuta yaptı ve tepeleme doldurduğu kahveyle gelip masaya oturdu. Yavaş yavaş yemeye başladı. Amacı Bayan Freeman'ı soru sorarak orada tutmaya çalışmaktı. Annesinin bakışlarının farkıydaydı bu arada... İlk tur sorular İncil satan delikanlı hakkında olacaktı ve Hulga bu konunun açılmasını istemiyordu. "Ensesine nasıl pat pat diye vurmuş?" diye sordu.

Bayan Freeman hemen anlatmaya koyuldu. Harvey'in 55 model bir Mercury'si olduğunu, ama Glynese'in 36 model Plymouth'u olan ve bir rahip tarafından evlendirilmeyi kabul edecek biriyle hayatını birleştirmeyi tercih ettiğini söyledi. Hulga, "Peki, ya adamın 32 model Plymouth'u varsa?" diye sordu. Bayan Freeman da Glynese'in sadece *36 model Plymouth* dediğini söyledi.

Bayan Hopewell, Glynese gibi sağduyulu kızların pek bulunmadığını söyledi. Kızların ikisinde de hayran olduğu en önemli özelliğin sağduyuları olduğunu ekledi. Daha sonra, dün çok nazik ve hoş bir ziyaretçinin, İncil satan genç bir adamın onları ziyaret ettiğini hatırlattı. "Tanrım, anlattıkları çok sıkıcıydı, ama öyle içten ve dürüsttü ki kaba davranamadım. Bilirsiniz işte, iyi taşra insanı... dürüstlük abidesi," dedi Bayan Freeman.

"Onu gelirken gördüm," dedi Bayan Freeman, "sonra da giderken," dedi. Hulga, onun sesindeki değişikliği fark etmişti. "Yalnız değildi, değil mi?" gibilerinden belli belirsiz bir ima vardı. Hulga bomboş bir yüzle onlara baktı, ama kan yüzüne hücum etti. Bayan Freeman sanki aralarında bir sır varmış gibi ona bakıyordu.

"Eh, dünyada çeşit çeşit insan var," dedi Bayan Hopewell. "İyi ki herkes aynı değil."

"Bazıları, diğerlerinden daha farklı," dedi Bayan Freeman.

Hulga kalktı ve her zamankinden daha fazla ses çıkararak tahta bacağını vura vura odasına gidip kapıyı kilitledi. Saat onda kapıda İncil satıcısıyla buluşacaktı. Gece saatlerce bu olayı düşünmüştü. Başlangıçta bunu kocaman bir şaka gibi görmüş, daha sonra bunun ardında çok derin anlamlar gizlendiğini düşünmeye başlamıştı. Yatakta uzanmış, satıcıyla arasında var olmayan, hayali konuşmaları kafasında canlandırmıştı. Yüzeysel olarak bakıldığında deli saçması gibi geliyor, ama konuşmanın derinlemesine inildiğinde bir İncil satıcısının anlayamayacağı anlamlar içeriyordu. Dünkü konuşmaları da buna benzer şeylerdi.

Delikanlı gelip tam karşısında durmuştu. Hiçbir şey söylemeden öylece dikiliyordu. Yüzü kemikli ve ortasında küçük sivri bir burun vardı. Teni terden ışıl ışıldı ve bakışları masadakinden farklıydı. Meraklı gözlerle hayvanat bahçesinde gördüğü olağanüstü bir hayvanı izleyen küçük bir çocuk gibi gözlerini dikmiş, ona bakıyordu ve sanki ona ulaşmak için uzun mesafe koşmuşcasına soluk soluğaydı. Bakışları tanıdık gibiydi, ama çıkaramadı. Sonra iki soluk arasında delikanlı, "Hiç yumurtadan yeni çıkmış civciv yedin mi?" diye sordu.

Hulga adeta şok geçirdi. Bu soruyu bir felsefe kongresinde düşünmek, tartışmak için sormuş olsa hiç yadırganmazdı. "Evet," diye yanıtladı. Sesinde soruyu her yönüyle tartmış birinin kararlılığı vardı.

"Çok küçük olmalı," dedi zafer kazanmış bir edayla. Ardından küçük, sinirli kahkahalar atarak kıpkırmızı olana dek güldü. Az sonra duruldu ve hayranlık dolu bakışlarını kıza çevirdi. Hulga'da en küçük bir ifade değişikliği yoktu

"Kaç yaşındasın?" diye sordu usulca.

Hulga cevap vermeden önce biraz bekledi. "On yedi," dedi kupkuru bir sesle.

Delikanlının yüzüne dalga dalga bir gülümseme yayıldı. "Gördüğüm kadarıyla tahta bir bacağın var," dedi. "Sanırım sen gerçekten cesur birisin ve aynı zamanda çok tatlısın."

Hulga boş gözlerle kaskatı, sessiz, öylece durdu.

"Benimle kapıya kadar yürüsene," dedi delikanlı. "Sen küçük, cesur, tatlı bir kızsın ve kapıdan ilk girdiğin andan beri senden hoşlanıyorum."

Hulga yürümeye başladı.

"Adın ne?" diye sordu delikanlı gülümseyerek."

"Hulga."

"Hulga," diye mırıldandı. "Hulga. Hulga. Daha önce bu isimde birini hiç duymadım. Utangaç birisin, değil mi Hulga?"

Hulga başıyla onayladı.

"Gözlük takan kızlardan hoşlanırım," dedi delikanlı. "Çok düşünürüm. Ben öyle hayatı hafife alan sıradan biri değilim. Belki de yakında ölebileceğimden kaynaklanıyordur bu."

"Ben de yakında ölebilirim," dedi birden Hulga ve bakışlarını ona çevirdi. Delikanlının küçük, kahverengi gözleri çakmak çakmaktı. "Dinle," dedi delikanlı. "Sence bazı insanlar sahip oldukları kadarını almalılar, değil mi?" valizini öbür eline aldı. Böylece kıza yakın olan boşta kalmıştı. Boşta kalan eliyle kızın dirseğini tuttu ve hafifçe sarstı. "Cumartesi günleri çalışmıyorum. Ormanda dolaşıp Tabiat Ana neler yapıyor diye görmek en büyük zevkimdir. Şöyle tepelere doğru uzanmak, piknik yapmak gibi. Yarın pikniğe gider miyiz? Hadi, evet de Hulga," dedi ve sanki iç organları dışarı çıkacakmış gibi ölüm anı gözleriyle baktı. Hatta yavaşça ona doğru eğildi sanki.

Hulga gece boyunca delikanlıyı tahrik edişini hayal etti. Birlikte birkaç tarla ötedeki bir samanlığa yürüyorlar, sonra her şey kendiliğinden oluveriyordu ve tabii ardından onun duyduğu pişmanlığı düşünmek zorunda kalıyordu. Gerçek deha, kendinden zekâca daha aşağıda olana bile bir düşünceyi aktarabilirdi; onların anlamasını sağlayabilirdi. Hulga, onun pişmanlığını avuçlarının içine alıp

hayatın derin anlamına dönüştürdüğünü hayal etti. Tüm utancını alıp faydalı bir şey haline getiriyordu.

Bayan Hopewell'in dikkatini çekmeden saat onda evden çıktı. Pikniğe giderken yanına yiyecek bir şeyler alma gereğini tamamen unutarak öylece yola koyuldu. Ayağında spor ayakkabıları, üzerinde kirli beyaz bir tişört vardı. Parfümü olmadığından tişörtün yakasına biraz kolonya sürdü. Çiftlik kapısına geldiğinde ortalıkta kimse yoktu.

Ana yolun her iki yönüne de baktı ve oyuna getirildiği hissine kapılıp öfkelendi. Delikanlı onu oraya yürüterek alay etmişti. Sonra birden yolun karşı kenarındaki çalının arkasından ortaya çıkıverdi. Gülümseyerek geniş kenarlı, yeni şapkasını kaldırıp Hulga'yı selamladı. Delikanlı dün bu şapkayı giymemişti. Hulga, acaba bu buluşma için mi aldı diye merak etti. Delikanlı çalının arkasından çıktığında elinde hâlâ valizi vardı. Üzerinde yine bir gün önce giydiği takım elbise ve sarkık sarı çorapları vardı. Ama yolu geçti ve, "Geleceğini biliyordum," dedi.

Hulga için için bunu nasıl bildiğini merak etti. Valizi göstererek, "İncil'leri niye getirdin?" diye sordu.

Delikanlı kolundan tutup gülümsedi. "Tanrı'nın kelamına ne zaman ihtiyacın olacağını bilemezsin, Hulga," dedi. Hulga birden olanların gerçek olup olmadığı düşündü. Sonra yolun kenarından tepeye doğru tırmanmaya başladılar. Kırların içinden ormana doğru ilerlediler. Delikanlı, Hulga'nın hemen yanında parmaklarının ucuna basarak, sekercesine yürüyordu. Valiz bugün pek ağır değildi; hatta arada bir havada ileri geri sallıyordu. Kırlık alanın yarısını hiç konuşmadan geçtiler; sonra delikanlı elini yavaşça Hulga'nın küçük kalçasına koyup, "Tahta bacağının bağlantısı neresi?" diye sordu.

Hulga kıpkırmızı, öfke dolu bir yüzle ona baktı. Delikanlı bir an utanır gibi oldu. "Seni incitmek istemedim," dedi. "Çok cesur bir kızsın. Sanırım Tanrı seni koruyor."

"Hayır," dedi Hulga hızlı hızlı yürümeye devam ederek. "Ben Tanrı'ya bile inanmıyorum."

Delikanlı durdu ve uzun bir ıslık çaldı. "Yok yahu!" dedi. Sesinde sanki söyleyecek başka bir şey bulamayan birinin ifadesi vardı.

Hulga yürümeye devam etti ve az sonra delikanlı zıplaya zıplaya bir elinde şapkasını yelpaze yapıp serinlemeye çalışarak yanına geliverdi. "Bir genç kız için hiç alışılmadık bir şey," dedi, gözucuyla onu izleyerek. Ormanın kıyısına vardıklarında, delikanlı elini tekrar kızın kalçasına koydu ve tek bir söz etmeden kızı kendine çekip öptü.

Öpüşün uyandırdığı duygudan çok basınç, yanan bir evden ağzına kadar dolu bir sandığı çıkaracak güçte ekstra adrenalin salgısına neden oldu, ama Hulga'da bu güç doğruca beyne gitti. Hatta delikanlı onu bırakmadan önce bile zihni son derece berrak ve bir anlamda alaylıydı. Onu uzaktan biraz gır gırla biraz da acıyarak izliyordu. Daha önce kimse onu öpmemişti ve bunun hiç de öyle unutulmaz, ayrıcalıklı bir deneyim olmadığını, tamamen zihinsel bir kontrol olduğunu keşfetmekten büyük bir zevk duymuştu. Bazı insanlara votka niyetine çeşme suyu bile içirseniz sarhoş olurlardı. Delikanlı onu hafifçe geriye itip kendinden emin

olmayan fakat umut dolu gözlerle onu baktığında, Hulga sanki bu olay onun için çok sıradan bir şeymiş gibi hiçbir şey söylemeden döndü ve yürümeye devam etti.

Delikanlı nefes nefese yanında yürüyordu, arada bir takılıp düşmesin diye devrilmiş bir ağaç kütüğü ya da bir ağaç dalını kaldırıp kıza yardım ediyordu. Yürüyüşe liderlik yapan Hulga'ydı ve delikanlı tık nefes onun arkasından geliyordu. Sonra güneş ışınlarının yıkadığı bir yamaca vardılar. Yamaç hafif bir eğimle daha küçük bir yamaca eğim yapıyordu. Ötede, artan samanların saklandığı paslı teneke çatılı eski samanlığı görüyorlardı.

Tepe pembe kır çiçekleriyle bezenmişti. "Öyleyse sen kurtarılmış değilsin, öyle mi?" diye sordu delikanlı birden durarak.

Hulga gülümsedi. "Benim felsefeme göre ben kurtarılmış, sen lanetlenmişsin, ama sana Tanrı'ya inanmadığımı söylemiştim."

Hiçbir şey delikanlının hayranlık dolu bakışlarını bozacak gibi değildi. Hulga'ya sanki hayvanat bahçesinde ilk kez gördüğü o muhteşem hayvan patisini uzatmış da tokalaşıyor gibi bakıyordu. Hulga onun kendisini tekrar öpmek istediğini hissetti ve fırsat yaratmamak için yürümeye devam etti.

"Buralarda oturacak bir yer yok mu?" diye mırıldandı delikanlı.

"Şuradaki samanlıkta."

Hızlı adımlarla oraya vardılar. Kocaman, iki katlı bir yerdi. İçerisi serin ve karanlıktı. Delikanlı üst kata çıkan merdiveni gösterip, "Oraya çıkamamamız ne kötü," dedi.

"Nedenmiş o?"

"Bacağın..." dedi delikanlı saygıyla.

Hulga delikanlıya aşağılayan bir bakış fırlattıktan sonra oğlanın şaşkın bakışları altında ustalıkla merdivenleri tırmanıp döşemedeki delikten kendini yukarı çekti ve, "Ee, geleceksen gel hadi," deyince delikanlı acemi hareketlerle bavulunu da beraberinde sürükleyerek yukarı çıkmaya başladı.

"İncil'e ihtiyacımız olmayacak," dedi Hulga.

"Hiç belli olmaz," dedi delikanlı soluk soluğa. Yukarı çıktıktan sonra biraz soluklandı. Hulga bir saman yığını üzerine oturmuştu. Gün ışığı ve havada uçuşan toz partikülleri bir yaldız yağmuru gibi üzerine dökülüyordu. Sırtını bir saman balyasına yaslamış bakışlarını samanlığın ön kapısına dikmişti. Pembe çiçeklerle örtülü iki yamaç, ormanlık bölgenin yükseldiği sırta yaslanıyordu. Gökyüzü bulutsuz ve masmaviydi. Delikanlı Hulga'nın hemen yanına çöktü ve bir elini beline diğerini omuzuna atıp yüzüne öpücükler kondurmaya başladı. Bir ara kızın gözlüğü öpücükleri engeller gibi olduysa da, delikanlı çabucak gözlüğü çıkarıp cebine koydu.

Hulga önce bu öpücüklere karşılık vermedi; ama biraz sonra o da aynı şekilde tepki vermeye başladı ve delikanlının yanağına bir iki öpücük kondurduktan sonra dudakları dudaklarını buldu ve adeta mühürlendi. Durmadan onu öpüyor; sanki delikanlının içindeki tüm nefesi içine çekmek istiyordu. Delikanlının nefesi ılık ve bir çocuğunki kadar tatlıydı. Öpücükleri de bir o kadar ıslak... Öpücükler arasında delikanlı onu sevdiğini, onu ilk gördüğü an sevdiğini anladığını mırıldanıyordu, ama bu mırıltılar uykusunda sağa sola dönen küçük bebeklerin çı-

kardıklarına benziyordu. Ama tüm bunlar olurken Hulga kontrolü kaybetmemiş, duygularına bir an bile yenik düşmemişti. "Beni sevdiğini hiç söylemedin," dedi delikanlı sonunda geri çekilerek. "Söylemelisin."

Hulga masmavi gökyüzüne, kahverengi bayıra ve suları yeşil renge boyanmış iki gölete baktı. Delikanlının onun gözlüklerini aldığının farkında değildi; ama bu manzara onun için hiç de ayrıcalıklı bir görüntü değildi, çünkü etrafına nadiren bakardı.

"Söylemelisin," diye tekrarladı delikanlı. "Beni sevdiğini söylemelisin."

Hulga bağlayıcı konularda söylediklerine her zaman çok dikkat ederdi. "Bir anlamda, sözcükleri gelişigüzel kullandığında kolayca söyleyebilirsin. Ama bu benim kullanacağım bir sözcük değil. Hayallere kapılmam. Ben her şeyin ötesini görenlerdenim."

Delikanlının kaşları çatılmıştı. "Söylemelisin. Ben söyledim, sen de söylemelisin," dedi.

Hulga sevecen bir ifadeyle ona baktı. "Zavallı bebek," diye mırıldandı. "Sadece anlamak istemiyorum," dedi ve delikanlıyı kendine çekti. Yüzü yüzünde, "Hepimiz lanetliyiz," dedi, "ama bazılarımız gözlerindeki kör perdeyi indirip görecek hiçbir şey olmadığını gördüler. Bu bir tür kurtuluştur."

Delikanlının şaşkın gözleri boş boş ona bakıyordu. "Tamam," dedi inleyen bir sesle. "Ama beni seviyorsun, değil mi?"

"Evet," dedi kız. "Bir anlamda... Ama sana bir şey söylemeliyim. Aramızda dürüst olmayan hiçbir şey olmamalı." Delikanlının başını kaldırıp gözlerinin içine baktı. "Otuz yaşındayım ve yükseköğrenim gördüm. Birçok unvanım var."

Delikanlı huzursuz bir bakış fırlattı ama inatçılığından vazgeçmeye niyetli değildi. "Umrumda değil. Ne yaptığın umrumda değil. Bilmek istediğim tek şey beni sevip sevmediğin," dedi ve kızı kendine çekerek çılgın bir tempoda öpmeye başladı. Ta ki Hulga, "Evet, evet," diyene kadar.

"Pekâlâ, öyleyse," dedi delikanlı durarak. "Kanıtla."

Baygın gözlerle değişen manzaraya bakarak gülümsedi. Delikanlıyı hiçbir çaba göstermeden tahrik etmişti. "Nasıl?" diye sordu.

Delikanlı uzanıp dudakarını kızın kulağına yasladı. "Tahta bacağının eklendiği yeri göster."

Kız keskin bir çığlık attı ve yüzü bir anda kireç gibi oldu. Aslında onu şok eden önerinin mahremiyeti değildi. Çocukluğunda bu tür utanç verici duygularla zaman zaman karşılaşmıştı, ama aldığı eğitim, bu acıların en küçük kırıntılarını bile usta bir cerrahın neşterinin kanserli bir bölgeyi temizlemesi gibi kazıyıp atmıştı. Ama takma bacağı konusunda hâlâ çok hassastı. Ondan başka kimse ona dokunamazdı. Ona, herhangi birinin ruhuna gösterdiği itinayı gösterirdi. Bakışlarını kaçırarak, "Hayır," dedi.

"Biliyordum," dedi delikanlı doğrularak. "Benimle gönül eğlendiriyorsun."

"Ah, hayır, hayır!" diye bağırdı Hulga. "Bağlantı noktası dizin bittiği yerde. Neden görmek istiyorsun ki?"

Delikanlı, delici gözlerle uzun uzun baktı. "Çünkü seni farklı kılan şey bu. Sen başkalarına benzemiyorsun."

Hulga doğrulup ona baktı. Hulga'nın buz mavisi gözlerinde, delikanlının

sözlerinin en küçük bir etkisi bile yoktu. Ama kalbinin sıkıştığını ve düşünme gücünü yitirdiğini hissedebiliyordu. Hulga hayatında ilk defa masumiyetle karşı karşıya olduğuna karar verdi. Bu çocuk, aklın ötesinde bir içgüdüyle Hulga'yla ilgili bir gerçeğe dokunmuştu. Biraz sonra, boğuk bir sesle, "Pekâlâ," dedi, bu bir tür teslim oluştu. Sanki kendi yaşamını kaybettikten sonra, onunkinde hayat bulmak gibi bir şeydi.

Delikanlı yavaşça pantolonun paçasını sıyırmaya başladı. Beyaz çorap ve düz gizlenen kahverengi ayakkabıyla takma bacak çadır bezi gibi bir şeye sarılmış ve gövdeye bağlandığı yerde çirkin bir eklemle yerleştirilmişti. Delikanlının yüzünde ve sesinde saygılı bir ifadeyle takmabacağı iyice açığa çıkardı. "Şimdi bana bunu nasıl takıp çıkardığını göster."

Hulga söyleneni yaptı. Sonra da delikanlı takma bacağı büyük bir özenle çıkardı. "Bak!" dedi çocuksu neşeyle. "Artık kendim yapabiliyorum."

"Geri tak," dedi Hulga. Bir yandan da delikanlıyla uzaklara kaçtığını ve her gece onun takma bacağını çıkarıp, her sabah geri taktığını hayal ediyordu. "Geri tak," dedi tekrar.

"Henüz değil," dedi takım bacağı Hulga'nın uzanamayacağı bir yere koyarak. "Bir süre onu unut. Ben varım artık."

Hulga hafif bir panik çığlığı attı, ama delikanlı onu yatırıp yeniden öpmeye başladı. Takma bacaksız kendini tamamen ona bağımlı hissediyordu. Beyni adeta durmuş gibiydi ve hiçbir fonksiyonu yerine getiremiyordu. Yüzünde değişik ifadeler birbiri ardına uçuştu. Delikanlının çelik birer zıpkına benzeyen gözleri arada sırada arkasında duran takma bacağa kayıyordu. "Geri tak artık şunu," dedi Hulga yine.

"Bekle," dedi delikanlı. Diğer yana uzandı ve valizi kendine doğru çekip açtı. Valizin içi soluk pembe benekli bir astarla kaplanmıştı ve içinde yalnızca iki tane İncil vardı. İncillerden birini aldı ve kapağını açtı. Kitabın içi boştu ve içindeki boşlukta küçük bir şişe viski, bir deste oyun kâğıdı ve üzerinde bir etiket olan küçük mavi bir kutu vardı. Bunları teker teker belirli aralıklarla Hulga'nın önüne dizdi. Bunu yaparken Tanrıçasına adak sunan birinin saygılı tavırları içindeydi. Mavi kutuyu Hulga'nın eline verdi. Hulga üzerinde, BU ÜRÜN SADECE HASTALIĞIN ÖNLENMESİNDE KULLANILIR, yazılı kutuyu yere bıraktı. Bu arada delikanlı viski şişesinin kapağını açıyordu. Durdu ve hafif bir gülümsemeyle iskambil destesini işaret etti. Sıradan iskambil kâğıtlarıydı, ama arka yüzlerinde müstehcen resimler vardı. "Çek bir fırt," dedi delikanlı şişeyi ona uzatarak. Bir süre şişeyi tuttu, fakat Hulga kaskatıydı ve hiçbir tepki vermedi.

Konuşmaya başladığında sesi adeta yalvarır gibiydi. "Sen... Sen iyi taşra insanlarından değil misin?" diye mırıldandı Hulga.

Delikanlı başını kaldırdı. Sanki Hulga'nın onu aşağılamaya çalışıyor olduğunu daha yeni anlamaya başlıyor gibiydi. "Evet," dedi dudaklarını hafifçe bükerek, "ama geride pek fazla bir şey kalmadı. Sen ne kadar iyiysen, ben de hafta içinde o kadar iyiyim."

"Bacağımı ver," dedi Hulga.

Delikanlı bacağı ayağıyla biraz daha itti. "Hadi ama, gel seninle hoşça vakit geçirelim," dedi yılışık bir ifadeyle. "Birbirimizi yeterince tanıyamadık."

"Bacağımı ver," diye çığlık attı Hulga ve takma bacağa doğru hamle yaptı ,ama delikanlı onu kolayca geri itti.

"Neyin var, ne oldu birdenbire?" diye sordu delikanlı. Kaşları çatık şişenin kapağını kapattı ve tekrar İncil'in içine koydu. "Biraz önce hiçbir şeye inanmadığını söylüyordun. Ben de seni bayağı sıkı bir kız falan zannettim," dedi.

Kızın yüzü öfkeden mosmor kesildi. "Sen bir Hıristiyansın," diye tısladı. "Sen de iyi bir Hıristiyansın, tıpkı ötekiler gibisin; dediğin başka yaptığın başka. Tanı bir Hıristiyansın. Sen..."

Delikanlının yüzü sinirli bir ifadeyle gerildi. "Umarım," dedi tepeden bakan bir ses tonuyla, "Bu saçmalıklara inandığımı düşünmüyorsundur. İncil satabilirim, ama sonun nereye vardığını iyi bilirim. Karşında dünkü çocuk yok. Ne yaptığımı ve nereye gittiğimi iyi biliyorum."

"Bacağımı ver," dedi Hulga bağırarak. Delikanlı o kadar hızlı hareket etti ki Hulga onun iskambil kâğıtlarını ve mavi kutuyu ne zaman İncil'in içine koyup valize attığını hayal meyal gördü. Son olarak delikanlının takma bacağı kapıp valizin içine yerleştirdiğini ve zavallı takma bacağın valizin orta yerinde iki tarafında iki İncil öylece orada durduğunu gördü. Delikanlı hızla valizin kapağını kapattı ve kaptığı gibi merdivenlerden inmeye başladı.

Tam inmek üzereyken döndü ve Hulga'ya baktı. Delikanlının gözlerinde artık hayranlıktan eser yoktu. "Böyle birçok ilginç şeyim var," dedi delikanlı. "Bir keresinde yine aynı şekilde bir kadının takma gözünü almıştım. Beni yakalayabileceğini zannetme, çünkü Pointer benim gerçek adım değil. Uğradığım her evde değişik bir isim kullanırım ve o yerde fazla kalmam. Sana bir şey daha söyleyeyim, Hulga, sen aslında o kadar da zeki falan değilsin. Doğduğumdan beri hiçbir şeye inanmam," dedi ve merdivenlerden inip gözden kayboldu. Hulga orada öylece kalakalmıştı. Yüzünde şaşkın bir ifadeyle samanlığın kapısına baktığında delikanlının hızla uzaklaştığını gördü.

Arka planda, tarlada soğan toplamakla meşgul olan Bayan Hopewell ve Bayan Freeman delikanlının biraz önce ormanlık bölgeden çıkıp otlağı geçerek anayola doğru ilerlediğini gördüler. "Baksana, şu çocuk dün bana İncil satmaya çalışan tatlı, sıkıcı genç değil mi?" dedi Bayan Hopewell gözlerini kırpıştırarak. "Herhalde orada oturan zencilere de İncil satmış olmalı. Çok sıradan, basit biriydi, ama keşke hepimiz onun gibi olabilsek. O zaman dünya çok daha güzel olurdu."

Bayan Freeman, bakışlarını o tarafa çevirdi ve delikanlıyı tepenin ardında kaybolmadan önce gördü. Sonra dikkatini tekrar topraktan yeni çıkarmakta olduğu buram buram kokan soğana çevirdi. "Bazıları asla o denli basit ve sıradan olamaz," dedi. "Ben asla olamazdım." ❁

İngilizceden çeviren : Görkem Bodur

GERÇEK GÜNEY

ALICE WALKER

ÜNİVERSİTEDE okurken O'Connor'ı keşfedip, güney ve güneyli yazarlar üstüne bir ders aldım. Kusursuz biçemi öylesine göz kamaştırıcıydı ki, o dönemde hiçbir güneyli siyah yazarın yapıtının öğretilmediğini fark etmiştim. Faulkner, McCullers, Welty gibi öbür yazarlar bir türlü kurtulamadıkları ırkçı geçmişlerine saplanıp kalmış gibiydiler. Bu yazarlar yazdıkları eserlerin hemen her sayfasında kişiliklerinin duygusallıklarını haklı çıkarmaya çalışan bir tutum sergiliyorlardı. O'Connor'ın kişilerinin sağduyudan çok duygusallıkları doğal bir görüntü sergiler. Ayrıca onların miskin, çirkin, dar kafalı, ateist olmaları; aşırı ırkçı, kendilerini beğenmiş tavırları ve kaba saba portreleri her zaman hoşuma gitmiştir.

O, benim için güneyden çıkmış ilk büyük çağdaş yazardı. Ve beyaz kadınlar hakkında, "Çamur renkli gözleri, şişman kütük gibi bilekleri olan, kirli sarı saçlı bir kadındı," gibi alaycı bir muziplik ve üstü kapalı bir alayla yazan tek yazardı.

O'Connor'ın beyaz erkek kişileri genellikle iyileştirilemez, toplumdışı, uyumsuz insanlar, hırsızlar, mongollar, bedensel özürlü deliler, cahiller ve katillerden oluşur. Öte yandan siyah kişilikler de, erkek ya da kadın olsun, beyazlar gibi yarı deli, deli, dengesiz, sığ tiplerdir. O'Connor'ın siyah kişiliklerinin iç çatışmalarıyla okur arasına belirli bir uzaklık koyması onun ustalığını yansıtıyor gibi geliyor bana. Çünkü onların gözlenebilir tavır ve davranışlarını örtmek için bireysel gelişimlerini sınırlı bir düzeyde tutmuş ve bunu da bilerek yapmıştır. Böylece kişilerini onlar için yarattığı dünyada tutmak yerine, okurun hayal dünyasında özgür bırakmıştır. Bu, bir öyküde ezilmiş insanları temsil eden kişileri çizerken çoğu yazarın sahip olmadığı bir hünerdir. O tür yazarların Tanrı gibi her şeyi bilmek konusunda gösterdikleri ısrarcı tutum yüzünden, okur basmakalıp kişilerden bunalmıştır.

O'Connor, gerçek yaşamında daha kayıtsız bir tavır sergiler. 1950'li yılların ortalarında arkadaşı Robert Fitzgerald'a yazdığı mektupta, "Zencilerin dediği gibi marazlıyım," der. Fitzgerald bu ifadeyi O'Connor'ın yapıtlarından biri için yazdığı kitabın önsözüne koymakta hiçbir sakınca görmemişti. O'Connor bunu yazarken ölmek üzere olduğunu biliyor ve acı çekiyordu. Bazıları bu ifadeyi O'Connor'ın espri yapmak amacıyla kullanmış olduğunu düşünebilir. Öyle bile olsa, ben gülünç bulmuyorum.

Ölmeden kısa bir süre önce yazdığı bir başka mektupta şöyle diyordu : "Adalet adalettir ve ırklar arasında ayırım yapmamalıdır. Güneyli için sorun soyut değil, somuttur : O, sorunu ırklar değil (ki bu şekildeki bakış açısı işin kolayına kaçmaktır), kişiler bazında ele alır." Kuşkusuz, bu gözlem övgüye değer bile olsa, güneyde beyazların siyahlara karşı takındığı ırkçı tavrı ortadan kaldırmaz. Bence O'Connor bu konuda kendi adına konuştuğunu altını çizerek ifade etmeliydi.

İngilizceden çeviren : Görkem Bodur

SYLVIA PLATH

Bay Prescott'ın Öldüğü Gün

GÜNEŞLİ, sıcak bir gündü Bay Prescott'ın öldüğü gün. Annem ve ben metro istasyonundan, Devonshire Sıraevleri'ne ağır ağır giden döküntü yeşil otobüsün yan yana koltuklarında oturuyorduk. Terin sırtımdan süzüldüğünü hissedebiliyordum ve üzerimdeki siyah keten, koltuğa yapışıp kalmıştı. Her hareketimde yırtılır gibi bir sesle oradan ayrılıyordu ve ben anneme – her ne kadar öyle değilse de– sanki bu onun suçuymuş gibi, "Bak, gördün mü!" dercesine öfkeyle bakıyordum. Ama o ellerini kucağında kenetlemiş oturuyor, öne arkaya doğru sarsılıyor ve hiçbir şey söylemiyordu. Kaderine razı görünüyordu.

Bu sabah Bayan Mayfair aradıktan sonra anneme, "Söyledim ya," dedim, "cenaze törenlerine inanmasam da törene gelirim, ama neden orada oturup onlarla birlikte bunu seyretmek zorunda olalım ki!"

"Yakınlarından biri öldüğü zaman bunu yaparsın," dedi annem makul bir şekilde. "Oraya gider ve onlarla otursun. Kötü gün bu."

"Demek kötü gün bu," dedim. "Peki ben ne yapabilirim, Liz ve Ben Prescott'ı yılda bir kez Noel'de hediye vermek için Bayan Mayfair'in evine gittiğimiz zamanlar hariç, çocukluğumdan beri görmedim. Belki de yanlarında oturup mendil tutmalıyım."

Bu sözümle beraber annem ayağa kalktı, küçük ve toy bir çocuk olduğum zamanlardan bu yana yapmadığı şekilde ağzıma bir tokat patlattı. "Benimle geliyorsun," dedi asil ve şaka yapmadığı her halinden belli olan bir tonda.

İşte böylece yılın en sıcak gününde bu otobüste oturur buldum kendimi. Siz, insanlarla oturup beklemek için nasıl giyinirdiniz bilmem, ama ben siyah olan her şeyin uygun olacağını düşündüm. Böylece gece yemeğe çıkacağım zaman ofise giderken giyindiğim gibi bu gerçekten şık siyah takımı giyindim ve peçeli bir şapka taktım; artık her şey için hazırdım.

Otobüs gürültüyle giderken Doğu Boston'ın çocukluğumdan beri görmediğim gerçekten kötü yerlerinden geçiyorduk. Myra Teyze ile şehre taşındıktan sonra doğduğum yere hiç dönmedim. Taşındıktan sonra gerçekten özlediğim tek şey okyanustu. Bugün bile bu otobüste o mavi örtüyü görmeyi beklediğimi fark ettim.

"Bak anne, işte eski kumsal," diye gösterdim.

Annem bakıp gülümsedi : "Evet. Sonra bana döndü ve zayıf yüzü ciddileşti. "Bugün seninle gurur duymamı sağlamanı istiyorum. Konuşacaksan konuş. Ama güzel konuş. İnsanları domuz kızartması gibi yakmak tarzı hayal ürünleri istemi-

yorum."

"Of anne," dedim yorgun bir sesle. Sürekli açıklama yapıyordum. "Bilmiyor musun ki sağduyuluyumdur. Yaşlı Bay Prescott bunu hak ettiği için ya da kimse üzgün olmadığı için benim nazik ve terbiyeli olmayacağımı sanma."

Bunun annemi sinirlendireceğini biliyordum. Önce kimsenin bizi dinleyebilecek kadar yakınımızda olmadığından emin olup bir taraftan da beni susturmaya çalışarak sordu : "Kimse üzgün değil derken ne söylemeye çalışıyorsun? Böyle terbiyesizce konuşarak ne demeye çalışıyorsun?"

"Bak anne," dedim, "biliyorsun ki Bay Prescott Bayan Prescott'tan yirmi yaş büyüktü ve Bayan Prescott biraz eğlenebilmek için onun ölmesini bekliyordu. Yalnızca bekliyordu. Bay Prescott hatırlayabildiğim kadarıyla huysuz bir ihtiyardı. Herkes için bir muammaydı ve ellerindeki o deri hastalığı hiç geçmiyordu."

"Ne yazık ki elinden bir şey gelmiyordu," dedi annem dindar bir şekilde. "Elleri sürekli kaşınırken ve o ellerini sürekli ovup dururken kaprisli olması pek de anormal değil."

"Geçen yıl Noel Arifesi Yemeği'ne gelişini hatırlıyor musun?" diye inatla devam ettim. "Masaya oturdu ve ellerini öyle ovmaya başladı ki derisinin zımparalanmış gibi pul pul dökülmesinin çıkardığı ses dışında hiçbir şey duyamazdın. Her gün bununla nasıl yaşanır."

Şimdi kazanmıştım. Şüphesiz, Bay Prescott'ın gidişi kimse için acı değildi. Bu meydana gelebilecek en iyi şeydi.

"Tamam, en azından çok çabuk ve kolay olduğu için sevinmeliyiz. Vaktim dolduğunda ben de öyle gitmeyi isterim," dedi annem.

Sonra birden bütün yolların karmakarışık olduğu bir yere geldik. Devonshire Sıraevleri'ndeydik ve annem ikaz düğmesine basıyordu. Otobüs bir durağa hızla daldı ve ben ön camdan fırlamamak için şoförün arkasındaki yuvarlak krom direğe çabucak tutundum. En soğuk tonda, "Teşekkürler bayım," deyip yapay bir incelikle otobüsten indim.

Annem, kaldırım yangın musluğu yüzünden çok daraldığı için tek sıra halinde giderken, "Unutma," dedi, "unutma, bize ihtiyaçları olduğu sürece orada kalacağız. Şikâyet istemiyorum. Yalnızca bulaşıkları yıka ya da Liz'le konuş ya da ne istersen onu yap."

"Ama anne," diye karşı çıktım. "Nasıl olur da hiç üzülmediğim halde Bay Prescott için üzgün olduğumu söylerim? Bunun gerçekten iyi bir şey olduğunu düşündüğüm halde."

"Huzur içinde gidişinin Tanrı'nın bir lütfu olduğunu söyleyebilirsin," dedi annem sertçe. "Böylece doğruyu dürüstçe söylemiş olursun."

Prescott'ların Devonshire Sıraevleri'ndeki eski sarı evine çıkan küçük, çakıllı yolu dönünce biraz asabileştim. En ufak bir üzüntü hissetmiyordum. Turuncu-yeşil branda tam hatırladığım gibi verandanın üzerindeydi, hiç değişmemiş sadece biraz ufalmıştı. Bir de kapının her iki tarafındaki kavak ağaçları yaşlanmıştı, o kadar.

Annemin verandanın taş merdivenlerini çıkmasına yardım ederken bir gıcırtı duydum ve bunun, verandadaki hamakta oturup sanki babasının öldüğü gün

→

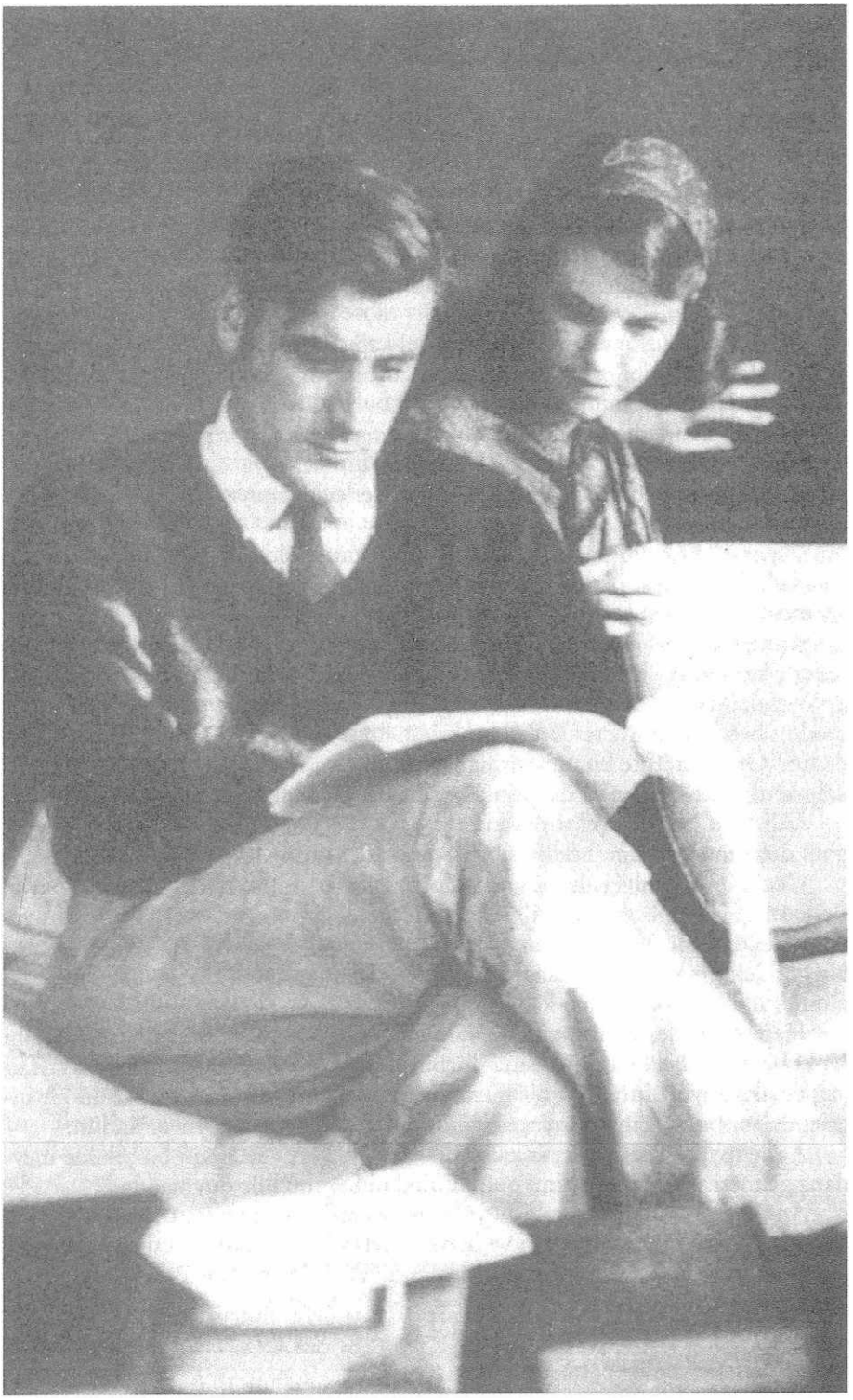

Sylvia Plath, Ted Hughes ile.

diğer günlerden farksızmış gibi sallanan Ben Prescott olduğunu anladım. Öylece oturuyordu; çelimsiz ve hayat kadar uzun. Beni gerçekten şaşırtan şeyse en sevdiği gitarının hamakta, yanıbaşında olmasıydı. Sanki The Big Rock Candy Mountain ya da benzeri bir şeyi az önce çalmıştı.

Annem "Merhaba Ben," dedi, yaslı bir sesle "çok üzgünüm."

Ben sıkılmış görünüyordu. "Tamamdır, sağ olun," dedi. "Bizim bütün kabile oturma odasında."

Ben'e gülümseyip annemi izleyerek tel kapıdan içeri girdim. Ben'e gülümsemekle iyi mi ettim bilmiyorum; o iyi bir çocuktu ama belki de babasına duyduğum saygıdan ötürü bunu yapmamalıydım.

Evin içi hatırladığım gibi karanlıktı, çevreyi zar zor görüyorduk ve yeşil stor perdeler işe yaramıyordu. Hepsi de kapalıydı; sıcak ya da matem sebebiyle-bilmiyorum. Annem oturma odasına doğru ilerleyip kapıyı araladı. "Lydia?" diye seslendi.

"Agnes?" Odanın karanlığında bir kıpırdanma oldu ve Bayan Prescott bizi karşıladı. Yüzündeki pudra ağlamaktan bozulmuş olsa da onu hiç bu kadar güzel görmemiştim.

Annemle ikisi kucaklaşıp öpüşürken ve birbirleriyle konuşurken anlayışlı sesler çıkarırlarken ben öylece duruyordum. Sonra Bayan Prescott bana döndü ve öpmem için yanağını uzattı. Yine üzgün görünmeye çalışıyordum, ama olmuyordu : ben de, "Bay Prescott'ın haberini alınca ne kadar şaşırdık bilemezsiniz," dedim. Oysa gerçekte kimse şaşırmamıştı çünkü yaşlı adamın gitmesi için tek bir kalp krizi yeterliydi ve bu da oldu. Ama böyle söylenmesi gerekiyordu.

"Ah, evet," diye iç çekti Bayan Prescott. "Daha uzun seneler bugünü göreceğimi düşünmüyordum," dedi ve bizi oturma odasına aldı.

Gözlerim karanlığa alışınca odada oturanları tanıdım. Bayan Mayfair; Bayan Prescott'ın görümcesi ve gördüğüm en heybetli kadın odadaydı. Piyanonun yanında, köşedeydi. Yanında, bana lütfen merhaba diyen Liz vardı. Bir şort ve eski bir gömlek giyinmişti. O sabah babasının ölümüne tanık olmuş biri için fazla günlüktü, biraz solgundu o kadar.

Hepimiz yerleştikten sonra bir süre hiç kimse – şovların başlangıcındaki gibi sanki bir işaret bekliyormuşcasına- hiçbir şey söylemedi. Yalnızca Bayan Mayfair yağ tabakalarıyla otururken bir mendille gözyaşlarını siliyordu ama uzun bir incelemeden sonra akanın gözyaşı değil de ter olduğuna neredeyse emindim.

Annem yavaşça, "Çok yazık," dedi. "Çok yazık Lydia, yani bu şekilde meydana gelmesi. Aceleyle geldim, onu kimin bulduğunu bile duymadım."

Annem 'onu' derken sanki büyük bir O harfini vurgulamıştı, ama ben yaşlı Bay Prescott'ın huysuz tavırları ve insanı huylandıran ellerinin sesiyle artık kimsenin canını sıkmayacağını düşünüyordum. Yine de bu tam Bayan Prescott'ın beklemekte olduğu fırsattı.

Yüzündeki o garip ışıltıyla, "Of Agnes," diye başladı, "ben yoktum. Liz bulmuş onu, zavallı çocuk."

"Zavallı çocuk." Bayan Mayfair burnunu mendiline sildi. Koca, kırmızı suratı çatlamış bir karpuza benziyordu. "Onun kollarında can vermiş, ya."

Liz hiçbir şey söylemedi, sadece yarıya kadar içtiği sigarayı söndürüp bir ye-

nisini yaktı. Elleri titremiyordu bile. İnanın, çok dikkatli baktım.

Sözü Bayan Prescott aldı : "Ben hahamlardaydım." O, bu yeni dinler için biçilmiş kaftandır. Sürekli evinde akşam yemeğine yeni bir papaz ya da vaizi konuk eder. Şimdi de hahamlar. "Ben hahamlardaydım, Liz ise babası yüzmeden gelecek diye evde yemek hazırlıyordu. Bilirsin Agnes, o yüzmeyi hep çok sevmiştir."

Annem onayladı, Bay Prescott'ın yüzmeyi ne kadar sevdiğini biliyordu.

"Ya," diye devam etti Bayan Prescott; Dragnet programındaki o çocuk kadar sakin bir üslupla, "On bir buçuktan önce olmalı. Su buz gibi soğuk da olsa sabahları dalmayı severdi. Çıkıp avluda kurulanırken hatmiçiçekli çitin ötesindeki kapı komşumuzla konuşuyormuş."

Sanki önemli bir ipucu verirmişcesine, "O çiti bir yıl kadar önce ördü," diye sözü kesti Bayan Mayfair.

"Bay Gove, şu nazik kapı komşumuz, onun komik ve morarmış göründüğünü söylemiş ve babamız cevap vermeyip yüzünde anlamsız bir gülümsemeyle ona bakıp durmuş."

Liz, hâlâ verandada sallanan hamağın gıcırtısının duyulduğu ön camdan dışarı bakıyordu. Dumandan halkalar yapıyordu. Bütün bu süre içinde tek kelime bile etmemişti. Sadece duman halkaları yapıyordu.

"Sonra Bay Gove Liz'e seslenmiş. O da koşarak gelmiş ve babası bir ağaç gibi yere yıkılmış. Liz babasını kollarında tutarken Bay Gove biraz brandy getirmek için eve koşmuş."

Kendimi tutamayıp sordum : "Sonra ne olmuş?" Tıpkı küçükken annem hırsız hikâyeleri anlattığı zaman yaptığım gibi.

"Sonra babası göçüp gitmiş, Liz'in kollarında, brandyi bile bitiremeden."

"Ah Lydia, neler çekmişsin!" dedi annem.

Bayan Prescott pek de bir şey çekmiş gibi görünmüyordu. Bayan Mayfair elinde mendiliyle hıçkıra hıçkıra ağlıyor ve Tanrı'ya yalvarıyordu. Bunu yaşlı adam için yapıyor olmalıydı çünkü sanki onu kendi öldürmüş gibi sürekli "Lütfen günahlarımızı bağışla" deyip duruyordu.

Bayan Prescott cesurca gülümseyerek, "Biz devam edeceğiz," dedi. "Babamız da öyle olsun isterdi."

Annem iç çekerek, "Bu yapabileceğimiz en iyi şey olur," dedi.

"Ben de onun kadar huzur içinde gitmek isterdim," dedi Bayan Prescott.

Bayan Mayfair kime söylediği belirsiz, "Günahlarımızı bağışla," dedi ağlayarak.

Sylvia Plath (27 Ekim 1932-11 Şubat 1963) ABD'li şair, romancı, öykü yazarı. Yapıtlarında yabancılaşma, ölüm, ve kendini yok etme izleklerini işlemiş, intiharından sonra çağdaş şairlerden biri sayılmaya başlamıştır. Cambridge Üniversitesi'nde öğrenim gördüğü sırada şair Ted Hughes ile tanıştı. Ted Hughes ile ilişkileri intiharından sonra çok tartışıldı.

Tam o sırada dışarıdaki hamağın gıcırtısı kesildi ve Ben Prescott kalın gözlüklerinin ardından gözlerini kırpıştırarak ve o karanlıkta hepimizin nerede olduğunu görmeye çalışarak girişte durdu. "Ben acıktım," dedi.

Bayan Prescott bize gülümseyerek, "Sanırım hepimiz şimdi yemeliyiz," dedi. "Komşular bir haftadan fazla yetecek kadar yiyecek getirdiler."

Liz sıkılmış bir ses tonuyla, mönüden yemekleri sayan bir garson gibi, "Hindi ve domuz jambonu, çorba ve salata," dedi. "Hepsini nereye koyacağımı bilemedim!"

"Lydia, bırak da biz hazırlayalım. Bırak da biz yardım edelim. Umarım sakıncası yoktur," diye müdahale etti annem.

"Sakınca mı, yok canım," dedi Bayan Prescott yeni ışıltılı gülümsemesiyle. "Bırakalım da gençler halletsin."

Annem bana dönüp anlamlı bir biçimde başını salladı ve ben sanki elektrik çarpmış gibi fırladım. "Bana eşyaların yerini göster Liz, hemen hazırlayalım," dedim.

Ben bizimle eski siyah gazlı ocağın ve bulaşıklarla dolu lavabonun olduğu mutfağa geldi. İlk yaptığım şey mutfak taşının üzerinde duran ıslak, büyük ve ağır bir bardağı alıp kendime su hazırlamak oldu.

"Of, çok susadım," deyip suyu devirdim. Liz ve Ben bana hipnotize olmuş gibi baktılar. Sonra suyun garip, sanki bardak iyi yıkanmamış da dibinde kalan güçlü bir içki suya karışmış gibi bir tadı olduğunu fark ettim.

Sigarasından bir nefes çektikten sonra Liz, "O babamın kullandığı son bardaktı," dedi. "Ama boş ver."

"Aman Tanrım, çok üzgünüm," deyip hemen bardağı bıraktım. Birden kendimi hasta hissettim çünkü gözümün önünde yaşlı Bay Prescott'ın son kez bir şeyler içmesi ve morarması canlandı. "Gerçekten üzgünüm."

Ben sırıttı. "Elbet bir gün biri içecekti," dedi. Ben'i sevmişimdir, istediği zaman çok işbilir biri olabiliyordu.

Liz bana yemek için neleri hazırlayacağımı gösterdikten sonra üzerini değiştirmek için yukarı çıktı.

Patates salatasını hazırlamaya başlarken Ben sordu : "Gitarımı getirsem sorun olur mu?"

"Bana uyar, ama içeridekiler söylenmezler mi? Gitarlar daha çok partiler için değil midir?" dedim.

"Bırak söylensinler. Feci şekilde tıngırdatmak istiyorum."

Ben mutfakta dolanırken Ben pek fazla konuşmadı. Sadece oturup yavaşça, dinleyince insanı güldüren bazen de ağlatan ormancı ezgilerini çaldı.

Bir dilim soğuk hindi keserken sordum : "Biliyor musun Ben, gerçekten üzgün olup olmadığını merak ediyorum."

Ben yine sırıttı. "Gerçekten üzgün değilim, ama daha nazik olabilirdim. Daha nazik, o kadar."

Annemi düşündüm ve birden bütün gün boyunca bulamadığım hazin sözcükler döküldü ağzımdan. "Eskisinden daha iyi olacağız," dedim. Sonra hiç yapmayacağımı düşündüğüm şeyi yapıp annem gibi konuştum : "Bu yapabileceğimiz en iyi şey olur." Sonra ocaktan sıcak bezelye çorbasını almaya gittim.

"Garip, değil mi?" diye sordu Ben. "Bir şeyin ölü olduğunu ve özgür kaldığını düşünüyorsun ama sonra onu karşında dikilmiş sana gülerken buluyorsun. Tıpkı benim, babamın gerçekten öldüğünü düşünmediğim gibi. O sanki benim içimde bir yerlerde olup biteni seyrediyor. Ve gülüp geçiyor."

"Bu belki de işin iyi yönü," dedim, birden gerçekten öyle olduğunu düşünerek. "Kaçmak zorunda olmadığın bölümü. Onu yanına alabileceğini biliyorsun ve eğer sen bir yere gidersen, kaçmayacağını da."

Ben bana gülümsedi, içerdekileri çağırmaya gittim. Yemek sessiz geçti; bolca soğuk jambon ve hindiyle. Benim sigorta şirketindeki işimden konuştuk, hatta patronum Bay Murray ve onun acayip purolarını anlatarak Bayan Mayfair'in gülmesini bile sağladım. Bayan Prescott'ın söylediğine göre Liz nişanlanmak üzereymiş ve Barry ortada yokken bir parçası yok gibiymiş. Bay Prescott'a dair tek kelime bile edilmedi.

Bayan Mayfair üç defa yediği soğuk mezelerle midesini tıkabasa doldurduğu halde çikolatalı kek ikram edilirken, "İnce bir dilim, hepsi bu. İnce bir dilim," deyip duruyordu.

"Zavallı Henrietta!" dedi Bayan Prescott heybetli görümcesinin dondurmayı kaşıklamasını izlerken. "Bu hep konuşulan psikosomatik iştah. Bu kadar çok yemesine sebep oluyor."

Liz'in öğütücüde çekip – ne kadar güzel olduğunu kokusundan anlayabiliyorsun – yaptığı kahveyi içtikten sonra ortalığa sıkıntılı bir sessizlik çöktü. Annem kahvesini bitirmiş olmasına rağmen fincanını kaldırıp içmeye devam ediyordu. Liz yine sigara içiyordu ve çevresinde ufak bir sis bulutu oluşmuştu. Ben kâğıt peçetesinden bir uçak yapıyordu.

"Evet," dedi Bayan Prescott boğazını temizleyerek. "Sanırım Henrietta ile küçük salona gideceğim. Anlıyorsun değil mi Agnes, bu konuda eski kafalı değilim. Açıkça çiçek istenmediği ve kimsenin gelmesine gerek olmadığı söylenmiş. Yalnızca onun iş ortaklarından birkaçı bunu yapmak istemiş.

"Ben geliyorum," dedi annem sadakatle.

"Çocuklar gelmiyor," dedi Bayan Prescott, "zaten bu kadarı onlara yetti."

"Barry daha sonra gelecek," dedi Liz. "Ben yıkanmalıyım."

"Ben bulaşıkları hallederim," diye anneme bakmadan gönüllü oldum. "Ben bana yardım eder."

"Sanırım böylece herkesin yeri belli oldu," dedi Bayan Prescott. Bayan Mayfair'in ayağa kalkmasına yardım etti, annem de diğer koluna girdi. Onları son gördüğümde önündeki basamakları oflayıp puflayarak inen Bayan Mayfair'i tutuyorlardı. Bunun düşmeden, güvenle inebilmesinin tek yolu olduğunu söylüyordu. ❁

İngilizceden Çeviren : Nilüfer Gazioğlu

MARGARET ATWOOD

Tokalar

BUNUN bir yaklaşımı, bir yöntemi, bir tekniği olmalı; işte aradığım kelime buydu, teknik, mikropları öldürecek bir teknik. O halde bu teknik, onun hakkında düşünmek için kansız, dolayısıyla acısız olan bir yol olmalı. Sessizlikle anımsanan bir sadakat. Kendimin ve aynı zamanda senin o zamanki halini gözümün önüne getirmeye çalışıyorum ama bu aynen bir ölüyü gözünün önüne getirmek gibi bir şey. İkimizi birden uydurmadığımı nasıl bilebilirim? Eğer uydurmuyorsam, o halde bu aynen bir ölüyü gözünün önüne getirmek gibi tehlikeli bir oyun. Yıldan yıla solan, bir zamanlar bizim yaşadığımız caddelerde mekanikleşmiş turlarını atan, sesleri buğulu bir cama bir şeyler çizerken çıkan sesler gibi incecik olan bu uyuyanları, uyurgezerleri niye rahatsız edeyim? Bir böcek vızıltısı, cam gibi şeffaf, sessiz. Geri dönmek isteyenler ölüler mi, yoksa yaşayanların mı onların geri dönmesini istediklerini asla bilemezsiniz. Onların bize söyleyecek şeylerinin olduğu bunun alışılagelmiş açıklamasıdır. Buna inanmak konusunda şüphelerim var, bu durumda daha çok sanki benim onlara söyleyecek şeylerim var gibi.

Sırf kibirimden dolayı giydiğim, ayaklarımın ıslanmasına yol açan yüksek ökçeli ayakkabılarım ile, çürüyen değerlerin şehri Boston'un taş kaldırımlarda yürürken – sanırım aralık ayıydı – yeni yağmış olan karın etkisiyle görülmemesi olanaksız hale gelen ve kaldırım boyunca uzanan tapınağın duvarına, Tanrı'nın elinden çıkmış bir yazı gibi "geleceğin için dikkatli ol" diye yazmak istiyorum. O zamanlar botlar çirkindi. Apartman topuklu denen ağır, gergedan pençesi gibi şekilsiz kauçuktan veya yaşlı bayanların üzerindeki kürkler gibi ya da ince fiyonklu, yatak odası terliği gibi olan çirkin botlar vlardı. Ayrıca çok çabuk sararan ve içleri kirle kaplanan, sigaradan sararmış dişler gibi gözüken plastik yağmur botları vardı.

Bu benim tekniğim, kendime giysilerle hayat veririm. Aslında o anda ne giydiğimi hatırlayamadığım sürece, ne yaptığımı, bana ne olduğunu hatırlamak benim için olanaksızdır. Elimden ne zaman bir süveter ya da elbise çıkarsam, aynı zamanda hayatımdan da bir parçayı elimden çıkarmış olurum. Bir yılan gibi gömlek değiştiririm ve arkamda izlerini solgun ve buruşuk bir şekilde bırakırım. Eğer herhangi bir anımı hatırlamak istersem, bu pamuk ve yün parçalarını bir bir toplayıp, birleştirmem gerekir. En sonunda yamalı bir kişilik oluşturmayı başarırım, ama bu da soğuğa karşı korumasız olur. Sonunda kararımı verdim ve bu kayıp ruhtan, paltoyu, Toronto'nun merkezindeki Loblows araba parkında duran

Sakat Vatandaşlar İçin Giysi Bağışlama Kutusu'na atarak kurtuldum.

Palto uzun ve siyahtı. Kaliteli bir paltoydu – kaliteli olması önemliydi ve o zamanlar kadın dergileri belli başlı giysiler, doğru ütüleme biçimleri ve lekelerin nasıl çıkartılacağı konusunda yazılar yayımlarlardı – ama bana göre fazla büyüktü. Kolları parmak boğumlarıma kadar gelir, alt kenarları ayağıma uymayan botlarımın üstüne kadar uzanırdı. Aldığım zaman değiştirmeyi düşünmüştüm ama değiştirmedim. Bütün elbiselerim birbirinin aynıydı. Hepsi çok büyüktü. Belki de, eğer elbiselerim büyük ve şekilsiz olursa, eğer etrafımda bir çeşit çadır gibi bir şey oluştururlarsa daha az görülebilir olacağıma inanmıştım. Ama tam tersi olmuştu. Altına gizlendiğim siyah yün örtü ile cadde boyunca ilerlerken daha çok fark ediliyor olmalıydım. Kafamı sardığım şey ekoseli, angora bir kaşkoldu ve o da kaliteliydi, en azından başım sarılıydı.

Bu giysileri, giysi almam gerekliyse – bunu hatırlamalısın, çünkü ben de senin gibi yoksuldum ve bu en azından umutsuzluğumuzun bir kısmını açıklıyor – daha üst tabakalara satılmayıp elden çıkarılan iyi kalite giysilerin indirimli fiyatlara satıldığı Filene's Basement'tan alırdım. Giysileri genellikle koridorlarda denemen gerekirdi, çünkü orada birkaç soyunma odası ve bir kiler vardı. Evet, bir kiler, alçak tavanlı, loş ışıklı, berbat koltuk altı ve rahatsız edici ayak kokulu, son derece nemli bir yer. İndirim günlerinde, kombinezon ve sutyenlerinin içinde,

kendilerini, zor nefes alınan bir ortamda, yüzlerce fermuar sesi arasında, yırtık ve kirli giysilerin içine tıkmaya çalışan kadınlarla dolardı. Kelepir avcısı kadınlara, onların doyumsuzluğuna ve isterik hallerine gülmek alışılagelmiş bir şeydir, ama Filene's Basement'ın hali bir başkaydı, trajikti. Bir şekil değişikliğini, tamamen bir değişimi, yeni bir hayatı gerçekten istemeyen bir kimse oraya gitmezdi, ama hiçbir şey tam olarak uymazdı.

Siyah paltonun altına gri renkli, kaba bir tüvit gömlek ve üzerinde kolayca fark edilebilen bir delik olan kahverengi bir süveter giymiştim. Bu süveter benim için değerliydi, çünkü onu yakan senin sigarandı. Süveterin altında kombinezon (çok uzun), sutyen (çok ufak), Filene's Basement'tan 25 sente aldığım – 1 dolara 5 tane – üzerinde küçük pembe güller olan bir külot ve jartiyer ile tutturulmuş bir çift naylon çorap vardı. Jartiyer çok büyüktü ve belimin etrafında fırıldak gibi dönüyordu. Çok ağır bir bavulu sürüklüyordum – o zamanlar yaz kampları hariç kimse sırt çantası taşımazdı – çünkü içinde altı adet on dokuzuncu yüzyıl gotik romanı ve bir deste temiz kâğıt ile birlikte öbür ağır, büyük boy elbiselerim vardı. Öbür tarafta, benim taşınabilir daktilom ve kocaman, mezar gibi dipsiz, Filene's Basement el çantam bavulu dengelemek için duruyordu. Şubat ayıydı, rüzgâr siyah paltomu arkama doğru savuruyordu ve plastik yağmur botlarım buzlu kaldırımın üzerinde kayıyordu. Bir dükkânın önünden geçerken tıknaz, kızarmış ve bohçalanmış halde bir kadın gördüm. Ümitsizce âşıktım ve kaçmak için tren istasyonuna gidiyordum.

Eğer zengin olsaydım gittiğim yer havaalanı olurdu. Bayağı, yabancı, hepsinden önemlisi sıcak bir yer olan Algiers, Kaliforniya'ya giderdim. Aslında ancak Salem'e gidiş-dönüş bileti ve üç günlük konaklamaya yetecek param vardı. Hem kolay ulaşılabilen, hem de gitmeye değecek öbür tek yer Walden Pond'du, ama orası da kış aylarında pek güzel olmuyordu. Daha şimdiden yolculuğa bir kılıf uydurmuştum. Algiers yerine Salem'e gitmek daha eğitici olacaktı, çünkü Nathaniel Hawthorne üzerine "çalışma yapmam" gerekiyordu. Buna "çalışma yapmak" deniyordu ve hâlâ öyle deniyor. Oradaki atmosferi içime çekebilecek ve belki de dört gözle beklemediğim bu deneyimimden, aynen kaldırımdaki çatlaktan çıkan bodur bir hindiba gibi, bir akademisyen olarak ayakta kalmamı sağlayacak olan akademik araştırmam için gerekli olan şeyler ortaya çıkacaktı. Denizden gelen nemli şubat rüzgârları ile Püritanik melankolinin birleştiği bu sokakların, şimdiye dek beni geçindiren, damla damla gelen akademisyenlik paramı sağlayan, kelimeleri bölme ve mantıklı dipnotlar oluşturma gibi işe yarayan önemli yeteneklerim üstünde, soğuk suyun içine dalmak gibi, sarsıcı bir etkisi olabilirdi. Geçen iki ay süresince bu yetenekler karşılıksız aşk tarafından felce uğratılmıştı. Senden uzak geçen birkaç günde, olaylar hakkında düşünmek için yeterli vaktim olacağını düşündüm. Sonraki deneyimlerimde gördüm ki bu hiçbir işe yaramıyor.

Hayatımın bu döneminde, karşılıksız aşk bana en uygun olan duyguymuş gibi geldi. Bu bana çok acı verdi, ama geriye dönüp baktığımda onun avantajlarını da görüyorum. Benim için hiçbir riski olmamasına karşın, öbür cinsel duygusal fırtınalarını yaşattı. Zayıf ve sıradan olmasına karşın, benim olan hayatımı engellemedi ve hiç karar vermem gerekmedi. Çıplak fiziksel gerçeklik dünyasın-

da, benim üzerime uymayan giysilerimi çıkarmam gerekebilirdi (eğer mümkünse karanlıkta veya banyoda, çünkü hiçbir kadın, erkeğin onun çengelli iğnesini görmesini istemez). O zamanlar metafiziğe inanırdım. Benim platonik biçimim, eğer açılırsa toz haline dönüşebilecek olan veya olmayan, gizemli bir şekilde sarmalanmış Mısır mumyasına benzerdi. Ama karşılıksız aşkta giysilerinizi çıkarmanız gerekmezdi.

Eğer, daha önceden birçok kez olduğu gibi, aşkımın karşılığı olsaydı ve eğer bu bir gelecek, sevdiğiniz elektrikli tıraş makinesi ile tıraş olurken, sizin onun tabağındaki katılaşmış yumurtayı kazımanıza kaçınılmaz olarak yol açacak bir karar verme sorunu olsaydı büyük panik yaşardım. Akademik araştırmalarım sayesinde, en yakın arkadaşınızın ve en sevdiğiniz dostunuzun, uzun sivri dişlerinin çıkıp bir yarasaya döndüğü o ana aşinaydım. Bu anın geleceğini ve benim için dehşet verici olacağını düşünüyordum. Bundan daha şaşırtıcı olan, sevgilimin insan-dışı ve dayanılmaz bir yarı-tanrı ya da canavar değil de, bir insan olduğu gerçeğini gördüğüm öbür andır. Psyche'nin elinde mumla gördüğü kanatlı bir yarı-tanrı değil, sivilceli, çıkık göğüslü bir gençti. Daha az kahramanca olmasına karşın bir adamı sevmek, bir yarı-tanrıyı sevmekten daha zordur.

Elbette sen kusursuz bir varlıktın. O mahzun, siyah mermer gibi donuk, derin gözlerinin içinde gizlice var olan hiçbir bayağı çim biçme makinesinden ve tek katlı evden eser yoktu. Roderick Usher gibi öksürürdün. Sen kendi gözlerindeydin ve dolayısıyla benimkilerde, Drakula gibi kötü yazgılı ve endişeli bir şekilde. Bu hüzünlülük ve işe yaramamazlık duygusu niçin genç kadınlarda bu kadar karşı konulmazdır? Bu sendromu okuldaki öğrencilerim arasında da gözlüyorum. Yükseköğrenim kurumunun halıları üzerine yayılmış, her birinin peşinde ona sigara ve kahve alan bir kız olan, pis ve uyuşuk ateşli genç erkekler ve bu hizmetleri karşılığında erkeğin öfkesini boşalttığı, dünyasını kınadığı, özellikle onun giyinme tarzı, ebeveynlerinin sahibi olduğu iki televizyonlu dinlenme odası – belki bu onun için de aynıdır – arkadaşları, okudukları ve düşünme tarzları ile dalga geçilen genç kızlar arasında. Niye buna katlanıyorlar? Belki, tam tersi biçimde, bu onların kendilerini sağlıklı ve hayat verici olarak görmelerini sağlıyor olabilir veya belki de bu erkekler onların yüzleşmekten korktukları mutsuzluklarını ve içinde bulundukları kaosu yansıtan aynalarıdır.

Bizim durumumuz sadece görünüşte farklıydı. Eminim mutsuzluk aynıydı. Kendimi akademide buldum, çünkü sekreter olmak istemiyordum veya başka bir deyişle kaliteli giysilerimi her zaman Filene's Basement'tan almak istemiyordum.

Margaret Atwood 1939'da Ottawa'da doğdu. Kanadalı olmakla övünen ve kadın haklarını savunan öykü ve romanlar yazdı. Böcekbilimci olan babasının çalışmalarından dolayı ailesiyle birlikte sürekli dolaşan Atwood'un kendine güvenle dolu becerikli kişiliğinin kökleri küçüklüğündeki deneyimlere dayandırılabilir. Kimlik arayışı içindeki kadınları konu alan yapıtlarında toplumsal rollerin tersine dönmesi ve yeni bir başlangıç izleği sürekli işlenir.

Sen de askere alınmak istemiyordun ve bu üniversite hilesi de işe yarıyordu. İkimizde, Rotary Kulübü sakinlerinin bizim gerçek durumumuzun farkında olmadığı, küçük burslarının bize, toplumdaki güvenilirliğimizi yansıtacak esrarlı ama göz alıcı kariyerler elde etmemize yardımcı olduğuna inandıkları, küçük ve önemsiz şehirlerdendik. Ama ikimizde profesyonel akademisyenler olmak istemiyorduk. Bazıları, kısa kesilmiş saçları ve güzel çantaları ile genç bir ayakkabı mağazası müdürüne benzeyen gerçek akademisyenler içimizi kaygı ile kaplamıştı. "Çalışma yapmak" yerine zamanımızı Alman restoranlarının en ucuzunda siyah bira içerek geçirecek, seminerlerimizin gösterişi ve öğrencilerimizin entelektüel konuşmaları ile dalga geçecektik; ya da kütüphanenin tozlu rafları arasında, daha sonra her bölüm başkanı tarafından öğretilecek olan, bir sonraki edebiyat tartışmamıza konu olabilecek, muhtemelen hiç kimsenin duymadığı, anlaşılması zor başlıkları arayarak dolaşacak ve meslektaşlarımızın gözlerinden yayılacak şaşkınlık dalgalarını izleyecektik. Bazen gizlice müzik bölümüne giderek boş piyanonun davetsiz misafiri olacak ve en beğenilen, hüzünlü Viktorya Dönemi şarkıları ya da Gilbert ve Sullivan'dan canlı parçalar ya da bu yıl başında Freud'cu bir simge olarak almak zorunda kaldığımız Edward Lear'dan dokunaklı baladlar söyleyecektik. Bunu zihnimde, dikmek için moral gücümün olmadığı için alt kenarlarının bir çok yerinden zımbalanmış olan, kendi yaptığım kahverengi fitilli kadife etek ile canlandırıyorum.

Coromandel kıyılarında,
Balkabakların çiçek açtığı yerde
Ağaçların arasında
Yonghy-Bonghy-Bo yaşardı...

İki eski sandalye ve yarım bir mum
Eski, sapsız bir kavanoz.
Onun tüm dünyevi mallarıydı
Ağaçların arasında yaşardı...

Bu işe yaramayan mum ve kırık kavanoz seminerde birçok küçümseyici gülüşmeye yol açtı ama bizim için onların ilgi çekici, dokunaklı bir hali vardı. Coromandel'deki ilişkilerin durumunu, sefaletini ve umutsuzluğunu kendimiz için yorum yapmaya son derece elverişli bulmuştuk.

Sanırım bizim problemimiz ne çevremizdeki dünya, ne de muhtemelen ne olacağımıza ilişkin hiçbir işaret taşımayan önümüzdeki gelecekti. Bozuk ya da boş bir trende seninle sıkışıp kalmıştık ve bu yalnızlıkta birbirimizin gölgelerine mutsuzca tutunmuştuk. Her ne olursa olsun, bavulumu buz gibi bir alacakaranlıkta Salem'deki açık olan tek otele – en azından kondüktör öyle söylemişti – doğru sürüklerken benim yaptığım çözümleme buydu. Oteli görmekte zorluk çekiyordum, ama sanırım nedeni tren istasyonunun Boston'dakiler gibi boğucu, karanlık ve çamurlu turuncu renkli ışıklarla aydınlatılmış olmasıydı. Ayrıca, neredeyse değerli olabilecek kadar eski olan kurumuş bir idrar tabakası üzerine başarısızlıkla uygulanmış, zayıf bir dezenfeksiyon kokusu vardı. Bu bana püritenleri,

cadıları ya da koca göbekli gemi inşacılarını değil, sonraki jenerasyonun akciğer problemi olan, kötü beslenmiş değirmen işçilerini hatırlattı.

Otelde, çürümüşlüğün ve eski günlerin kokusu hâkimdi. Yeniden boyanıyordu ve boyacıların çadır bezinden örtüleri ile merdivenleri neredeyse bütün koridoru kaplamıştı. Otel tadilat dolayısıyla açıktı ve – ayrıca komi, müdür ve muhtemelen otel sahibi de olan – resepsiyonistin söylediğine göre aksi halde oteli kapatır ve Florida'ya gidermiş. "İnsanlar buraya yalnızca yazın The House of the Seven Gables'ı görmek için gelirler," dedi. Benim orada olmama ve bunun ötesinde onu tatmin edecek bir açıklama vermediğim için içerlemişti. Ona mezar taşlarına bakmak için geldiğimi söyledim, ama buna inanmadı. Bavulumu ve daktilomu bana kiralamak üzere olduğu darmadağınık dolaba doğru sürüklerken, sanki orada başkası varmış gibi omuzumun üstünden arkama doğru bakmayı sürdürdü. Şubat ayında Salem'de olmamın tek makul nedeninin gayrimeşru bir ilişki olduğunu düşünüyordu. Haklıydı elbet.

Yatak morg taşı gibi dar ve sertti. Biraz sonra kapalı pencereden esen sert bir deniz melteminin olduğunu fark ettim, ama yönetim buna bir çözüm bulmuştu; merkezi ısıtmanın her yeni sıcak hava hücumu radyatörden gelen çekiç ve kurşun gong sesleriyle duyuluyordu.

Uyku nöbetlerim arasında senin ve kısa olacağını bildiğim geleceğimiz hakkında düşünüyordum. Bu konu henüz tartışılmamış olsa da elbette birlikte olacaktık. Bu konunun öncelikli olarak tartışılması gerekirdi ve senin de hatırlayacağın gibi dışarıda birkaç kaçamak dokunuşun ötesine gidememiştik. Hatta bir seferinde, dolunaylı bir geceydi ve o ıssız sokakların birinde ellerinle boğazıma sarılıp, senin Boston Canisi olduğunu söylemiştin ve bu şaka beni baştan çıkarmıştı. Seksin gerekli ve istenilen bir gelenek olmasına karşın, onun hakkında, hayalimde üzücü, duyarlı, kaçınılmaz ve kesin olarak canlandırdığım ayrılışımızdan daha az düşünmüştüm. Ayrılışımız hakkında akla gelebilecek her yerde dü-

şündüm; kapı aralıklarında, feribot iskelelerinde, trende, uçakta, metro istasyonlarında ve parktaki bankta. Fazla konuşmadık, birbirimize baktık, ikimiz de biliyorduk – tam olarak ne bildiğimizden emin olmamama karşın – daha sonra sen köşeyi döndün ve sonsuza dek kayboldun. Önceki sonbaharda Filene's Basement'ta, bu türden istediğim bir şeyi görmüş olmama karşın, henüz satın almadığım bir yağmurluk giyiyordum. Parktaki bank sahnesi – ruh durumu ile zıtlık sağlaması için ilkbaharı seçmiştim – o kadar etkileyiciydi ki, ağladım ve boş bir otelde bile olsa kimsenin kulak misafiri olmaması için ağlamamı radyatöre göre ayarladım. Yararsızlık gençler için son derece çekicidir ve ben henüz bunun olanaklarını tam olarak ele almamıştım.

Ertesi sabaha kadar kara kara düşünüp, ağlamaktan yorulmuştum. Belki de Hawthorne ile ilgili çalışmama uygun olabilecek, çekici on yedinci yüzyıl mezar taşları ve yazıtların olduğu sahipsiz, ana mezarlığı aramaya karar verdim. Salonda işçiler tamirat ve boya yapıyorlardı. Koridorda ilerlerken arkamdan göldeki kurbağalar gibi baktılar. Resepsiyonist, içinde harita ve görülmesi gereken yerlerin kısa bir listesinin olduğu Ticaret Odası Turist Broşürü'nü isteksizce verdi.

Sokaklarda kimseler yoktu, sadece birkaç araba vardı. Kurumla kaplanmış, boyaları tuzlu hava nedeniyle dökülmüş evler terk edilmiş gibi görünse de birçoğunun ön penceresindeki grileşen dantel perdelerin arkasındaki suratların belirsiz çizgilerini görebiliyordum. Gökyüzü gri ve bir döşeğin içi gibi öbek öbekti ve rüzgâr şiddetle esiyordu. Kaygan botlarımla kaldırımın üzerinde kayıyordum ve rüzgâr, tıpkı bir yelkenli gibi, siyah paltomu iterek köşeyi dönüp, artık arkamda olmayana dek bayağı ilerlememi sağladı. Bir süre sonra mezarlık fikrinden vazgeçtim.

Onun yerine küçük bir restorana doğru yöneldim. Henüz kahvaltı yapmamıştım – otel bu konuda isteksizdi – ve yemek yiyip, daha sonra ne yapacağıma karar vermek istiyordum.Yumurtalı sandviç ve bir bardak süt ısmarlayıp broşürü inceledim. Odadaki diğer iki kişi olan garson ve mal sahibi uzakta, kollarını bağlamış bir biçimde durmuş, yemeğimi yerken birden ayağa fırlayıp, bıçakla çılgınca bir şeyler yapmamı bekler gibi kuşkucu bir gözle beni seyrediyorlardı. Bu arada 'House of the Seven Gables' kış olduğu için kapalıydı. Hawthorne ile hiçbir alakası yoktu ama bir romana adını vermiş, insanların görmek için para verdiği ve bu yüzden yıkılmaktan kurtulmuş olan eski evdi. O evde hiçbir gerçek yazar yaşamamıştı bile. Edebiyat hakkında olumsuz olmaya sanırım o anda başlamıştım.

Ticaret Odası'na göre diğer bir ilginç yer kütüphaneydi. Diğer her yerin aksine şubat ayında da açıktı ve görünüşe göre soy kütüğü koleksiyonu ile de dünyaca ünlüydü. Yapmak istediğim en son şey bir kütüphaneyi ziyaret etmekti ama gürültülü ve boya kokulu otele dönmek anlamsızdı ve bütün gün de restoranda kalamazdım.

Kararlı bir biçimde soy kütüğü raflarına bakan orta yaşlı, fötr şapkalı, açık bir şekilde zaman öldürmekte olan adamı saymazsak kütüphane bomboştu. Saçı topuzlu ve asık suratlı görevli kadın masasının arkasına oturmuş bulmaca çözüyordu. Kütüphane aynı zamanda bir çeşit müze olarak da hizmet veriyordu. Orada ince bir altın tabakası ile kaplanmış, cam kutuların içinde sergilenen birçok gemi

biblosu, sert bakışlı genç kızlar, ağaçtan adamlar, süslü balıklar ve aslanlar ve her birinin üstünde kristal olan, çiçek, paraf, taç ve salkımsöğüt biçiminde örülmüş saçların formunu korumak için kullanılan Viktorya Dönemi'ne ait saç tokaları, broşlar ve yüzükler vardı. Tokaların en görkemlileri farklı renklerde saçlar ile birlikte sergileniyorlardı. Onlar zamanında parlak olmalarına karşın şu anda koltuk minderinin altında bulduğumuz bir şeyin dokusu gibi yıllanmışlardı. Donne'ın kemiğin çevresindeki parlak saçtan kolye hakkında yanılmış olması beni çok etkiledi. Elle yazılmış olan karttan bu parçaların birçoğunun anma takıları olduğunu ve cenazelerde yas tutanlara dağıtılmak için olduklarını öğrendim.

Masadaki kadına "Cenazedekiler," dedim. "Yani nasıl... onlar ne zaman kesiyorlar saçları? Önce mi, sonra mı?"

Kadın kafasını bulmacadan kaldırıp baktı. Konuyla ilgili söylediğim hiçbir şeyi anlamamıştı. "Kişi ölmeden önce mi, sonra mı?" dedim. Eğer önceyse, bu bana duygusuz bir haraketmiş gibi geliyor. Eğer sonraysa, cenazeden önce bu kadar şeyi örmek için nasıl zamanları oluyor? Ve niçin böyle birşey yapmak istiyorlar? İçi, gittikçe donuklaşan, sevdiğim birinin saçları ile doldurulmuş metal bir yastık gibi ağır olan bu broşlardan birini boynuma takmayı hayal bile edemiyorum. Bu duygusuzluk olurdu. Bu, boynunda bir ilmek taşımak gibi olurdu.

Sevimsiz bir biçimde, "Emin olun bilmiyorum," dedi. "Bu gezici bir sergi."

Fötr şapkalı adam dışarıda beni bekliyordu. İçki içmek için ona katılmamı istedi. Otelde kalıyor olmalıydı.

"Hayır teşekkürler," dedim, "başka biriyleyim," diye ekleyerek. Bunu onu yumuşatmak (kadınlar her zaman kendilerini tavlamak isteyen erkekleri reddettikleri zaman onları yumuşatmak zorunda olduklarını hissederler) için söylemiştim. Bunu söyledikten sonra buraya senden kaçmaya değil, daha önce de düşündüğüm gibi, seninle, gerçekten yanımda olduğun zaman izin verdiğinden daha fazla birlikte olmak için geldiğimi fark ettim. Gerçek yaşamda senin ironin aşılamazdı, ama yalnızken kesintisiz, kaçınılmaz bir romantizmin sefasını sürebilirdim. İnsanların gençliği neden özgürlük ve eğlence çağı olarak gördüklerini asla anlamadım. Muhtemelen kendilerinin o zamanki hallerini unuttukları içindir. Mutsuz gençlerle çevremin çevrildiğim şu anda yalnızca yirmi yaşında olmanın katlanılmaz esaretinden kurtulabildiğime – umarım bu sonsuza dek sürer (çünkü artık reenkarnasyona inanmıyorum) – minnetarım.

Sana üç gün için gideceğimi söylemiştim, ama saf fanteziler benim için çok fazla. Salem bir boşluktu ve sen de onu doldurmak için büyüyordun. Broşların ikinci sırasında duran, büyük siyah ve altın *memento mori*'deki saçların sahibinin ve boş otel odasında sol tarafımda duyduğum, radyatörün spazmları arasında neredeyse duyulamayacak kadar hafif bir şekilde nefes alan kişinin kim olduğunu biliyordum. Şans eseri öğleden sonra bir tren vardı ve ona binip şimdiki zamana geri kaçtım.

Seni Boston tren istasyonundan aradım. Erken dönüşümü her zamanki donukluğunla, ne sevinç ne de bir sürpriz belirterek karşıladın. Bana söylediğin gibi Tennyson'un 'Locksley Hall'undaki iki anlamlılık üzerinde çalışman gerekiyordu, ama açık bir biçimde görülüyordu ki, böyle bir şey söz konusu bile değildi. İki anlamlılık o günlerde oldukça gözdeydi. Onun yerine yürüyüşe çıktık. Hava daha

yumuşaktı ve kar, sulu kar dönüşmüştü. Kendimizi, kartoplarını yuvarlayıp daha sonra sularına fırlattığımız Charles nehrinin kıyısında bulduk. Kraliçe Viktorya'nın çıkık göğüslü, anıtsal bir heybeti olan, çengel burunlu ıslak bir heykelini yaptıktan sonra onu, o zamanlar özgür bir kendinden geçme olarak gördüğüm aralıklı gülüşmeler arasında, kartopları ve buz parçaları ile yok ettik. Ama şimdi anlıyorum ki bu histerik bir durumdu.

Ve o zaman, o zaman. Üzerimde ne vardı? Paltom elbette, solgun, yeşilce, ekoseli bir etek ve üzerinde delik olan aynı süveter. Nehrin kenarında birbirimizin soğuk ellerini tutarak, yer yer donmuş olan karın üzerinde ilerledik. Akşamdı ve hava gittikçe soğuyordu. Zaman zaman durup, ısınmak için sağa sola zıplayıp birbirimizi öptük. Charles nehrinin yüzeyine, umutsuzların kendilerini aşağıya bıraktıkları burçlar ve çan kuleleri parlak bir serap gibi yansıyordu. Faulkner'ın da aralarında bulunduğu edebiyatçıların dibinde yattığı bu nehir kristalleşmiş kelimeler ve gözler gibi parlıyordu ama biz umursamazdık. Onlar için alaycı bir şekilde yarım yamalak bir düet yaptık.

İki eski sandalye ve yarım bir mum,
Eski, sapsız bir kavanoz...

Gülüyor olduğun için dikkatle hazırlamış olduğum, üzerinde ikimiz için planladığım sonun yazılı olduğu kâğıdı vermekten vazgeçtim. Gelecek önümüzde, umutlandırıcı ve tehlikeli bir biçimde, alabildiğine açılmıştı ve herhangi bir yöne doğru gidebilirdik. Yüksek bir köprünün kenarı boyunca yürüyormuşum gibi hissettim. Bu bize – en azından bana – aslında mutluymuşuz gibi geldi.

Soğuk iyice artıp sen hapşırmaya başladığın zaman, o ucuz restoranlardan birine gittik. Senin yalnızca küçük, bedava paket ketçap, çerez ve şeker yiyip kimse bakmazken kavanozundan krema içerek yaşayabileceğin söylenirdi. Orada, olumlu ve olumsuz yanlarıyla birlikte olmayı ve daha sonra da bunun yollarını ve anlamını tartıştık. Bu, özellikle rahibeler gibi adanmış ve soğuk olmaları beklenen bayan lisans öğrencileri tarafından pek yapılmıyordu. Bu öğrenciler manastır gibi yerlerde yapacak fazla bir şey bulamıyor, erkekler de genellikle küçük gruplar halinde operaya gidip, yalnızca birbirlerini davet ettikleri şeri partileri düzenliyorlardı. İkimiz de evde kalıyorduk ve ikimizin de sürekli odada oturup tırnaklarını yiyerek bibliyografiler hazırlayan hücre arkadaşları vardı. İkimizin de arabası yoktu ve yerel otellerin bize kabul etmeyeceğine emindik. Başka bir yer bulmamız gerekiyordu. Easter Break, New York'a taşındık.

Yolculuktan önceki gün Filene's Basement'a gittim ve uzunca bir süre düşündükten sonra yalnızca bir bedeni olan, o da çok büyük ve omuz askılarından bir tanesinin arka tarafa dikilmesi gereken kırmızı naylon bir gecelik aldım. Carmen'inki gibi fırfırlı, leylak rengi olanı da elimden bırakamadım, ama onu pek az giyebilirdim ve öbür şeyler için de paraya ihtiyacım vardı. Paskalyadan önceki cuma günü otobüsle New York'a gittim. Sen birkaç gün önce ayrılmıştın, ama ben Mrs. Radcliffe'in *The Italian* adlı yapıtı üstüne gecikmiş denememi bitirmek için kalmak zorundaydım. Senin de üç tane gecikmiş çalışman vardı, ama artık pek umrunda değilmiş gibi gözüküyordun. Zamanının çoğunu duş almakla ge-

çiriyordun ve bu oda arkadaşının canını sıkıyordu. Ayrıca hatırladığım kadarıyla fillerin, timsahların ve öbür büyük hayvanların tekerlekli sandalyelerle tepelerden aşağıya doğru indiği, insanların haçlara çivilenip yakıldığı rüyalardan şikayetçiydin. Bunu senin duyarlılığının kanıtı olarak görüyordum.

Planımıza göre ben tek kişilik otel odasında kalırken sen de doğduğun kasabadan olan arkadaşının apartman dairesinde kalacaktın. Bunun kuşkuları boşa çıkaracağını ve ayrıca daha ucuz olacağını ümit etmiştik.

Daha önce hiç New York'ta bulunmamıştım ve bunun için hazır da değildim. Şehir ilk başta başımı döndürdü. Üzerimde uzun, siyah paltom vardı ve ağır bavulum ve dipsiz çantamla Port Authority'de durmuş telefon kulübesi arıyordum. O zamana kadar hiç gerçek bir tane görmemiş olmama karşın, kalabalığı politik bir miting kalabalığına benzetmiştim. Peşlerinden huysuz çocuklarını sürükleyip birbirlerini iteleyen kadınlar, slogan atar gibi ağız dalaşı yapıyorlardı. Sıra sıra dizilmiş bitkin, yaşlı adamlar vardı ve yerler sakız, şekerleme ambalajları ve sigara izmaritleri ile benek benek olmuştu. Emin değilim, ama orada tilt makineleri de vardı; böyle bir şey mümkün mü? Şimdi, keşke o zaman senden otobüsü karşılamanı isteseydim, diye düşünüyorum, ama bu tür alışkanlıklar bizim anlayışımızın bir parçası değildi.

Çıkış olduğunu tahmin ettiğim yere doğru ilerlerken siyah bir adam bavulumu yakaladı ve çekmeye başladı. Alnından kanlar akıtan bir darbe aldı ve gözleri bir anda öfke ile doldu, sanki bir an gitmeme izin verecekmiş gibi oldu. Bir süre sonra bavulumu çalmaya çalışmadığını, sadece benim için taksiye kadar taşımak istediğini anladım.

"Hayır teşekkürler, param yok," dedim.

Paltoma küçümseyerek baktı – aslında kaliteli bir paltoydu – ve gitmeme izin vermedi. Daha hızlıca çektim ve vazgeçti. Arkamdan anlamadığım, henüz o günlerde kullanılmayan bir şeyler söyledi.

Otelin adresini biliyordum, ama oraya nasıl gideceğimi bilmiyordum. Yürümeye başladım. Güneş tepedeydi ve sıcaktan olduğu kadar korkudan da terliyordum. Bir telefon kulübesi buldum, ama telefonun içi bomboştu ve teller arapsaçı gibi olmuş, sarkıyordu. Öbür telefon tastamamdı, ama seni aradığım zaman yanıt veren olmadı. Bu çok tuhaftı, çünkü sana ne zaman geleceğimi söylemiştim.

Telefona yaslanıp, paniklememeye çalıştım. New York düzenli bir şekilde tasarlanmıştı ve caddelerdeki işaretlere bakarak otelin yerini çıkartabilecektim. Kimseye sormak istemiyordum. Boş, umutsuz ve her an gösterilmeye hazır olan düşmanca ifadeler beni sinirlendiriyordu. Yüksek sesle kendisiyle konuşan birçok insanın yanından geçtim. Salem gibi New York'ta parçalara ayrılmış gibi gözüküyor. Zengin insanlar onu belki yenilenme potansiyeli olan bir şehir olarak görebilirler, ama yarım kalmış binaları ve kaldırımlarındaki çukurlarıyla bana pek güven vermedi.

Her telefon kulübesinde durup seni arayarak bavulumu otele doğru sürüklemeye koyuldum. Bunlardan birinde senin The Education of Henry Adams kopyanı yanlışlıkla unuttum. Senin bendeki tek eşyan olduğunu göz önünde bulundurursan, onun bende olması şanssızlık olurdu.

Otel resepsiyonisti benim hakkımda neredeyse Salem'deki kadar kuşkucuy-

du. Bu güvensizliği küçük kasaba düşmanlığına bağlamıştım, ama şimdiye dek ilk kez bunun giyinme tarzım nedeniyle olabileceği aklıma geldi. Kolları parmak boğumlarıma kadar gelen giysilerimle kredi kartı olan birine benzemiyordum.

Salem'dekine çok benzeyen odamda oturmuş, sana ne olduğunu, nerede olduğunu merak ediyordum. Seni her yarım saate bir aradım. Beklerken yapabilecek fazla bir şeyim yoktu. Askısı sökük olan geceliği tamir etmek için paketinden çıkardım ama iğne ve ipliği unuttuğumu fark ettim. Bir çengelli iğnem bile yoktu. Banyo yapmak istedim ama kapının kolu boşa dönüyordu ve zincirini bağlamama rağmen şansımı denemek istemedin. Paltom bile hâlâ üzerimdeydi. Bana yanlış numara verdiğini, daha kötüsü, senin benim uydurduğum biri olduğunu düşünmeye başladım.

En sonunda, saat yedi buçuk civarında birisi telefona cevap verdi. Bir kadındı. Seni sorduğum zaman pek de hoş olmayan bir biçimde güldü.

"Hay, kahrolası!" dediğini duydum. "Bir piliç seni istiyor." Telefona geldiğin zaman sesin her zamankinden daha uzaktı.

Sesimin dırdırlanan bir eş gibi olmamasına çalışarak, "Neredesin?" dedim. "Saat iki otuzdan beri sana ulaşmaya çalışıyorum."

"Bu benim arkadaşım," dedin. "Bu sabah bir kutu uyku hapı yutmuş. Onu buralarda dolaştırmak zorunda kaldım."

"Öyle mi!" dedim. Arkadaşının erkek olduğunu sanıyordum. "Onu bir hastaneye ya da öyle bir yere götüremez miydin?"

"Eğer gerçekten zorunlu olmazsan burada insanı hastaneye götürmezsin."

"Niye yapmış bunu?" diye sordum.

"Kim bilir?" dedin, yakından ilgisi olmayan ama yine de bu işe karışmış, sıkkın bir ses tonuyla.

"Zaman geçirmek için sanırım." Geriden kadın, "Seni bok," gibi bir şey söyledi.

Tabanlarım buz kesti, bacaklarım uyuştu. Aniden, onun bana söylediğin gibi eski bir arkadaş olmadığını fark ettim. Sevgilindi, hâlâ öyleydi. O çok ciddiydi ve benim geleceğimi öğrenip, seni durdurmak için o hapları içmişti. Tüm bunlar olurken, benim sana verdiğim gibi, odanın ve telefonun numarasını, son derece sakin bir biçimde yazıyordun. Ertesi güne bir buluşma ayarladık. Bütün geceyi yatağımda paltomla yatarak geçirdim.

Elbette buluşmaya gelmedin. Bu arada iki kere seni arayıp aramama konusunda düşündüm. Boston'a da geri dönmedin. Mayıs ayında, önünde Atlantik City'nin tahta kaldırımlarının resminin olduğu bir karta yazılmış, ilginç bir not aldım.

Orduya katılacaktım ama beni kabul etmediler. Antik Yunanca'nın yeterli bir nitelik olmadığını düşünüyorlar. Eğitimim hakkında yalan söyleyerek bir kasapta iş buldum. Çan kulesinden atlamaktan daha iyidir. Coromandel'e en iyi dileklerimi ilet, her zamanki dostun, Bo.

Yine dalga geçip geçmediğine karar veremedim.

Elbette üzüldüm, ama bunu şu anda anlıyorum ki, senin ayrılmana değil, bu

kaçınılmaz bir sonuçtu, daha çok bu kadar ani olmasına üzülmüştüm. Parktaki bank, hafif bir bahar rüzgârı, yağmurluk (satın almayı hiç düşünmemiştim), senin gözden kaybolan görüntün, ama en önemli sahne eksikti. İkimizin geleceğinin ne korkunç tek katlı bir ev ve elektrikli tıraş makinesi, ne de daha önceden hayal ettiğim belirsiz, mutlu olasılıklar değil de, uyaklı ikilikler gibi kaçınılmaz olan, beni etkisinden dolaştırarak kurtaramayacağın, boş bir kutu uyku hapı içerdiğini fark ettikten hemen sonra yas tutmaya devam ettim...

Olması gerektiği gibi ayrılmadığın için sanki hiç ayrılmamışsın gibi gelmişti. Korkunç bir sis ya da sağı solu koklayan fareler gibi ortalıkta dolaşarak, senin davranışlarıma karşı olan kuşkucu bakışınla, benim iyimserlik çabalarımı – sırf korkudan dolayı oluşan – yok etmeyi beklerdin. Benim kötü ikizimmişsin ya da uğursuz bir telapati ustasıymışım gibi, her durumda senin düşüncelerinin ne olacağını sezinleyebiliyordum. Nişanlandığım zaman (yedi ay sonra, apartmanlar tasarlayan ve hâlâ bu işi yapan bir mimar ile) senin benden başka şeyler beklediğini anladım. Gerçek bir evlilik, evet, senin küçümsediğin beyaz tuvalet dahil, her türlü aksesuarım vardı. Pislik içindeki odanda boş sardunya kutuları ve pis çoraplarla sarılı olduğunu ben açıkça kabul ederken, senin yalnızca alaycılığını ve yaptığını reddedişini görebiliyorum. (Ne için? Kim için? Sonraki nesillerin tersine, biz düşmanı hiç saptayamadık.)

Ne benim iki çocuğum ne de daha sonradan sahip olduğum akademik konumum seni etkilemedi. On dokuzuncu yüzyıl, yerli kadın romancılar konusunda küçük çapta bir otorite oldum. Evlendikten sonra onlarla Gotik romanlarla olduğundan daha yakın olduğumu keşfettim. Umarım, benim gerçek kişiliğim hakkındaki bu algılama, senin küçümseyeceğin bir sözcük olan olgunluğun bir işaretidir. Benim konularımdan en çarpıcı olan Mrs. Gaskell'dir, ama belki de onu Mrs. J. H. Riddell olarak duymuşsundur. Ayrıca F. G. Trafford takma adı ile de yazmıştır. Daha sonra ünlü bir dergide yayımlanan, onun *George Geith of Fen Court* adlı yapıtı üzerine hazırladığım çalışma oldukça fazla övgüye değer görüldü. Yıllardan beri kadınlara muhalif, son günlerde işe alma politikasını açıklama konusunda baskı altında olan bir bölümde, güvenceli bir işe sahip olduğumu söylememe gerek yok. Senin başkalarına göstermekten asla yorulmayacağın bir idolüm. Ayrıca bir idole yakışacak biçimde giyiniyorum. Zenginleştikçe, senin de hatırlayacağın, pasaklı, cüretkâr ve yünlü gardrop, yavaş yavaş Kurtuluş Ordusu sandığının içinde yok oldu ve daha sonra ölçülü, şık takımlar ve canlı elbiselerden oluşan bir koleksiyon ile yer değiştirdi. Erkek meslektaşlarım benim çalışkan ve biraz soğuk olduğumu düşünüyorlar. Etkisinden kurtulamadığım hatıralardan nefret ettiğim için gelişigüzel ilişkilerim olmuyor. Paltom artık sarkık değil ve akademik konferanslara katıldığım zaman kimse bakmıyor.

Seni en son bunlardan bir tanesinde, büyük bir tanesinde – tanıtım fuarı – gördüm. Çok ilginç, New York'ta yapılıyordu. Amelia Edwards ve dönemin diğer kadın gazetecileri hakkındaki çalışmamı tanıtıyordum. İsmini ajandada görünce bunun başka birisi olduğunu düşündüm. Ama bu sendin ve bütün oturumu John Keats'ın frengi olup olmadığına ayırdın. Yüzyılın başında tıpta cıva kullanımı konusunda oldukça fazla araştırma yapmıştın ve son paragrafın sonuçsuzluğun bir başyapıtıydı. Kilo almıştın, aslında sağlıklı, sanki golf oynamış gibi görünü-

yordun. Küçümser gülümseyişin için boşuna bekledim. Konuşman tam bir saçmalıktı.

Daha sonra seni kutlamak için yanına geldim. Beni böyle gördüğüne şaşırmıştın.

Söylediğine göre beni hiç düşünmemiştin. Muhtemelen endişeli bakışlarla şık saç kesimime, zarif kırmızı takımıma ve gösterişli botlarıma bakmıştın. Evliydin, üç çocuğun vardı ve onların cüzdanındaki şipşak fotoğraflarını, koruyucu bir tılsım gibi tutarak, aceleyle bana gösterdin. Onlarla benimkileri karşılaştırdım. İkimiz de içki içmeyi teklif etmedik. Birbirimize iyi dileklerde bulunduk, ikimiz de düş kırıklığına uğramıştık. Şimdi anlıyorum ki sen benim genç yaşta veremden ya da onun gibi bir hastalıktan ölmemi istemiştin. Yine de, sen de bir romantiktin.

Bu, böyle olmalıydı ve niçin böyle olmadığını anlamamıştım. Kocamı ve çocuklarımı sevdiğim kesinlikle doğruydu. Buna ek olarak katıldığım, öğrenci sayısındaki artışın ve müfredatın tartışıldığı fakülte toplantılarında el işinden başka bir şey yapmıyordum. Çocuklarıma besleyici yemekler pişiriyor, onlara doğum günü partileri düzenliyor, çoğu zaman kendi ekmeğimi ve turşumu yapıyordum. Kocam başarılarımı takdir ediyor ve artık oldukça azalan depresyonlarım sırasında bana destek oluyor. Zengin ve doyurucu bir cinsel yaşamım var. Şimdiden sıfatlarla dalga geçtiğini duyar gibi oluyorum, ama sana karşın, zengin ve doyurucu bir cinsel yaşamım var. Sen benim yaptığımdan daha iyi hiçbir şey yapmadın.

Konferanstan, yaşadığım iki katlı – tek katlı değil – eve döndüğüm zaman senin gitmediğini, hâlâ kileri işgal ettiğini görüyorum. Senin yok olmanı, içimden çıkıp gitmeni umuyorum. Gerçek oluyorsun, karın ve üç şipşak fotoğrafın var ve bayağılık her şeye karşın, karşılıksız aşkın panzehiri. Ama bu yeterli değil. Oradasın, reçelleri sakladığım, kiler merdiveninin sağındaki rafların üzerinde, her zamanki yerinde duruyorsun. Bana önceki gibi küçümser bakmıyorsun, bu doğru ama sanki bunların olmasını ben istemişim, bunlar benim suçummuş gibi suçlayarak bakıyorsun. Eminim bu acıyı, bu çürüyen yapıyı, bu baştan çıkaran umutsuzluğu, bu boşluğu, bu korkuyu geri istemiyorsun. Eminim, daima bu karlı Boston sokaklarına saplanıp kalmak istemiyorsun. Daha dikkatli olmalıydın. Sana bunun kötü bir biçimde sonuçlanacağını söylemeye çalışıyorum, sen öyle hatırlamak istemesen de. Kendini aldatıyorsun, ama avutulmayı da reddediyorsun. Üzgün ve pişman bakışını bekleyerek sana hoşçakal diyorum. Arkanı dönüp yürümen, buhar kazanını geçip, çamaşırhanedeki köşeyi dönmen ve ikili kurutucunun arkasında gözden kaybolman gerekiyor, ama hareket etmiyorsun ❁

İngilizceden çeviren : Serhat Uzun

ELIZABETH JOLLEY

Oyun Okuma

"BAY Hodgetts ve Shovell Teyze'ye çay için ne yapayım?" Annem mutfak masasına oturdu. South Heights'da her gün gittiği lüks dairelerden yeni dönmüştü, çok yorgundu.

"Güzel bir koyun eti, sardalya ve yoğurda ne dersin?" dedi ağabeyim. "Belki her akşam çaya gelmekten vazgeçerler böylece." Annem sanki kapının eşiğinde, ilk kez bu kadar uzun boylu olduğunu görüyormuş gibi baktı ona.

Annem bütün kış gece derslerine devam etti. Artık beyninin kafasından dışarı taştığını hissettiğini söylüyor.

"Biliyorum!" dedi birden canlanarak, "Birlikte oyun okuyacağız." Çantasından gece okulunun kitabını çıkardı. "Ibsen adında bir adamın oyunu. Ona göre insan sadece bedeni öldüğünde gerçekten doğarmış."

"Oyunun adı ne?" diye sordum.

"Biz Ölüler Uyanınca."

"İçinde seks var mı?"

"Cici kızlar böyle sorular sormaz."

"Sanırım bunu da başarmışlar," dedi ağabeyim sayfaları hızlı hızlı çevirirken. "İşte sayfa 226. Bu bana, buraya gelirken trende birlikte geçirdiğimiz geceyi hatırlattı." Kadın şöyle yanıt veriyor : "sen kompartmanda oturmuş, bütün yol boyunca uyumuştun." Ve o da diyor ki?"

"Bu kadarı yeter?" dedi annem, "Hep simgelerle dolu. Yazar insan bedeninin çalılar ve çitler ile çizildiğini savunuyor."

"Nasıl?" diye sordum.

"İnsanın çizgileri ve duyguları doğada anlatılır," dedi annem, incelikle.

"İşte," dedi ağabeyim. "Sayfa 252. Gene kadın konuşuyor, şunları söylüyor. "Orada aşağıdaki alçak tepede, ormanın en yoğun olduğu yerde. Sıradan insanların hiçbir zaman giremeyeceği yerler?" Annem bir anda kitabı ağabeyimin elinden kaptı.

"Büyüdüğünde anlarsın," dedi bana. "Oyun kuartete benziyor," dedi aynı kibar tonla; burnu heyecanlandığı zamanki kırmızılığı aldı.

"Kuartet ne demek?" diye sordum.

Annem bir elmayı dörde böldü.

"Dinleyin, anlatayım," dedi elmanın parçalarını bir bir yayarak. "Bunlar dört kahraman," dedi. "Bu Profesör Rubek, çaydanlığın yanında oturan da genç eşi, Maia?"

"Niçin çaydanlığın yanında otururlar hiç anlamam!" dedi ağabeyim.

"Oteli temsil ediyor," dedi annem sabırlı bir ses tonuyla. "Profesör Rubek ve karısı kahvaltıdan sonra oturmuş şampanya içiyorlar ve bunlar da öteki ikisi." Elmanın öteki iki parçasını masa örtüsü üzerinde biraz uzağa yerleştirdi. "Irene ve ayı avcısı. Bu muz da oyunun önemsiz kahramanlarından biri olan otel müdürü olsun. Hey, Profesör Rubek'i yiyorsun!" Annem ağabeyimi suçladı.

"Irene ve ayı avcısı da gitti," dedim.

"Seni piç kurusu seni!" Annem yerinden sıçradı, ağabeyim mutfak masasının çevresinde koşmaya başladı, annem de ardı sıra koşuyordu. Birden ağabeyim geriye döndü ve anneme çarptı. Yeniden tahta sandığın üstüne oturdu.

"İmdat! Boğuluyorum!" Ağabeyim gene o şapşal yüz ifadesini takındı : "İmdat"

Hepimiz gülmekten ölecektik neredeyse. Profesörün karısı masanın üstünde öyle yalnız duruyordu ki hemen ağzıma atıverdim.

"Shovella'lara çaya ne alayım!" Annem soluklanmak için yerine oturdu.

Kapı açıldı, Shovell Teyze ve Bay Hodgetts ellerinde alışveriş torbalarıyla içeri girdiler.

"İyi insan lafının üzerine gelir!" dedi annem, yüzü bembeyazdı.

"Umarım benimle ilgili benim söylemeyeceğim şeyleri söylemiyordunuz," dedi Shovell Teyze. Gitti, en iyi koltuğa gömüldü. "Çay hazır mı?"

"Tam zamanında geldiniz. Biz de oyun okumaya başlıyorduk," dedi ağabeyim. "Profesör ve karısı yedikleri mısır gevreğinden sonra içkilerini yudumlamaya başladılar."

Elizabeth Jolley 1923'te Birmingham'da doğdu, Avustralyalı yazar. 1959'da Batı Avustralya'ya yerleşti. On beş yaşında yazdıklarını yayımladı. Öykü kitapları : *Five Acre Virgin* (1976); *The Travelling Entertainer* (1979); *Woman in a Lampshade* (1983).

"Ha?" dedi Shovell Teyze.

"A evet," dedi annem çabucak. "Bay Hodgetts Profesör Rubek olsun." Bay Hodgetts mutfak tezgâhının üstündeki aynada kendine bakarak gülümsedi, saçlarını düzeltti ve dilini kontrol etti. "Memnun oldum Bayan," dedi, "memnun oldum."

"Şu tül perdeyi şöyle sar," dedi annem. "Profesör Rubek yaşlandığını göstermek için giysisinin üstüne bir şal sarıyor – bu yazarın kullandığı bir sembol," diye açıkladı..

"Bay Hodgetts yaşlanmıyor," dedi Shovell Teyze. "Bay Hodgetts ömrünün baharında. Bunu görmeniz için boynuna bakmanız yeter."

"Ben Ireene'i oynuyorum," dedi annem Shovell Teyzeyi göz ardı ederek. "Ireene, Profesörün modeli. Uzun süredir birbirlerini görmemişler. Profesör, Ireene'den onunla birlikte dağlara gelmesini istiyor."

"Bu kadar yeter!" dedi Shovell Teyze, alışveriş torbalarını toplamaya başladı.

"Tatlım, bu sadece bir oyun!" Bay Hodgetts tül perdenin arkasından gülümsedi.

"Shovell Teyze Irene olsun o zaman." Ağabeyim kitaba baktı, "burada diyor ki saçındaki örgü şişlerinden ve sakladığı bıçaktan sıkılmış olması gerekiyor."

"Hey kullandığın sözlere dikkat et!" dedi annem. "Shovell sen Rahibeyi oyna, iyi bir bölüm inan, oyunun sonunda çığ hepsini yutunca, bir tek Rahibe sağ kalıyor."

"Bay Hodgetts ile ben birbirimizi bu kadar iyi tanıyorken nasıl rahibe olabilirim!" Shojell teyzenin burnu anneminki kadar kırmızıydı. İkisi de burunlarının kırmızı olup olmadığını ağabeyime sordular.

"Yürü Herbert, beş buçuk otobüsünü yakalayalım bari." Shovell Teyze dışarı çıktı, Bay Hodgetts onu izledi. Kapıyı çarparak kapattı.

"Üzerinde tül perde kaldı," dedim.

"Boşver!" dedi annem. Gülüyor muydu, ağlıyor muydu anlamadım, ama hemen kendine geleceğini söyledi. Annem yolun aşağısındaki dükkândan üç biftek almaya gidince ağabeyim de dayanamayıp otel müdürünü yedi. ❁

İngilizceden çeviren : Taner Karakoç

JOYCE CAROL OATES

Tutku ve Hüzün Anları

I

ÇABUCAK yürüyor. Çamura dönmüş patika. Yolun kıyısındaki yabani otlardan yürüdü – sonra, şansına, inekler yürüsün diye çamurun üstüne birkaç kalas koymuşlar. Kalaslardan yürüdü.

Irmağa doğru inen tepe, tümsekli ve ıssız. Parça parça yabani otlar, çalılar, moloz yığınları. BOŞALTMA YAPMAK YASAKTIR. Hudson Irmağı : yırtıcı gri suya ve suyun biçimsizliğine bakakaldı. Tanıdık görüntü. Aynısını bu yoldan göregelmişti hep, aynı yolda koştururken, haftalardır. *Haftalar mı?* Yalnızca Haziran sonuydu, ona yaz yıllarca sürmüş gibi gelmişti. *Nasıl atlatmalı şu yazı?*

Kalaslar çamurda sendeledi. Bacakları daha hızlı, daha da hızlı gitmeye çabalamakta. Irmağın kıyısında eski yatak yayları ve şilteler, kırık sandalyeler, çamaşır makineleri vardı.... Kalaslardan biri kaysa oraya kayıp düşebilirdi.

Elleri yüzünde, batan dallardan korunurcasına. Neredeyse koşuyor. Kimi zaman inek kalasından çamura kayıyor, ayakkabıları kirleniyor, ıslanıyor; çoraplarının inceliğindeki ıslak topuklarından tiksinti duyuyor. Yüreği sabırsız atıyor. Bu haziran sabahının korkutucu ışığı, hâlâ şafağa kadar yarım saat var : yoksa daha sonra sıradan bir güne mi dönüşecek? Bu gri sakin hava sıradan bir havaya mı dönecek, gün ışığına ve haziran kuşlarının şarkılarına mı karışacak? Bu kadar erken bir saatte, ırmağın kıyısında yalnız, yol boyu yalnız koşturarak, içinde bir sinsilik hissetti, ama yükselen telaş duygusunu da bastıramıyordu – bu ziyaret bir hata mıydı? Adam kendisini istiyor muydu? Neden bu haziran sabahı, şafaktan önce? Neden bu elbisesi, mavi beyazlı çiçekli elbise, pamuklu, makine işi danteliyle, boyanmış beyaz yakası, neden bu, neden bu salaşlığa sanki kola vermişmiş gibi, neden uyluklarında hafif çamur ve çiy izleri? Hem neden inek yolunu tuttu da ana yola yetmedi yüreği?

Şimdi seyrek ağaç kümelerine doğru, yoldan ayrıldı. Tırmanıştan ağrıyor bacakları. Birdenbire karşısına çıktı ev : eski bir çiftlik evi, biraz düzeltilmiş, bacası onarılmış. Araba yolunda bir araba, uzun, dar çamur gölleri, arabanın çevresinde parlıyor, bu saatte, bu uzaklıkta berraklaşıyor su, bir anlamı varmışçasına. Sözlerini yineliyor : *Gelmeliydim – Seni görmeliydim* – Soluk soluğa. Yüzünden tel tel saç sıyırıyor. Yüzünün tam görünüşünü düşünmeye çalıştı – yüzü çok önemliydi – kendi yüzü – kendi yüzü ve onun yüzü, birbirleriyle yeniden karşılaşıyorlar -

Ön kapıya koştu, çürük verandaya. Çimler biçilmemiş. *Kırda gerçek bir çiftlik evi. Hudson'a yakın.* Kapıyı vurmadı, ama açtı, kilitli değildi kapı – Kapılarını

kilitlemek zorunda bile değilsin – içeri girdi. Yüreği umutsuzca çarpıyor. Adını sesledi, evinin arka tarafındaki yatak odasına girdi – havada dün geceden kalma tütününün kokusu, yemek kokusu – bu birbirine yakın, tıkışık odalarda bedeninin hafif bitkinliği – adam uyanıyor, saçları uykuda karışmış – kadına şaşkınlıkla bakıyor –

Kadın adama koştu. *Seni görmeliydim* – Adam sözünü kesti, kucaklaştılar, ateşli bir kucaklaşma. Yüzündeki boş, şaşkın bir aşk: kadın yüzünü gördü, konuşamadı. *Görmeliydim seni* –

Merak ediyor. Sesi, şaşkınlığı. Kalçaları birlikte kasılıyor, bedenler serin ama kaygan, şafak öncesi çiye bulaşmış gibi, dışarıda kuş şarkılarının başlangıcı, haziran için sıradan şarkılar, yolda koşuşun kayalıklı kargaşası, kalaslar, çamur birikintileri, ırmak kıyısı, aklına kaçtığı ev takılıyor, mavili beyazlı pamuklu elbisesiyle, başına bir şey bağlamadan, titreyerek, küstahça, kocası – 5:30'da havaalanına gitmişti – New York'a ulaşmadan, yalnızlığına bakmak için kendisini aramadan önce ne kadar zamanı olduğunu hesaplayarak –

Elveda piç herif.

II

SÖNÜK bir şiddetle kasılan kalçalar. Bir gereksinim. Bir istek. Dışarda, kurşuni gök yüzünde parlıyor mu yapraklar? Yazı geçirecek kadar güçlüler mi?

Yalnızca haziranda, yüzünün etleri dayanacak kadar dirençli değil. Sevgilisinin elleri, göğsü, karnı, yüzü, kendi ağzını emen yumuşak, ince ağzı, yatağı duvardan santim santim uzağa iten gücü, çarşafı kaldırması – kadın haki renkli battaniyenin nasıl kirlendiğini görüyor – sevgilisinin her yanı yazı geçirecek kadar güçlü, sonsuzluğa dayanacak kadar, oysa kadın yıpranacak.

Tam olarak kaç kez böyle sevişmişlerdi?

Sayısını unutmuş.

Bir şey söylüyor : "...şimdiki gibi mi?"

"Ne gibi?..."

"Bunu, bizi... bilmiyor mu, anlamıyor mu... şimdi seninle nasıl? Hiç aklına gelmiyor mu?"

"Bilmiyorum. Bunu düşünmüyorum."

"Çok içiyor mu?"

"Eskisinden farksız."

"Uyuyabiliyor mu?"

"Eskisinden farksız. Uykusuzluğu vardır hep..."

"Onun yanında mı uyuyorsun, o zaman, o uyanıkken uyuyabiliyor musun?..."

Öteki erkeğin, kocamın, benimle sevişip sevişmediğini bilmek istiyor.

"Bilmiyorum. Onu hiç tanımıyorum."

III

İNEK kalasları yayılan çamurda inliyor, kadın bir yanını tutarak koşuyor, soluk soluğa, bağırsakları bu sabah içinde taş varmış gibi, zehir, zehirli; kaçtığı adamdan nefret ediyor – ona tamı tamına on bir yıl yatırdı – kollarına koştuğu adamdan da, yırtık pırtık duvar kâğıtlarıyla kaplı odada uyuklayan, Hudson Irmağı'ndaki gerçek, kira çiftlik evinde telefonu olmayan, böylece arkadaşlarına böbürlenen adamdan; ona titreyerek, yüzü dalların çarpmasıyla lekelenmiş bir halde koşmalı, tükürük ağzında, kendisini tükürmeye zorlarcasına, tatsız, toplanırken – Koşmasa olmaz. Yüreği çarpıyor. Irmağa bakamıyor çünkü ırmak yırtıcı, birdenbire kıyıdan kayıp düşse ağırlığını taşıyamayacak bir yığın, çığlığı düşleyin, düşüncenin yalnız karışıklığını, boğulurken, yaşamını gözden geçirecek çok zamanı varken korku dolu sarsılmaları – boğulurken, yaşamını gözden geçirecek çok zamanı varken korku dolu sarsılmaları – Sonra yüz metre ötede bedenini ırmaktan çıkarırlar. Elveda aşkım.

İnek kalasları inleyip sekiyor. Tepeye, adamın kiraladığı çiftliğe doğru koşuyor, etleri kucaklanmaktan ağrıyor, çamur lekeli ayakkabılarıyla tepede debeleniyor, soluk soluğa, birdenbire bir buz kıracağı düşlüyor – uyanıkken, bir buz kıracağı düşlüyor – annesini yirmi yıl önce bir buz kıracağıyla anımsıyor, kıracağı bir parça buza indirmek için kaldırdığını – her iki titrek eliyle kaldırdığı ve birinin göğsüne hızla indirdiği bir buz kıracağı düşlüyor, kimin göğsü? Onun göğsü mü? – ama ya göğsündeki tutam tutam açık kahverengi kıllar, hani onları severdi ya?

IV

KALÇALAR sürtünüyor, birlikte kasılıyor. Arkadaki müziği düşleyebilirsiniz, sürtünme öylesine yırtıcı. Antika bir yatak : pirinç karyola. Evle birlikte kalmış. *Onarılmış bacasıyla yarı döşeli eski bir çiftlik evi!* Sevgilisinin kendi evine, kocasının güzel Cape Cod'una gelmeyi göze aldığı tek denemede saçmalamış ve sinirle çekmeceleri aramış, gizli kayıt cihazlarıyla, bir de ulusal bir haber dergisinde yeni okuduğu başka ustaca dedektiflik araçlarıyla dalga geçmişti, sonra da, ciddi bir erkekçe kaş çatmayla gitmesi gerektiğini söyledi, kendisiyle orada, kocasının yatağında sevişemezmiş, işte o saten örtülü, büyülü evlilik yatağında.

Neden olmasın?

Hoşlanmadığı erkeksi bir dizge, eril bir dizge belki de.

Şimdi adamla onun kira yatağında yatıyor, pirinç karyola başlığıyla eski bir çiftlik evi yatağı, kadın da onun kafatasının ardında röntgen ışınlarındaki ölümcül gölge gibi gölgeli bir alan görüyor. Kendisinden saklı. Topukları birbirine dolanıyor. Yatağın ayak kısmında, haki örtünün altında yirmi topuk birden! Nasıl da sevecen topuklar! Ama başının içindeki gölge sevecen değil, büyümesinden, kararmasından korkuyor; kendi kafatasına sızmasın diye gözlerini sıkı sıkı kapıyor, çünkü her zaman yaşama karşı iyimser olmuştur.

V

IRMAKTA ördekler. Yaban ördekleri. Erkekler ve dişiler çiftler halinde, gevşek, meşgul kümelerde, dalgalarda zıplayan, geniş bir kuş topluluğu halinde tek yöne, ardından nedensiz dönüp öteki yöne, çırpıntılı dalgalarda ileri ve geri, ileri geri giden Kanada kazları, kadın koştukça seslenişleri keskin ve kederli, kaşları annesiyle bir buz kıracağının tuhaf, karışık anısıyla çatıldı –

Adam, koca, havaalanına Volkswagen'le gitti, kadına da Buick'i bıraktı. Seni *New York'tan ararım,* dedi. Kafatasının ardındaki karanlık. İçkisi kötüye giderse, gerçekten hastalanırsa, sevgilisini bırakıp kocasına bakardı. Kocası kendini öldürse sevgilisini bırakıp karalara bürünürdü. Yıllarca yas. Suç. Günah. Sevgilisini öğrense, gidip onu öldürse, onu tam yatağındayken vursa, karalara bürünür, kocasının karşısında bir ipucu bırakmazdı, mahkemeye bitkin gelirdi, yeniden sadık bir eş gibi.

Koca hastalanmayacak, kendini öldürmeyecek, sevgiliyi de öldürmeyecek, onu öğrenmeyecek bile; yalnızca yaşlanacak.

Kadının karalara bürünmesine gerek kalmayacak, ya da sadık olmasına. Yaşlanacak.

Sevgili yaşlanmayacak bile : moleküllerine ayrılacak, bir mitolojideki gibi.

VI

ONU hiç tanımıyorum.

Rüzgârlı bir ırmak, ufak girdaplar. Birkaç metre derinde sarsıntılar, fışkır-

malar, burgaçlar. Suya bakmaya yetmiyor yüreği çünkü aklı ansızın girdaba karışabilir.

Şafaktan önce her şeyi fazla ciddiye alıyorsun.

Evine giden yolu tırmanıyor, bir dönümlük çorak çiftliğinin arka yoluna. Engellenmek için zamanın ötesinden ayrımsanan ayaklar sonsuz gölcüklerden çoktan ıslanmış, birdenbire boynunun arkasına bir tokat, ileri atılıyor, bir adamın ayakları kendi ayaklarına dolanıyor, koca çamurlu çizmelerinin görüntüsüne karşı haykırıyor – Tokat öylesine sert ki dişleri sanki yerinden oynuyor. İleri sürükleniyor, adam onu tutmasa düşecek.

Kendisine doğru dönmesi için kadını sarsıyor.

Ufak, telaşlı çığlıklar. Birinin korkakça bağırdığını duyuyor – debelenme, çabalama sesleri duyuyor – yüzünü göremediği bu adam kendisini onunkinin arkasında tek bir bilekle özenle tutuyor, kadın sağ yanına düşüyor, kalçasının, uyluğunun, kolunun üstüne, kurtulmak için debelenmekte – bir yana, yeniden çamura kaymaya çalışmakta – ama adam onu kollarından tutup kaldırıyor ve sırtını yeniden yere çarpıyor, yukarı, sonra yeniden aşağı, onu parçalara ayırmaya çalışırmışçasına, kadın da dönen gözler görüyor, sarı çerçeveli, her bir gözün ortasındaki küçük sert kara nokta her nasılsa tanıdık ve sonsuz, her bir gözün içindeki köşede kurumuş çapak bile kesinlikle tanıdık, sonsuz –

Bir beden kendisininkine yüklendi. Kırılmış bir diz, adamın uyluk kaslarının gerginliği bedeniyle konuşuyordu, hırıltısı, soluması, kadınınkini bastıran ufak çığlıkları, kavrayışı, dürtüklemesi, dik dik bakan yüzü, kadının tenine bastıran postumsu derisi : *Onu hiç tanımıyorum,* burnunun köprüsü ansızın çok önemli, durup durup yüzüne eğiliyor. Kulağında soluk kıl öbekleri, boğazında kabarmış damarlar, hırslı homurdanmalar, üstünde sürünüp durması, soluğunun yorgun öfkesi, elleri, gerilen kırık dizleri, soğuk çamur, yukarıdaki kurşuni gökyüzü; ona olan aşkıyla tepeye santim santim çekiliyor, adamın gümbürtüyle tüm bedenini sarsan, başındaki tüm dişleri yeniden oynatan hızlı tokatlar silsilesi –

VII

BİR KEZ gerçekten şansı dolayısıyla değil; ama şansına sevgilisiyle adsızlığını sağlamlaştırmak için posta kutusu kiraladığı kasabadaki çarşıda karşılaştı (tüm dünyanın kendi üzerindeki ilgisini abartıyordu, kendisine sahip çıkmak için gemilerle Hudson'a gelen meraklı bir arkadaş kalabalığı düşlüyordu). Bir merhabalar alışverişi, gözlerin birbirini hevesle yakalaması, gülümsemeler. Endişe. *Hâlâ seviliyor muyum?* Zina insanı gerginleştiriyor. Tıraş olmadığını gördü, kırıldı. Çorba ve gevrek kutuları, hazır kahve kavanozlarıyla dolu rafların arasında fısıldaştılar, marka adları, kendini belli eden renkleri ve tasarımları o kadar tanıdıktı ki kendini huzursuz hissetti, eski arkadaşlar tarafından ele verilmiş gibi. Kocası birkaç şey almak için kereste deposundaydı, birkaç dakika içinde geri gelirdi, kadının harcayacak zamanı yoktu; ondan uzaklaşırken hevesli sevgilisinden kaçınırcasına, nazikçe ellerini uzattı, o da tıraş-

sız, kırmızı-siyah kareli yün ceketiyle kendisine doğru bir adım attı gülerek. *Neden bu kadar huysuzsun?* Çürüyen, ekşiyen yiyeceklerle tepeleme dolmuş raflar arasında yüzüyle ona doğru atıldı, dudaklarında bir damla tükürüğünü hissetti ve istemsizce, yaladı, damla da dilinin güçlü, ufak kaslarıyla süzüldü boğazının ardına, içindeki gizli kasların anlık atışıyla aşağıya, kan dolaşımına girdiği yere, hem de daha gergin gergin gülüp arkasını dönmeden, Maxwell House marka hazır kahve kavanozuyla sızıntılı süt kutusu için para ödememişken, geriye dönüp bakmaksızın dışarı koşmadan, kereste deposuna, kocasının sert tuğlalarla örülmüş, pırıl pırıl aydınlatılmış küçücük bir işyerinde, kırmızı beyaz kareli yün bir ceket giyinmiş şişman bir adamla konuşarak beklediği yere doğru yürümeden; o ana dek tükürük damlası ufak bir balon gibi kan dolaşımından yükseliyor, küçük, parlak ve durağan, damarlardan hızla sağ karıncığa akmakta – *Seni hiç tanımıyorum* – daha da hızla, daha da hızla atardamarına, ve kalbinin gizli sol yanına, işte burada kendisini birdenbire yakıyor, gururla, yüreğini çarptırıyor –

İstediklerini aldın mı? diye sordu kocası.

VIII

KIŞIN geç vakit. Hava dondurucu. Irmak kıyısında bir araba durmuş, büyük parkın bitiminde – barbekülerle, topraklı kartoplarıyla ızgaraları, piknik masalarındaki insanları düşlemelisiniz, acı acı bağıran transistörlü radyoyu, bir de yanan mangal kömürünü; ama hâlâ çalılığa sürüklenen pazar karikatürlerinin parçalarını bulabilirsiniz.

Dönüyor, adamın kolları arasında kendini eğip büküyor. Sevgilisinin ağzı kendininkine sünger gibi sürünüyor, dudaklar yumuşak görünüyor, ama sertler de ya da belki arkalarındaki genç dişlerin sertliğindendir. Umarsızlık. Savaşım. Didinen solukları. Radyoda WKBT'nin "Pazar Sahnesi" var, seslerin çarpan kargaşası ve yankıları, evet, her şey harika – her şey umarsız – adam çılgın dürtüklemelerine başlıyor, her ikisi de on sekizinde, kadın yeniden aynı durumda yatarken kendini keşfediyor, kendi bedeniyle aynı acı dolu, keskin bükülmeleri canlandırıyor, kendini ona bırakıp daha da yakınlaşmasını sağlarmış gibi, zamanla müziğe uyuyor, sonra da yeniden oturuyorlar, adam sinemadaki biri gibi bir sigara tüttürüyor. Ufak, sabit, huzursuz gülümsemeler. Evlenirler herhalde, öyle görünüyor.

IX

İLKYAZIN başları. Dondurucu soğuk. Arabasının ısıtıcısı çalışmayacağa benzer. *Eyalet polisi sevgilileri kucaklaşmış halde buldu.* Ipıslak, sıcacık, hırsla öpüşüyorlar dudaklarından, bedenlerini giysilerinden sıyırıyorlar, yılan gibi, hırslı ve telaşlı, adamın soluğu tıslama gibi, kadınınkiyse derin, hem boğazının arkasından daha öteden gelmiyor, adam kadının bacaklarını yeniden ön koltuğa

doğru kaldırıyor, kaşındıran plastik koltuk örtüsüne; işte öyle zor bir numara; sonuçta on sekizini çoktan geçtiler.

X

UZUN mavi elbisesiyle bir kadın. Çorapları beyaz pamuklu; ayakkabıları el yapımı. Adam yelekli, elini tutuyor, ırmağın kıyısına inen yolda kayıyorlar. Birbirlerine hevesle dönüp kucaklaşıyorlar Öylesine dostça! Öylesine destekleyici! Çimenlerde diz çöküyorlar, çalılıkta saklanan çocukların duyamayacağı sözler fısıldıyorlar. Sevgililer birbirlerini soyuyorlar. Kadın utangaç ve çabuk, adam ufak, sinirli, utangaç, keyifli hamlelerle gülüp duruyor, çalılıktaki çocuklar da ne olduğunu daha iyi görmek için ayağa kalkmalılar –

XI

ADAMIN yatağında, şafaktan önce, kadın saatler sonra utançla anımsayacağı kirli çarşafı görüyor, adam da üzerinde diz çöktükçe onda bir düzenbazlık olduğunu hissediyor, hayır, evet, ama artık çok geç; bitkin olsa da sırtını ve bacaklarını kavrıyor, daralan boğazı da ufak, ince, soluk, ekşi aşk sesleri çıkarıyor, ama kendisi derisinin kabalığını hissediyor, hayvan derisi gibi, derisinin çatlağı andıran çizgilerini ve göbeğinden aşağıda, kaba zımpara kÓAğıdı gibi, soğuk, küçük, taneli sivilceleri, bir eli koluyla sevgilisinin başına atılıyor saçından yakalayıp başını kendininkinden uzaklaştırmak istermiş gibi, kendisi de çözülen saçlarına dokunuyor – Ah, kalın kahverengi saç yığınları geldi eline! *Seni seviyorum*, diye mırıldanıyor, ama kadın sesindeki çıkışı ve dizemi tanıyor gibi, daha önceden duymuşluğu var, belki bir filmde, şimdi de, böyle telaşla öpüşürlerken, adamın yüz yapısının nasıl çöktüğünü ayrımsamamaya çalışıyor, *Tanrım, yüzünün tümü bir yandan ötekine çekilebilir, buna değinmeli mi?* Hem yine tIraş olmamış. Yatağa gitmeden önce tIraş olabilirdi, bu sabah, şafaktan önce kadının gelebileceğini umarak, böyle düşünerek... Gözkapakları arkaya itilebilir... ve sonra yeniden, yavaşça öne ilerlerler, yavaşça ileri atılırlar, yavaş hareketlerle, gözkapaklarının ileri atılmalarını beklediğin gibi değil.

XII

TANRIM, bedeni ağrıyor. Bir de kaşıntı var, herhalde enfeksiyon. Heyecanlı, renksiz su sıçramalarıyla patlayan, kandaki o küçük köpük herhalde enfeksiyon. Kümeleşen mikropları, tohumları. Giysilerindeki leke.

Evde, beyaz Cape Cod'da üst katta, kendini ondan arındırıyor, hem dıştan hem içten.

Hayır, ondan arındırmıyor kendini, tersine kendini onun için hazırlıyor : bir gece önce duş, buharlı aynada kızaran yüzünden bir bakış, göğsündeki o küçük

çimdik izlerine hüzün, alnının ertesi sabaha ve kocasının yanında asılı kalan uykusuz gecelere varmak ister gibi duran telaşlı, hafif çıkıntılı kemiği. Evliliklerinin on bir yılı boyunca ondan uykusuzluk hastalığı kaptı.

Hayır, kendini hiç kimseye hazırlamıyor. Yalnızca kendine bakarak banyoda dikilmiş duruyor. Banyo perdesindeki çançiçekleriyle küvet. Banyo yaparken perdeyi küvetin *dışına* çıkar, duş alırken de *içine* al, diye açıklamıştı annesi yüz kez. Niçin hep dikkatsizsin? Niye hep düşlere dalıyorsun, sorabilir miyim sana? Hayır, düşlere dalmak değil. Yalnızca aynada küçük, sert göğüslerine, göğsünün umutsuz solgunluğuna bakıyordu, ince kahverengi kılların göbek deliğinin çevresinde bir çember, soluk bir çember çizdiği karnına. On dört yaşında. Yalnızca aynaya bakıyor, banyodan çıkmakta gönülsüz; kendini hiç kimseye hazırlamıyor, yalnızca Woolworth's marka tüylü mavi halının üzerinde dikilmiş duruyor, hiçbir şey düşünmüyor, düşünmekte gönülsüz.

XIII

SEKİZ yaşındayken adam kendini yeniden mutfak masasının başında buluyor, mutfağın ailesinin evindeki mutfak olduğunu gördüğünden şaşkınlıkla bakınıyor, ve ölçüleri de küçülmüş – sekiz yaşından fazla değil! Yağmurlu bir gün ve evdeki sesten (babası tavan arasında) cumartesi olduğu anlaşılıyor. Oyun hamuruyla oynuyor. Elleri arasında hamur yuvarlayarak tam dört yılan yaptı; şimdiyse yılanları bükerek çember yapıyor, başları kuyruklarda eziliyor, sonra tencereler yapıyor, ama bir hata var gibi – fazlasıyla küçükler. Saat ocağın üstünde *vızıldıyor : sarı* kapaklı General Electrics saati. Mutfakta yalnız. Babası tavan arasında bir şey kesiyor, annesi de herhalde alışverişte dir. Tüm hamuru yeniden yoğurup bir sütun yapıyor, yaklaşık yirmi santim boyunda, sütunu bir beden haline getiriyor. Kalemle gözlerin yerinde çukurlar açıyor ve gülümseyen bir ağız kondurup ufak bir burun çıkarıyor, göğsünde iki göğüs çıkarıyor, göğüsleri çok büyük ve sivri yapıyor, bacaklarının arasına da bir delik açıyor. Birkaç dakika boyunca yaptığına bakıyor. Babasının tavan arasında olduğunun, saatin vızıldadığının, dışardaki yağmurun farkında, ve birdenbire içinde, bağırsaklarında ham, hastalıklı bir duygu beliriyor, ve korkuyla olduğu yere mıhlanıyor... Ufak bir hamur parçası alıp küçük, solucanımsı bir şey yapıyor, elindekini bedene doğru bastırmaya çalışıyor, bacakların arasına. Elindeki düşüyor. Terleyerek aynı yere yeniden satırıyor ve yapıştırmayı başarıyor. Ufak, tırtıl boyunda bir şey ama mantıklı. Bu şeye bakıyor ve telaşı ağır ağır azalıyor. Günün geri kalanında kendini pek iyi hissetmez artık.

XIV

Kadının üzerine çömüyor, kadın onun dar, kısık gözlerini, sert, koyu irisini, ağzının gerginliğini ayırmsıyor, adam da kendisini ondan saklarmışcasına yüzünü onun koluna ve boğazına gömüyor, oh, kadın onu seviyor, oh, kadın onun için ölebilir, ondan başkası için değil. Karınları yanarak sürünüp bükülüyor, kadın kendisini adamın kollarıyla sarılmış hissediyor, kendi bedeninin küçüklüğüne şaşıyor, ne kadar da güzel küçük olmak, bir erkeğin güçlü kollarıyla sarınmak, her ikisinin de başka bir yerde sevişebileceklerini, çiftlik evinin duvarları ırmağın kıyısını göstermek için kendilerine doğru yıkılabilir, güneşin altında ya da arabada, çevrelerinde boş boş buhar saçan Dixie bardaklarıyla büyük devlet parkının bitiminde sevişirlerken, bir de çimenlerde küçük beyaz plastik kaşıklar...

Birdenbire yorgun düşmüş, elleri, kendilerinde bir düşünce uyanmışçasına adamın sırtını okşamayı bırakıyor, kadın kendisine onu yeniden okşamasını buyürüyor, ama parmaklarının dikkati dağılmış gibi, mafsal iltihabına yakalanmışçasına gergin, *yanlış olan ne*? Boğazının ardında öksürecekmiş gibi bir gıdıklanma duygusu uyanıyor, ama öksürmek yerine *Seni Seviyorum*, diye fısıldıyor istemsizce ve soğuk ırmağın akıntısına karşı, çevrelerinde hüzünlü, şaşkın ördeklerle, kazlarla didinip duruyorlar; kurşuni gökyüzü ve kurşuni su kendilerine bu eylemin sonuçta yararsız olduğunu kanıtlamaya yeterli, ama kim durdurabilir ki? Çimenlerde birkaç metre ötede kadının geniş ağızlı hasır şapkası var, kasabada geçirilen pazarlar için bir şapka, adam da yeleğini çıkarmak için bile zaman bulamamış, sakalları kadının yumuşak tenini çizmekte; ama *Seni incitiyor muyum?* diye sorduğunda hemen *Hayır, hayır, beni hiç incitmezsin,* diye yanıtlıyor kadın. Biri onlara sesleniyor. Alaycı bir bağırtı. Bir çığlık. Birlikte donuyorlar, doğru duyup duymadıklarını düşünerek – neydi o? Biri bağırıyor. Kendi sanrılarından değil, ırmaktaki kazların çığlığı değil, hayır, biri gerçekten kendilerine bağırmakta – yoksa kocası onu buraya dek izledi mi? – ama hayır, onları tanıyan bir yabancı bu. Üzerlerine eğiliyor ve ayrılıyorlar, şaşkın ve utanmış, kendilerine yabancı düşmüşken birlikte öylesine uyumsuzlar. Parlayan ışıklar gözlerini kamaştırıyor. Yabancı alay edercesine bakıyor kendilerine. Çömüyor, daha deneyimli bir sevgili,

Joyce Carol Oates (1938) Amerikalı romancı, kısa öykü yazarı, şair ve eleştirmen. Günümüz Amerikan yazınının en üretken ve en çarpıcı yazarlarından. Romanlarında ve öykülerinde gerçekçi Amerikan yazın geleneğiyle gotik kurmacayı birleştirir. Öykülerinde, yaşamlarında dizginleri ele alma istekleri sonunda kendilerini tüketen, yıkan kişilikleri konu edinir. Tecavüz, ensest, çocuk istismarı, intihar ve dayak konularını yazılarında sıkça işler. Feminist söylemiyle de dikkat çeker. Öykülerinin ana izleği egemenlik ve bastırma, disiplin ve cezalandırmadır. Cinsel kimliğe ve kadın bedeni imgesine göndermelere de yer verir. Anlatımında deneysel postmodern yöntemler, söz oyunları ve parodilere rastlanmaz. Öykü kitapları : *By The North Gate* (1963); *The Wheel of Love* (1970); *The Goddess and Other Women* (1974); *The Seduction and Other Stories* (1975); *Last Days* (1984); *Raven's Wing* (1987). *Them* (1969) adlı romanıyla Ulusal Kitap Ödülü'nü kazandı.

kolları, bacakları, dizin doğru kırılma biçimini düzenleyip duruyor; deneyimli elinin avucuyla adamın başını yere indiriyor, birkaç santim daha aşağıya, evet, öyle kal; kadının saçını, başının çevresinde yelpaze gibi savuruyor, kestane renkli donuk bir yelpaze, yeni yıkanmış, başparmağıyla da boyalı alnındaki lekeleri siliyor – bir damla tükürük ya küçük bir yaprak ya da sevgilisinin didinen yüzünden akan ter – evet, tamam, tut şunu – şimdi arkasını dönüyor ve ışıkların pırıltısı yeniden kendilerini sarıyor. Işıkların ardında bir kalabalık var, aslında insan kalabalıkları, bir dinleyici kitlesi, birbirlerini itip kakan ve parmak ucunda duran, birbirlerini dirsekleyen, homurdanıp sabırsızlanan. *Şu kamerayı yakına getirin! Yakına!* Kadının uyluklarında kaşınan, çiğ, kırmızı et, nem ve saç öbeği, nemden öylesine umutsuz, değişmez bir ayrıntı; kameranın kendisi yorgunluktan hantallaşırken yakın çekimle fazla uğraşıyor, hızla ve heyecanla geri çekilme akılcılığından yoksun. Başının çevresinde yelpaze haline gelmiş saçıyla kadın, makyajının yeniden dağılıp dağılmadığını merak ediyor, ya da yapışkanlık duygusunun pörsümüş derisi olup olmadığını. Bir gün, biliyor, derisi pörsüyüp kafatasından ayrılacak. Nasıl da yorgun! Esnememeli. Böyle yapmamalı. Esnemesini yutmamalı bile, çünkü boğazındaki sinirler hareket eder, sevgilisi de bunu ayrımsayıp incinir. Ya da kızar. Sakalları yüzüne sürünüyor, ağzına, burnuna. Sakallarından nefret ediyor. Erkeklerin yüzünde, sürekli, kendilerini dışarı iten kılların çıkması hasta eder insanı... Kendi dudaklarının üzerinde incecik kıl parçaları var! *İşte evlilik. Kalıcı evlilik*, diye düşünüyor. Adam da kendisine fısıldadığında – *Seni incitiyor muyum?* onu gerçekten sevdiğini anladıkça acısı azalıyor, kendisini incitse bile, sürekli ve kalıcı olarak, her zaman hayır diye fısıldardı, duygusuz ve yüzüne gülümseyerek, bedenleri şimdi yoldaş gibi, dost gibi kucaklaşma sırasında, ağızları yalnızca dişleri kalmışçasına gergin – et çoktan çürümüş gibi – kadın da fısıldıyor : *hayır, beni incitmiyorsun, hayır, beni hiç incitmedin.*

İngilizceden Çeviren : Sinem Yazıcıoğlu

ANGELA CARTER

Öpücük

ASYA'nın merkezinde kışlar insanın iliğine işleyecek kadar soğukken, terletici ve pis kokulu yazlar, kolera, dizanteri ve sivrisinekleri yanlarında getirir. Ama nisanda hava, iç ürpertici bir kadın kalçasının dokunuşu gibi okşar ve çiçeklenen ağaçların kokusu şehrin, gırtlağınızı yakan lağım kokusunu bastırır.

Her şehrin kendine ait bir mantığı vardır. Bir çocuğun boyama kutusundaki renkli kalemlerle toprak rengine, beyaza, soluk bir koyu turuncuya boyanmış, dümdüz, geometrik şekillerle çizilmiş bir şehir düşleyin. Beyazımsı, pembemsi topraktan yükseliyormuş gibi görünen evlerin alçak, sarı taraçaları, sanki inşa edilmiş gibi değil de kendiliğinden topraktan bitivermiş gibi duruyor. Belli belirsiz kumlu bir toz var her şeyin üzerinde, pastel boyanın parmaklarınızda bıraktığı toz gibi.

Bu ağartılmış solgunluğa karşın, eski türbeleri kaplayan seramik çinilerinin sedef gibi parlayan kabukları gözünüzü alıyor. İslam'ın çarpıcı mavisi, ona baktığınızda kendini yeşile dönüştürür. Ya lacivert taşı ya da veridyan şişik bir kubbenin altında; Timurlenk'in kemikleri, Asya'nın kamçısı, yeşim taşından bir tabutta yatar. Gerçekten efsanevi bir şehri, Semerkant'ı ziyaret ediyoruz.

Devrim, Özbek köylü kadınlarına ipek elbiseler vaad etti ve en azından bu sözden caymadı. Parlak renkte kalın çizgileri olan bir ilizyon gibi gözlerinizi kamaştıran, pembe-sarı, kırmızı-beyaz, siyah-beyaz, kırmızı, yeşil-beyaz, incecik saten tunikler giyiyorlar ve kendilerini kırmızı camlardan yapılmış, bir dolu mücevher ile süslüyorlar.

Her zaman asık suratlı görünüyorlar, çünkü alınlarının ortasına, kaşlarını yüzlerinin bir tarafından öbür tarafına aralıksız uzatan, dümdüz, siyah, kalın bir çizgi çekiyorlar. Gözlerini kömürle çerçeveliyorlar. Şaşırtıcı görünüyorlar. Uzun saçlarını iki ya da üç düzine kıvrılmış saç örgüsü ile topluyorlar. Küçük kızlar metal teller ve boncuklarla işlenmiş, minik, kadife takkeler takıyorlar. Daha yaşlı kadınlar kafalarını çiçek baskılı, yünlü kumaştan bir çift eşarpla örtüyorlar; bunlardan biri alnı sıkıca örtüyor, öbürü ise onun üstüne takılıp serbestçe omuzlarına düşüyor. Altmış yıldır hiç kimse peçe takmıyor.

Bile bile, sanki düşsel bir şehirde yaşamıyorlarmış gibi yürüyorlar. Bilmiyorlar ki kendileri ve onların türbanlı, koyun derisi ceketli, bot giyen erkek milleti yabancı gözler için tek boynuzlu atlar kadar sıradışı yaratıklar. Bütün o parıltılı ve masum egzotizmleri içinde, tarihe tam anlamıyla bir tezat oluşturarak varlıklarını sürdürüyorlar. Benim onlar hakkında ne bildiğimi bilmiyorlar. Bütün dünyanın bu şehir olmadığını bilmiorlar. Dünya ile ilgili tek bildikleri şey su yollarında

irislerin yetiştiği ve bir yanılsama kadar güzel olan bu şehir. Çay evinde yeşil bir papağan, hasır kafesinin çubuklarını didikliyor.

Pazarın keskin ve taze bir kokusu var. Siyah-çizgi kaşlı bir kız bir bardakla turpların üstüne su serpiyor. Yılın bu zamanında, kış boyunca talaşlar arasında saklanmış ve şimdi içinin ne kadar sulu tanelerle dolu olduğunu göstermek için, ortadan ikiye yarılmış, tezgâhta duran birkaç değerli, buruşuk nardan başka yalnızca geçen yılın kurutulmuş meyvelerini, kayısıları, şeftalileri ve kuru üzümlerini satın alabilirsiniz. Semerkant'ın yöreye özel, tuzlanmış kayısı çekirdekleridir ve hepsinden, hatta şamfıstığından bile lezzetlidir.

Yaşlı bir kadın, yılan yastığı nilüferleri satıyor. Lalelerin kan kırmızı çiçeklendiği ve tatlı dilli kumrulların kayalara yuva yaptığı dağlardan bu sabah gelmiş. Bu yaşlı kadın öğle yemeği için, bir kâse yayık ayranına ekmeğini bastırıyor ve yavaş yavaş yiyor. Nilüferleri sattığında, onların yetiştiği yere geri dönecek.

Sanki bu zamanda yaşamıyormuş gibi. Ya da sanki Şehrazat'ın son şafağın geldiğini algılamasını, son öykünün de sonuçlanmasını, sessizliğe gömülmesini beklermiş gibi. Sonra, nilüfer satıcısı ortadan kaybolabilir.

Bir keçi, Timurlenk'in güzel karısı tarafından yaptırılmış caminin yıkıntıları arasındaki yabani yaseminleri yiyor.

Timurlenk'in karısı, bu camiyi Timurlenk uzaklarda savaştayken, ona sürpriz olsun diye yaptırmaya başlamış. Dönüşünün çok yakın olduğunu duyduğunda, son kemerin yapımı henüz tamamlanmamışmış. Hemen mimara koşup, acele etmesi için yalvarmış ama mimar işi ancak kendisine bir öpücük verirse zamanında tamamlayacağını söylemiş. Bir öpücük, tek bir öpücük.

Timurlenk'in karısı sadece çok güzel değil, çok da erdemli ve akıllıymış. Pazar yerine gidip bir sepet yumurta almış, hepsini katılaşana kadar pişirmiş ve bunları bir düzine farklı renge boyamış. Mimarı saraya çağırtmış, ona sepeti gösterip, istediği bir yumurtayı seçip yemesini söylemiş. Mimar kırmızı bir yumurta almış.

Tadının nasıl olduğunu sormuş. Yumurta gibi demiş mimar. Başka bir tane ye demiş.

Yeşil bir yumurta almış.

Bunun tadı nasıl? Kırmızı yumurta gibi. Tekrar dene.

Mor bir yumurta yemiş.

Taze oldukları sürece her yumurta birbiriyle aynı tattadır demiş mimar.

İşte! Demiş Şehrazat. Bu yumurtaların her biri diğerinden farklı görünüyor, ama hepsinin tadı aynı. Yani hizmetçilerimden canını istediği birini öpebilirsin, ama benden vazgeçmelisin.

Pekâlâ, demiş mimar. Ama kısa bir süre sonra, bu sefer elinde üzerinde içlerinin su ile dolu olduğunu düşüneceğiniz üç tane kâse olan bir tepsi ile geri dönmüş.

Bu kâselerin her birinden biraz iç, demiş.

Şehrazat birinci kâseden bir yudum içmiş. Sonra da ikinciden. Ama üçüncüden kocaman bir yudum içer içmez öksürmeye başlamış ve hemen ağzındakini tükürmüş. Çünkü üçüncü kâsede su değil votka varmış.

Votka ve su aynı görünseler de, ikisinin de tatları oldukça farklıdır demiş mimar. Ve bu, aşkta da böyledir.

Böylece Timurlenk'in karısı mimarı dudaklarından öpmüş. Mimar camiye geri dönüp, kemerin yapımını tamamlamış. Aynı gün muzaffer Timurlenk, ordusu, sancakları ve tutsak krallarla dolu kafesleriyle birlikte Semerkant'a girmiş. Ancak Timurlenk karısını görmeye gittiğinde, karısı ona yüz çevirmiş. Çünkü hiç bir kadın votkanın tadını aldıktan sonra hareme dönemezmiş. Timurlenk onu, mimarı öptüğünü söyleyene kadar kamçılamış ve cellatlarını derhal camiye yollamış.

Cellatlar mimarın en yukardaki kemerin üzerinde durduğunu görmüşler, ve bıçaklarını çekip merdivenlerden çıkmaya başlamışlar. Ama onların geldiğini duyunca mimar kanatlanmış ve Fars'a uçmuş.

Bu basit, geometrik şekiller ve bir çocuğun boya kutusundaki kendinden emin renklerle dolu bir hikâyedir. Bu hikâyedeki Timurlenk'in karısı, daha soraları, alnına bir uçtan bir uca siyah bir çizgi çekecek ve saçlarını diğer Özbek kadınları gibi düzinelerce minik örgü ile örecektir. Pazardan kocasının akşam yemeği için, kırmızı ve beyaz turplar alacaktır. Belki de ondan kaçtıktan sonra, yaşamını pazarda sürdürecektir. Belki de orada nilüferler satacaktır. ❁

İngilizceden çeviren : Doğa Erhan

Angela Carter (1940) Sussex, Eastbourne'da doğdu; İngiliz kısa öykü, roman, deneme yazarı, eleştirmen ve gazeteci. Kurmaca yapıtlarında günlük yaşamın sıradan, alışılmış öğeleriyle gizemli, düşsel, masalsı, gerçeküstü ortamların ustaca bir araya getirildiği bir dünya sunulur okura. "Büyülü gerçekçilik" akımını benimseyen İngiliz yazarları arasında anılır.

ELLEN GILCHRIST

Japonya'ya Karşı Zafer

ÜÇÜNCÜ sınıftayken sincap ısırığı yüzünden göbeğinden on dört tane iğne vurulması gereken bir çocuk tanırdım. Her gün saat ikide onu almaya gelirlerdi. Odada bir patırdı kopardı. Bay Harmon ve annesinin arasında odadan çıkarken hepimiz sıramızdan aşağıya bakardık. Bay Harmon okul müdürüydü. İşte Billy Monday'ın felaketi bu kadar önemliydi.

Bay Harmon, Billy'nin kriz geçirmesi olasılığına karşı Billy'e eşlik ediyordu. Her gün nöbet geçirir mi diye bekledik, ama hiçbir zaman geçirmedi. O sadece kitaplarını kaldırır, kafasını göğüslerine doğru eğer, Bay Harmon ve annesinin ona aralarında bir kayık gibi yön göstermesiyle odadan çıkardı.

"Sen onlarla o şekilde gider miydin?" diye sordum, Letitia'ya paydosta. Letitia benim en yakın arkadaşımdı. Genelde paydosta kızların erkekleri kovaladığı kovalambaç oynardık ya da birbirimizi salıncakta sallardık ya da maymun çubuklarından Joe Frank ve Bobby Saxacon donlarımızı görsün diye sarkardık. Ama Billy'nin iğneleri paydostaki eğlencemizi bile alıp götürmüştü. Şimdi bunun yerine yangın çıkışının etrafında oturup kuduz hakkında konuşuyorduk.

"Onu neden ilk önce uyutmuyorlar?" diye sordu Letitia. "Beni uyutmaları için ısrar ederdim.

"Uyutamazlar ki," dedim. Ameliyat etmedikçe uyutamazlar.

"Benim babam yapabilir," dedi. "Babam hastanenin sahibi. Beni uyutmalarını sağlayabilir." Letitia her zaman böyle şeyler söylüyordu, ama yine de en yakın arkadaşım olmasına izin veriyordum.

"Bana o iğneleri vuramazlardı," dedim. "Florida'ya kaçar plaj temizleyicisi olurdum."

"O zaman kuduz olurdun," dedi Letitia. Ağzından köpükler fışkırırdı.

"Şansımı denerdim. Hep kuduz olacaksın diye bir şey yok." Birbirimize yaklaştık ve durumun korkunçluğunu daha iyi algılayabildik. Son zamanlarda Livingstonların buldoglarıyla çok yakın temaslarım olmuştu.

"O bir ev hayvanıydı," dedi Letitia. "Billy'nin erkek kardeşi onu ev hayvanı olarak besliyordu."

Öğle paydosuydu. Billy Monday salıncakların yanında bir bankta oturuyordu. Yalnızca oturuyordu. Hiç kimseyle konuşmadan. Saat ikiyi bekleyen, ısırılıncaya kadar kimsenin ilgi göstermediği küçük silik bir erkek çocuğu. Hiç kimseyle konuşmazdı. Güçlükle okuyabiliyordu Bayan Jansma okumasını istediğinde

başı boynunun kenarına doğru düşerdi. Sonra öğretmenin de kelimelerin yarısını söylemesiyle birkaç cümle okurdu. Hiç kimse onu kuduz faciasının kahramanı olarak göremiyordu. O daha çok kuyuya düşecek ya da yüzme havuzunda boğulacak bir tipti.

On dört gün on dört iğne. Bu olay olduğunda sonbahardı ve tüm gün boyunca okul pencereleri açık bırakılırdı. Billy'nin gittiği her öğlen küçük balmumu kartonlarımızdan süt içerdik ve Bayan Jansma bize İngiltere'de geceleri bazı çocukları değişik yerlere götüren yatakları anlatan harika bir kitaptan bölümler okurdu. Biz orada çubuk krakerleri yerken ve hikâyeler dinlerken Billy, Doktor Finley'in odasında masaya kapanmış, iğnesini bekliyor olurdu.

"Bunu düşünmeye katlanamıyorum," dedi Letitia. "Beni o kadar hasta ediyor ki kusabilirim."

"Ben şimdi oraya gidiyorum ve onunla konuşuyorum," dedim. Gazete için onunla söyleşeceğim. Üçüncü sınıfta Horace Mann gazetesinde yazıları çıkar tek üçüncü sınıf öğrencisi bendim. Birinci Dünya Savaşı'nda Bay Harmon'un bombardımandan dolayı sinirlerinin nasıl bozulduğu konusunda bir öyküyle başlamıştım. Şimdi onun gibi etki yapacak başka bir öykünün arayışı içindeydim.

Kalktım, eteğimi düzelttim ve Billy'nin oturduğu banka doğru yürüyerek küçük bir şişe tarçınlı kürdan uzattım. "Bir tane ister misin?" diye sordum. "Hadi al. Öğretmenimiz bir şey demez." Horace Mann'a tarçınlı kürdan getirmek kurallara aykırıydı. Birileri kürdanı yutar diye çok korkuyorlardı.

"İstemiyorum," dedi. "İhtiyacım yok."

"Hadi al," dedim. "Gerçekten çok iyiler. Bütün hafta ıslak kaldılar."

"Almak istemiyorum dedi."

"Seni salıncakta sallamamı ister misin?"

"Bilmiyorum," dedi. "Sanmıyorum."

"Benim erkek kardeşimin sincabı olsaydı onu öldürürdüm," dedim. "Onun kafasını koparırdım."

"Kayboldu," dedi. "Kaçtı."

"O iğneleri vurulmak nasıl bir şey?" dedim. "Çok acıyor mu?"

"Bilmiyorum," dedi. "Bakmıyorum ki." Kafası göğsüne doğru kaymaya başlıyordu. O bir top gibi yuvarlanıyordu.

"Ben insanları ipnotize etmeyi biliyorum," dedim. "Hiçbir şey hissetmemen için seni ipnotize etmemi ister misin?

"Bilmiyorum," dedi. Bacaklarını banka doğru uzatmıştı. Şimdi çenesi göğsünden doğru öyle kaymıştı ki onu zar zor duyabiliyordum. Bir yanım onu iteklemek ve acaba yuvarlanır mı diye bakmak istiyordu. Bunun yerine onun omzuna dokundum. Gömleğinin içinden küçük kemiklerini hissedebiliyordum. Onun silik, paslı kokusunu duyabiliyordum. Kafası dizlerinden aşağıya kadar indi. Omzunun üstünden Bayan Jansma'nın bizim tarafa dönmüş olduğunu gördüm.

"Rhoda," diye seslendi. "Sınıfa girmeden önce tahtaları silmeni isteyecektim. Cici bir kız gibi bunu benim için yapar mısın?"

"Ben onunla konuşmaktan başka bir şey yapmıyordum ki," dedim. Öğretmen şimdi yanımıza gelmişti ve onu geniş yenine çekmişti. Billy keçi gibi garip sesler çıkararak ağlamaya başlamıştı.

"Tanrım, Billy'yi neşelendirmeye çalışman gerçekten çok inceydi. Şimdi tahtaları silmeye gidiyorsun değil mi?"

İçeri girdim, tahtaları temizledim ve silgileri pencerenin dışında birbirine vurarak tebeşir tozunun kiremitlere yerleşmesini izledim. Aşağıda Bayan Jansma'nın Billy'ye hâlâ yapışmış olduğunu gördüm. Billy öğretmene bir örümcek gibi yapışmıştı ama öyle görünüyordu ki ağlamayı bırakmıştı.

O öğlen P. T. A.dan bir bayan kâğıt toplama kampanyası ile ilgili konuşmak için geldi. "Bir kere daha," diyordu, "o Hansları sildik süpürdük. Şimdi yalnızca Japonlar kaldı. Kim yardım ediyor?" diye bağırdı.

"Ben," diye geri bağırdım. Ayağa kalkan ilk kişi ben olmuştum.

"Eş olarak kimi istiyorsun?" diye sordu.

"Billy Monday," dedim onu işaret ederek. Bana sanki ona İngiliz kanalında yüzmeyi teklif etmişim gibi baktı, sonra sıraya doğru başını eğdi.

"Tamam," dedi Bayan Jansma. Rhoda Manning ve Billy Monday. Birinci takım. Başka kimler var?"

"Bobby ve ben," diye Joe Frank atıldı. O havanın yaz gibi sıcak olmasına rağmen ayıcıklı şapkasını takıyordu. Onu nasıl da seviyordum. Biz çarşı bölgesini istiyoruz," diye bağırdı. Dirkson Caddesinden nehre kadar olan bölgeyi istiyo-

ruz.

"Tamamdır," dedi Bayan Jansma. Joe Ellen Scaggs bütün bunları tahtaya yazıyordu. Billy'nin annesi ve Bay Harmon onu almaya gelinceye kadar kâğıt toplama kampanyasıyla ilgili her şey ayarlanmıştı.

"Yarın görüşürüz," diye seslendim Billy'e odadan çıkarken. "Unutma. Geç kalma."

O öğlen eve gittiğimde anneme Billy'nin ortağım olması için gönüllü olduğumu söyledim. Benimle öyle gurur duymuştu ki, perhizde olmam gerekmesine rağman bana kurabiye yaptı. Kurabiyeleri ve yastığı alıp kitap okumak için ağaç evime tırmandım. Her geçen gün anneme benzemeye başlıyordum. Benim annem bir azizdi. Annem işsizleri besler, hasta olsa bile dinsel törenlerde org çalar, erzak karnelerini ihtiyacı olanlara verirdi. Tüm savaş boyunca sadece bir çift yeni pabucu olmuştu.

Her geçen gün anneme benzemeye başlıyordum. Gazete toplama kampanyası için üçüncü sınıftan Billy Monday'i seçmek isteyebilecek tek kişi bendim. O büyük bir olasılıkla bir deste kâğıdı bile kaldıramazdı. Yine büyük bir olasılıkla yük arabasını çekmeye bile yardım edemezdi.

İddiaya varım ki, bu annemin en mutlu günü, diye düşünüyordum. Ağaç evimde uzanmış onu izliyordum. O arka basamaklarda oturmuş, ayağına ince çoraplarını giyiyordu. O Episcopal papazını çaya bekliyordu. Babişim yurtdışında olduğundan beri, epey bir sıklıkla bize geliyordu. Bu tam anneme göreydi. Bir papazın en iyi arkadaşı olmak.

Daha sonra annemin papaza, "Hasta bir çocuğu kâğıt toplama kampanyası için seçti," dediğini duydum. "Sanırım kilo vermesine epey bir yardımı olur. Sorunun o olduğunu görmen büyük bir akıllılıktı."

"Senin için yapmayacağım hiçbir şey yok, Ariena," dedi papaz. "Sen sadece ne olduğunu söyle, ben gelip yapayım."

Birkaç tane daha kurabiye aldım ve kitabı tamamlamak için ağaçeve çıktım. Her türlü kitabı okuyabiliyordum. Ayın-kitabı kulüp kitaplarını okuyabiliyordum. Şu anda okuduğumun adı *Kekler ve Biralar*'dı. Pek sürükleyici değildi.

Kitabın sayfalarını çevirerek, iyi bölümlere bakıyordum. Sırtımı ağaca yaslayarak doğruldum. Evin içinde annem benimle övünüyordu. Başımın üstünde altın renkli güneş, mavi gökyüzünden aşağı vurdu. Bütün çevrede gümüş akçaağacının yaprakları esintiyle kıpırdadı. Kitabıma geri döndüm. Annem kollarını boynuma dolayarak dudaklarını benimkilere bastırdı. Öfkemi unutmuştum. Sadece onun güzelliğini ve insanı saran iyiliğini düşündüm.

"Biliyorsun, beni olduğum gibi kabul etmelisin," diye fısıldadı annem.

"Tamam," dedim.

Cumartesi kâğıt toplamak için iyi bir gün olmayacaktı. Gökyüzü gri ve bulutluydu. Horace Mann'ın oyun sahasında yük arabalarımızla sıralanıncaya kadar yağmur hafifçe çiseliyordu.

"Bizim evlatlarımız yağmurda ve karda, gökyüzü ne gönderirse göndersin savaşıyorlar," diyordu Bay Harmon. Eski bir beyzbol gömleği ve şapkası giymiş, oturakların üstünde dikiliyordu. Onu gri takım elbisesi dışında hiçbir giysiyle görmemiştim. Şapkasıyla şimdiye kadar olduğundan daha savaş bunalımlı görü-

nüyordu.

"Onlar orada çalışıyorlar. Bizler burada çalışıyoruz." Almanlar yenildi. Şimdi yalnızca çekik Japonlar kaldı. Gentilly hırdavatçısında çadır bezleri var, kâğıtların üstünü kapamak için birer tane alın. Her şey yolunda. Her seferinde birer sınıf. Ve unutmayın, Winchester Hanım'ın üçüncü sınıfı seksen sekiz kiloyla önde. Bu yüzden onları geçmeniz için epey bir işiniz var. Şimdi herkes yerlerine dağılsın. Rahat, hazır ol, başla. Herkes beraber çalışsın..."

Billy ve ben yola koyulduk. Ben arabayı çekiyordum, o da yanımda yürüyordu. Onunla söyleşi yapmadan evvel biraz beklemeye niyetlenmiştim, ama dayanamayıp hemen konuyu girdim.

"Vurulman için gitmen gerekecek mi?"

"Neyi vurulmam için?"

"Biliyorsun işte. İğneni."

"Bu sabah vuruldum zaten."

"Nerene vuruyorlar?

"Bilmiyorum," dedi. "Bakmıyorum ki."

"İyi de, hissedebiliyorsun, değil mi?" dedim. "Göbeğine filan mı vuruyorlar?"

"Ondan daha ağır," dedi.

"Ne kadar sürüyor? Yani iğneyi vurulman?"

"Bilmiyorum," dedi. "Bitinceye kadar."

"İyi de en azından kuduz olmayacaksın. En azından ağzından köpükler fışkırmayacak. Sanırım bu konuda mutlusundur." Bir evin önünde durdum ve yoldan kapıya doğru baktım. Bizim bölgemizin başladığı Sycamore'un sonuna kadar gelmiştik.

"Onlara sen mi soracaksın?" dedi.

"Elbette," dedim. "Benimle kapıya kadar gelmek ister misin?"

"Ben bekleyeceğim," dedi. "Ben sadece bekleyeceğim."

İkinci bloğa kadar arabamızı doldurmuştuk. O yükü okula götürdük ve tekrar işimize koyulduk. İkinci gidişimizde bir çatı katından iple bağlanmış tomarlarca *Kansas City Star* topladık.

Bütün hepsini taşımamız bir öğleden sonramızı aldı. Bayan Jansma kâğıt toplamada benim ve Billy kadar şanslısını görmediğini söyledi. Tüm sınıf olarak iyi bir günümüzdeydik. Öyle görünüyordu ki herkesi, hatta altıncı sınıfı bile geçebilirdik.

"Bir kere daha çıkalım," dedi, Bayan Jansma. "Hava kararmadan bir daha gidelim bakalım. Gözden kaçırdığınız tüm evlere bir kez daha baktığınızdan emin olun."

Billy ve Sycamore'a tekrar indik. Hava kararıyordu. Ben Brownie Scout kazağımı belimden çözdüm ve giydim, kollarını bileklerimden aşağıya çektim. "Köşedeki o tuğla evi bir deneyelim," dedim. "Şimdiye kadar eve gelmiş olabilirler." Yüksek çimen bir sahaya kurulmuş eski bir evdi. Yaşlı insanların yaşadığı bir eve benziyordu. Ben bir şeyleri biriktirenlerin yaşlı insanlar olduğunu fark etmiştim. "Hadi," dedim. "Benimle kapıya gel. Kendi başıma yapmaktan bıktım."

Arkamdan geldi ve beraber kapıya kadar yürüyüp zili çaldık. Adımları duymama ve birinin pencereden geçtiğini görmeme rağmen hiç kimse uzun bir süre kapıyı açmadı. Zili tekrar çaldım.

Kapıya bir adam geldi. Babamın yaşlarında ince bir adam.

"Horace Mann Okulu için kâğıt topluyoruz," dedim. "Savaş yararına."

"Alabileceğimiz kâğıdınız var mı?" dedi Billy. İlk defa benim dışımda birisiyle konuşuyordu. "Savaş için," diye ekledi.

"Eğer aşağıya inip toplamak isterseniz, bodrum katında bir şeyler var," dedi adam. Antrede bir ışığı yaktı ve biz ona, başka bir kata dolambaçlı merdivenlerle inen yüksek tavanlı antrede eşlik ettik. Anneannemin Clarksville'de bulunan evi gibi küflü kokuyordu. Billy tam yanıma sokulmuş; kendini huzursuz hissediyordu. Adamı mutfaktan bodrumun merdivenlerine kadar izledik.

"Burada bulduğunuz her şeyi alabilirsiniz," dedi. "O köşede kâğıtlar ve dergiler var. Taşıyabileceğiniz her şeyi alın."

Kocaman bir dergi tomarı vardı. Dergiler bulabildiğimiz en iyi şeylerdi. Tartıda gazetelerin üç katı kadar çekiyorlardı.

"Hadi," dedim Billy'ye. Yük arabasını dolduralım. Bu bizi kesin listenin başına yerleştirecek. Bir tomar alıp yukarı taşıdım. Bir seferde taşıyabildiğimin en fazlasını taşıyarak birkaç sefer yaptım. Üçüncü gidişte Billy beni merdivenlerin ayağında karşıladı. "Rhoda," dedi. "Buraya gel. Şuna bir bak."

Beni bodruun köşesinde eski bir masaya götürdü. Bu, kenarlarına üzümler oyulmuş ve aslan ayağına benzer ayakları olan eski bir masaydı. Dergilerden birini masaya koydu ve açtı. Bu benden küçük olan bir kız çocuğunun çıplak bir resmiydi. Sayfayı çevirdi. İki çıplak erkek çocuğu ayaklarını dolamış, duruyorlardı. Sayfaları çevirmeye devam etti. Hepsi aynıydı. Her sayfada çıplak çocuklar. Ben daha önce hiç çıplak erkek çocuğu görmemiştim. İyi kötü bir fotoğraf bile. Billy bana doğru baktı. Başka bir sayfa çevirdi. Beş çıplak kız çocuğu beraber bir çeşmenin etrafına kümelenmişlerdi.

"Buradan çıkalım," dedim. "Hadi gel. Ben buradan gidiyorum." Billy tam arkamdaydı; ben merdivenlere doğru yöneldim. Bodrum kapısını bile kapatmadık. Bir teşekkür etmek için bile durmadık.

Topladığımız dergiler tomarlar halindeydi. Koşmaktan nefes nefese kalmış bir şekilde evin bir blok ötesinde bir köşede durduk. "Başka var mı bir bakalım," dedim. Bir tomarı yırtıp açtık. İlk derginin her sayfasında çıplak yetişkin resimleri vardı.

"Ne yapacağız?" diye sordu.

"Onları atacağız," dedim ve dergileri Hancock'ların boş arazilerinin yanındaki çalılıklara atmaya başladım. Dergileri çalılıklara ve Mills nehrine inen hendeğe attık. Son kalanları bir su arığına attık ve arabamızı alıp oradan uzaklaştık. Sycamore ve Wesley'in köşesindeki ikimiz de kendi yolumuza yöneldik.

"En azından yarın iğneni vurdururken düşüneceğin bir şeyler oldu," dedim.

"Sanırım öyle," dedi. "Buraya bak, Billy. Hiç kimseye o dergilerden söz etmeni istemiyorum. Anladın mı?"

"Anlatmam." Kafası yine aşağıya doğru iniyordu.

"Ciddiyim, Bill."

Kafasını kaldırdı ve yüzüme düşündüğü bir şeyi hatırlamış gibi baktı.

"Anlatmam," dedi. "Gerçekten gazetede benim hakkımda yazacak mısın?"

"Elbette," dedim. "Yazacağımı söylemiştim, değil mi? Bu akşam yazacağım."

Eve doğru yürüdüm. İzcilerin yürüyüş için buluştukları yerin köşesinden geçtim. İskambil kâğıtları karıştırıcısı ile Japon hayranıyla karşılaştığım dar yoldan aşağıya indim. Menekşelerin yetiştiği avluyu geçtim. Bacakları dolanmış olan erkek çocuklarını düşünüyordum. Öyle çıplak çıplak solucanlara benziyorlardı. Bir şey aşağıya uçacakmış da onları yiyecekmiş gibi görünüyordu. Bunları düşünmek beni hasta etti ve ben Bayan Alford'ların orada durup eve anneme götürmek için birkaç tane süsen çiçeği kopardım.

Billy tüm iğnelerini vurdurtmuştu. Ben bir yazı yazdım ve doğal olarak birinci sayfaya koydular. Başlıkta *Kudurmuş Sincaba Karşı Dikkatli Olun,* diye yazıyordu. Yazan Rhoda Katherine Manning. Üçüncü sınıf.

Onun alçağın teki olduğunu bile bilmiyorduk, diyordu sincap tarafından ısırılan kişi. Bu kişi bizim okulumuzda üçüncü sınıfta. İsmi William Monday. 23 Nisan'da en son iğnesini vuruldu. Bayan Jansma'nın sınıfı bir kek hazırladı ve ona bir kalem takımı hediye etti. Billy Monday şu an çok iyi ve her şey normale döndü.

Bence kaçıp insanlara zarar verecek tehlikeli ev hayvanlarını ya da köpekleri beslemek kanunlarca yasaklanmalıdır. Eğer tuhaf hareketler yapan bir köpek ya da sincap görürseniz evinize gidin ve orada kalın.

Hiçbir zaman anneme o dergilerden söz etmedim. Aslında denedim, ama sanki anlatmanın hiçbir yolu yok gibiydi. Bir gün ağustosta ona anlatmaya çalıştım. Havuzda yüzüyordum ve tuğladan evdeki adamı araba sürerken gördüğümü sandım. Aslında o olduğuna emindim. Köşeden dönerken bana baktı. Tam yüzüme baktı. Çok sakin bir şekilde durdum; kalbim göğsümün içinden patlayacak gibiydi, ellerim bir kurbağa gibi soğuk ve ıslaktı ve yüzme havuzunun klorlu kokusu cildimden yükseliyordu. Ya nerede yaşadığımı öğrendiyse? Ya beni evime kadar izleyip onu ispiyonlamamam için beni öldürürse? Dehşete düşmüştüm. Her an araba geri dönebilirdi. Adam beni yakaladığı gibi arabaya atar, sonra çıkarıp öldürebilirdi. Mayomu ve havlumu kaldırıma fırlatıp koşmaya başladım. Linden Caddesinden aşağı koştum, Calvin Bulvarının arkasındaki aralığa dönüp koşabildiğim kadar hızlı koştum. Yolu bahçemize ve merdivenlerimize kadar koşup, evin içine anneme anlatmak için bakımdım.

Annem Papaz Kenniman ve Bay ve Bayan Du Val ile birlikte oturma odasında oturuyordu. Onlar caddenin karşısında oturuyorlardı ve pencerelerinde altın bir yıldız vardı. Warrene, bizim aşçımız, da oradaydı. Bizi Delta'dan ziyaret eden arkadaşımız Connie Barksdale de oradaydı. Eşi Corregidor da öldürülmüştü ve artık dayanamadığını hissettiği zamanlarda bize gelip annemle kalırdı. Hepsi oturma odasındaydı ve radyonun çevresinde toplanmışlardı.

"Anneciğim," dedim. "Bana bazı dergiler veren şu adamı gördüm..."

"Sessiz ol, Rhoda," dedi. "Haberleri dinliyoruz. Bir şeyler olmuş. Belki de savaşı kazandığımızı düşünüyoruz." Gözlerinde yaşlar vardı. Bana küçük bir kucak verip radyoya geri döndü. Karanlıkta sihirli gözü parlayan harika bir radyoy-

du. Gece kararttılar olduğunda Dudley ve ben yatağa girer, karanlıkta sihirli gözü bir zümrüt gibi parlayan radyomuzu dinlerdik.

Şimdi radyo Seymour, Indiana'ya önemli haberler iletiyordu. Şimdiye kadar yapılmış en büyük bombayı Japonya'ya fırlattığımızı ve Japonya'nın yarısının denize battığını söyleyen tuhaf, karmaşık, gizli haberler. Şimdi çekik gözlü Japonların teslim olması gerekiyordu. Şimdi Indina'ya gelip tırnaklarımıza kamış saplayamayacaklardı. Artık her şey bitecek ve babam eve gelecekti.

Yetişkin insanlar sürekli radyo dinliyorlardı; arada bir kalkıp içecek getiriyor ve birbirlerine sandviç hazırlıyorlardı. Dudley beyaz bir gömlek giyip oturmuş, sanki yirmi yaşındaymış gibi hareket ediyordu. Misafir geldiğinde hep böyle yapıyordu. Hiç kimse bana ilgi göstermiyordu.

Sonunda yukarı çıkıp olayları gözden geçirmek için yatağıma uzandım. Babam eve geliyordu. Bu konuda nasıl hissetmem gerektiğini bilmiyordum. Evde olduğunda her zaman birilerine bağırıyordu. Benim aldırış etmemi sağlamak için hep anneme bağırıyordu.

"Onu yakalayamıyorum da ne demek," diye bağırdığını duyabiliyordum. "Ona süpürgeyle vur. Masayla vur. Sandalyeyle vur. Ama Ariane, Tanrı aşkına, onun seninle o şekilde konuşmasına izin verme.

Belki de onun eve gelmesi biraz zaman alır. İlk başta Japonya'yı halletmeleri gerekti. İlk başta diğer kalan yarısını da denizde batırmaları gerekiyor. Eski, yumuşak kuştüyü yorganımın içinde kıvrıldım. Harika hissediyordum kendimi. Dünyadaki en büyük bombayı Japonya'ya atmıştık ve o bombanın geldiği yerde bir sürü daha vardı.

Yorganın tatlı, sıcak ipeksiliğinde uykuya daldım. Rüyamda kendimi Japonya'ya bombayı taşıyan uçağın direksiyonunda gördüm. Onları vuuur, diye bağırıyordum. Onlara dağla vur. Masayla vur. Sandalye ile vuur. İşte deli maviye yükseliyoruz, gökyüzünün üstüne tırmanarak. Kötü adamın yaşadığı evin üstüne bir bomba atıp Japonya için yola koyuldum. İşte aşağı doğru dalıyoruz aşağıdan dumanlar püskürterek. Biz dumanda yaşıyoruz. Dumanda çabalıyoruz. Öyle ki hiçbir şey Hava Ordu Kolordusunu durduramaz. Onlara masayla vuuur, diye bağırıyordum. Süpürgeyle vur. Bombayla vur. Sandalye ile vuuur. ❁

İngilizceden çeviren : Şenay Sarah

GILCHRIST ÜZERİNE

NICHOLAS A. BASBANES

ELLEN Gilchrist 1984 yılında *Victory Over Japan* isimli çalışmasıyla Ulusal Kitap Ödülü'nü aldı. En önemlileri *In the Land Of Dreamy Dreams* (1981), *Drunk With Love* (1986) ve *Light Can Be Both Wave and Particle* (1989) olmak üzere, birbiriyle bağlantılı sekiz kısa öykü derlemesinden oluşan bir çalışması var.

Gilchrist'ın en iyi çalışmalarının öyküleri olması, onun kişiliklere ve sesine daha fazla yoğunlaşmasına ve öykünün planına daha ayrıntılı bir şekilde çalışmasına bağlanıyor. Gilchrist bir söyleşisinde kısa yazmanın kendisini çok rahatlattığını söylemiştir.

"Kurgu yazarı olmadan önce bir şairdim ve öyküleri bu kadar çok sevmemin nedeni şiire çok yakın olmaları," demiştir. "Ama bir okurum benden roman yazmamı, çünkü bir geceden fazla okuyabileceği bir kitap istediğini söylemişti. Bunun çok mantıklı bir istek olduğunu düşündüm ve bu öneriye bir şans vermeye karar verdim," diye de eklemiştir.

Çalışmalarında daha çok Güney insanını yazmasına karşın, kendisini yöresel bir yazar olarak kabul etmez. "Ben yazın açısından basit ve yalın düşünürüm," demiştir.

Gilchrist'ın çalışmaları içinde özyaşam öyküsünü en iyi yansıtan karakterin Rhoda Katherina Manning olduğunu itiraf etmiştir. Gilchrist önsözünde, "Yoksa Rhoda ben miyim?" diye sormuştur. Yanıtı söyleşilerindekilerle aynıdır : "Bilmiyorum. Ben olarak başlıyor, ama daha sonra benim yarattığım bir kişi olarak son buluyor." Rhoda hakkında çok yazdığı için Sarah Conley'le yeni bir başlangıç yapmayı düşünmüştür.

Gilchrist övgülere ve okurların söylediklerine saygı duymasına rağmen hiçbir zaman kafasında belli bir okuyucu için yazmadığını söyler. "Ben bir yapıt üretim aşamasındayken yazarın okuyucuyu düşünmesinin iyi bir fikir olduğunu sanmıyorum, çünkü bizim görevimiz okuyucuya bizim verebildiğimizin en iyisini vermektir. İşimizi bitirdikten sonra. 'Bu, size verebileceğim en gerçek şey, umarım beğenirsiniz,' diyebilirsiniz." ◙

*Nicholas A. Basbanes "Biblio" dergisinde yazıyor; Ulusal Kitap Eleştirmenleri topluluğunun üyelerinden.

Tahsin Yücel ile Dünden Bugüne

"Orhan Kemal ve Sait Faik gibi yazarların sayısı dünya yazınında da çok fazla değildir.. "

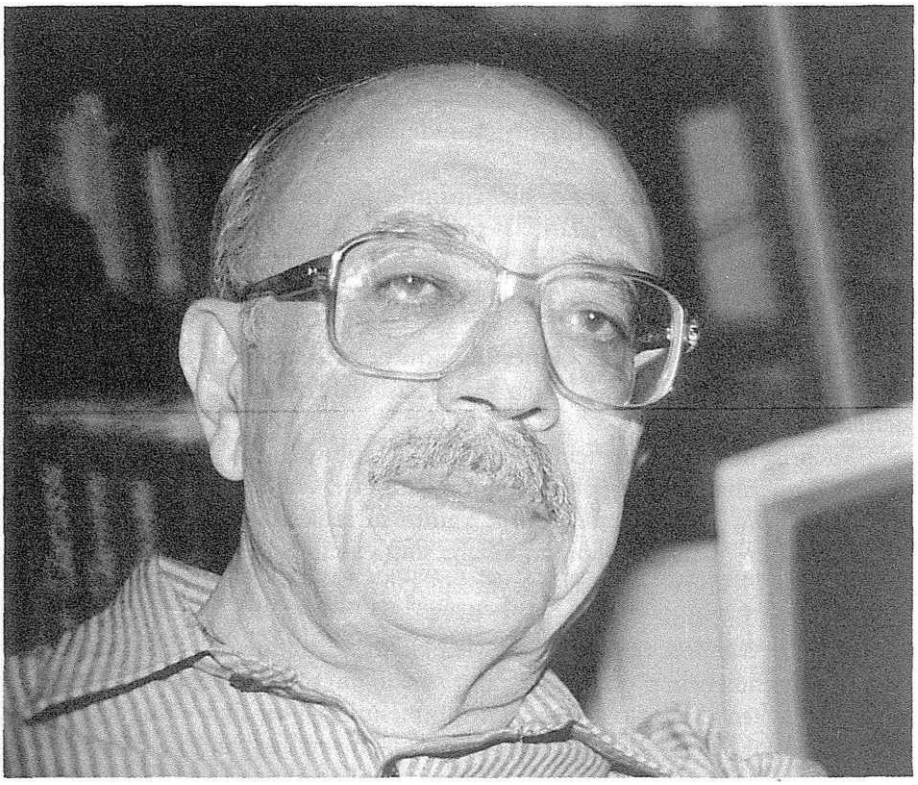

Konuşan : Semih Gümüş

Öykü ile öncelikle roman arasındaki ayrımlar üstünde durmanın yararlarına inanıyorum. Edebiyatta türleri düşünsel düzeyde soyutlamanın getireceği katkılar için. En azından okuma, anlama kültürüne bu tartışmanın katkılar yapacağını düşünüyorum... Romanın daha büyük bir dünyanın çok kişilikli, çok bilinmeyenli denklemler kuran bir tür olduğu, öykününse yaşamın küçük kesitlerinin anlatısı olduğu biçimindeki tanımlar için düşünceleriniz nedir?

– Tür sorunu belki de yazının en

karmaşık, en çözümsüz sorunudur. Bir kitabı açar açmaz türünü belirleyiveririz; çocuklar da bizden geri kalmaz bu konuda : "Bu bir öykü kitabıdır", "Bu bir romandır", "Bu bir oyundur", derler. Ama, sıra türleri tanımlamaya, aralarındaki ayrımları belirlemeye gelince, bocalamaya başlarız. Bunun başlıca nedeni türlerin değişkenliğidir : aynı adı korumakla birlikte, zaman içinde büyük değişiklikler geçirirler; bu değişiklikler de ister istemez çeşitliliği getirir. Bir başka neden kendi içlerinde alabildiğine çeşitlenen türlerin başka türlerle benzerlikleridir. Öykü ile roman bu özelliklerin doruğa ulaştığı iki alan. Hiç kuşkusuz, onları da ilk bakışta ayırırız birbirinden, en azından boyutları sağlar bize bu olanağı. Ama ayrıntılara girdik mi iş karışır. Sizin de söylediğiniz gibi, romanı daha büyük ya da daha geniş bir dünya kuran, çok kişili, çok bilinmeyenli, çok yönlü bir tür olarak tanımlıyoruz. André Gide'in roman anlayışı da buna uygun. Bildiğimiz gibi, o *Vatikan'ın Zindanları* gibi bizim rahatlıkla roman diye niteleyebileceğimiz bir yapıtı bile daha çok "anlatı" olarak nitelemeye yönelir. Eski ya da yeni birçok roman da bu yaklaşımı doğrular. Ama öbür yanda da herkesin roman diye bildiği *İhtiyar Balıkçı, Altın Gözlü Kız,* vb. var. Öykü konusunda da böyle : öykü, dediğiniz gibi, yaşamın küçük kesitlerinin anlatısıdır, Çehov'un, Sait Faik'in, Orhan Kemal'in çoğu yapıtları da bu tanımı destekler. Ama örneğin benim *Ben ve Öteki*'deki öykülerin büyük çoğunluğu nerdeyse bütün bir yaşamı kapsar. Aynı özelliği taşıyan öyküleri başka yazarlarda da buluyoruz. Kimi öykülerin roman gibi çok yönlü, çok bilinmeyenli olduğu da söylenebilir. Ancak, genel tanımlara varmak istiyorsak, kuraldışı örneklerin de pek çok olduğunu vurgulamak koşuluyla, şimdilik sizin tanımlarınızı benimsemek gerekir.

Öykü diliyle roman dili arasında bir ayrım var mı sizce? Bu arada öykü diliyle şiir dili arasında?..

– Burada da kesin bir ayrımdan söz etmek zor görünüyor bana. Öykünün dilinin daha yoğun, daha yalın olması daha akla yakın görünüyor. Bunu örneklendirmek de olanaklı. Ama örneğin Tarık Dursun K.'nın, örneğin Füruzan'ın romanlarıyla öyküleri arasında belirgin bir dil ayrımı bulunduğunu sanmıyorum. Bu arada, ister istemez daha iyi bildiğim örnekler oldukları için bunlara geliyorum, benim öykü kitabım *Ben ve Öteki*'yle romanım *Bıyık Söylençesi* arasında yapılacak bir karşılaştırma az önce söylediğimin tam tersini kanıtlar : romanın anlatımı öykülerinkinden çok daha yalındır. Neden mi? Söylemlerimizi içinde yer aldıkları tür kadar içerikleri de belirler da ondan. Şiirselliğe gelince, yüzyılımızda, türler arasındaki ayrımlar azaldı, şiir, bir yönüyle (daha çok biçimiyle), düzyazıya yaklaşırken, özellikle öykü ve roman da (daha çok içeriğiyle) şiire yaklaştı. Ayrımlar silinmedi kuşkusuz. Ama örneğin Sait Faik'in, örneğin Oktay Akbal'ın öykülerinin, örneğin Faulkner'ın *Gürültü ve Kızgınlık*'ının, örneğin Céline'in *Gecenin Sonuna Yolculuk*'unun biçimsel açıdan da, içeriksel açıdan da belirli bir şiirsellik içerdiğini söylemek yanlış olmaz. Ama, sanırım, bu konudaki nicel üstünlüğü nedeniyle, ben gene de önceliği öyküye vermeye, öykü dilinin şiir diline daha yakın olduğunu söylemeye yöneliyorum. En azından, istenince, öyküde şiirselliği kesintisiz bir biçimde sürdürmek daha kolay.

Öykünün, bir düzyazı türü olmasına karşın, romandan çok şiire yakın durduğu yargısı için sizin de düşüncelerinizi alabilir miyim?

– Romandan çok şiire yakın olan öyküler var kuşkusuz; örneklerini yanız Sait Faik'te değil, Orhan Kemal'de, Adnan Özyalçıner'de de buluruz, ama

hepsinde de şiirsellik öncelikle içerikte. Kuşkusuz, öykücü biçimsel açıdan da şiire ulaşmayı deneyebilir. Ferit Edgü bunu sık sık denedi, bir adım ötesinin tümüyle şiir olduğu noktaya dek gitti. Ondan önce ve ondan sonra başkaları da yaptı. Gene de, benim kanıma göre, öykü bir anlatı türü olarak romana daha yakın. Yazmaya öyküyle başlayanlar arasında, roman da yazanlar ya da tümden romana geçenler çok oluyor, şiirle yola çıktıktan sonra öykü ve/ya da roman yazanlar da az değil, oysa öyküden sonra (ya da öykünün yanında) şiiri seçenlere hemen hiç rastlamıyoruz. Rastladıklarımızın da şiirleri pek öyle göz kamaştırıcı olmuyor. Bu söylediğim bir kanıt değil kuşkusuz, gene de küçümsenmeyecek bir gösterge.

Enis Batur, "AdamÖykü"nün geçen sayısında, "ince ayar yapan romancıları" ayırarak, "Ötekilerin kitaplarından paragraflar, sayfalar, hatta bölümler çekip çıkarın : Ne kitap çöker, ne okur ayırdına varır. Öyküde olanaksızdır bu," diyor. Yoğunluk ve derişiklik bakımından, öykü gerçekten de bu denli üste mi çıkıyor roman karşısında?

– Saint-Exupéry, *İnsanların Dünyası*'nda, kusursuzluğun ekleyeceğimiz bir şey kalmadığı zaman değil de çıkaracağımız bir şey kalmadığı zaman eriştiğimiz bir durum olduğunu söyler. Çok doğru bir gözlem. Ama Enis Batur'un, sizin ya da benim diyelim ki *Budala*'dan, diyelim ki *Kalpazanlar*'dan çıkaracağımız parçalar onları kusursuzlaştırır mı acaba? Ya da, tersini düşünelim, bu çıkarma işlemlerinin kitabı çökertmeyeceğini gerçekten söyleyebilir miyiz? Yalnızca alışılmış anlatı kurgusu göz önüne alınınca, çıkartmalar bütünü bozmuyormuş gibi görünebilir, okur da, romanı daha önce okumamışsa, bunların ayrımına varmaz. Ama roman yalnızca bir olay örgüsü değil. Gide'in düşündüğü roman türünü çok yönlü yapan da belki

Gereksiz öğelere, fazlalıklara şiirde de, öyküde de sık sık rastlarız kuşkusuz, ama öykünün boyutları bu tür öğeleri sınırlar ya da bize öyle gelir. Ne olursa olun, sorun öncelikle nitelik sorunudur.

her şeyden önce kimilerimize fazla gibi görünen, ama bir başkasına hiç de fazla gibi görünmeyebilecek olan bu parçalardır. Yazarın bunları romanına neden koyduğunu da düşünmek gerekir : bizim ilk bakışta sezemediğimiz birtakım işlevler yüklenmiş olabilirler. Enis Batur'un dediği gibi gerçekten fazla da olabilirler. Gereksiz öğelere, fazlalıklara şiirde de, öyküde de sık sık rastlarız kuşkusuz, ama öykünün boyutları bu tür öğeleri sınırlar ya da bize öyle gelir. Ne olursa olun, sorun öncelikle nitelik sorunudur.

Sözgelimi uzun öykü'nün öyküye değil de romana yakın durduğunu düşünüyorum. Dolguya açık oluşu, esnetilebilir oluşu, çok kişilikli olmaya yatkın yapısı yüzünden. Yoğunluk ve derişiklik bakımından... Bu yüzden ben öykü deyince, kısa öykü'yü anlıyorum. Siz ne dersiniz?

– Uzun öyküden anlatıyı, Fransızların récit dediği türü anlıyorsanız, doğru. Hiç kuşkusuz kısa öyküye göre daha büyük açılım olanakları sunar bize. Ama Gide gibi, Camus gibi yazarlar da bu türü yalınlığı, nerdeyse tek olaylılığı nedeniyle romandan ayrı tutmaya özen gösterirler. Örneğin Camus *Yabancı*'sını da, *Düşüş*'ünü de anlatı olarak niteler. Ama biz bunları haklı olarak romana daha yakın görürüz, hatta roman sayarız. Hemingway'in *İhtiyar Balıkçısı* da, Patrick Modiano'nun birçok yapıtları

da aynı biçimde tek olaylı ve yalındır, ama her ikisi de yapıtlarını roman diye niteler. Öte yandan, örneğin Dostoyevski'nin *Kumarbaz*'ı, bayağı kısa bir yapıt olmasına karşın, roman için kullandığımız çok boyutlu, çok yönlü anlatı tanımına uyar. Pek çok izlek içerir. Anlatıyla kısa öykü arasında bir ara tür düşünmek de olanaklı. Örneğin benim *Ben ve Öteki ve Aykırı Öyküler*'de yer alan öykülerim daha çok bu türden. Deneyimime dayanarak söyleyebilirim, bu öyküler belki de "küçük yaşam kesitleri"lerinin anlatıları olmadıkları için bu boyutlara, diyelim ki yirmi otuz, otuz kırk sayfaya ulaşmışlardır. Bu da sizin öykü tanımınızı iki açıdan doğruluyor. Şu var ki, önemine karşın, genel olarak pek vurgulamıyoruz bu ayrımı, kısa öykünün kısasını, uzun öykünün uzununu atıp hepsine öykü diyoruz, ama ayrımı yalnızca nicel ölçütlere değil, nitel ölçütlere de bağlamak ilginç. Kural dışı örneklerin hiç de az olmadığını göz önüne almak koşuluyla.

"AdamÖykü"de kendileriyle konuştuğum eleştirmenlere, hep sizin bir sözünüzden çıkarak, Sait Faik, Orhan Kemal gibi yazarlarımızın dünya edebiyatı ölçeğinde anılmaya değer olup olmadıklarını soruyorum. Sizin yargınız belli. Bu kez nedenlerini sormak istiyorum. Sait Faik, Orhan Kemal ya da öteki bazı öykücülerimizi dünya öykücülüğü içinde bile önemli yazarlar olarak nitelememizin nedenleri nelerdir?

– Evet, görüşlerim değişmedi. Bunlara örneğin Bilge Karasu ve Oktay Akbal gibi birkaç ad daha eklemek de olanaklı bence. Bilindiği gibi, Sait Faik genellikle sizin verdiğiniz tanıma uygun düşen, ama biçim ve içerik yönünden yepyeni bir öykü yaratır. Kişileriyle, çevresiyle, amacı bize bir öykü anlatmak değilmiş gibi görünen, yalın ve özgün kurgusuyla, her zaman öykünün içinde yer alan ve "söylenip durmak"tan başka bir şey yapmazmış gibi görünen anlatıcısının düşünsel ve duygusal gözlemleriyle. Orhan Kemal'in öyküleri de genellikle gene sizin tanımınıza uyar. Kurguları pek de özgün değilmiş gibi görünür. Ama olayları nerdeyse somut bir biçimde canlandıran yalın ve çarpıcı anlatımı, kahramanlarının hep bire bir gerçeklik izlenimi uyandıran o canlı konuşmaları, davranışları ve yüzleri bu öykülere yalnız gerçekçilikle açıklayamadığımız ve benzerlerine çok az rastlanan bir üstün nitelik kazandırır. Benim alçak gönüllü kanıma göre, Orhan Kemal ve Sait Faik gibi yazarların sayısı dünya yazınında da çok fazla değildir. Öyle sanıyorum ki, benzerlerini ancak çağdaşları olan Amerikalı öykücüler arasında bulabiliriz. Ama onlar arasında da özgünlüklerini korurlar.

Sanırım buradan, sözgelimi Orhan Kemal'in değerinin yeterince bilinmediği sonucunu çıkarabiliriz. Değerleri bilinmeyenler ya da abartılan öykücülerimiz üstüne neler dersiniz?

– Evet, doğru, Orhan Kemal gibi bir yazarın her geçen yıl biraz daha geniş bir okur kitlesine ulaşması gerekirdi. Yazık ki durum bu değil. Daha büyük bir ilgiyi hak eden öykücülerimiz de az değil. Kanımca, Necati Cumalı'nın, Adnan Özyalçıner'in, Vüs'at Bener'in, Demir Özlü'nün, Ferit Edgü'nün, Tarık Dursun'un, Demirtaş Ceyhun'un, Orhan Duru'nun, Füruzan'ın bugünkünden kat kat fazla okunması ve incelenmesi gerekirdi. Yazınımıza çok güzel öyküler kazandırmış olan Muzaffer Hacıhasanoğlu'ysa, çoktan unutulmuş görünüyor. Değeri abartılan öykücülere gelince, bilemiyorum. Kimi genç öykücülerimiz az önce andığım yazarlardan daha çok ilgi görüyor belki. Ama, karşılaştırmayı bir yana bırakacak olursak, bunun yazınımızın bugünü için yüreklendirici bir durum olduğunu da söyleyebiliriz. Yeni adlara ilgi duyulması da güzel bir

şey, bir canlılık belirtisi.

Deminki soruya bağlı bir başka soru sormak istiyorum : Siz Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Milli Savaş Hikayeleri'ni de çok önemli buluyorsunuz. Milli Savaş Hikayeleri'ndeki başarısını – özellikle savaş hikâyeleri bağlamında – Daudet, Duhamel, Malaparte ile karşılaştırıyor ve Karaosmanoğlu'nun onlardan hiç de aşağı kalmadığını belirtiyorsunuz. Bugün de aynısını düşündüğünüzden kuşkum yok. Peki Yakup Kadri'yi bile bu denli öne getirmenizden yola çıkarak, hoşgörülü, iyimser bir yaklaşımınız olduğu söylenebilir mi?

– Evet, bana göre, *Milli Savaş Hikâyeleri* kendi türü içinde çok güzel bir yapıt. Anlatımıyla, oluntularıyla, imgelerinin çarpıcılığı ve tutarlılığıyla kendine özgü bir evren yaratır ve insanı derinden sarsan bir yaşanmışlık izlenimi uyandırır. Kurtuluş Savaşı'mıza dudak bükenlerin, halkımıza yukarıdan bakanların bu kitabı okumalarını isterdim. Kuşkusuz, Daudet, Duhamel ve Malaparte'ın bu alanda verdikleri yapıtlar da güzeldir. Hele Malaparte'ın görünüşte "röportaj"a yaklaşan, ama, hem biçim, hem içerik açısından, taşkın şiir dalgaları biçiminde gelişen anlatıları. Ama *Milli Savaş Hikâyeleri*'ne ilişkin kanımı hoşgörülü tutumumun ya da ulusçuluk anlayışımın ürünü olduğunu sanmıyorum. Ayrıca, kimi eleştirilerimden de anlaşılacağı gibi, insanlara karşı hoşgörülü olsam bile, yapıtlar karşısında o denli hoşgörülü sayılmam. Bir de şu var : *Milli Savaş Hikâyeleri*'ne ilişkin değer yargım Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun tüm yapıtlarını kapsamıyor. Bir dönemin çok önemli bir romancısı kuşkusuz, ama çok büyük bir romancı mı, orası uzun uzun tartışılabilir. *Milli Savaş Hikâyeleri,* yapısı gereği, anlatıcının anlattığı olaylar konusunda çok az görüş bildirdiği, bir başka deyişle, "uzatı"ya çok az yer verdiği bir yapıttır. Oysa kimi romanlarının yer yer savlı roman türüne yaklaştığı olur.

Yazın ve Yaşam'da şöyle diyorsunuz : "Gerçekten de, belli bir savı kanıtlama ereğiyle düzenlenmiş bir öykü ya da bir roman, Proust'un deyimiyle, 'etiketi üzerinde bırakılmış bir nesne'dir, bu etiket her şeyi önceden sezdirir bize; yazarın kimi ustalıkları, bizi oyalamak, şaşırtmak için gerekli gördüğü yerde karanlıkta bırakması bir oranda bu sakıncayı önlese bile, kendisi her şeyi önceden bildiğine göre, yönteminin yapaylığını gizlemesi zor olur, bu da bizi yapıttan uzaklaştırır." Bu sözlerinize tamamıyla katılıyorum, ama bunları daha çok roman için düşünüyorum. Öykü için bu düşünceleri zorlamak, sanki öyküye her zaman yüklenemeyeceği ödevleri yüklemek gibi geliyor bana...

– Evet, bilindiği gibi, bu tür romanlardan *savlı roman* diye söz edilir. Buna karşılık, *savlı öykü* gibi bir terime pek rastlamıyoruz. Ama, öyküye her zaman bir savı benimsetme işlevi yüklenemese bile, gerçekleştirilebilir. Savlı romanda da her zaman bir kanıtlama, bir açıklama işlemi yoktur. Olayların düzenlenişiyle de bir sav esinlenebilir. elbette dolaylı biçimde. Sınırlarının darlığı öyküde bu işi bayağı zorlaştırır, gene de yapılması olanaksız değildir. Bunu özellikle yapmak istemiş olan öykücüler de var. Örneğin *Çamasan*'ıyla Demirtaş Ceyhun. Kitaptaki tüm öyküler belli bir toplumsal gerçeği *göstermeye* yönelir. Daha çok Demirtaş Ceyhun böyle olmasını ister. Ama iyi öykücü olduğu için, kendisine karşın, öykü savı geride bırakır, hatta, zaman zaman, ona ters düşer. Savlı yazın anlayışının tatsız yanı yazarlık serüvenini sınırlaması, onu önceden belirlenmiş bir çizgiyi izlemeye zorlamasıdır. Oysa, bana göre, yazma edimi öncelikle bir arayıştır, çekiciliği de buradadır.

Öykücülüğümüzün geçen kuşaklarda yakaladığı üst düzeyde niteliğin bugün

Kimileri için yazın ikinci ya da üçüncü kaynak. Bu yüzden öncü denemelere girişen genç öykücülere de pek rastlanmıyor. Ama, hemen söyleyeyim, eski bir arkadaşımın deyimile, süpürücü bir genelleme değil benimki. Genel düzeyin üstüne çıkanlar da yok değil.

aşağıya çekildiği yaygın bir kanı. Sizin düşüncelerinizi de öğrenebilir miyim? Öykücülüğümüzün geçen dönemleriyle bugünü için bir kuşbakışı değerlendirmesi yapar mısınız?

– Şimdiye kadar sorduğunuz sorular içinde en zoru bu. Yanıtını bilmediğimden mi? Hayır. Kırıcı olmaktan korktuğumdan. Bana göre de bugünkü öykücülerimiz gerek bizim, gerek bizden önceki kuşağın düzeyine erişemedi. Bunun baş nedeni de belki bizleri tanıma, tanımaktan da öte, özümleme çabasına girmeyi gereksiz bulmuş olmaları. Yalnız bizleri mi? Başka yazınların öykücü ve romancılarını da. Bir genç öykücümüz, "Ben Orhan Kemal'i okumak zorunda değilim," demişti. Böylece, yazmanın aynı zamanda bir ortama katılmak olduğunu bilmediğini göstermişti. Hepsi böyle açık konuşmuyor, ama kimi belirtiler bunun oldukça yaygın bir tutum olduğunu gösteriyor. Örneğin, zaman zaman, genç öykücülerimiz bana kitaplarını getiriyor. Şurdan burdan konuşmaya başlıyoruz, bir süre sonra anlıyorum ki, gelen arkadaş benden hiçbir şey okumamış, arkadaşlarımdan da. Buna şaşmıyorum, üzülmüyorum da. Yalnız, yazdıklarımı okumak gereksinimini duymamış olduklarına göre, bana neden geldiklerini anlamakta güçlük çekiyorum. Erdal Öz'e yayımlasın diye kitaplarını getirenler arasında da ondan öykü okumamış genç öykücüler bulunduğunu sanıyorum. Benim gençlik dönemimde, ellili, altmışlı yıllarda, ister eski olun, ister yeni, "Varlık"ta bir öykünüz yayımlandı mı en azından sizin gibi öyküyle uğraşanların yüzde doksanının birkaç gün içinde bu öyküyü okuyacağını bilirdiniz. Canlı bir yazın ortamı vardı. İşimiz yazmak olduğu kadar da okumaktı. Diyeceğim, zaman bulup okusalardı, genç arkadaşlarımız bizim kuşaktan da, bizden önceki kuşaklardan da çok yararlanabilirlerdi, en azından kendilerinden öncekilerin neleri nasıl yaptıklarını bilirler, en azından yazında dilin önemini kavrarlardı. Ama dönem televizyon ve tanıtım dönemi. Kaynakları daha çok televizyon, biraz da sinema. Kimileri için yazın ikinci ya da üçüncü kaynak. Bu yüzden öncü denemelere girişen genç öykücülere de pek rastlanmıyor. Ama, hemen söyleyeyim, eski bir arkadaşımın deyimiyle, süpürücü bir genelleme değil benimki. Genel düzeyin üstüne çıkanlar da yok değil.

Genç yazarlardan dikkatinizi çekenler, geçen dönemlerin usta öykücüleri ayarında gördükleriniz var mı?

– Hâlâ genç sayılabilirler mi, bilmem, bizden sonraki kuşaktan Güven Turan, Mehmet Zaman Saçlıoğlu, Cemil Kavukçu kanımca günümüzün usta öykücüleri arasında sayılabilir. Daha gençler arasında da arada bir ışıyıp geçenler oluyor. Ama ben şu son zamanlarda olanı biteni dostum Fethi Naci ya da sizin kadar yakından izleyemiyorum. Okumadığımdan değil, okumalarım çok çeşitli olduğundan.

Siz dünya edebiyatını da yakından izliyorsunuz. En sevdiğiniz öykü yazarlarını söyler misiniz?

– Yüzyılımızın öykücüleriyle yetinelim dersek, Kafka, Jorge Luis Borges,

Marcel Aymé, Michel Tournier, Dino Buzzati, Truman Capote, Salinger, Italo Calvino, Julio Cortazar usuma ilk gelenler. Biraz daha düşünsem, bir bu kadar ad daha çıkarabilirdim belki. Ancak, bildiğiniz gibi, dünyada öykü yazanlar o denli çok değil, iyi öykü yazarları daha da az. Bildiğiniz gibi, bu saydığım yazarların bir bölümü öncelikle romancı. Arada öykü de yazıyorlar. Öykünün yeri doldurulmazlığının bir göstergesi olarak da değerlendirebiliriz bunu.

Sizinle bu kez eleştirmen kimliğiniz nedeniyle konuşuyoruz. Oysa "AdamÖykü"de daha önce de öykücü Tahsin Yücel ile konuşmuştuk. Ayrıca roman yazarısınız. Kendinizi en çok hangisine bağlı görüyorsunuz? Öykü ve roman yazmadan, yalnızca eleştirmenliğin kahırlı dünyasını seçer miydiniz?

– Doğrusunu isterseniz, ben ortaokul yıllarından beri romancı olmayı kurarım. Ama, zamanla, öykünün de, romanın da, denemenin de, eleştirmenin, hatta bilimsel incelemenin de üç aşağı beş yukarı aynı tadı verdiğini, aynı araştırma ve yaratma çabasını gerektirdiğini gördüm. Türler arasında değer açısından bir ayrım yapmadım. Örneğin kısacık deneme ve eleştirilerimden oluşan *Alıntılar,* kitaplarım arasında en sevdiklerimdendir. Eleştiriye ve eleştirmenlere yukarıdan bakanlara da her zaman karşı çıkmışımdır. Yalnız eleştirmenliği de seçebilirdim. Hatta, bir yazın hocası olduğuma göre, asıl uğraşımın bir anlamda eleştiri olduğu söylenebilir. Şu var ki, ülkesinin güncel yazını içinde devinen bir eleştirmenin "mazoşist" bir yanı bulunduğu düşünülebilir. Yazarlarca hep anlayışsızlıkla suçlanır, ama en az anlaşılan yazar kendisidir belki de. Geçenlerde, Nietzsche'nin ünlü Fransız eleştirmen Sainte-Beuve'e ilişkin görüşlerini okurken, bir kez daha düşündüm bunu.

"AdamÖykü"de kendileriyle konuştuğum bütün eleştirmenlere sorduğum son soruyu size de sormak istiyorum : En beğendiğiniz 10 öykücümüzün adını verir misiniz?

– Bir deneyeyim : Sait Faik, Orhan Kemal, Oktay Akbal, Necati Cumalı, Haldun Taner, Bilge Karasu, Leylâ Erbil, Taruk Dursun K., Ferit Edgü, Adnan Özyalçıner. Ama başkaları da var: Erdal Öz, Demir Özlü, Orhan Duru, Füruzan, Demirtaş Ceyhun, Osman Şahin, Vüs'at Bener ve daha başkaları. Bizim öykü yazınımız gerçekten çok zengin. ❁

DEMİR ÖZLÜ

Beş Öykücük

Buluşma

OTEL odamdaki pencerenin önünde, çok yakındaki bir şehirden gelecek olan kızı bekliyorum. O kadar güzel bir kız ki bu, ayrılamıyorum istasyon alanına bakan pencerenin önünden.

Trenle gelecekti o. Kim bilir hangi trenle?

İstasyonun yanında otel. Pencerem de kentin merkezine giden bütün caddeleri görüyor. Alanda dolaşan insanları gözden kaçırmıyorum.

Bir otomobil yaklaştı otelin önündeki park yerine. Öteye doğru uzaklaşıp "U" dönüşü yaptıktan sonra yeniden aynı yere geldi. Böylece otomobillerin arasındaki boşluğa çok daha kolaylıkla girebilecek o.

Otomobilin kapısı açılıyor. Üç tane kız iniyor içinden. Benim beklediğim kızla kardeşleri olacak. Birbirlerine benziyorlar çünkü. Kim bilir beni bütün ailesine tanıtmak istiyor belki de.

Merdivenlerden inip onları otelin giriş kapısında karşılayabilirim. Ama kuşkusuz bir korkum da var : onlar danışmadan odama telefon edebilirler de, bu arada ben asansörde ya da merdivenlerde olursam, belki de oteli terkettiğimi sanarak yüzgeri dönerlerse... Öyle ya hızlı giden bir otomobilleri var onların. Hızla otelin önündeki park yerinden uzaklaşabilirler.

Odamda danışmadan bana telefon etmelerini bekliyorum. Çalmıyor ama telefon.

Kapıyı açıp asansöre doğru yürüyorum. Ama sonra telefon çalar diye düşünerek gene dönüyorum odama.

Hayır, çalmadı telefon. Çalsaydı onun sesini koridordan da duyardım.

Yeniden alanın gürültüsünü içeriye sızdırmayan odamdayım. Çalmıyor telefon.

Aşağıya indiğimde de bomboş lobi. Ne danışma yakınındaki koltuklarda, ne kapının yanındakilerde, ne de arkada – kahve bölümünde – beni bekleyen var.

Asansörle ikinci kattaki odama çıkıp kapıyı açıyorum. Bomboş odam.

Oysa kızların indikleri otomobil durup duruyor bıraktıkları yerde. Beni unutup alışverişe mi çıktılar? Başka bir işleri vardı da – bu yakın şehirde– önce onu mu yapıp bitirecekler? Hızlı trene binip onları komşu şehirde mi arasam? Danışmada çalışan kızların hoşuna gitmese de, oradaki koltuklarda mı otursam, yoksa şimdi boşluğu üzerimde yük olmaya başlayan bu soğuk odada mı akşamı etsem?

Toplantıdan Sonra

BU TOPLANTI salonunda bize verilen görevi, salona girip de bitirmeden önce, binanın bahçe kapısının karşısına düşen otelde birkaç kadeh içki içtik. Otelin giriş kapısına yakın bir yere yerleştirilmiş barı terketmemizden iki saat sonra, dışarıya çıktığımızda, işte şimdi, daha bir yükseliş var zihnimde. Sokağı dolduran ağaçlara hayranlıkla bakıyorum. Öte yandan gecenin de bastırmış olması – bu koyu karanlık – mutlu ediyor beni.

Ruhumun yükselmekte oluşunu niye kabul etmiyeyim ki? İşte yükseliyor o. Vücut yapıları çok güzel kadınlar gördüm, öte yandan da şiirle yıkandı içim. Geçen yüzyılda yazılmış gerçek şiirle. Böylece istediklerimin hepsini ele geçirmiş sayabilirim kendimi. ❁

Sonsuz Küçük Bir Ada

SABAHIN erken saatinde, tam da denizlerin ortasındaki adaya gidecekken geldi yayınevinden onun öyküsünü anlattığım kitap. Hemen ona göndermeliydim bir tane, okusun kendi öyküsünü! Kitapları saran kutuyu – bu erken vakitte – postaneden aldım. Kalabalık ailemle eşyaları bizi adaya götürecek gemiye taşırken, yeni basılmış kitaptan iki tanesini aldım yanıma.

Adada, kuzey-batıya düşen küçük şehirden uzakta, ıssız bir balıkçı köyünün yakınında, ağaçlar arasındaki bir tahta evde oturuyoruz. Bütün yaz geçecek burada : ağaçların altında, evi çevreleyen çayırda, deniz kıyısına uzanan iskelede, bisikletle dolaşılan yollarda...

Sabahın erken saatinde, yol kavşağına kadar gelen otobüsü yakalayıp kente uzanıyorum. Sur kapısından girip, taş döşeli yokuşları inerek, yerini eskiden beri bildiğim sahile yakın postahaneden ona – öyküsünü yazdığım kadına – (hayır, daha çok benim öykümdü bu) bir tane postalamak üzere. Bütün param yolculuk masraflarına gittiği için, bir kutuda biriktirdiğim gümüş paralarla ödüyorum, bu küçük kitap paketinin pul parasını. O başka bir ülkede olduğu için biraz da pahalı bu paket. Gişedeki kızın heyecanımı farkettiğini sanıyorum. Belki de bu yüzden gülümsüyor bana. (Bu genç kızlar sevgi işlerine ilgi duyarlar hep.) Deniz kıyısındaki kentin bütün evleri gibi küçücük olan bu düzayak postaneye gelen müşterilerin azlığından ötürü değil.

"Yerine ulaşmalı bu kitap" demek istiyorum ona gümüş paraları sayarken, ama bir şey söylemiyorum. Posta iyi çalışır burada. Eğer o adresini değiştirmemişse.

Yeniden adayı güneyine doğru kateden otobüsteyim işte. Yaz mevsimi olduğu halde hava hiç de sıcak değil. Ama kentin surlarını arkada bıraktıktan sonra, denizlerin ortasındaki bu adada gökyüzünün alabildiğine geniş olduğunu farkediyorum. Adayı çevreleyen deniz batıda, sonsuzca uzanan öteki denizlere ulaşıyor. Ötelerden, çok uzaklardan bir tek gemi de geçse, sonsuzca küçük görünüyor.

Günlerim burada geçiyor. Yürüyerek iskeleye doğru indiğimiz zamanlarda boş balıkçı kulübelerini görüyoruz. Sahile yakın büyük, tahta yapılardan biri kahve haline getirilmiş. Çok az ziyaretçisi olan bir kahve. Güneş çıktığı zaman, bazı günler bir iki çift geliyor buraya. Sabahları evin alışverişi için, bisikletle balıkçı kulübelerinin önünden geçerek, epeyce uzaklarda ana yollardan biri üzerindeki bir dükkâna gidiyoruz. Çoğu günler yağmur çiseliyor. Denizin üzeri gölgeleniyor. Kimi akşam üzerleri ta uzaktan batan güneş vuruyor. O zaman aydınlık oluyor denizin üstü.

Günler geçti. Hiçbir karşılık yok. Danzig'e giden gemilerden birine binsem de orada bekleyen eski trenlerle Doğu Almanya içlerine mi dalsam? Ama hiçbiri mümkün değil şimdi. Beni oyalayacak daha kalabalık bir şehir de bulamam. Güneş bütün gün kendini gösterecek. Yaz yağmurlarından sonra hava gözkamaştırıcı bir ışıkla yeniden açılacak. Sonsuz ufuklara bakacağım. Oralardan, çok uzaklardan bir gemi de geçiyor mu? diye. ❁

Posta Neferi

BURADA bir barakaya yerleştirilmiş olan bize bir posta neferi atandı. Orta boylu, siyah saçlı, genç bir çocuk. Asker ceketinin yakasında vişne rengi bir işaret var. Aslında 'sıhhiye', sağlık askeri, ama bütün bütüne bizim haber alıp, haber gönderme işlerimizle uğraşacak. Komutanlıktan gelen emirleri de o iletecek bize. Bizim komutandan bir isteğimiz olursa, ona bir pusula yazıp vereceğiz götürmesi için. Asıl önemlisi, bize gelen mektupları o getirecek. Biz de postalamasını istediğimiz mektupları ona vereceğiz, postaneye götürmesi için. Onları komutanın sansürüne sunmayacağından da eminim. Öyle bir çocuk değil o. Neşeli, canlı tavrından belli bu. Ama bize gelen mektupların hepsini bize ulaştırdığından emin değilim. Bizim gönderdiklerimizden birçoğunu da postalamıyor olabilir. Çok az mektup aldığımızdan belli bu. Ona da bu konuda bir şeyler sormaya cesaret edemiyoruz. İçten davranışları önlüyor bunu. Bizden biriymiş gibi davranıyor o. Oysa, o bu işe atanalı, zaten varolan yalnızlığımız daha da arttı. Kimi günler hiçbir haber alamıyoruz. Giderek, bütün bütüne unutulacağız burada. ❁

İki Arkadaş

İLK GENÇLİK çağında iki arkadaş, kentin en büyük caddesi olan caddede dolaşırken, başları öne eğik yürüyorlar. Cumartesi kalabalığı var caddede. Büyük, kurşun rengi yapıların gölgeleri vurduğu için, cadde alacakaranlıkmış gibi görünüyor. Sonbahar bitiyor. Ama kış bir türlü yaklaşmıyor. Hava serinler gibi oluyor, sonra gene ılınıyor.

Birinin okuduğu kitap var elinde. Deriden bir kılıf içine konulmuş. Parmakları kolayca terliyor çünkü. Öteki, kalabalığın daha da arttığı postanenin giriş kapısı önüne varmadan önce, Tunel alanına yakın olan bir kitabevine girdi. Orada Maldoror'un Şarkıları'nın yeni bir baskısı var. Pahalı bir kitap. Kitabı tezgâhın üzerine koyarak sayfalarını araladı : "Susun! Bir cenaze alayı geçiyor yanınızdan... Gideceği yolu bilir tabut, ve ağıtçının savrulan harmanisinin ardı sıra yürür." diyor şair. Dışarıda sonbahar güneşi var. Adaya uzanma zamanı değil. İngiliz Sarayı'nın duvarının karşısındaki köşede küçük bir şaraphane var. Akşam yaklaştığında oraya uğrayacaklar.

Arkadaşlardan biri kalkıp Paris'e gidiyor. Orada, Montmartre'a tırmanan sokaklardan birinde küçük bir evi var. Tahta merdivenerle tırmanırken evine, İstanbul'da kalan ötekine ne yazacağını düşünüyor. Kırmızımtırak bir çini mürekkebi aldı. Onla mı yazsa mektubunu?

Öteki iki yıl sonra gidebiliyor Paris'e. Grenelle'e yakın bir otelin, iç avluya bakan odasında kalıyor. O odada, küçücük masasının başında oturup da iç avluya bakarken, öteki çini mürekkeple salonunda bir şeyler çiziktiriyor. Hayır, oda değil orası. Evin her şey için kullanılan genişce bir bölümü. Bir kapı mutfağa açılıyor. Öbürü odasında İyinin ve Kötünün Ötesinde'den birkaç paragraf okuyor. Arkadaşını düşünüyor. Çoktan beri iyinin ve kötünün ötesinde değil mi onlar? Bu düşünür onlara zaten yaşadıklarını söylüyor. Zaten sert değil mi bu yaşam denen şey? Yalnızlığın baş döndürücü kıyısında değil mi onlar? Ya deliliğin? Öteki küçük dairesinin salonunda 'gerçek' denilen şeye, imge yaratmayan satırlarla yaklaşılabileceğini düşünüyor. Resim çizmeyen sözcükleri yanyana getiriyor. Sonra bakıp düşünüyor : sözcükler söyledikleri şeyi anlatıyorlar mı? diye. Bundan da kuşkusu var onun. Bu 'dil' kaygan bir şey. Anlamlandırdığı şeyleri bütün bütüne anlamlandırmıyor. Yazıyı daha az sözcüklere indiriyor. 'Belki, daha az sözcük, daha iyi anlatır' diye düşünüyor.

Gençlik yılları böyle geçiyor. İki arkadaş birbirlerini arayarak – görüşemedikleri zaman mektuplarla – hiç de mutlu bir gelecek imgelemeksizin, ama mutluluğu – kim bilir? – bu küçük uğraşlarla araştırarak, gene de yollarına eksiksiz bir karanlığın basmadığını düşünerek, biri orada, öteki öte yanda yaşamadılar mı? Gene de öyle yaşıyorlar işte. Düşüncelerinde bir o yana, bir bu yana sallanarak. Ama gençliklerinde rastladıkları düşüncelerin yörüngesinden çıkmıyarak. Dolaştıkları belirsiz yollarda birbirlerine rastlayarak, ya da – birbirlerine rastlamadıkları vakit – bunun eksikliğini duyarak. Böylece biri ötekine, öteki ötekine bir şeyler

yazarak. Biri işyerinin, biri evinin penceresi önüne oturup, birkaç satır yazdıktan sonra, bir posta kartını da doldurarak. Masalarının başında otururken gene başları eğik değil mi onların? Klee'nin koyu kahverengi renklerle yaptığı bir suluboya resimdeki gibi. Varlık sallanıyor onda, ardından Tanrısal bir can sıkıntısıyla dolu düşsel bir dünyaya açılıyor. Somut varlığını göstermeyen bir dünya. Bazen bir karabasana dönüşen. Ardından toparlanan, gene gölgeli caddeye çıkan. Susun! Kendi izlerinin ardında onlar. Sırtlarında kendi diktikleri harmanileri. Başları öne eğik dolaşıyorlar. Biri o yanda, Pera'da, Markiz pastanesinin ölü camları önünden geçerken, öteki kuzeyde bir kentte, taş döşeli bir sokakta yürürken elle tutulamaz bir yalnızlığın Robinson'ları olduklarını düşünmüyorlar bile.

BEHZAT AY

Bir Dolunay Gecesinde

AYRILIĞIN yarattığı acıları, duyguları, duygusallığı aşamadığım ve gideremediğimden hem bir yolculuk yapmak, hem de çevre değiştirmek için bin kilometre uzaktaki doğduğum köyüme gitmiştim.

İlk günler ağaçlarla, toprakla uğraşarak oyalanıp durdum. Bu oyalanma zamanlarında acılarımı az da olsa unutur gibi oluyordum. Ne var ki, akşam olunca bir içsızısı başlıyordu... Yalnızlığın en koyu olarak duyumsandığı zaman akşamlardır. Günbatımıyla başlar. Günbatımları zaten oldum olası yalnızlığı çağrıştırır. Güneş batarken, sanki bir yakınımızdan ayrılıyor gibi olmaz mıyız?

Ya şimdi dağların üzerinden ansızın gözüküveren dolunaya ne demeli? Her dolunay gecesinde zaten çeşitli duygular depreşir bende... Bu gece ise bir duygu sağanağına yakalandım...

Salkımsöğütlerin, kavakların, elma ağaçlarının dalları arasından olanca güzelliğiyle yükselmeye başladı dolunay. Verandada devinimsiz dolunaya bakıyorum. Duyarlığım, duygusallığım artıyor... Kurbağaların, ağustosböceklerinin seslerini ayrılık şarkılarıymış gibi dinliyorum... Kederimden geberecek gibiyim...

Çok büyük, çok renkli bir kelebek dönüp duruyor çevremde. Kelebekler yorulur mu bilmiyorum. Bir süre sonra kelebek gelip kondu masama. Ürkütmemek için özen gösteriyorum. Su bardağını yavaşça kaldırıyorum... Kaşık ve çatalı ses çıkarmamak için yemek tabağına yavaşça daldırıyorum.

Derken benim gibi yalnız olan ve her gece evimin çatısında öten baykuşun acı, yanık sesi başladı. Çocukluğumdan beri baykuşun sesi bana acı gelir. Bu ayrılık süreminde (mevsiminde) daha da acı gelmeye başladı.

Her gece sesini dinlediğim bu baykuş neden kendini göstermez? Kendini göstermeyen bu baykuşun gelip kelebek gibi masama konmasını ne denli isterdim! O güzelim gözlerine doya doya bakmak beni gönendirirdi... Baykuşları ben insana benzetirim. Bütün kuşların gözleri yüzünün iki yanında olduğu halde, baykuşların gözleri yüzünün önünde, insanlar gibi. Ve de gözleri çok güzel. Kocaman, parlak ve çekici...

Yedi yıl önce yine böyle bir ağustos ayında köylü bir kadın, kanadı kırılmış bir baykuşunu getirip vermişti bana. Kırık kanadını iyileştirmek için pomatlar sürmüş, gazlı bezle sarmış, oturma odama koymuş, korumuştum. Ne yediğini öğrenmek için ansiklopediye bakmıştım. Solucan ve kurbağalarla beslenirmiş. Kurbağalara kıyamadığım için, topraktan solucan çıkarıyor, bir kap içinde veriyordum. Önceleri benden çekindiğinden olsa gerek solucanları yemeyen baykuş,

sonraları yemeye başlamıştı. Başka bir kaba koyduğum suyu da içiyordu.

Bir süre sonra başka bir ansiklopediden öğrenmiştim : Baykuşlar eşlerinden ayrılmazlarmış. Dahası, eşleri ölen baykuşlar bir başka baykuşla ilişki kurmazlar, yalnız kalmayı yeğlerlermiş... Acaba, acı acı gece boyu ötmeleri, yalnız kalmalarından mı kaynaklanıyordu? Bunu elbette bilemiyordum. Ama bana acının türküsü gibi geliyordu baykuşların ötüşleri...

Yedi yıl önce kırık kanadını iyileştirdiğim, beslediğim ve sonra evimin çatısına bıraktığım baykuş her gece yanık yanık ötmeye başlamıştı... O yıldan beri her ağustos ayında buraya geldiğimde geceleri baykuş sesleri dinliyorum. Acaba benim yedi yıl önce beslediğim, iyileştirdiğim baykuş muydu yedi yıldır öten? Ve beni sürekli yanık sesiyle hüzünlere boğan? Zaman zaman bunu düşünüyorum. Çünkü epey evcilleşmişti...

Çocukluğumdan beri hayvanların yaşamı üzerine düşünürüm. Bu ilgim sürüyor... Bir hayvanbilimci olmayı ne denli istediğimi anlatamam... Onların bakışları, yürüyüşleri, uçuşları, ötüşleri beni çok ilgilendiriyor...

DOLUNAY yükseldi, yükseldi tam gökyüzünün ortasına geldi. Evimin önündeki kanaldan akmakta olan suya parıltısı düştü. Kalkıp baktım, suda olanca görkemiyle gözükmekte dolunay. Birdenbire Şair Sergey Yesenin'in bir anısını anımsadım. Sergey Yesenin şöyle yazmıştı yaşamöyküsünde : "Ailemde dedem, büyükannem ve dadımdan başka bir de saralı dayım vardı. Beni çok severdi. Sık

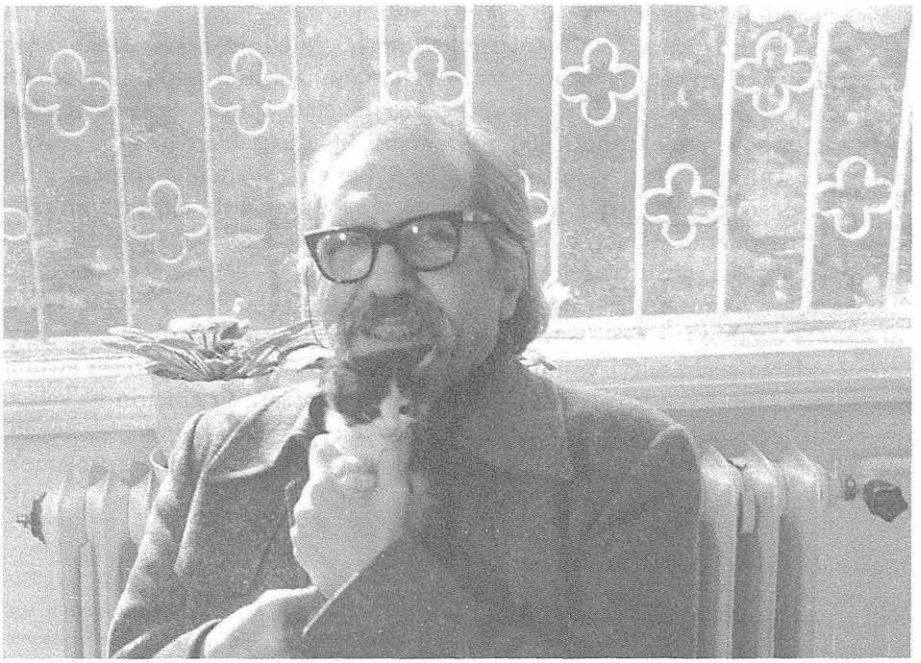

sık Oka'ya atları sulamaya giderdik. Gecenin sessiz havasında ay suda sarkar dururdu. Atlar su içerken, sanırdım ki neredeyse ayı da içiverecekler. Ay dağılan halkalarla ağızlarından yüzerek kurtulunca sevinirdim."

Bir süre düşünüp kaldım ayın sudaki görüntüsüne bakarak... Sonra gökyüzüne baktım. Ayrılıkların neredeyse insanı çıldırttığı bu dolunay gecesinde, gökyüzü salkımsaçak yıldızlarla doluydu. Gecenin güzel kızları olan bu yıldızlar da beni büyüledi; dolunayın büyülemesi yetmiyormuş gibi.

VERANDADA gezinmeye başladım. Kedim Tekir'in bu zamana değin gelmeyişine tasalandım. Sonra bağırmaya, ünlemeye başladım : "Tekir, Tekir!.." Koşarak geldi. Küçük bir arslana benziyordu. Hemen ona ayırdığım ciğeri tabağına koydum. Aman Tanrım! Nasıl saldırıyor. Demek iyi acıkmış. Hap hup yedikten sonra, su kabına dönüp doya doya su içti ve sıçrayıp yanımdaki sandalyeye çıktı. Ön ayaklarıyla ağzını temizlemeye koyuldu. İlgiyle ona bakıyorum. Ve annemin anlattığı bir temizlik öyküsünü anımsıyorum. Sağlığında çocukluğumu anlatmasını istediğimde, uzun uzun anlattıktan sonra şöyle bitirmişti sözünü :

"Yemek yerken çenene, gömleğine içtiğin ayranı dökerdin. Ben de seni azarlamazdım. Nedeni, bir kedimiz vardı, sen yemeğini yedikten sonra dizlerine sıçrar, çenenden başlayarak yalamaya koyulurdu. Çeneni, gömleğini tertemiz eder, bana iş bırakmazdı..."

Ölmüş annemi düşünüyordum ki, Tekir temizliğini bitirip kucağıma atladı ve başını göğsüme dayayıp yüzüme bakmaya başladı. "Benim gibi sen de mi başını koyacak bir göğüs arıyorsun oğlum!" diye başını okşuyordum. Hemen mırlamaya başladı ve gözlerini yumup uykuya daldı.

Kedimin mırlamasını, kurbağaların, ağustosböceklerinin ayrılık şarkılarına benzettiğim seslerini ve de acı acı öten baykuşu dinliyordum artık bu dolunay gecesinde. Bir de güneydeki diz çökmüş develere benzettiğim dalgaların eteklerinde yanan çoban ateşlerine bakıyordum... Birden ta uzaklardan silah sesleri gelmeye başladı. Kim ateş ediyordu? Kimi ya da hangi hayvanı öldürüyorlardı?

Silah sesleri bu doyumsuz dolunay gecesinde içimi karattı. Birdenbire baykuşun, kurbağaların, ağustosböceklerinin sesleri kesildi. Tekir de sıçrayarak uyandı ve yüzüme yabansı yabansı bakmaya başladı...

Zaten geç olmuş ve bu yayla gecesinde üşümeye başlamıştım iyice... Tekir kucağımda yatak odama geçip kapattım. Ama uyuyamadım bir türlü... Bu kez oturma odama geçip televizyonu açtım. Dincilerin türban gösterilerinin ardından, siyasacıların kavgaları, çetelerin, mafyaların yaptıkları bir zincirin halkaları gibi birbiri arkasından görüntüleniyordu. Burada ancak televizyonun tek kanalı çalışabildiğinden, her gün ve geceki izlediğimiz iç karartıcı haberleri dinlemek zorunda kaldım... ⊠

"TABUTTA ÇİFT VURUŞ"

ORHAN BARLAS

KURULUŞTA adı Kırık Bardakmış, sonra birinden birinin aklına esmiş, "Tabut" demiş, öyle kalmış... Herkes Tabut benzeri meyhaneleri az çok bilir; çok bilmez, az bilir. Çünkü oralarda uzun kalınmaz, bizim gibilerin "öyle icap ettiği için" sırası gelince usul usul kalkmamız gerekir.

Cemil Kavukçu'nun Tabut benzeri meyhanelerin gediklisi olduğunu sanmıyorum, ama çok iyi anlatıyor, Tabut "gerçeğini" şöyle bir görünenin çok ötesinde, kökünden kavrayabilmiş... Neden? Yazar çizgi dışına itilmişleri, eşikte kalmaya yazgılı olanları anlatmaktan hoşlanıyor. Böyle olunca Tabut'un gerçeği dilim dilim açılmaya başlıyor... Tahsin, Ağır Abi bir yana, Selim'den Baba Hakkı'dan, Kirpi'den gelmiş geçmiş toplum olgusuna, kördüğüm olmuş insan ilişkilerine doğru yol alıyorsunuz.

Cemil Kavukçu'ya benzer çok öykü yazarı sayılabilir... Etkisi altında kaldığı, esinlendiği yazarları burda sıralamaya kalkışamam... Zaten ne önemi var? Kavukçu bunları almış, yoğurmuş, özümsemiş, yani "yetenekli bir yazarın yapabileceği en doğru işi" yapmış ve ortaya tümü ile özgün bir öykü yazarı çıkartmış...

Kavukçu'nun kullandığı dil ile ele aldığı konu arasında sıkı bir bağ var. Örneğin bu öyküde bazı yol taşı-savsözler kullanıyor, bunları, yeri geldi mi hemen önünüze sürüyor... "Roman gibi bakış, şair ruhlu adamın tek dizesi" filan... Sonra hem ilgiyi artıran, hem de "daha iyi anlamayı sağlayan" kuytu, belli belirsiz boşluklar.... Öykünün diliyle ilgili bir örnek : "...Tabut açıldıktan birkaç sene sonra öldü, deyip sigara yakıyor, ya da rakısından bir yudum alıyor, ya da susup duvara bakıyor, ama ille bir şey yapıyor, ilginin kendisine yöneldiğinden emin olunca anlatıyor..."

Tabutta Rövaşata'ya yollamayı yalnızca söz oyunu diye yazmadım... O filmde de "en altta kalanlar" ama bundan yakınmayı akıllarına bile getirmeyenler anlatılır... Üstelik öyküde bir tatlı "çift vuruş" var... Sonra, bu öykü, adamının eline düşerse çok iyi bir filim olabilir.. Bizde bunun üstesinden gelecek yönetmen var.

Dönüş'ü okuyacağım. Ardı ardına zincirleme tepkime ile on beş yirmi ödül almamış (ya da best-seller olmamışsa) – şimdilik– yüz elli sayfaya gücüm yeter.

*Cemil Kavukçu, "Şarkılar Onu Söylemiyor", "Adam Öykü", S : 20

**Bunu yazdım, dergiye verdim. Bir gün sonra bir baktım, sevgili Fethi Naci de, "Cumhuriyet-Kitap" ekinde öyküyü ele almış... Erken davranmam bir bakıma iyi oldu, onun da "Şarkılar Onu Söylemiyor"u eleştireceğini bilseydim, belki yazmayı göze alamazdım. Ayrıca bu işlerin gerçek *connaisseur*'ü ile bir arada bulunmanın da ayrı bir tadı var. – O. B.

EDEBİYAT NEREDE DOĞAR?

SEMİH GÜMÜŞ

Necati Tosuner'inki dilin yalnızca yalın hali değil. Onun tutumu, dili yalınlaştırırken yoğunlaştırma, deriştirme, derine çağırma biçiminde anlatılabilir. Elbette damıtılmış, şiirsel bir dildir de bu.

EDEBİYAT, bazen insanın iç dünyasının derinliklerine yapılan büyük yolculukların suları gibidir; bazen insandan uzaklaşır, giderek insana karşı duran bir nesnel duruma ait olur, diklenir; bazen nesnelerin sesine dönüşür, nesnelere dayalı kurgular içinde yaratır dünyaları... İnsanın karmaşık hallerini bütün yoğunluğuyla yaşayan dil içinde varolacağı atlanırsa, ne kalır bu edebiyattan geriye? Yanıt yerinde zamanın erittiği sayısız yapıt duruyor.

Dili, dolayısıyla Türkçeyi edebiyatın yaratıcısı olarak alan yazarlar, önünde ya da sonunda, edebiyatın gizlerine ulaşırlar. Dilin bir ucundan tutup söktükçe çözülen gizlerin ördüğü yumak, yazarın kendine özgü oluşunu simgeleyen bir kütle olarak gelmez mi önümüze?..

Necati Tosuner, edebiyatın bendeki olumlu yüzüne tanıklık eden öykücülerden. Kendi yumağını çoktan ördü, üstelik bir zamanlar yalnızlığıyla özdeşleşen kabuğunu da kırdı. *Kambur ve Öncesi*'nden *Sisli ve Sonrası*'na, epeyce bir aradan sonra gelen *Bir Tutkunun Dile Getirilme Biçimi*'ne, şimdi *Güneş Giderken*'e, kendine özgü bir yazı dünyasının izini kazıdı. *Kazıdı*, derken, onu sert sözcüklerle anlatmanın tedirginliğini duyuyorum. Kısa, kısacık tümcelerden; tümce anlambiçimine sahip sözcüklerden; dilin kemiğinden ayırdığı dil biçiminden yumuşak, çağrışımlara ve belirtilere alıp verdiği her solukta yeni renkler taşıyan, yumuşak bir dil yapısı kurdu Necati Tosuner.

Yazara özgü yanlara açık olan bir okuma biçimi vardır. Kısaca, yazarın nasıl anlattığıyla yoğun bir iç içelik içinde oluşan, çözümleyici, kurmaca dünyanın derin yapısına soyutlamalarla dalıp giden bir eleştiri anlayışı. Necati Tosuner'in kendine özgü yanlarına eğildiğimde de görüyorum : kulaklarımda bile onun dilinin ritmini ayırt edebilirim. *Güneş Giderken*, ilk kitabı *Özgürlük Masalı*'ndan (1965) otuz üç yıl sonra yayımlandı; bu duyguyu gene taşıdığımı görüyor, Necati Tosuner'in öykülerinin kendine özgü tatlarını ayırt edebiliyorum.

Güneş Giderken'deki öykülerini oluşturan dil gene dolambaçsız, ama dolayımlı anlamlar üretiyor... Sıradan sözcüklere yüklediği anlamları açıklamaya hiçbir zaman gönül indirmez Necati Tosuner. İlk öykü "Ayten'in Kerem'li Öyküsü"nün ilk paragrafı demek istediğimi anlatıyor :

"Dün değil, dünden önceki dün. Burda, apartmanın önündeki duvarda oturdum, sokağa baktım. Kedilere, köpeklere.. arabalara, kamyonlara baktım. Bakkal İsmet Amca, Manav Ali ile kavga etti. Kötü kötü konuştu. Manav Ali de yumruk attı. Televizyon gibi. Yok, polisler gelmedi." (s. 9)

Necati Tosuner hem yazının suskuları içine gömdüğü derin yapıyı usulca verir, hem de okuru zorlamadan, ama kendi özenini göstermesini bekleyen ustalığını sezdiririr...

Anahtar tümce : *Televizyon gibi.* Dilin buradaki denli yalınlaştırılmasını, kötüye yol açabileceği çekincesiyle benimsemeyenler de var. Onları haklı çıkaran kötü örneklerle karşılaştığımız her yerde kaygılarını anlıyorum. Şu var ki, Necati Tosuner'inki dilin yalnızca *yalın hali* değil. Onun tutumu, dili yalınlaştırırken yoğunlaştırma, deriştirme, derine çağırma biçiminde anlatılabilir. Elbette damıtılmış, şiirsel dildir bu. "Öteye geldi, beriye gitti" türünden, anlamı hiçe vuran bir dil boşluğuna düşmemek için gösterdiği titizliği de düpedüz örnek alınabilir. *Televizyon gibi* : sokağı yoğunlaştıran bir tümce : sıradan yaşantının (Necati Tosuner'in bütün anlattığı) iç devimine *olumsuz* olanın karışması : bir öykü için gerekli ve yeter dil biçiminin örneği...

"Ayten'in Kerem'li Öyküsü" Necati Tosuner'in huyuna suyuna uygun bir öykü. Kendi kişiliğiyle kolayca özdeşlenebilecek bir yazı dünyası olduğunu okurları bilirler. Kendini kanatarak yazdığı öykülerin okurda acı bir tat bırakmaması olanaksız. Dışardaki yaşamı, sokaktaki insanların iç dünyalarına sızarak yansıtır. Görünürdeki hallerden kişilikleri çiziveriverir. Hem yazının suskuları içine gömdüğü derin yapıyı usulca verir, hem de okuru zorlamadan, ama kendi özenini göstermesini bekleyen ustalığını sezdiririr...

Sık sık görsel bir dil kullandığı görülür. Örnekse, gene ilk öyküden :

"Karşı apartmanda Gökhan bahçeye çıktı. Sokağa çıkmadı. Annesi yasaklamış. Bahçede bisikletine bindi. 'Gelsene...' diye beni çağırdı. Ben de oraya gitmedim. Kendi binsin..."

Bu dil görseldir : sokağın hali neredeyse usta bir yönetmenin göz derinliği içinden yansımıyor mu bize? Öykünün başından Funda ile küçük Kerem'in karşılıklı konuşmalarının başladığı yere kadar bu gözün duyarlı bir kamera gibi çevreyi taradığını, verilmiş olağanüstü yalın görünüme olağandışı bir derinlik ka-

zandırdığını göreceksiniz. Necati Tosuner'de beni asıl ilgilendiren de bu özelliği işte. Şu örneklerle anlatabileceğimi düşünüyorum :

"Orda üç köpek görünüyordu. Biri karaydı. Sonra, gittiler, Yok, havlamadılar." (s. 9)

Sokak köpekleri çekip giderken havlamaz olurlar mı? Sıradan olan bu. Ne ki : *Yok, havlamadılar*. Yazınsal dilin sıkça başvurduğu bu yalın ve dolayımlı biçimi, okuma ilgisini tetikte tutmayı da sağlar. Aykırı olanı hiçbir açıklamaya başvurmadan, bir çırpıda, bir vuruşta doruğa çıkarır Necati Tosuner.

"Bakkala ekmek kamyonu geldi. Ekmekler bakkala taşındı. Bir teyze yukardan sepet sarkıttı. İsmet Amca sepete iki ekmek koydu. Teyze sepeti yukarı çekti. Çok yavaş çekti." (s. 9)

Sepet nasıl verir o kareyi? Durum sepete yükleniyor... *Çok yavaş çekti.* Her şey canlanır gözümüzde : teyzenin bezginliği; bakkal amcanın davranışlarındaki çöküntü...

Örnekler kolayca çoğaltılabilir; ama ikinci bir amacı daha var bu alıntıların : Bunları düzayak sözler gibi alanlar, yanılmamak için ikinci üçüncü okumaları da denemeli : Küçük bir çocuğun, Kerem'in gözlemleri olarak *dile gelir* bunlar; Kerem'e göre dil... Öyküdeki büyüklerin, sözgelimi Ayten'in söz aldığı bölümlerde dil de hemen olgunlaşır...

Ardından Funda teyze ile küçük Kerem'in karşılıklı konuşmaları geliyor. Yalın sözlere aldanmadan okunmalı bu konuşmalar da. Öyle olağanüstü birkaç ayrıntı var ki, birkaç kez okumaya değer...

Necati Tosuner öykü kişilerinin iç dünyalarının derinliğine dalmaz. Öyküde çoğun aynı eğilim yok mudur? İç dünyaların sınırsız karmaşasını deşmek düşmüyor öyküye. Durum saptamalarını, durumları çözüveren anahtarları, kişilerin davranışlarını ve konuşmalarından çıkarılması gereken anlamları öykü diline yedirir Necati Tosuner...

Nesnelere ilgisinin nedeni de bu. Naylon torba, balkon, kapı, masa... nesneler ve *nesneleşenler* : "futbol.. bisiklet.. kaykay.. saklambaç.. mısırcılar, tüpçüler, ayakkabı ve terlik taksitçisi.. çarşaf taksitçisi.. kamyonlu zerzevatçı.. ardından karpuzcu.." (s. 22)

"Sıcak Bir Gün"de Burhan Bey ile genç Esra arasındaki ilişkide, yazardan bağımsız biçimde yaşanan bir durum : Esra, kulağı telefonda kendisini bekleyen Burhan Bey'in evine geldikten sonra sürekli Burhan Bey'e bir şeyler götürüp getirirken, belli ki yaşlı hayranıyla arasındaki ilişkinin biçimini de yazının suskusu içinde saptamaktadır... Bu özelliğini de keşfettikten sonra, Necati Tosuner öykülerini okumanın tadı gitgide çoğalır.

Necati Tosuner'in öykülerinin yazınsal özelliklerini Sait Faik'e de uzatabilirsiniz, Orhan Kemal'e de bunlar akla gelir; nerede okursanız okuyun, kendi özelliklerini tamamladığını süzmek kaydıyla...

Necati Tosuner'in elbette minimalizme de gönderen öykü dili, tamamıyla kendine özgü, öykülerinin yaşantılarını bütün duygularıyla doygunlukla yansıtan bir anlatım biçimi kuruyor. Öyküyü kurgulayan asıl etmenin bu sargın dil olduğu değerlendirilmezse yazık edilmiş olur. ⊠

BAŞAR BAŞARIR

Sabahat Açıkelim İhtisas Kitaplığı

BU BİR aile, bir hayat alfabesi. Büyük ve küçük harflerden oluşan. Birbirine yürekaşırı mevzularla bağlı, her günü bir seyran, bir yortu, postadan çıkmış bir armağan gibi geçiren. Hüzünlü ancak üzüntüsüz. Üçübiryerde bir hayat şekli. Büsbütün ve paramparça.

Bu, şüphesiz ki onların güzelim hikâyesi. Ah, ne iyi.

DEDE. Gençliğinde hangi duvarın arasına girse gözü kapıda kalan adam. Girenlerden ve gireceklerden korkan, çekinen. Bir adam ki, kim gelse onu tutmaya, onu berbat, perişan etmeye geldi sanan adam. Yalnız, tedirgin, çevik ve hepsinde sonuna kadar haklı.

O pek tatlı gençliğinde, aynasında bir sürü kurşun deliği ve cebindeki üç kuruşun deliliğiyle önüne çıkan bütün bunak faşistlere savaşlar ilan etmiş, ileri derecede miyop ve çılgın adam.

Artık eski usul bir komitacı, sadece. İşi mektebinde okumuş. Rüştiyede Latince, idadide ihtilal görmüş. Devleti kurtaracağım derken, devletten kurtulmayı öğrenmiş. Sonra bum. Ne hayatın tadını çıkarabilmiş, ne de kendi tatlı canını. Bütün savaşları kaybetmiş, bu arada gözlerini de. Yani ki kör. Hiç şikâyet etmese de kör, görmez, âmâ.

Yeterince yanlış ışık gördüm, der, artık bana doğru bir karanlık lazım.

Herkes ondan çok daha genç, o herkeslerden daha da yaşlı. Bakamadığı bir pencerenin önünde saymaya kıyamadığı günlerini yaşıyor. Ama itinayla, teker teker. Bir pişmanyasağı içinde. Belanın bütün ses duvarlarını aşmış, dönüp dönüp aşmış... O eski serdengeçtilerden, öyle adamlardan. Zürriyetsiz, yine de dede.

Anna. Sükûnetten ibaret. Kim bilir, belki bir zamanlar dul olmayı ceset olmaya tercih ettiğinden öyle. Hafızası ağzında acı bir baklaya dönüşmüş, bir türlü çıkaramadığı. Hayat ve hayal kurmaya çalışırken hayat ve hayal kırıklığına uğrayanların kümesinden. Sabihalar, nigârlar, hikâyehanımlar familyasından. Sonu kötü olanlardan, onlardan anna.

Mürüvvet ağacının kuru dalları boynundan yukarısını felç etmiş zahir, yüksek ökçeler giyememenin acısı dilinde kilit olmuş anna. Hakiki bir zaruret olmadan konuşmaz, bunun yerine her fırsatta güler, gülümser. Ses düşmanı, çıtsız, bir o kadar da çıtı pıtı.

Gerçek olamayacak kadar yumuşak, yalan olamayacak kadar ıstıraplı. Şakrak

ama mahzun. Anna, anneliğin yarım kalmış abidesi, ta kendisi olamadığı için.

Bebe. Âlâ velet. Kılçık fasulye kılıklı, küçük, neredeyse bebek. Meşum bir aşkın gayri meşru meyvası, kız.

Erkenden yürüdü, zamansız düşündü, vaktinden pek evvel de okudu. Abaküs görmeden sayıları çarptı, alfabe görmeden harfleri söktü. Mektebe yazdırılacak olsa, sınıfındakilerle arası birkaç ışıkyılı olurdu herhalde. Dandy sakız çiğnemeden, ip atlamadan, seksek sekmeden, zıpzıp zıplatmadan büyüdü. Ay ışığının yıkadığı o pasaklı avlularda ve yalnız. Rüzgârlı tepeleri bütün uğultulu gecelerde tek başına seyrederek, bebe. Dinozoru sincabın büyüğü olarak bildi, samanyollarını cebinde sakladı. İyiyi kötüden, gündüzü geceden ayırmak neredeyse tek çocukluk oyuncağı oldu.

Varsa yoksa dedeydi onda hayat. Dizinin dibinden, görmeyen gözünün önünden ayrılmaz, ayrılmak istemezdi ihtiyarın. Hâlâ tek ve en gerçek dostu o bir yudum ihtiyarcık bebenin. Hayat onda, bu dostluğa çağlayan bir ırmaktan ibaret. İçip içip birlikte mest oldukları bitmez bir derya, dipsiz bir zemzem kuyusu. İçine düşüp düşüp ölmek istedikleri.

Her zaman aralarında ancak bir fısıltı kadar mesafe, belki o kadar dahi değil. Ne kadar yakın ve ama ne kadar da uzak, dedeyle bebe.

ANNA ütü, temizlik ve kapuska yapar.

Dede hemen hiç uyumaz, görmeyen gözleriyle ruhundaki uzaklara bakar.

Bebe, aklıyla bir yaşamak kabiliyetinden herhalde, yoksa belası mı demeli, düşünür ve uyur halının üstünde.

Bebenin yaşını ikisi de bilmiyor. Üçü de bilmiyor. Ne mahalle mektebine gidiyor bebe, ne kent üniversitesine. Dede öğretiyor ona hayatı, hayatın anlaşılabilecek ve anlatılabilecek nesi varsa. İhtiyara göre hava hoş tabii. Kendi kendine adeta zaman olmuş, geçip gidiyor her şeyin, her mertebenin üzerinden. Geçen zamandan ibaret bir hayatın tadını çıkarıyor.

Her gün kütüphaneye gidiyor bebe, Sabahat Açıkelim İhtisas Kitaplığı'na. Orada gönlünce çalışıyor, okuyor yazıyor, keyif çatıyor ciltler arasında. Akşama yine ev.

Dönüşte ihtiyar soruyor :

– Söyle bakalım, bugün ne öğrendin?

Âlâ velet cevap veriyor.

– Cevap veriyorum : Havuç salatası.

– Fevkalade. Nasıldı peki?

Yine cevap veriyor âlâ velet :

– Limonlu, turuncu.

Turuncu diyor ve ikisi birden sözcüğün akustiğine kapılıyorlar. Turuncu. Portakal ya da portakal rengi değil. Turuncu. Bu bir renk adı olamaz. Koskoca bir efsane gibi geliyor ikisine de. Ve başlıyorlar bu devasa sfenksin muammasını çözmeye. Ama yukarıdan aşağı, ama soldan sağa. İşte böyle.

İşte böyle. Her gün bir şey öğreniyor bebe. Kendine göre, kendinden gelen bir halde. Sonra akşam vakti olanları dedeye anlatıyor, birlikte oturup parçaları

birleştirmek için. Çünkü paramparça bir hayat parasızlıktan da, hayatsızlıktan da daha kötüymüş. Dede böyle diyor.

Evde kitap yok. Evde kitap neredeyse yasak. Yalnızca kalem ve yazı işi için lazım olabilecek birtakım teçhizat, divit, hokka, kartuş, kurutma kâğıdı ve silgili kalemler. Biraz balmumuyla birlikte tüylü yazı takımı gül ağacı yazı masasının en ucunda duruyor; ulaşılması gereken bir menzil, tırmanılması gereken bir zirve gibi.

Oysa hayatı dedenin, ihtilaller sayılmazsa, neredeyse kitaplardan ibaretti. Cilt cilt orijinallerden, ilk baskılardan, taşbaskılardan. Bulak baskılarından. Nerede onlar şimdi?

NE ANNA dedenin öz kızıdır, ne de bebe anna'nın. Nihayetinde bir araya gelmişlerse eğer, ne diye itiraz etmeli bunca zaman sonra. Kimseye düşmez böyle şeyleri karıştırmak. Ne de size.

Sabahat Açıkelim İhtisas Kitaplığı eski şehrin eski semtlerinden birinde (Samatya) bundan bir on küsur yıl önce açtı kapılarını ahaliye. Pek giren olmadıysa da içeri o zamandan beri, hâlâ açıktır kapılar. Gelip gidenler çoklukla bastıbacak veletlerden ve ömrünün son dörtlüğünü okuyan, dönüp dönüp okuyan, mukaddes sakallı ihtiyarlardan ibaret. Ama bu da geçer. (Geçmese de kaç yazar koskoca Sabahat Açıkelim'e?)

Bu çılgın kütüphane eski tüfek komitacıların ve bir yıkılmaz hülyanın eseri, belki de son. Hikâyesi aynen şöyle :

Yıllar önce, bir davadır bir vuruşmadır giderken hepsi de aynı zamanda çılgın birer kitap düşkünüydü onların. Düşkün ne demek, tutkun, müptela, nihayet hastaydılar kitaba. Topladılar, topladılar, yığdılar. Kırk, elli sene bir şeyi sevmek ne güzeldi.

Yeniyetmeliklerinde paşa baba ve dedelerinden devraldıkları o minyatür koleksiyonlar kısa sürede on beş, yirmi bin cildi bulmuş, raflara, odalara, depolara sığmaz olmuştu. Aynı zamanda artık kitapsız bir hayat yaşanmaz, konuşulmaz, akla dahi getirilmez bir haldeydi. Dava belki şeklen bitmişti ancak, meğer ki, kayıtların tutulduğu yorganlar işte oradaydı. İhtiyarların az gören ya da hiç görmeyen gözlerinin önünden ayrılmıyordu bu yorganlar.

Sessiz bir yığın da ne demekti?

Hemen hepsinde bulunan birtakım sabit ciltler vardı ki, onların adını bilmemek okuma bilmemekten daha beter sayılırdı. Ancak bundan öte pek çok başka ve ayrı telden çalmayı öğrenmişti cemiyet düşkünü bu ihtiyar dedeler. Zamanla, biraz da kadere boyun eğerek, birbirinden uzaklaşmıştı dağarcıkları. Kimi simyaya merak sardı, kimi kozmoğrafyaya. Kimi göğe bakar oldu, kimi yerin yahut derin, serin suların dibine. Hemen hepsi siyasette, savaşta, davada kaldı kalmasına, ama her biri ayrı lisanlar öğrenip başka başka yazarları takip ve tercüme etti. O mağlup cemiyetin üyeleri oldular birer sahici âlim.

Yıllar geçtikçe sadece o pek makbul elyazmaları, taşbaskılar ve sair matbuat değil, fevkalade karışık münasebetlerle tanıdıkları gece kadar karanlık dostlarının evrakları da ellerinde birikti. Ciltler, karar defterleri, mühürler, şifre anahtarları,

ihbar pusuları, kancıklık vesikaları... hepsi, hepsi yerlerini buldu o pek kişisel arşivlerde. Ah, ne hayat.

Sonra? Sonra şehrin dört bir yanına dağıldılar. Kimisi yedi tepenin üçüncüsüne kondu, kimi üç denizin ötesine. Evler yükseldi, asansörler icat oldu. Gitmek gelmek zorlaştı. Haberler neredeyse yıldan yıla, bahardan bahara uçuyordu şehrin üstünden. Birbirlerine gazetelerdeki kara, kalın suratlı ölüm ilanlarıyla selam etmek gibi tuhaf bir hal peyda oldu. Zaman acımasız oyununu onlara da oynadı.

Günlerden bir gün bir araya gelip karar kıldılar miraslarını birleştirmek, ortak bir kitaplık kurmak için. Evet, kitaplık. Haylaz torunlardan, hayırsız gelinlerden, eli maşalı ahretliklerden kurtulmanın, onca emek ve sevda mahsulünü bir arada tutmanın yolu olarak.

Pek çoğu karşıydı başlangıçta. Kolay mı. Yürek mi dayanır böyle bir ayrılığa. Ne de olsa ömrün onlardan büyük bir arsızlıkla esirgediği bütün o alaturka neşelerin ve deliksiz uykuların artık yerini almıştı bu kitaplar. Onlarsız ne yaşanır, ne de yaşanmak istenirdi. Hayır, öyle uzun boylu okunduklarından değil günbegün. Hatıradan ve hafızadan elbet. Yetmez mi?

Ama pek dokunaklı konuşuldu. Bu eski cemiyet azalarını günlerce işgal eden uzun ve teferruatlı izahatlar verildi.

Bir şeyler yapılmalıdır. Öyle icap etmektedir. Yoksa bunca yazma, risale, tercüme, telif yok olup gidecektir, bir hiç uğruna hem de. (İtirazlar : "Hiç uğruna olur mu?") Kendi zevklerimiz uğruna öyleyse. Bu saatten sonra ancak iyi sıhhatte olsunlar gelip okur hanemizdeki o binlerce cildi. Oysa bir kütüphanede? ("Yine onlar gelip okur, kim gelecek...") Olsun, mühim ve mümkün olan çabalamaktır. Hani piyonlardı partinin ruhunu yapan? Biz ölmedik daha. ("Ama öleceğiz.") Efendiler, ruhlarım! Ölüm kapıyı çaldığında kimseye güvenemeyiz. (Şiddetli itirazlar, laf atmalar : "Azrail var ya.") Hayır. Bu işi sağ ve dinçken, elden ayaktan düşmeden, iyiden iyiye kocamadan, köpeklere maskara olmadan, bilerek ve isteyerek yapacağız. Bütün servetleri birleştirip bir İş Bankası da biz kuracağız. ("Ya batarsak azizim?" nidaları.) Hiçbir şey zamana bırakılamaz efendiler. Hem bu sayede bin yıl önce kapattığımız o cemiyetin ruhu da şad olacak, canlanacak belki de. Aynı kâseden ve keseden yediğimiz günleri ne çabuk unuttunuz cancağızlar? (Yok itiraz, oldu bu iş.)

Anlaştılar. Yirmi küsur çift el birbirini avuçladı o gece. Akşamdan sabaha bütün ayrıntıları konuştular. Kiminin avukat oğlu, kiminin müteahhit damadı vardı. Hepsine boş verdiler. İş bahçe içinde, asık suratlı, han bozması ev bulmaya kaldı. Sonra birisi hatırlattı Sabahat Açıkelim hanımefendilerini. Koca Ragıp Paşanın torunlarından, kocasız bir gül kurusu... ama ne gül! Bir görünüp bir kaybolan cinsinden, acımasız ve bir o kadar da hülyalı kadın. Hepsinin içine kök salmış sırrı ve suretiyle. Para paraya katıldı, üstüne bir eski yazı nadide destan, barut kokulu, eh son olarak bir de isim hakkı... Paşa torunu koca kız razı oldu bu rüşvete. İşte böyle.

İşte böyle. Mükerrerler ayıklandıktan sonra, tam yetmiş beş bin cilt orijinal çıktı topunun elinden. Raflar rafları izledi, akşamlar sabahı kovaladı. İki buçuk

seneye sığdırdılar bütün envanteri. Bir yarı deli delikanlı da yardım etti bu işlere elbette. Onsuz tek koliyi olsun şuradan şuraya taşıyamazlardı doğrusu ya. Ne de o bin basamaklı merdivenlere tırmanıp en üstlerdeki toz içinde sıralara el uzatılırdı. Tuttuğu altın olsun, gönlü şen kalsın o delikanlının...

Kimin ne verdiği belli olmasın diye kitaplara not düşülmedi asla. Teslim kayıtları bir köhnemiş kasaya atıldı, anahtar da te marş denizine. Kendi hayal kumpanyalarına denk hisseli birer ortak oldular böylece.

Cüzi maaşlı bir hemşire tutuldu, eski usul kartoteks kutulara dizildi. Hem herkese bir ikinci ev demekti bu sur içi konağı. Öyle diyorlardı. Zaten bir fasulye tanesinden ibaret değil miydi bütün aşkların hikâyesi?

Ama bir 23 Temmuz sabahı açarken kapılarını Sabahat Açıkelim İhtisas Kitaplığı, ihtiyarların hiçbiri katılmadı o ihtişamsız törene, evde kalıp ağlamak için hüngür hüngür. Bir daha da böyle çılgınlık görmedi, ne de görür hayat. Alı, ne acı.

ÂLÂ VELET yıllardır bu kütüphaneye gidiyor her gün, dersini çalışmak için. Bilinmez bir müfredatın, ayıklanmaz detaylarına çalışmak, çalışmak, çalışmak için. Uzun saatler okuyor, uzun saatler düşünüyor ve çok daha uzun saatler de yazıyor defterine.

Sonra yine akşam, yine ev.

Evde hayat tekdüze. Anna, dede ve bebe. Yalnızca birbirleriyle konuşuyorlar. Televizyon, telefon ve komşuları yok, aile dostları daha az. Geçimleri ay başında bankaya yatan bir maaştan ibaret. Sebebini kimsenin bilmediği orta karar bir meblağ.

Ancak dede ne dede. Her cümlesi bir satır altın demek adamın. Ne söylese, kimse onun gibi söyleyemez ağzından çıkanı. Yarım bardak su isterken bile okyanusları yerinden oynatıyor. Bunların, fakat, yazılmasına katiyen izin vermiyor. O tam bir hayat adamı, öldükten sonra ölüme inanıyor. Benim laflarımı bana bırakın, diyor. Bebeden her gün ahde vefa sözleri alıyor, onun söylediklerini başkasına götürmesin sakın diye. Peki.

Âlâ velet gittiği kütüphanede çoğu kez yalnız değil. Onun gibi birkaç bacaksız daha uğruyor Sabahat Açıkelim'e, kavak yelleri akıllara estikçe. Kimi o mahallenin piçi, kimi başka dedenin torunu. Ancak ayakları çekingen. Bir gelen en az beş gün uğramıyor sonra. Ama bebe kızın gözünün sık iliştiği bir çilli oğlan var ki, mimli, o en sık gelip gidenlerden kitaplığa. Oğlan tuhaf. Uzunca ne ki iri değil, soluk yüzlü ama irin değil, bir acayip âdemoğlu işte. Hem ne işi var onun burada.

– Ben mi? Ben gazeteciyim. Bir de balıkçı. Bir kurulu ağda dolaşırım.

Çilli oğlan artık anlatıyor : çok okunan ama basılmayan, dağıtılmayan, pek de fazla satmayan bir tuhaf gazete için çalıştığını, yazdığını ve sonra indirdiğini... Ağdan söz ediyor hiç durmadan. Ağda her şey varmış güya. Artık bütün balıklar orada avlanırmış. Oğlan da oralara takılıyormuş, ağa.

Gönüllü iş yaptığını, gönülsüz hiçbir şeyin peşinden gitmediğini söylüyor.

Bir şeyler, bir şeyler daha işte. Hayret hayret üstüne. Sonra utanmadan soruyor hem de :

– Sen, sen necisin bu hayatta?

– Ben âlâ veledim. Dersime çalışıyorum her gün bu kitaplıkta. İlme ve irfana akıl erdiriyorum, fikir yetiştiriyorum.

– Ama bu kitaplığın ihtisası tarih değil mi? Nesine çalışıyorsun ki tarihin? Ne öğrenebiliyorsun, pek enayi dedelerin çocukları olduğumuzdan başka?

– Ona çocuk değil torun derler. Dedelerin bir kabahati yok ki hiç, birbirlerine verdikleri sözü tutup kurdular burayı. Senin gibi birkaç çilli gariban gelip iki satır okur da, cehaletine kum dökerse, o da sadakası olur onca sadakatın. Hem bu kitaplığın ihtisası tarih değil.

– Ne öyleyse?

– Ruh terbiyesi, akıllım.

Dudak büküyor bunlara kıvırcık saçlı çilli oğlan. Meymenetsiz bir suratla çekip gidiyor rafların arasından. Giderken de söyleniyor :

– Ruh terbiyesiymiş, marifet..

Akşam dedesine söz edecek bebe bu yeni ve çilli çocuktan. Balık meselesini, ağ meselesini anlatacak; bir de gazeteyi, hani artık basılmayan ve fakat defalarca, binlerce kez okunan. Hiç durmadan anlatacak. Bir sürü soruyla saldırıp orasını burasını kurcalayacak bu hikâyenin, pek fazla rağbet görmemek için dededen. Sonunda susacak, çaresiz.

İhtiyara göre, yani ona kalırsa, memleketin mektepleri sakayı serçeden, gürgeni meşeden ayıramayan fikir fukarası birtakım züppeler yetiştirmekten başka da bir halta yaramıyor yıllardır. Haritayı, pusulayı, maunu ve Moritanya'yı öğretmiyorsa bir mektep, neye yarar ki o mektep? Gidilmese de olur, görülmese de olur, uzakta dursa da olur, hatta durmasa da.

– Bunları bilmiyorsan dünyayı bilmiyorsun demektir. Dünyayı bilmeyen milletlerin veletleri çok ağlar, hatunları çok bağırır, yaşlıları çabuk çöker. Dünyayı bilmek, hayatta net olmak lazım.

Sonra son bir gayret ihtiyarlıktan söz ediyor o akşam.

– İhtiyarlık, diyor bebeye bakarmış gibi, daha önce ne yapmışsan hayatta, işte ondan sonra gelen şeydir. Amma, eğer yapmaman gereken bir şeyleri yapmışsan daha evvel, işte o zaman ihtiyarlık, erken gelen bir şeydir.

– Ay dede, nasıl erken gelir ki ihtiyarlık?

Mıncıklıyor bebe, illa ki bulacak şişenin dibini.

– Ah be kızım, diyor ihtiyar, ben biliyorum ama, sana anlatamam. Ya da çok uzun anlatmam gerekir. Öyle uzun ki, anlatsam da anlayamazsın. Anlasan dahi emin olamazsın, olsan kalamazsın. Bir felakettir bu ihtiyarlık illeti. Keşke hiç olmasa da, herkes kendine ait ölümlerle usulca ve rahat ölebilse aniden.

Bebe pes ediyor, pes diyor. Halısına yatıp düşünmeye, aramaya, dedesinde ilk defa gördüğü bu ihtiyatlı ihtiyarlığın manasını kovalamaya başlıyor. Kıtır kıtır, şen şakrak martı olmak varken bir insan, bir dede, ne diye muztarip, pes perişan bir tosbağaya dönüşür? Hiç lüzumu yok iken. Niye. Düşündükçe bütün gece kötü şeyler buluyor zihni. Hiç durmadan buluyor âlâ velet.

Ertesi gün evden çıkıyor ama kitaplığa değil yolu, beklesin Sabahat. Sokaklarında yürüyor şehrin, sokak çocuklarına bakıyor. Maçka'dan geçiyor. Limanda gemiler yok. Limanda trenler, olsa olsa, trenler batık. Çünkü bebe artık bal gibi biliyor. Dede gitti gidecek, son günlerini yaşıyor ihtiyar adam. Bu budur, diyor kendi kendine, dedem ölecek. Ah, rezil hayat.

Geç saatte kitaplığa uğruyor, bekliyor hâlâ Sabahat. İşte o, o kıvırcık saçlı-çilli-mendebur-musibet-zibidi oğlan. Ne bilirsin sen ihtiyarlık hakkında, ha, ne bilirsin ki?

Yanıt veriyor çilli :

– Yanıt veriyorum, hiç. Yaşlılık ve evlilik hakkında hiçbir şey bilmem. Hem bilmek istemediğimden, hem de bilmemek istediğimden... bu yüzlerden bilmem. Diyelim ki bilincimde tam oraya bir delik açtım, ya da buna benzer bir şey. Zaten her şey mümkün artık. Kendine istediğin gibi bir hayat kurabilirsin. İstediğini seçersin, istemediğinden kaçarsın, bu kadar basit...

– Hayır, hayatta net olmak lazım, yoksa olamazsın.

– Ne? soruyor oğlan.

– Hiç. diyor kız.

Önce ve aniden ikisi de susuyor, sonra sonsuz görünen bir kahkahayla gülüyorlar.

Hiçmiş, ho ho.

Neden sonra konuşuyorlar yine, üf hem de neler neler : Öksüz çocuklar için Aziz Franco mektepleri, hayatın bitmez tükenmez acıklı şarkıları, sıhhatler iyi gitsin dilekleri, kalemsiz devrim olmaz kanaatleri, bu dünya bir sakarlar balosu değilse nedir soruları, aşk mektupsuz evlilikler sabaha çıkar mı konferansları, kestirmeyse eğer o aşk değildir zaten gerçeği, ben bütün gece ayaktayım sen ne demeye uyuyorsun yalnızlığı, kitaplığa gelenlerin fotokopi makinesi düşkünlüğü, sıkıntılı zamanların çok uzamasının ilahi bir ihanet sayılması gerekliliği, hamile kadınların dayanılmaz çekiciliği – hele bebek erkekse –, sokak arası pasajlarının kısa ancak karanlığın sonsuz oluşunun tezadı, kardeşliğin kaypak yaşanırlığı, deliliğin marifet sayılma umudu...

Arada çilli oğlan, eskiden saçlarının çok-çok-çoook uzun olduğunu, okuldaki yaramaz çocukların ona kız dediklerini, ama hiç kızmadığını anlatıyor. Basıyorlar kahkahayı. Sonra,

– Biliyo musun, bit diye bir şey var hayatta ve o bi böcek diil, diyor.

Cevap veriyor bebe kız :

– Hayır, nereden bileceğim. Nedir, nedir bu bit meselesi?

– Bit bilginin kaynağıdır. Bit temel hecedir. Hafızanın en küçük birimidir. Artık bununla görüyor, düşünüyor, konuşuyor, yazıyoruz. Örneğin bizim gazete, o bir bit gazetesi. Gerçi bitin şekli ve kendi yoktur, o yüzden biti doğrudan göremezsin. Ama oradadır, bilirsin. Kaşıntı gibi. Bit denen şey hayatın fasulye tanesi. Çekirdek, cıncık, çırpı, kırıntı, lokma, yudum... ne dersen de. Bit artık hem başlangıç hem sonuç. Sesin, rengin ve harfin yerine koyabileceğin tek şeydir bit. Üstelik kış tatilinden de daha hızlı geçer.

Çilli oğlan çok uğraşıyor bildiğini anlatmak için. Ama olmuyor. O da biliyor ama anlatamıyor, tıpkı...

Ertesi gün bebe kız dedesine anlattığında (bit diye bir şey varmış, ama böcek değilmiş, bilginin en küçük manalı birisiymiş, ufacıkmış ama içi dolu fıçıcıkmış falan diye) kıkırdayacak ihtiyar :

– Bu bit, bit kadar mıymış bari? Fesuphanallah...

Bir daha kıkırdıyor, biraz daha. Göbeği yerinden oynuyor dedenin. Sanki mabadının üzerinde oturmuyor da, koltuğunun altına kök salmış, bir koca sabitin, değişmez bir merkezin üzerinde, yörüngede duruyor.

Hadi oradan veled-i zina, diyor azarlayan bir sesle, bilmek başka şeydir, kaydetmek, kayda geçirmek başka. Biz onca kitabı sırtımızda taşıyacağımıza aklımızda taşısaydık, bugün sen kitaplığa değil mektebe giderdin ve bal gibi de her lüzumlu şeyi öğrenirdin bu kör olası hayat hakkında. Memleket memleket olurdu, arkadaşlar da arkadaş.

Sonra hemen kızıyor, şiddetleniyor, hiddetleniyor:

– Palavra... senin bitli oğlan kurusıkı atıyor anlaşılan. Olacak şey var, olmayacak şey var.

Dudağı düşüyor bebenin. Tüh.

Ertesi sabah dedeyi koltuğunda ölü buluyor, buluyorlar. Ah be hayat.

– SONRA anna yemek yaptı. Gelene gidene meşru meşrubatlardan ikram etti. Ayran, kola, gazoz... Gelen giden açlıktan değil açgözlülükten yedi. Çünkü anna müthiş bir aşçı. Adamlar kitaplar okudular. Erenler, evliyalar, enbiyalardan söz ettiler. Yediler, içtiler, gittiler. Dedeyi de alıp gittiler. Def ve gark oldular karanlığa doğru. Yalnız kaldık ikimiz. Anna ve ben, ben ve anna.

Birkaç gün sonra gazetede ilan çıktı dede için, basılan cinsten gazetede ama. Anna geç verdi ki ilanı, komitacılardan kimse kalkıp gelmesin diye, onca zahmete girip. Öldü dede, nasılsa öldü.

Bebe, bitli oğlanı da yanına almış, yollara düştü. Deniz kıyısına indiler, örgütlü üzülmek için. Sakin su. Açıkta küçük bir gemi var, gemicik. Dede öldü. Kırlangıçlar öksürdü. Yelkovanlar bir ağızdan hıçkırdı. Dediler ki :

– Ne kıt bir hayat bu.

Evet, ama ne kıt bir hayat! Artık sohbetler yok, ben söyleyeyim sen anla kabilinden muhabbetler yok. Dede demeyecek hiçbir şey. Kadere bak ve kadere âlâ velet. Dayandı işte gırtlağına nobran hayat. Dayandı işte ruh kapılarına. Göster terbiyeni.

Sallanıyor bebe, sanki deniz boğmacasına tutuldu, kırlangıçlar gibi. Ayyuka çıkıp orada yaşamak istiyor... Belki de, belki de... Ya da düşünmemek, hiç, hiç düşünmemek, bir an, bir bit kadar bile.

Ah, yoksa bu bit meseli mi bitirdi dedesinin işini.

SABAH kalktığında tanımadığı bir yerde, bilmediği bir yatakta, hiç görmediği birtakım teçhizatın önündeydi bebe. Makarna gibi kablolar her taraftan sarkıyor, kocaman bir uzaktan kumanda büyük masanın altında kuğu gibi yatıyordu. Saçlı başını dik tutmaya uğraşırken birden bitli oğlan peyda oluyor önünde.

– Soru : ne yapmak istersin?

– Cevap : kahvaltı.

Hayır, hayır onu sormuyor gaddar ve çilli oğlan, yani hayatta, şimdi, artık, yani dede yokken ve gitmişken tahtalı köye, sen ne yapmak istersin.

Biraz düşündü kız ve söyledi : hemen hiç.

– İyi öyleyse, bizim gazetede yazsana.

– Bitli gazetede mi? Yer var mı ki orada?

– Bitli gazete diil, bit gazetesi. Bak, en azından bu kadarını öğrenmek şart ama bizimle çalışmak için. Kara cahiller gibi konuşamazsın ağda. Balık gibi avlanırsın sonra.

Biraz daha düşündü kız, biraz daha, biraz daha. Nihayet bir karara vardı : ben yazamam o acayip yere, ama istersen ben söyleyeyim sen yaz. Ne de olsa berbattır el yazım, senin fotokopi makinesi bile okuyamaz r harflerimi. Güldü cenabet oğlan, ayıbalığı bıyıkları da varmış meğer.

Anlaştılar.

Her gün birkaç bin bitlik yazı yazacaklar beraber. Sonra oğlan yazıyı gazeteye indirecek, yani koyacak, nasıl olacaksa bu. Yapacak işte. Orası üzümün bağı.

Artık her gün Sabahat Açıkelim'de buluşuyorlar. Bebe kız söylüyor, bitli oğlan çala kalem. Senin moruk görse acayip gurur duyardı, diyor hiç durmadan, ahmak. Bebe biliyor ki, haberi olsa rahmetlinin, tozları koparır dağları devirirdi muhakkak.

Ama ahdine vefa etti bebe kız. Asla ve katiyen bir cümlesini olsun söylemedi dedenin. Kendi yolunu kendi çizdi. O gazete girmeyen, televizyon görünmeyen, elektrik prizleri su ısıtmaktan başka kullanılmayan karanlıklar içindeki sapa evden çıkıp geldikçe Sabahat'e, pek tuhaf mevzular icat etti durdu. Anlatırken belli ki bir kopyesini çıkarıyordu dedesinin muhabbetlerinin, ama müthiş bir orijinalin.

Yaşlı doğup, her yıl bir yaş gençleşen, nihayetinde bebekliğine erişince ölüp giden insanların milletini anlattı oğlana. Yoksa o ırk biz miyiz? diye sorsun diye çilli.

Üşüyerek zayıflama teorisini ortaya attı : Soğuklar çok olunca hücreleri, yağları yakarmış falan diye. Yeri göğü inlettiler ağ insanları.

Bunun üstüne, hızını ve hıncını alamayıp, "üşümeye üşenmek" metodunu anlattı bebe kız. Soğuklardan kolayca korunma çağına girsin diye medeniyet.

Bir lisandaki çiçek isimlerinin o lisanda yazılmış, yazılacak tüm şiirleri kapsadığını, istisnasız kapsadığını ileri sürdü âlâ velet. Bunla kalsa iyi. Çiçek adlarının manası bir olmasa da kaderleri hep aynıymış değişik lisanlarda. Örneğin erguvanlar : dünyada her erguvan dökülmek ve ezilmek için açarmış. Hanımelleri de sıkılmak için varmış, balları aksın diye...

Ne zarif, ne latif bir ahkâmdı kız bebenin kestiği. Ah, ne cici hayat.

BU ARADA apaçık anlaşıldı ki koca kafalı çilli oğlan hafızasızlığın, hatırlamamanın bir abidesidir adeta. O melun şey en basit kafiyeleri aklında tutamıyor, biraz karışık cümleleri hemen mutlaka kaçırıyor, önemli önemsiz ama her bir detayı unutuyordu ertesi gün. Zaten gazete de böyle bir şeydi oğlana göre. (Oğlana göre de hava hoştu.) Bir hafıza fabrikası, içine ne düşse kayıplara karışan

karanlık bir çukur, bir kuyuydu gazete. Bir bit cehennemi.

Muhtemeldi ki okuyanlar arasında da kimse tek bitini olsun doğru düzgün anlamıyordu kızın, yine de manşetlerden inmiyordu yazılar. Tuhaf.

Kısa günde ağın kraliçesi oluverdi âlâ velet. Öyle diyordu zirzop oğlan. Herkes bu sırlı kızı merak ediyor, görmek, konuşmak, ağ üzerinde buluşmak istiyor. O âlemlerden yana çağrılıyor, hiç almasa her gün en azından bin bit davet alıyordu bebe kız. Hem de her türlüsünden...

– Dedem mezarından kalkıp gelse gider miyim acaba oralara, diyor kız. Gülsün, kırılsın diye çilli oğlan.

Meğer ki gitmek, gelmek diye bir şey yokmuş ağın üzerinde, zaman yokmuş, yer yokmuş.

Aynasızlar gezmiyordu tenhalarında ağın. Adalet âdetten değildi orada. Mahkeme gibi yargı dernekleri yoktu. Manzara kameriyesi dikilmiyordu örneğin adım başına. Metazori keyifler yaşanmıyordu. Yalan heyecan, hezeyan yoktu. Sütün ve balın ülkesi de değildi ağ. Sürekli tavuk-eller-cebeydi bi kere. İstanbul için iftira vaktiydi sonra. İtiraz diliyle konuşulur, şiir okunmaz, yahut anlaşılmazdı. Mümkünsüz bir yerdi orası. İnsanlar, bilmedikleri ve anlamadıkları şeyleri severdi ağda, hayatı da öyle. Herkes eşit, her eşit zıttı.

Anlatırken kıvırcık, birden sözünü kesti bebe. Geceleri yatınca ne düşündüğünü sordu.

– Hiç, öyle uyuyorum, gözlerimi kapayıp.

– Hiçbir şey düşünmüyor musun?

– Hayır.

– Aklından geçen bir şey, korktuğun falan?

– Nereden olsun.

– Yapmak istediklerin, olmak istediklerin, izini, keyfini sürdüğün, kaçtığın bir şey?

– Yok.

– Ya sevdiğin, unutamadığın, bağlandığın?

– Cık.

– Amip misin sen? Bir bit misin?

ARADAN haftalar geçti. Sonra anna, gül ağacı yazı masasının üzerinde tüylü yazı takımı kırmızı mürekkebe batırılarak yazılmış, sarı zarfa konmuş dört köşe bir pusula götürdü Sabahat Açıkelim İhtisas Kitaplığı'na. Rafların arasında serseri bir elbombası gibi dolaşan kıvırcık saçlı çilli oğlanı eliyle koymuş gibi buldu, pusulayı tutuşturmak için eline.

Gerçekten berbat bir el yazısıyla şunlar vardı kâğıdın üzerinde :

"Dedem derdi ki insan, sevgiyle aşkı birbirinden ayırdığında büyürmüş.
Bana kalırsa insan, en çok sevdiği öldüğünde...
Zeki Müren'den bile ölü ve çirkinsin şimdi."
Âlâ kız. ◉

İLKER KARAKAŞ

Kaybetmek

OTURUYORDUK. Kalabalıktı içerisi. Diğerlerini pek hatırlamıyorum. Sadece karşımda oturan Orçun'u hatırlıyorum. Aramızda taşları dizilmiş halde bir satranç takımı duruyordu. Önce satranca baktım sonra Orçun'a. Yavaşça ve meydan okurcasına, "Yenerim seni," dedim. Cevap vermedi. Üsteledim. "Mahvederim seni bu oyunda." Neden böyle yapıyordum? Benim tarzım değildi bu. İnsanları yenmeyi istemezdim genelde. Belki de sadece Orçun'u yenmek istiyordum. En sevdiğim üç beş dostumdan biriydi o. Yine de acımasızca eleştiriyor, onu kırmak için elimden geleni yapıyordum. Zor günümde hep yanımda o olurdu oysa. Bir sorunum olsa Patagonya'dan kalkar gelirdi. Yıllarca çeşitli aşamalardan geçirerek getirmiştik dostluğumuzu bugüne. Kolay olmamıştı.

"Korkuyorsun seni yenmemden," dedim.

"Bedava oynamam ben bu oyunu," dedi kafasını kaldırmadan.

"Param var."

"Nerden paran varmış. Öğrenci adamın parası mı olurmuş. Aç babana telefonu, para iste, ondan sonra oynayalım."

Aşağılama konusunda hiç benden aşağı kalmazdı. Birbirlerini öldürmeye yemin etmiş iki gladyatör gibi başladık oyuna. Odanın içi ortaçağ arenalarından farksızdı.

Başlarda iyi gidiyordum. Bir ara bir piyon öne geçtim. Akıllılık edip vezirleri değiştim. Her hamleye benden iki kat daha fazla düşünüyordu. Sıkıştırıyordum onu. Korktuğunu fark ettim. Yenerim onu diye geçirdim içimdem. İhtiyacım var buna. Sonra oyun tersine dönmeye başladı yavaş yavaş. Gereksiz ve aptalca bir hamleyle filimi kaybettim. Ardındanda kalelerimi. Artık ben ondan daha fazla düşünüyordum. Hayatımda bir kez kazanmak istemiştim ama o da olmuyordu işte. Odada bulunan güzel bir kız çarptı gözüme, oyunu izliyordu. Birkaç hamle daha çırpındım ve kaybettim.

Kaybediyordum hep. Hayatta en iyi yaptığım şey kaybetmektir. Fakat bu gece kazanmak istemiştim. Alt tarafı bir oyun değil miydi kaybettiğim? Öyle miydi? Yere düşersiniz, kalkmak istersiniz ama kalkamazsınız. Ayaktayken. Gücünüz yoktur, ayağa kalkma isteğiniz uçup gider yavaş yavaş. Yerde yatıp ayaktakileri seyredersiniz. "Kalk, hadi kalk, silkelen," diye bağırırlar. Ama çok azdır düştüğü yerden kalkabilen insan. Kazanmakla kaybetmek arasındaki o ince çizgi işte.

Sonra çıktım o evden. Geceydi.

Ben hep kaybederim diye düşündüm. Yaşama kulaç atarım, yüzerim dalgalarla boğuşarak, fırtınalar atlatırım, dev ormanlarda yol alıp, binlerce cazgırın duaları arasında acımasız canavarlarla güreşirim. Ve hiç kazanamam.

Ben böyleyim işte. Kabullenirim bunu. Orospulardan hoşlanırım ben. Yaşanılmayanı öğrenebilirsiniz onlardan. Yenilmeyi, ölmeyi, çaresizliği, kaybetmeyi. Bir kez daha kaybetmeyi. Ve yine de yaşamayı. Gücümü kaybetmekten aldım hep. Tarzım bu.

Ve son birkaç kuruşumla en ucuzundan şarap aldım, gazeteye sardırıp ilk yudumu çektim. Karanlıkta yürüdüm. Kaybetmek harikaydı doğrusu. Bir yudum daha aldım. Adımlarımı sıklaştırdım. Hep kaybedecektim.

Adnan Özyalçıner'in yazarlığının 45. yılı

Öykücü, yazar Adnan Özyalçıner'in yazarlığının 45. yılı çeşitli etkinliklerle kutlandı. Edebiyatımızda öykünün kendini yenileme çabalarının en önemli atılımlarını gerçekleştiren öykücü kuşağının önde gelen yazarlarından olan Adnan Özyalçıner'in 45. yazarlık yılının anısına, Evrensel Basım Yayın tarafından yayımlanan, *Öykücülüğümüzün 45 Yıllık Çınarı, Adnan Özyalçıner* adlı kitap, bu etkinliklerin en önemli ürünü oldu. Adnan Özyalçıner'in yazarlık serüveni ve öykücülüğü üstüne yazıların derlendiği, benzerlerinin çoğalması özlenecek bir kitap bu. Adnan Özyalçıner gibi yazarların veriminin hiç tükenmemesini diliyoruz.

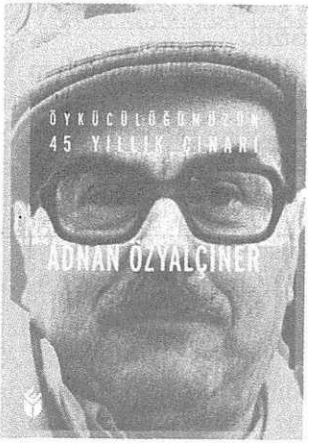

DOĞAN DEMİR

İzler

HER HAFTA sonunda iş günlerinin alışkanlığıyla erkenden uyanır, eşim ve çocuklar uyanana kadar çayımı hazırlar, evimizin Belgrad ormanlarına bakan geniş balkonuna sandalyemi atıp İstanbul'un griliğinden bıkmış yeşile aç gözlerimle çayımı yudumlayarak ormanı seyrederim.

Bu eve taşındığımızdan itibaren hafta sonu koşularımı Belgrad ormanlarında yapmayı, ailece gittiğimiz pikniklerin aksine, bu ormanda bir başıma yürümeyi, ormanın derinliklerine kadar gitmeyi hep hayal etmiş ama her hafta sonu bu isteğimi yerine getirmemi engelleyecek bir şeyler mutlaka çıkmıştır. Ama bir hafta sonu bu isteğimi mutlaka yerine getirmeye kararlıyım. Mevsim ilkbahar. Havalar giderek ısınıyor. Toprağın ve yeşilliğin o güzelim kokusunu ta buradan, balkonumuzdan hissedebiliyorum. Orman her gün biraz daha yeşilleniyor. Kim bilir, şimdi nice çiçekler açmıştır. Küçük derelerde sular şırıl şırıl akıyor olmalı. Hayvanlar, kuşlar, böcekler ormana ayrı bir güzellik katıyordur. Onlar olmasa ormanın zaten hiçbir gizemi olmazdı.

Doğaya karşı büyük bir özlem duyuyorum. Sıkıcı büro yaşamından, şehrin gürültüsünden ve kalabalığından, günlük gailelerden bıktım, usandım. Şöyle; kendi başıma olacağım sakin ve gürültüsüz bir yeri özlüyorum. Çıplak ayaklarım toprağa değmeli. Ormandaki tertemiz billur gibi kaynak sulardan içmeliyim. Kükürtsüz temiz orman havasını solumalıyım. Ciğerlerim, kanım oksijen almalı. Bu isteğimi yıllardır yerine getiremedim. Tatil diye yaptığımız şey ise kendimizi kandırmaktan ve çocukları eğlendirmekten başka bir şeye yaramıyor.

BU HAFTA sonu ailecek ormana pikniğe gideceğiz. Piknik yerine vardığımızda onlardan ayrılacak ve ormana yolculuk yapacağım. Onlara bunu kabul ettirmek oldukça zor oldu, ama sonunda ikna oldular. Çocuklar "Biz de geleceğiz," diye hâlâ serzenişlerde bulunuyorlar. Eşim, ormanda bir başıma dolaşmamın sakıncaları konusunda beni uyarmaya ve kararımdan vazgeçirmeye çalışıyor, komşularımızdan ya da arkadaşlarımızdan biriyle gitmemde ısrar ediyor. Yalnız kalmamaları için onlarca ailenin geldiği piknik yerine gideceğiz.

PİKNİK yerine bir araba kiralayarak geldik. Araba bizi akşam dönüşte de gelip alacak. Piknik hazırlıklarına daha akşamdan başladık. Çocuklar, heyecandan geceyi hemen hemen uykusuz geçirdiler. Ve sabah bizden önce kalkarak eşyaları aşağıya taşıdılar. Sabahın erken saatlerinde ve herkesten önce buraya gelip en güzel piknik ve oyun yerini aldık. Güzel bir kahvaltı sonrasında çocuklarla bir

süre oyunlar oynadık. Etrafımız giderek kalabalıklaşıyor. Eşim ve çocuklar kendilerine arkadaşlar buldular. Ormana dalmak için her şey hazır. Üstümdeki eşofmanları çıkararak, eşimin kaygılı ve kızgın bakışları, çocukların ise umursamaz ve muzip el sallamaları arasında şort ve tişörtle ormana yöneliyorum.

Ormana bir patikayı özellikle seçerek dalıyorum. Bu patika bir tepeye doğru ilerliyor. Tepeye kadar yürüyüp ısınmayı ve tepeden itibaren koşmayı planlıyorum. Ormanın içlerine doğru ilerledikçe her şeyin hayal ettiğimden bile daha güzel ve ilginç olduğunu fark ediyorum. Havayı solumuyor adeta yutuyorum. Patika yol zaman zaman incelip daralarak ve kıvrımlanarak bana hoş sürprizler sunuyor. Bunca yeşilliğin arasında aniden karşıma çıkan çiçekler, çiçekli ağaçlar veya yoldan zıplayarak kaçan bir tavşan keyfime keyif katıyor, bana koşmak için güç veriyor. Hayır, bir süre koşmayacağım, bu güzellikleri içime sindire sindire yürüyüşümü tepeye kadar sürdüreceğim.

Patika sık sık çatallaşıyor, tereddüt etmeden en yokuş olanı seçiyorum. Bunun beni tepeye çıkaracağını biliyorum. Ama gitmediğim yolları daha çok merak ediyorum. O yollarda ne gibi sürprizlerin saklı olduğu içimi kemiren bir merak olarak bir türlü yakamı bırakmıyor. Zaman zaman asıl gitmem gereken yolu değil diğerini seçiyor, bir süre o yoldan gittikten sonra dönüp asıl yoluma devam ediyorum. Gerçekten de her yolun ayrı bir güzelliği var. Her yol yepyeni sürprizler sunuyor.

Tepeye vardığımda karşımdaki manzara inanılmaz derecede güzel, gizemli ve büyüktü. Muhteşemdi. Her taraf yemyeşil bir deniz gibiydi. Ormanın belirli yerlerinde görülen patikalar, ormana bambaşka bir ilginçlik katıyor, adeta kendisini keşfetmemin bu yollarla mümkün olduğunu söylüyordu bana. İçimde, karşı konulmaz bir ses hep derine, daha derine gitmemi istiyordu. Ormanın uğultusunda zar zor fark edilen, böyle olduğu için de insanın içini okşayan kuş ve böcek sesleri nedense hep ormanın derinliklerinden geliyordu.

Bu tepeden birçok yöne giden patikalar vardı. Hangi yöne gideceğimi içimdeki o ses belirlemişti, geldiğim yerin tersine ilerleyecektim. Bu yol tepeyi izleyen bir sırttan ilerliyordu. Daha ilerlerde başka tepeler de vardı.

Amacım bu sırttan koşarak o tepelere ulaşmak ve daha sonra o tepelerin eteklerinde olduğunu sandığım kaynak sulardan içmekti. Bu patikadan koşmaya başladım.

Ormanda koşu yapmak yol kenarlarında yaptığım koşulardan çok farklı. Ne boğucu egzoz gazı var ne de koşan insanın gözünde geometrik bir şekilde çoğalan dayanılmaz insan kalabalığı. Toprak zemin koşuya ayrı bir güzellik katıyor. Koşuyu kolaylaştırıyor. Yolun kıvrımları insanın gözünde mesafe kavramını altüst ediyor. Yolda önüme çıkan engelleri zıplaya zıplaya büyük bir keyifle geçmek engelli bir koşu yapıyormuşum hissini veriyor bana.

Ormanın içine ilerledikçe ağaçlar daha büyüyor, orman daha da sıklaşıyor. Orman yangınlarının sınırlanması için açılmış olan bu patikalar ormanın derinliklerine doğru ilerledikçe, otlar ve bodur ağaçlar tarafından kapatıldığından yer yer belirsizleşiyor. Bu durum zaman zaman beni ürkütüyor, ama ormanın sunduğu güzelliklerin yanında bunun hiçbir önemi yok.

Koşuya başlayalı yarım saat oldu. Biraz daha koşarsam kendi rekorumu kıra-

cağım. Çünkü, son yıllarda aralıksız bir saatten daha fazla koşmamıştım. Herhangi bir yorgunluk belirtisi yoktu. Tanı tersine ormanın bir başından bir başına koşabilecek kadar kendimi güçlü hissediyorum. Yol kenarlarında koşarken sert zemin nedeniyle dizlerimde ve bileklerimde, ayak tarak kemiklerimde oluşan ağrılarım da yoktu. Ayrıca buradaki hızımın çok daha iyi olduğunu ve yol kenarlarında bir saatte katettiğim mesafeden daha fazlasını katettiğimi sanıyorum.

Koşumu yavaşlatan tek şey zaman zaman yanlarından hızla geçtiğim çiçeklere, değişik ağaçlara veya yoldan gitmekte olan bir kaplumbağaya bakma isteğim oluyor. Dönüşte yürüyerek geleceğimi ve bu isteğimi o zaman yerine getireceğimi düşünerek kendimi koşuya yönlendiriyorum. Canımı sıkan tek şey sık sık karşıma çıkan yol ayrımları. Her yol ayrımında öncelikle aşağılara sapan yolları tercih etmiyorum. Amacım karşı tepelere varmak olduğundan daha çok yokuş diye seçtiğim yollar aniden aşağılara yöneliyor. Bunu pek önemsemiyorum. Nasılsa o tepelere çıkan bir yol bulacağım.

Koşmaya devam ediyorum. Kırk beş dakikadan fazla oldu. Bir buçuk saat koşup biraz yürüyeceğim. Kendimi zorlamak istemiyorum. Bir buçuk saatten fazla koşmam tehlikeli olabilir. Bir süre yürüdükten sonra koşuya devam edebilirim. Aşağı doğru mu gidiyorum, yukarı doğru mu gidiyorum bunu artık bilemiyorum. Zaman zaman iniş aşağı, zaman zaman da yokuş yukarı koşuyorum. Ayrıca, hangi yöne gittiğimden de pek emin değilim. Ağaçlar öylesine yüksek ve öylesine sık ki, hiçbir yeri göremiyorum. Koşu süremi tamamlayınca yönümü seçeceğim. Patika yollar bozulmuş bir peteğin çizgileri gibi birbirine geçmiş.

Koşmaya başladığımdan bu yana bir buçuk saat geçti. Artık yürüyorum. Ayağımdan çıkardığım ayakkabılarımı bağcıklarını birbirine bağlayarak omuzuma attım. Çıplak ayakla toprakta yürümek harika bir duygu. Toprak ve otlar adeta ayaklarımı okşuyor, ayaklarıma masaj yapıyor. Dikenli bitkilerin üzerinden çocukça bir neşeyle zıplayarak yürüyüşümü sürdürüyorum.

Her attığım adımda orman biraz daha ilginçleşiyor. Ben, hiçbir yerde bu kadar kuş görmedim, bu kadar çok kuş sesi duymadım. Bir karınca yuvasını dakikalarca izledim. Karıncaların hareketlerine kendimce anlamlar bulmaya çalıştım. Kırmızı karıncaların çevikliği beni hayrete düşürdü. İnanılmaz bir hızları var. Tanımadığım ne çok bitki varmış. Ben ormanın hep belirli ağaçlardan oluştuğunu sanırdım. Burada her türlü ağaç var. Kestane ağaçları, böğürtlenler, bademler, erikler, fındıklar ... Hepsi de yarışırcasına birbirinden güzel çiçekler açmışlar.

Piknik yerinden ayrılalı iki saatten fazla bir süre geçti. Bir süre açıklık bir alanda otların üzerine uzanıp dinleniyorum. Gökyüzü pırıl pırıl, masmavi. Kar beyazı bulutların hareketlerini çocukluk günlerimde olduğu gibi, büyük bir zevkle izliyorum. Bulutlar sanki masal hayvanları geçiti yapıyorlar. Bir bakıyorum, ejderha olmuşlar, bir de bakıyorum bir dev olmuşlar. Gözlerimi kapattığımda ormanı içimde hissediyorum. Ormanın dinmeyen uğultusu kulaklarımdan yüreğime akıyor. Burada güneş bile bir başka güzel. Yakıcı değil. İnsanı şefkatle sarıp ısıtıyor.

Zaman oldukça ilerledi. Nerede olduğumu kestirmeye çalışıyorum. Gitmeyi hedeflediğim tepelere bir türlü ulaşamadım. Yoksa, mesafeyi yanlış mı tahmin ettim. Belki de o tepelerin çok uzağında bir yerlerdeyim. İçten içe bir kaygının

beni sarmakta olduğunu hissediyorum. Neredeyim ben? Nereye gideceğim? Şimdilik umursamıyorum. Ama kaygım giderek bilincimi bastırıyor. Kendimce tepeye çıktığını sanarak saptığım birçok patikanın sık sık çatallaşarak beni daha da kaygılandıran bir sona ulaşması ve karşıma yeni yollar çıkarması nereye gideceğim sorusunu kendime daha çok sormama neden oluyor. Dahası, o kadar çok yol ayrımından geçtim ki, hangi yoldan geriye döneceğimi bilmediğimi yavaş yavaş kabul etmeye başladım.

Bulunduğum yeri ve gideceğim yönü belirlemek için yüksek bir ağaca bacaklarımın ve kollarımın sıyrılarak kanamaları pahasına tırmandım. Ama buradan bir yer görünmüyor. Her taraf orman. Ağacın tepesinden bakınca yolların üstüne sarkmış olan dalların örtmesi nedeniyle hiçbir yol görünmüyor. Güneşi dikkate alarak girdiğim yollar da beni doğru yöne götürmedi. Doğru bir yön seçerek girdiğim yollar bir süre sonra kıvrılarak beni tam tersi bir noktaya götürdü. Artık iyiden iyiye kaygılanıyorum. Yorgunluk ve açlık da kendini hissettirmeye başladı.

Öncelikle oturup dinlenmeli ve iyice düşünmeliyim. Ne yapacağıma, nereye gideceğime karar vermeliyim. Oturuyorum. Ormana girdiğimden bu yana dört saat kadar olmuş. İçinde bulunduğum durumu artık istemeyerek de olsa kabul ediyorum.

Kayboldum ben!

Birkaç saat önce büyük bir mutlulukla içine daldığım orman şimdi aynı orman değil, sanki. Bir karabasan gibi etrafımı sarmış beni bırakmıyor. Çocuklarımı ve eşimi düşünüyorum. Mutlaka onlar da kaygılanıyordur. Onların kaygılanması ve sonuçta bulunmam için yetkililere haber verecek olmaları beni biraz olsun teselli ediyor ama bu şekilde bulunmak düşüncesi ister istemez utanç duymama neden oluyor. Üstelik beni nasıl bulabilirler ki! Kafam karmakarışık.

Durumuma inanamıyorum!

Aklıma izlerimi takip ederek ormandan çıkmaktan başka bir şey gelmiyor. Tek çarem geldiğim yerlerdeki izlerimi sabırla takip ederek geriye dönmek. Birden uzunca bir yolu çıplak ayakla yürüyerek geçtiğimi hatırlıyor ve dehşetle irkiliyorum. Çıplak ayaklarımla hiçbir iz bırakmamış olmalıyım. Yine de tek çarem bu. İzlerimi takip edersem en azından ormanın kıyısına biraz daha yaklaşmış olacağım. Hem belki de izler bırakmışımdır. Ayrıca birçok yeri hatırlıyorum. Ellerimi başımın arasına alıp geldiğim yerlerde dikkatimi çeken şeyleri hatırlamaya çalışıyorum. Hangisini önce, hangisini sonra görmüştüm, kafamda bir türlü bir sıralama oluşturamıyorum. Ama izlerimi takip edebilirsem onları daha çok hatırlayacağımı düşünüyorum.

İzlerimi takip etmeye karar verip spor ayakkabılarımın bıraktığı izleri bulmaya çalışıyorum. Günlerdir yağmur yağmadığı için izlerim yeterince net değil, ama takip edebiliyorum. İzlerimi takip ederek yarım saat kadar yol alıyorum. Ne çok yol almışım ben. Artık ağaçlara, çiçeklere, böceklere bakmıyorum. İri iri gözlerle yerlere bakıyorum. İzlerimi zaman zaman kaybediyorum. Sanki birileri arkamdan izlerimi silmiş gibi. Zaman zaman sapıp geriye döndüğüm yollardaki izlerimi takip ederken önceki izlerimi mi yoksa şimdi bıraktığım izlerimi mi takip ettiğimi iyiden iyiye şaşırıyor, bunun yarattığı sinirlilikle umutsuzluğa kapılıyo-

rum. Çaresizce ve böyle anlarda hep olduğu gibi, zaman hızla akıp gidiyor.

Yeni bir gayretle yola koyuluyorum. Yalnızca önsezilerime güvenerek ve geçerken gördüğüm şeyleri dikkate alarak doğru bir yolda olduğuma inanıyorum. Sık sık tespit ettiğim izlerim de doğru yolda olduğumu gösteriyor. Yol uzadıkça karşıma yeni bir yol ayrımının çıkmamasını diliyorum. Çünkü her yol ayrımında hangi yolu seçeceğime karar vermek bana dayanılmaz bir sıkıntı veriyor ve sinirlenmeme neden oluyor. Moralimi bozmamak için iyi şeyler düşünmeye çalışıyorum.

Birkaç yol ayrımından doğru yolları seçerek yeni bir yol ayrımına kadar geldim. Karşımda duran iki yolda da bir süre yürüdüm. Hangisinden gideceğime bir türlü karar veremiyorum. Dönüşün başlangıcında önceden gördüğüm pek çok şeyi net olarak hatırlıyordum, ama hatırladığım şeyler en son gördüğüm şeylerdi. Oysa şimdi hiçbir şeyi hatırlamıyorum. Üstelik ormanda her yer, her şey birbirine o kadar çok benziyor ki! Her iki yolda da izlerime rastlamadım. Buralarda geçtiysem bile çıplak ayakla geçmiş ve iz bırakmamış olmalıyım.

Hangi yolu seçsem, hangi yöne gitsem hep aynı öldürücü soru : acaba, daha önceki yol ayrımlarından birinde mi hata yaptım? Acaba hangisinde?

Takip ettiğim izlerim zaman zaman sapıp döndüğüm yollarda bıraktığım izler miydi acaba! Öyle çok ihtimal var ki; düşündükçe kafama vuruyorum.

Güneşi arkama alarak yollardan birini seçiyorum. Can sıkıntısıyla yola koyuluyorum. Açlık ve yorgunluk can sıkıntımı daha da artırıyor. İlerledikçe buralardan hiç geçmediğimden iyice emin oluyorum. Tekrar gerilere dönüp başka yolları deneyecek gücüm ve sabrım da kalmadı. Tek umudum bir sürprizle karşılaşmak veya şansımın bana yardım etmesi. Belki, bu yollardan biri bir tepeye veya bir ana yola çıkar veya şans eseri bir anda kendimi ormanın kıyısında bulurum. Belki de ormanda birileri ile karşılaşırım.

Aklıma, içimde zayıf bir umut dalgası estiren yeni bir fikir geliyor. Neden hiç bağırmıyorum? Belki de sesimi duyan birileri olacaktır. Belki de bir orman bekçisi ile karşılaşırım. Nasıl bağıracağım, ne diyeceğim? Birden içimi bir utanç duygusu dolduruyor. Çaresizlikle önce yavaş yavaş daha sonra tüm gücümle, "İmdaat!" diye bağırıyorum. Bu kocaman ormanda sesim bana çok tuhaf ve ürkütücü geliyor. Bu "İmdat!" çığlığının bilincimdeki karşılığı, yenildiğimi kabul etmek oluyor.

Zaman oldukça ilerledi. Piknikten dönüş saati oldukça yakın. Eğer, o zamana kadar buradan çıkamazsam eşim ve çocuklar çok kaygılanacaklardır. Eşim şu anda bile, pikniği kendisine ve çocuklara zehir etmiş olmalı. Belki de yetkililere haber vermiştir. Bir ağacın tepesine tırmanmaya karar veriyorum. Güçlükle çıkabildiğim ağacın tepesinde dehşetle irkiliyorum. Gözalabildiğine düzlük bir alandayım. Gördüğüm en yakın tepe bile benden kilometrelerce uzakta. Ben bunca yolu yanlış mı geldim? Ağacın tepesinde bütün gücümle bağırıyorum. Bir süre etrafı dinliyorum. Ormanın uğultusundan başk bir ses yok. Hırsımdan adeta ağlayarak ağaçtan iniyorum.

Bir süre nereye gittiğimi düşünmeden yürüyorum. Bir kaç kez patikalardan ayrılıp belirli bir yönde ilerlemeyi deniyorum. Ormanın içi öylesine sık ağaçlar ve sarmaşıklarla, dikenli bodur ağaçlarla, böğürtlenlerle kaplı ki, ilerlemek olanaksız.

Üzerimde yalnızca şort ve tişört olduğu için bacaklarımın, kollarımın her tarafı paralandı. Sızlıyorlar. Orman beni patikalardan yürümeye mahkûm ediyor. Sanki başka bir yerlerden gitmemi istemiyor.

Beni aramak için birileri harekete geçmiş olsa bile bugün beni bulabileceklerini sanmıyorum. Akşama çok az bir zaman kaldı. Güneş batmak üzere. Gölgeler oldukça uzadı. Geceyi bu kocaman ormanda tek başıma, aç susuz geçirmek zorunda kalma düşüncesi beni çıldırtıyor. Akşam serinliği kendini hissettiriyor. Gecenin soğuk olacağından eminim. Eşimi ve çocuklarımı düşündükçe kendi durumumu unutuyorum.

Bir çıkış yolu olmalı, bir çare bulmalıyım!

Yeniden yola koyuluyorum. Yol seçimimi artık yalnızca doğuya doğru gideni seçmek belirliyor. Ama belki de belirli bir yerde dönüp duruyorum. Yollar öyle inişli çıkışlı, öyle kıvrımlı ki, yön tutmak olanaksız. Bir süre umutsuzca yürüdükten sonra, adeta yığılarak yere oturuyorum. İçimde dayanılmaz bir sıkıntı var. Sinirden tir tir titriyorum. Şu ormandan nasıl olup da bir çıkış yolu bulamadığıma hayret ediyorum.

Ben, bugüne kadar onca okulda ne öğrendim? Okuduğum onca kitaplar, dergiler, gazeteler bana ne öğrettiler? Bu yaşa kadar hayattan öğrendiklerim neydi? Ya o her saat açık tutup ne iş yaparsak yapalım en azından gözucuyla izlediğimiz veya kulak kabarttığımız geveze televizyonlardan neler öğrendim ben! Ne çok şeyler biliyorum, ama hiçbiri şu anda işime yaramıyor.

Bu düşüncelerden kurtulmak için sinirle yerimden fırlayıp yol ve yön seçimi yapmadan hırsla yürümeye başlıyorum. Kendimi çok zavallı hissediyorum. Buralara kadar koşmuş olmama sinirleniyorum. Doğadan bu kadar uzak bir hayatımızın olmasına, şehir yaşamına küfürler savuruyorum.

Biraz önce yanından geçtiğim küçük bir derecik bana yeni bir fikir veriyor. Ne olursa olsun patikalardan gitmeyeceğim. Zaman zaman rastladığım küçük derecikleri takip edeceğim. Bu derecikler eninde sonunda daha büyük derelere kavuşuyor olmalı. Bu şekilde gidersem bir çıkış yolu bulabilirim. Bu zor ve uzun yol bu anda bana en akılcı çözüm gibi geliyor. Artık en önemli şey ormandan çıkmak. Bu şekilde ya bir ana yola veya denize ulaşabileceğim. İstemeyerek piknik yerini bulmaktan vazgeçiyorum.

Biraz önce yanından geçtiğim dereye yeniden geliyorum. Derede su akmıyor. Bu dereyi yağmur suları açmış olmalı. Suların bıraktığı izlerden derenin yönünü belirleyerek derenin kıyısından ağaçlarla boğuşarak yürümeye başlıyorum. Çoğunlukla derenin yatağında yürüyorum. Ağaçların dalları yer yer dereyi bile örtmüş. İlerleyebilmek için bazen sürünmek zorunda kalıyorum. Zaman zaman üzerinde binlerce sineğin uçuştuğu, içinde sülükler bulunan küçük su birikintilerine rastlıyorum. İçmek olanaksız. Hava yavaş yavaş kararmaya başladı. Orman şimdi bana çok ürkütücü geliyor. Açıklık alanlara rastladıkça biraz olsun rahatlıyorum. İlerledikçe bir umut dalgasının beni sarmakta olduğunu hissediyorum. Buradan kurtalacağımdan eminim.

Belki birkaç saat sonra, belki de sabaha doğru veya yarın, buradan çıkacağımı biliyorum. Ama, gittiğim yol gitmek istediğim yol değil ve varacağım yer de varmak istediğim yer olmayacak. ❁

Hulki Aktunç
Güz Her Şeyi Bilir

Oğlak Yay., Haziran 1998, 196 sayfa

● **Nalan Barbarosoğlu**

GİDENLER Dönmeyenler (1976), *Kurtarılmış Haziran* (1977), *Ten ve Gölge* (1985), *Bir Yer Göstericinin Hayatı* (1989) ve şimdi de *Güz Her Şeyi Bilir*... Hulki Aktunç öykücülüğünün katmanları giderek ağırlaşıyor, okuyucunun işi zorlaşıyor. Edebiyatın hemen hemen her alanında ürünler veren bir yazarımız Aktunç. Öykücülüğümüzdeki yerini ise yüzölçümünü çevresindeki okyanusun sularını doldurarak genişleten, kendi kaynaklarından beslenen ada olarak tanımlayabilirim. Öykü araştırmacıları için bitip tükenmek bilmeyen bir kazı alanı Hulki Aktunç öykücülüğü. Zaten kendisi de, kitapları hap gibi tüketen okur istemiyor. Okuduğuna emek veren okuyucuya yazıyor... Okumanın yazmakla kesiştiği noktada soluk alıp verenlere... "Her yazı önce iyi bir okuma olmak zorundadır, her okuma da iyi bir yazı," diyor kitabın başında.

Güz Her Şeyi Bilir, yedi bölümden oluşuyor. Genel olarak bakıldığında, ters piramite benzeyen bir yapıyla karşı karşıyayız. Kitap ilerledikçe, öykülerin içeriği ve biçimi sağınlaşıyor, dokusu sıklaşıp yoğunlaşıyor; kitap bittiğinde şemsiyesiz sağnağa tutulmuş gibi, iliklerinize kadar ıslanıyorsunuz. Kitabın ağırlığını taşıyan ilk bölüm, "Son Öykücü ya da Bellek Adlı İblis"te üç öykü var. Bu üç öykü birbirine eklemlenerek de okunabilir, tek başlarına da; kendi içlerinde bütünlüklerini koruyorlar. "Buluşma", "Sis Ülkesi", "Son Öykücü ya da Bellek Adlı İblis" adını taşıyan öykülerde kahramanları aracılığıyla öyküyle hesaplaşıyor Hulki Aktunç. Ve ilk kez, bir öykü felsefesiyle karşılaşıyoruz öykücülüğümüzde. Yaşamın "gerçek" öyküleriyle, öykünün kurmaca gerçekliğinin iç içeleştiği alanda yazarın hesaplaşması... Ya yazmazsa yazar?.. Ya anlatılmazsa yaşanılanlar?.. "Toz" olup havaya mı karışacak onca yaşam?.. Onlarca, yüzlerce, binlerce yıldır yaşayan milyarlarca insandan ne kalacak geriye yaşanmışlıklar adına?.. Kim derleyecek yaşamın öykülerini? Bir baş ağrısını, terkedilmenin acısını, bir bardak çayın tadını, soru sormanın heyecanını, yolculuğun keyfini, başkaldırının onurunu, varoluşu ve yokoluşu, sefaleti ve asaleti, yoksulluğu ve zenginliği, insan olmanın ve olamamanın inceliklerini kim bilebilecekti(?) eğer yazılarak anlatılmasaydı?.. Ama Hulki Aktunç'un bu bölümde gündeme getirdiği daha derinlikli soruları var : "Amâde Bey : Geçenlerde sordu oğlum, anlatılanlar nereye gidiyor? Eski sesler nereye gidiyor?.. Anlatılanların, anlatılan her şeyin üstüne üstüne gelmiş görünen sesler nereye gidiyor peki, bunu da ben soruyorum. Bunu anlatsana. Adam ile kadın sevdalandıysa mesela, ölüyorlar da o aşk nereye gidiyor?" (s. 34) O aşk ölümle birlikte yok oluyor mu yoksa bir bellekte saklanıyor mu?..

Nasıl bir bellektir ki, tüm yaşantıları "birer birer" saklayabiliyor?.. Böyle bir bellek var mı?.. Bireyleri koruyup kollayan, yaşanılanları saklayan toplumsal bir bellek var mı?.. Yoksa hiç de umurumda değil mi yaşanılanlar?..

"İkilik" adını taşıyan ikinci bölümde "Hayalifener" ve "Gecesiz" adlı iki öykü var. "Hayalifener", ayrılan sevgiliye duyulan sevgi ve özlemle, – çocuklukta – annesine duyulan sevgi ve özlemi iç içe ören, doğa oyunlarıyla, gündelik yaşamın ayrıntılarıyla harmanlayan, Esendal'ı selamlayan cumbasıyla sıcacık bir öykü. "Gecesiz"i Bilge Karasu'nun anısına yazmış Aktunç. Geçmişini arayan kahraman, serbest çağrışımlarla düşünür yaşamını. Kopuk kopuk gelen anılar, 'şizofren yaşam'ın imleridir. Ne oradadır, ne burada... "Kalkıp pencereden bahçeye atlıyordum. Kendim bulamaz mıydım kendimi? Bahçedeydi besbelli, bahçenin kim bilir hangi köşesindeydi? <Belki de kırılmış bacaklarında, görünen [Kan, kan idi] kemiğinde,>" (s. 64) Gerçeklerle yüz yüze gelmeyi göze aldığımızda hepimizin yaşadığı ikiliklerin öyküsü "Gecesiz", tıpkı "Hayalifener" gibi.

"Yaşamın Küçük Sorunları" bölümünde on öykü var. İlk öykü, "Ruhların Eşitsizliği", göz muayenesi sırasında durumunun ciddiliğini, iç diyoloğuyla yumuşatmaya çalışmasının öyküsü. "Peki sen gözlerin sayıkladığını biliyor musun?" (s. 71) diye biten öykü alaysı diliyle trajedinin altına kalın bir çizgi çiziyor. "Taşemen", bir akvaryum balığının adı. Kahramanın akvaryumuna çöpçü gereklidir. Kahramanın akvaryum ürünleri satıcısı Bahri Bey ve babasıyla kafasında gerçekleştirdiği söyleşi öykünün yapısını kuruyor. Derinden derine akvaryum içleriyle ev içleri arasında bir bağlantı kuruluyor. "Beni izleyen her şey, her şer, evet nemin nemi, evet tozun tozu, beni izleyen her yaratık ki biz yarattık, evet balık, evet adam, bi kadın da, beni izleyen her hayalet, evet gaddar ve menhus babam, yess, evet ezik ve dövülgen annem, evet şusu busuyla bütün yazgımın hiç de şaşılmayacak bileşimi, birdenbire niçin yok oldu? Niçinev, söyle bana." (s. 78) Alaysı anlatım yine iç sızlatıyor. "'Hasantek' Öyküsünün Kökeni", bu bölümün üçüncü öyküsü, Aktunç'un sözlü edebiyat geleneğine getirdiği bir yorum. "Takrir-i Sükûn", bir yazısından dolayı tutuklanan gazeteci Vedîî Ökemen'in trenle başka bir yere götürülmesi sırasında yaşamını gözden geçirmesi üzerine kurulu. "Meksefe", artık pek kullanılmayan otomobil parçasının adı. Öykü, otomobil tamir ustasına tanımadığı bir çırağın meksefe olup olmadığını sormasıyla başlıyor. Usta çocuğun gözlerinde kendi çocukluğuna gidiyor ve ırzına geçilmesini anımsıyor. Bir önceki öyküde de Vedîî Ökemen'in çocukluğunda ırzına lalası geçmişti. "Gözyaşları Aktıkça", çocuk tekerlemelerinin oyunsu kurgusuyla kotarılarak, okul arkadaşı iki çocuğun birbirlerinde cinselliklerini tanımasını anlatıyor. Daha okullarda "disiplin kurulu" yerine "inzibat meclisi"nin kullanıldığı dönemlerde geçiyor öykü. "Kâbus Taksitleri", yalnızlıkta boğulmamak için çırpınışların öyküsü; biraz oyalanma, biraz başkaldırma... "Ola ki, ebruli çıkacak, ola ki eflatun, kırmızı, sarı, pembe, pembeli martı beyazı çıkacak. Aşk bir hakikattir, diyor. Akşamsefaları nedir peki? Arsız yazcılar! Bir şangırtı duydum ve duyuyorum, hiç bitmiyor, kadın bardağı çanağı sürekli kırıyor olmalı, atıyor, parçalıyor, sonuncusu paramparça olana kadar dinmeyecek kadın ve ses. Bunlar, atmadığın yerde çıkar arsızlardır, doğrudur, akşamsefası kimse kalmadı da seni mi dinleyecek? Hani, ortak bir konu." (s. 94) "Töz" de, Ulus gazetesi döneminde, yaşlı Refik Bey'in, yaşamın içinden süzdüğü bilgeliğiyle gündelik yaşama bakışı anlatılıyor. Aktunç, Refik Bey'in yaşamında biriken 'tozlar'ı, harf oyunuyla "töz"e dönüştürüyor. Kimi yaşamların 'töz'ü, 'toz' olmasın ger-

çekten?.. "Beni Arıyorlardı, Yoktun...", bölümün dokuzuncu öyküsü. Kitabın en simgesel öykülerinden. Bir hesaplaşma öyküsü... İnsanın kendisiyle hesaplaşması... Kahraman kendi sorularını kendi yanıtlamaya çalışıyor. Başını alıp gitmeye eğilimli bir benlikle yaşamaya çalışmak, onu anlamak, onunla bütünleşmeyi istemek çabası anlatılıyor öyküde. "Ne, nedir? söyler miydin bana? Hiç yakınmadan konuş. Alevini de dumanını da koklamak istemediğim zamanlardayım. Kendimi tasarlıyordum yeniden. <Omzuma sevecen bir tokat, dizlerime yürümekli bir sille, gözlerime yokimge'ler,> Hep böyle duyumsarım ölmeyi, kendimi tasarlarken yeniden. 'Hikâyet ediyordu.' Korkmuştu. Korkmuştu gene. Niçin şaşıraydım? Ben, gitti gideli, sürekli biten maceraydım, döndü döneli yeniden başlayan." (s. 105) Yaşamın Küçük Sorunları, "Tahnit"le bitiyor. Tahnit, Arapça bir sözcük, "ölüyü, bozulmaması için, ilaçlama", "mumyalama" anlamına geliyor. Bu öyküde Kadıköy'ün bir sokağının başında duran bir taşın birdenbire kaldırılmasıyla, "insan zavallısının yitirme anları" (s. 111) anlatılıyor. Coşkulu, başkaldıran dili, bölümün diğer öykülerinden ayırıyor "Tahnit"i. Hulki Aktunç, Nezihe Meriç için yazmış bu öyküyü.

Kitabın dördüncü bölümü, "Beşlik" adını taşıyor. Burada beş öykü yer alıyor. İlki, "Ben Biletsiz Yolcu", evi tren yolu kıyısında olan, yaşlı, öksürüklü, değnekle yürüyebilen, Zülfikâr adındaki yardımcısıyla yaşayan bir adamın kendini – saatle – geçen trenlerle oyalamaya çalışmasını ve bu oyalamadan vazgeçişini anlatıyor. "Uzanmış Bir Adamın Beş Düşüncesi" ise, "Uyanıldı. Bu idi." (s. 123) diye başlıyor. Uykusuzluk çeken bir adamın kedisi Sisip'le söyleşerek kendisiyle hesaplaşmasından oluşuyor öykü. "Konuşmalarınla ne yaptın? // Konuşmakla, // diyordum, // ne yaptık?" (s. 124) Salyongozlu Ev'in yazarına (yaşam arkadaşı Semra Aktunç'a) adanmış bir öykü. "Çarşıya Yürüyen Bir Kadının Durup Soluklandığı Dönemeç", simgesel bir öykü. Evinden çıkanların dönmediği bir kadın, yaşamının özünü, evine gidip gelirken inip çıktığı merdivenin bir basamağında yakalar. "Sevgisinde Bir Sancı (ya da Kuş Alkar)", bölümün dördüncü öyküsü. "Küçük, küçücük bir sabahım vardı. Oyalı. Dul. Tan sonrası, kuş oyunları, kedi bakışlarıyla dolu, alçakgönüllü bir sabahım vardır. Dikenlerin dirildiği, ebegömeçlerinin morardığı, kuzukulaklarının dikeldiği, pazıların karayeşerdiği, ballıbalaların balardığı, nevruzcuğun azgın bir ilkyaz toprağına iyice saplandığı, bir aylandız piçinin de ilk kez yaprak verdiği bir sabahtı mesela," diye başlıyor. Bir günün öyküleşmesi ya da bir öykünün güne dönüşmesi... Öykünün içinden geçen zaman ile zamanın içinden geçen öykü... Öykü yazarının "iç"ini arıyor Hulki Aktunç. "Tomris Uyar ve Mine için" yazılmış. "Kalemi Saklamak" öyküsünde, kalemi halının altına yazarın kedisi saklar. Belki de yazarın kalem'i, yazarın kale'sidir, içine yaşamı saklayıp (gizleyip, koruyup) savunduğu...

Kitabın beşinci bölümü, "Gündelik Söylenceler..." Bölümde on bir öykü, öykücük var. Bölüm Ferit Edgü'ye adanmış. Ferit Edgü'nün 'minimal öyküler'i gibi küçücük öyküler yazmış Hulki Aktunç.

"Adalar, Kıyılar" adını taşıyan altıncı bölümde beş öykü var. Deniz esintili, yosun kokulu, tuz tadında hepsi de, fırtınalarla yüklüler. "Manastır Gülcüsü", dört mevsim gül yetiştiren bir orospunun öyküsü... "İskele Dedikoduları" ise "Vapur" yazarına (Leyla Erbil'e) adanmış. Kıyıdaki yeni iskele yok oluverir... Ada halkınca eski iskelenin öcü olarak yorumlanır bu kaybolma. Söylentiler, dedikodular çıkar... İskelenin aranması sonsuza kadar sürer. "Lodos Ertesi", yüz paranın alım gücünü yitirdiği bir dönemde geçiyor. Lodoslu bir

günün ertesi, defne kokulu annenin küçük oğlu "anne uyuyor" diye, evden gönderilir. Kıyıda avare dolaşırken kendine balık oltası yapmaya çalışan "yeni yetme" çocuk anlatır bize öyküyü. "Yorgios Meraklidis", en son yirmi beş yıl önce gördüğü dostu Yorgo'yu gazetelere ilan vererek arayan Hulusi Bey'in öyküsü... Kadıköylü Yorgo'yla birlikte yitirdiği, özlemle aradığı o kadar çok değer vardır ki Hulusi Bey'in. "Issız Demir", anasız babasız, denizci Demir'in öyküsü. Çocukluğundan beri ölümle burun buruna yaşayan Demir, bir gün Haliç'e dalar... "Kalktım, suya doğru uzandım. Göğsümü, omuzlarımı, kollarımı, karnımı sulara batırdım. Bir cüzzamlı gibi ağır, bir veremli gibi kösnük, bir vebalı gibi melun, bir frengili gibi utanç içinde, halice indim."

Son bölüm "Bir Deniz İçin Anlatılmıştır", üç öyküden oluşuyor. "Seyyid Olan", 15. yüzyılda yaşamış müslüman bir bilgenin öyküsü. Lanetli cümlesi yüzünden hem Hıristiyanlarca, hem de müslümanlarca dışlanmıştır.

Kitabın ilk bölümündeki kahramanlar, onun cümlesini Türkçeye çevirirler : "Allah bazı kişilere yalnızca düşler gösterir; onlardan kimisi düşlerini anımsar, kimisi hiç anımsamaz. Bana büyük bir nimet bağışladığı için âlemlerin rabbi olan yüce Tanrıma şükürler olsun. ki, düşlerimde gördüğüm her şey, her insan, her hayvan, ve türlü türlü her yaratık, beni bana anlatmaktadır, düşlerimdeki tavırlarımı bana öykülerle bildirmektedir. Bu da, Hazreti Âdem yaratılalı beri, benden başka kimseye nasip olmamıştır." İkinci öykü, "Bir Deniz için Anlatılmıştır", ilk bölümdeki "Bellek Adlı İblis"e gönderme yaparak Kıtmir efsanesini açıyor. Yüzyıllar, binyıllar içinde katmerlene katmerlene yaşayan efsanelerin yaşamda imlediklerinin peşinde iz sürüyor Hulki Aktunç. "Yakarış, Sonun Son Başlangıcı"nı ise Hulki Aktunç öykücülüğünün kaynama noktası olarak okuyabiliriz sanırım.

Keyifli ve zorlu bir macera *Güz Her Şeyi Bilir*. Yaşamasını bilenlere... ○

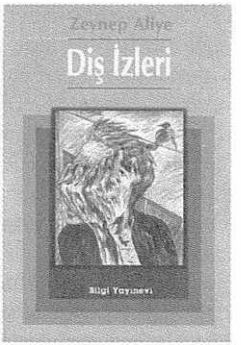

Zeynep Aliye
Diş İzleri

Bilgi Yayınevi, Haziran 1998, 223 sayfa

● **Nedret Tanyolaç Öztokat**

1995 tarihli *Dolunay Vardı* adlı öykü kitabından sonra Zeynep Aliye'yi öykü dergilerinde izlerken ("Diş İzleri"ni ilkin "Adam Öykü"de okuduk) yazarın biçem ve içerik açısından yeniliklere uzandığı belli oluyordu. Şimdi bu yeni öyküler kitap halinde yayımlandı. Burada ilk dikkatimizi çeken yazarın uzun soluklu öyküler anlatması. Öte yandan yine ilk okumada birinci kitaba oranla "Diş İzleri"nde düşselliğin daha inceltilmiş, damıtılmış bir biçimde gerçeklikle harmanlandığını görüyoruz. Zeynep Aliye'nin öykü kişilerinin düşsel, gerçeküstü boyutlarda yaşam ve nesnelerle ilişkileri olduğunu okur iyi bilir. Bu yapıttaysa anlatının gerçeküstü boyutu daha iyi hesaplanmış, daha ince bir dengeyle gerçekliğe katılmış olarak karşımıza çıkıyor; böyle bir seçimin de okur açısından keyif verici olduğunu belirtmeliyiz. Yine *Dolunay*'ı göz önüne alırsak yazarın özellikle yaşama ilişkin

gözlemlerindeki keskinlik, ele aldığı kişilerin duygu evrenlerini aktarmadaki ustalık bu yapıtta daha belirgin biçimde kendini duyuruyor. Sözün kısası *Diş İzleri* ustalık çıtasını daha yükseğe çıkarmış bir yazarın – bizce önemli – bir yapıtı olarak karşımızda.

Öykülerin tümünde insan yüreği anlatılıyor. Ancak bunlar örselenmiş, kırılmış, kırgın yürekler : Öyküden öyküye farklılık gösterense bu kırıklıkların derecesi ve dışavurumu. "Diş İzleri"nin bırakılmış erkeği Emre öfke doludur Jülide'ye karşı. Onun hastalıklı öfkesi okuduğu kitap (lepra üzerine) ve çalıştığı odadaki piranhalarla somutlaştırılmıştır sanki. Emre bu canavar balıklara japon balıklarını yem diye atarken elini de kaptırır(?) Okur sayfalarca öfkesi içine hapsolmuş Emre'nin öfkesine yenilmesine aslında şaşırmaz; ama bu öyküde şaşırtıcı, beklenmedik gibi duran bir son vardır : Ağır çekim bir film parçası gibi ustalıkla aktarılan bir parçalanış sahnesiyle kapanır bu öykü. Emre'nin kırgınlığından kaynaklanan öfkesine benzer bir öfkeyi de "Noktürn"ün kahramanı yaşar. Müzik aletlerinin dostluğunda, müzikle ördüğü bir yaşamı olan kör bir adam kendisini bırakan sevgilisiyle duygusal bir hesaplaşma içindedir. Ancak onun yer yer sertleşen duyguları kadının bir telefonuyla yatışır (en azından bize öyle gelir). Bir başka duygusal hesaplaşma da "Halkalı Lale"de yer alır. Öykünün son derece etkileyici bir sonu vardır ("Düş İzleri"ndeki gibi). Şiirsel, bıçak gibi bir son tümce Lale'nin yaşadığı varolma sıkıntısını adeta özetler. Bu öyküde devrimci hareketin gerisinde kırık bir aşk öyküsü, kadınca ve duygusal bir varolma savaşı anlatılır. Yazar hem bireysel, hem de toplumsal bir ayna gibi dikiverir öyküsünü okurun karşısına : Çoğumuzun tanığı olduğu, hepimizin iyi bildiği bir dünyayı başarıyla öyküye taşımış Zeynep Aliye. Lale'nin siyasal ve duygusal alanlarda yaşadığı çatışma bir parçalanışa götürür onu. Bu parçalanışsa aslında toplumsal yönü ağır bir intihardır.

Yine etkileyici öykülerden "Kuş Gibi Ölmek" eski bir banka müdiresiyle iş arkadaşlarının armağanı guguklu saatin birbirine koşut yaşamını anlatır. Yaşama sinmiş ölün duygusu, yaşamdan ölüme, ölümden yaşama dönüş, kısaca birçoğumuzun yaşantısı var bu öyküde. Ancak bu kez "son"da yazar iyimser bir tonu yeğlemiş gibi.

"Altıncı Parmak Çivi"nin kahramanı Güzin de yaşamına sinmiş onca ölüm kokusuna karşın yaşamını kurtarmayı seçer gibidir "son"da (bu kitabın tümü öykülerdeki "son" konusunda kocaman bir soru işareti taşıyor aynı zamanda). Kitabın belki de en kara öyküsü : Çok acı, toplumsal ve bireysel bir yarayı, sık sık duyduğumuz, okuduğumuz haberlerle artık aşina olduğumuz şu yapay cenneti ve kurbanları anlatıyor "Çivi". Jim Morrison'un şarkı sözünün de önemli bir öğe olarak yer aldığı bu öyküde bedenler, yürekler, umutlar, gençlikler dibe vuruyor.

Çok farklı bir tonda da olsa, mücevherleri çalınan, "Buraya Kadar"ın anlatıcısının da bir hırsızlık olayıyla yaşama nedeni, umudu, varolma gücü dibe vurur. Çalınan küpeler, bilezikler, kolyelerle yaşamı da çalınır kadının, boşluğa düşer, başkalarının bakışlarını, hayranlığını çekecek bu "değerli" nesnelerden yoksun kalmak yaşarken ölmektir, ama aynı zamanda bu olay maddi değerlerle yoğrulmuş bir yaşamın muhasebesini yapmasına neden olur. Anlatıcı, bu değerli takıların her birini anarken yaşamını gözden geçirir. Herşeyin anlamsızlaştığı, tüm kadife kutuların mücevhersiz kaldığı noktada geçmişten bir fotoğraf, kurutulmuş bir çiçek onu gerçek yaşama döndürür.

Yazar yanı başımızda yaşanan yaşamlardan kesitler sunarken çok değerli bir konuyu, bir yaşamı da kitabına katmış : "Bir Sahaf Dükkânı" bir sahafın kitaplar arasında sürdürdüğü yaşamını

anlatan incelikli bir öykü. Öykü kahramanı sahaf dükkânının dışındaki hay huya sırtını dönmüş bilge bir sabır ve merakla kitaplarını kaybeder. Onun bu huya sırtını dönmüş bilge bir sabır ve merakla kitaplarını kaydeder. Onun bu değerli çabasının da hoş ve sürprizli bir karşılığı vardır!

Zeynep Aliye yine yaşamı anlatıyor okuruna. Ama bu kez insan yüreğine daha geniş bir ayna tutarak. Kişilerin oluşturulmasında ve olayların kurulmasında olduğu kadar, gözlemlerdeki ve gözlemlerin aktarılmasında gösterilen titizliği öykü dilinde de buluyoruz. Yazarın Türkçeyle, anlatımla ciddi biçimde uğraştığı açık. Bizce bu yapıtın altında çok yoğun bir çalışma ve araştırma yatıyor. O

Yeni çıkan öykü kitapları

Yazdıkları modern dünyanın habercisi olarak nitelenen, öyküleri (yeniden) keşfedildiği altmışlı yıllarda sansasyon yaratan – Kafka'nın unutulmuş rakibi – Bruno Schulz'un bütün öyküleri ilk kez Türkçede.

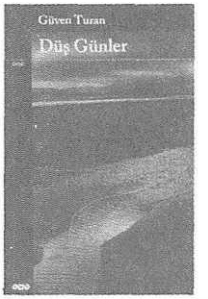

Güven Turan'dan düş ve gerçeklik arasındaki sisli bölgeden öyküler...

Ahmet Erol'dan, çocukluk ve gençlik günlerinde yaşanmış, ama unutulmamış, iyice sindirilmiş, gelceğin ufkunu aydınlatan acılar, haksızlıklar, umarsızlıklar...

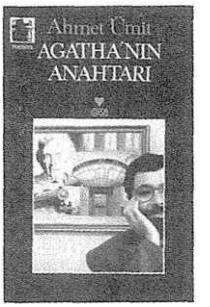

Ahmet Ümit, Türkiye'de iyi polisiye öyküler yazılabileceğini kanıtlamaya çalışıyor.

ADAM öykü

geçen sayının (ocak şubat 20) içindekiler

öykü Ölü Adam *Horacio Quiroga* • Sonbaharda Yalnızlık *Heinrich Böll* • Arka Balkon *Demir Özlü* • Kısa Kısa Öyküler *Enis Batur* • İlk Arpa Son Arpa *Yusuf Ziya Bahadınlı* • Baharatçı *Feride Çiçekoğlu* • Şarkılar Onu Söylemiyor *Cemil Kavukçu* • Karanlık Kattaki Işık *Özgen Ergin* • Tül *Tarık Günersel* • Suç *Ali Cengizkan* • Uçurum ve Pusula *Gültekin Emre* • Sevişmek Ah Ne Hoştur! *Roni Margulies* • Doğaçlama *Sam Shepard* • Hakadah, 'Zavallı Sonuncu' *Charles Eastman* • Düş *Guram Gegeşidze* • Mektup *Şükran Yücel* • Islak ve Karanlık *Aydoğan Yavaşlı* • Minnoş *Fuat Uğur* • İki Çöp *Saliha Yadigâr* • Hayvan *Faruk Duman* • Zamansız *Ege Görgün* • Açık Hesap *Nurdan Beşergil* • Maskeler *Almıla Özdek* • Akşam, Geldiğinde *Kaan Özkan* **bu sayının konuşması** Enis Batur ile Dünden Bugüne **yazılar** Dekalog *Horacio Quiroga* • Göçebe Öyküler *Ana Maria Matute* • Öyküde Konu *Julio Cortázar* • Anlatı *Jonathan Culler* • 1998'in En Beğenilen Öykü Kitapları • Sabahattin Ali'nin "Dekolman" Öyküsü... *Kemal Adatepe*

21
9 771300 755600
1.000.000 LİRA (KDV dahil)
ISSN 1300-7556